

KINNITATUD
Keskkonnaameti
[Registreerimise kuupäev]
korraldusega nr [RegNr]

Soomaa rahvusparki, Soomaa loodusala ja Soomaa linnuala kaitsekorralduskava

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS.....	10
1.1. Ala iseloomustus	10
1.1.1. Soomaa rahvuspark	11
1.1.2. Soomaa linnu- ja loodusala	12
1.1.3. METSISE PÜSIELUPAIGAD.....	13
1.1.4. Rahvusvahelise tähtsusega linnuala ja märgala	14
1.1.5. Kaitsekorraldusperioodi visioon	15
1.2. Maakasutus.....	15
1.2.1. Soomaa rahvuspargi tehnilised infrastruktuurid	17
1.3. Huvigrupid	18
1.4. kaitsekord	19
1.4.1. Soomaa rahvuspargi kaitsekord	19
1.4.2. Metsise püsielupaiga kaitsekord.....	22
1.5. Uuritus.....	22
1.5.1. Läbiviidud inventuurid ja uuringud.....	22
1.5.2. Riiklik seire	26
1.5.3. Inventuuride ja uuringute vajadus, tulemusseire.....	29
1.5.3.1. Riiklik seire	29
1.5.3.2. Kaitse-eesmärgiks seatud liikide leviku ja seisundi inventeerimine	29
1.5.3.3. Elupaigatüüpide leviku ja seisundi inventeerimine.....	29
1.5.3.4. Soomaa metsalinnustiku inventuur	30
1.5.3.5. Soomaa valitud ökosüsteemide kompleksne uurimine	30
1.5.3.6. Liiv-hundihamba kasvukohtade seire.....	30
1.5.3.7. Luhtade indikaatorliikide seire.....	31
1.5.3.8. Rukkiräägu seire valitud seirealadel	31
1.5.3.9. Kahepaiksete liikide leviku ja arvukuse inventeerimine	31
1.5.3.10. Koprapesakondade kaardistamine	32
1.5.3.11. Niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kasvualade kaardistamine.....	32
1.5.3.12. Soomaa rahvuspargi hoonete inventeerimine	32
1.5.3.13. Kultuurilooliste objektide andmebaasi edasiarenduamine	32
1.5.3.14. Rahvapärimuse ja külajuttude kogumine ja publitseerimine	33
2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID	34

2.1. Elustik.....	34
2.1.1. Taimed.....	34
2.1.1.1. Liiv-hundihammas	34
2.1.1.2. Harilik sookold.....	35
2.1.1.3. Palu-karukell	35
2.1.1.4. Kuninga-kuuskjalg	36
2.1.1.5. Eesti soojumikas.....	37
2.1.1.6. Niidu-kuremõök	37
2.1.1.7. Kahar parthein	38
2.1.1.8. Laialeheline nestik.....	39
2.1.1.9. Sale villpea	40
2.1.1.10. Sagristarn.....	40
2.1.1.11. Õrn tarn	41
2.1.1.12. Harilik sookäpp	41
2.1.1.13. Kaunis kuldking	42
2.1.1.14. Lõuna-jumalakäpp.....	43
2.1.1.15. Kolmehõlmaline batsaania	43
2.1.1.16. Siberi võhumõök	44
2.1.2. Linnud	44
2.1.2.1. Kaljukotkas.....	44
2.1.2.2. Väike-konnakotkas.....	45
2.1.2.3. Merikotkas.....	46
2.1.2.4. Kalakotkas	47
2.1.2.5. Must-toonekurg	48
2.1.2.6. Rabapistrik	49
2.1.2.7. Rabapüü.....	50
2.1.2.8. Niidurüdi	50
2.1.2.9. Kanakull	52
2.1.2.10. Karvasjalg-kakk	52
2.1.2.11. Jäälind.....	53
2.1.2.12. Sooräts.....	54
2.1.2.13. Väikeluik	54
2.1.2.14. Laululuik	54
2.1.2.15. Laanerähn	55

2.1.2.16. Roherähn	56
2.1.2.17. Valgeselg-kirjurähn	56
2.1.2.18. Rohunepp	57
2.1.2.19. Mudanepp	57
2.1.2.20. Mustsaba-vigle	58
2.1.2.21. Luha-sinirind	58
2.1.2.22. Sarvikpütt	59
2.1.2.23. Metsis	59
2.1.2.24. Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks olevad veelinnud	60
2.1.2.25. Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks olevad soolinnud	62
2.1.2.26. Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks olevad luhalinnud	65
2.1.2.27. Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks olevad metsalinnud	66
2.1.2.28. Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks olevad mosaiikmaastike linnud	68
2.1.3. Imetajad	69
2.1.3.1. Käsiitiivalised	71
2.1.3.2. Saarmas	73
2.1.4. Kalad	73
2.1.4.1. Hink	74
2.1.4.2. Võldas	74
2.1.5. Putukad	75
2.1.5.1. Laiujur	75
2.1.5.2. Suur-mosaiikliblikas	76
2.1.5.3. Suur-kuldtiib	76
2.1.6. Limused	77
2.1.6.1. Paksukojaline-jõekarp	77
2.1.7. Seened ja samblikud	78
2.1.7.1. Poropoorik	78
2.1.7.2. Leht-kobartorik	79
2.1.7.3. Krookustorik	79
2.1.7.4. Roosa võrkheinik	80
2.1.7.5. Männi-soomussamblik	81
2.1.7.6. Väike nõgisamblik	81
2.1.7.7. Sõrmjas tardsamblik	81
2.2. Elupaigatüübid	83

2.2.1. Huumustoitelised järved ja järvikud (3160).....	85
2.2.2. Jõed ja ojad (3260)	86
2.2.3. Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*).....	86
2.2.4. Niiskuslembesed kõrgrohusud (6430).....	87
2.2.5. Lamminiidud (6450)	87
2.2.6. Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510).....	89
2.2.7. Puisniidud (6530*)	90
2.2.8. Rabad (7110*) ja nokkheinakooslused (7150).....	90
2.2.9. Rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120).....	91
2.2.10. Siirde- ja õõtsiksood (7140)	92
2.2.11. Liigirikkad madalsood (7230)	93
2.2.12. Vanad loodusmetsad (9010*).....	94
2.2.13. Rohundirikkad kuusikud (9050).....	95
2.2.14. Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)	96
2.2.15. Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*).....	97
2.2.16. Lammi-lodumetsad (91E0)	98
2.2.17. Laialehised lammimetsad (91F0)	99
2.3. Üksikobjekt ja maastik	100
2.3.1. Lemmjõe tamm	100
2.3.2. Soomaa maastikuvaated	101
2.4. Kultuuripärand	103
2.4.1. Pärandobjektid.....	103
2.4.2. Kultuuriloolised objektid	104
2.4.3. Kultuuritraditsioonid	106
3. SOOMAA RAHVUSPARGI VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE JA	
KÜLASTUSKORRALDUS.....	108
3.1. Soomaa rahvuspargi külastuskeskus (loodusmaja)	109
3.2. Karuskose metsavahi kordon	110
3.3. Tipu looduskool.....	111
3.4. Hüpassaare – Mart Saare majamuuseum	113
3.5. Õppe- ja matkarajad	114
3.6. Lõkkekohad, telkimisalad	116
3.7. Metsaonnid	118
3.8. Vaatetornid	119

3.9. Randumissillad	119
3.10. Teed	119
3.11. Infotahvliid	121
3.12. Suured piiritähised maanteel	121
3.13. Piiri- ja vöönditähised	122
3.14. Koostöö turismiettevõtjatega.....	122
3.15. Kaitseala tutvustamine ja keskkonnaharidus.....	123
4. SOOMAA RAHVUSPARGI KAITSEKORRALDUSKAVA AASTATEKS 2012–2021 TÄITMISE ANALÜÜS.	126
5. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED, EELARVE JA AJAKAVA	128
5.1. Tegevuste kirjeldus	128
5.1.1. Hooldus, taastamine ja ohjamine	128
5.1.1.1. Liiv-hundihamba kasvukoha hooldamine	128
5.1.1.2. Hariliku sookolla kasvukoha hooldamine	129
5.1.1.3. Kopra ohjamistegevused	129
5.1.1.4. Väikekiskjate ja metssigade arvukuse reguleerimine.....	130
5.1.1.5. Elupaigatüüpide liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*) ja aas- rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510) hooldus ja taastamine	130
5.1.1.6. Elupaigatüüpide lamminiidud (6450) ja niiskuslembesed kõrgrohustud (6430) hooldus ja taastamine	130
5.1.1.7. Elupaigatüüpide rabad (7110*) ja siirde- ja õõtsiksood (7140) looduslikkuse taastamine.....	133
5.1.1.8. Metsaelupaigatüüpide looduslikkuse taastamine	134
5.1.1.9. Pöörikaasiku soo- ja metsakoosluste taastamine.....	135
5.1.1.10. Lemmjõe tamme hooldamine.....	136
5.1.1.11. Soomaa maastikuvaadete hooldus ja taastamine.....	137
5.1.1.12. Kultuuripärandiobjektide hooldamine ja korrastamine.....	138
5.1.2. Taristu, tehnika ja loomad.....	140
5.1.2.1. Soomaa rahvusparki külastuskeskuse (loodusmaja) hooldus ja uuendamine.	140
5.1.2.2. Karuskose metsavahimaja hooldus ja uuendamine	140
5.1.2.3. Tipu koolihoone hooldus ja uuendamine	140
5.1.2.4. Hüpassaare – Mart Saare majamuuseumi hooldus ja uuendamine	141

5.1.2.5. Õppe- ja matkaradade hooldamine ja rekonstrueerimine.....	141
5.1.2.6. Lõkkekohtade ja telkimisalade hooldamine	142
5.1.2.7. Metsaonnide rajamine ja hooldamine	142
5.1.2.8. Vaatetornide hooldamine	142
5.1.2.9. Randumissildade rajamine ja hooldamine.....	142
5.1.2.10. Teede hooldamine	143
5.1.2.11. Veeteede hooldamine	143
5.1.2.12. Infotahvlite ja suunaviitade hooldamine	144
5.1.2.13. Suurte piiritähiste paigaldamine ja hooldamine	144
5.1.2.14. Piiri- ja vöönditähiste paigaldamine ja hooldamine.....	144
5.1.3. Kavad, eeskirjad	145
5.1.3.1. Kaitsekorralduskava hindamine ning uuendamine.	145
5.1.3.2. Soomaa rahvusparki kaitse-eeskirja uuendamine	145
5.1.4. Kaitseala tutvustamine ja keskkonnaharidus.....	146
5.1.4.1. Soomaa rahvusparki tutvustavate veebilehtede uuendamine ja toimetamine	146
5.1.4.2. Külustuskeskuse ekspositsiooni uuendamine.....	146
5.1.4.3. Külustuskeskuse õppeklassi inventari uuendamine.....	146
5.1.4.4. Loodust, kultuuripärandit ja tasakaalustatud keskkonnakasutust tutvustavate koolituste ja teabepäevade korraldamine.	146
5.1.4.5. Noore looduskaitse kursuse korraldamine	147
5.1.4.6. Käsivikatiga niitmise õppepäeva korraldamine.	147
5.1.4.7. Ühepuulootsiku tahumise õppepäeva korraldamine	147
5.1.4.8 Soomaa elulaadipäeva korraldamine.....	147
5.1.5. Muu	148
5.1.5.1. Koostöökogu töö korraldamine	148
5.2. Eelarve.....	149
6. KAITSEKORRALDUSKAVA TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE JA UUENDAMINE	157
7. KASUTATUD MATERJALID	164
LISAD	168
Lisa 1. Soomaa rahvusparki kaitse-eeskiri	168
Lisa 2. Keskkonnaministri määrus „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine”	173
Lisa 3. Soomaa rahvusparki ja Soomaa loodusala kaart	178
Lisa 4. Riisa ja Vabriku metsise püsielupaikade kaart.....	179

Lisa 5. Seirealad ja seirejaamad Soomaa rahvusparkis ning Soomaa linnu- ja looduslal	180
Lisa 6. Soomaa rahvusparki, Soomaa loodus- ja linnuala kaitse-eesmärkide ja väärtuste koondtabel	182
Lisa 7. Soomaa loodusala elupaigatüübid	200
Lisa 8. Soomaa rahvusparki poollooduslike koosluste ja maastikuvaadete hooldamine ja taastamine.....	201
Lisa 9. Soomaa rahvusparki külastusrajatised.....	202
Lisa 10. Soomaa rahvusparki infostendid ja suured piiritähised.....	203
Lisa 11. Soomaa rahvusparki piiritähised	204
Lisa 12. Soomaa rahvusparki ja Soomaa loodusala kaitsekorralduskava täitmise analüüs	205
Lisa 13. Ehituspärandi kaitse üldised põhimõtted Soomaa rahvusparkis.	220
Lisa 14. Soomaa rahvusparki piiranguvööndi metsade majandamise kokkulepe.....	222
Lisa 15. Ulatuslike loodusõnnetuste likvideerimine ja metsakahjustuste leviku tõkestamine kaitseala piiranguvööndis.....	224
Lisa 16. Soomaa rahvusparki kultuurilooliste objektide fotod.	225

Vastavalt looduskaitseseaduse §-le 25 on kaitsekorralduskava kaitstavate loodusobjektide alapõhise kaitse korraldamise aluseks. Kaitsekorralduskava annab soovituselise kaitseala valitsejale kaitse-eesmärkide saavutamise parimatest viisidest, kuid ei loo õigusi ega kohustusi kolmandatele isikutele.

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskava koostamisel lähtuti olemasolevatest andmetest. Kaitsekorralduskava koostamisel juhinduti Eesti Vabariigi kehtivast seadusandlusest ja kaitsekorralduskava koostamise juhendist. Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskava on koostatud nii Soomaa rahvusparki kui Soomaa loodusala ja Soomaa linnuala kohta. Soomaa loodusala ja linnuala hõlmab lisaks Soomaa rahvusparkile u 390 ha metsise püsielupaikad väljaspool rahvusparki piire – Riisa ja Vabriku metsise püsielupaigad. Valdav enamus andmetest ja planeeritavatest kaitsekorralduslikest töödest käib rahvusparki maa-ala kohta. Kui tegevus on konkreetselt planeeritud väljapoole rahvusparki piiri, siis see on vastavas tekstis eraldi märgitud.

Kaitsekorralduskava kinnitab Keskkonnaamet. Teave kaitsekorralduskava kinnitamise kohta avalikustatakse Keskkonnaameti kodulehel.

Käesoleva Soomaa rahvusparki ning Soomaa loodus- ja linnuala kaitsekorralduskava eesmärk on:

- anda lühike ülevaade kaitstavast alast (edaspidi *ala*) – selle kaitsekorraldusest, kaitse-eesmärkidest, rahvusvahelisest staatusest, maakasutusest, huvigruppidest ning alal läbiviidavast riiklikust seirest;
- analüüsida ala eesmärke ning anda hinnang iga põhiväärtuseks oleva liigi, elupaiga vms väärtuse seisundile;
- arvestades alale seatud eesmärke, määrata mõõdetavad kaitse-eesmärgid ja kaitsekorralduse oodatavad tulemused kaitsekorraldusperioodi lõpuks ning 30 aasta perspektiivis;
- anda ülevaade peamistest väärtusi mõjutavatest teguritest, kirjeldada kaitseks vajalikke meetmeid koos oodatavate tulemustega;
- määrata põhiväärtuste säilimisele, taastamisele ja tutvustamisele suunatud kaitsekorralduslike tegevuste elluviimise plaan koos tööde mahu, koha, ulatuse kirjelduse ja orienteeruva maksumusega;
- luua alusdokument kaitseala kaitsekorralduslike tööde elluviimiseks ja rahastamiseks.

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskava algatamise koosolek toimus 4. juunil 2021 a Kõrtsi-Tõramaal. Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskava projekt oli avalikuks aruteluks ajavahemikul 9. märts 2022. kuni 4. aprill 2022. Kaitsekorralduskava eelnõuga sai tutvuda ning avalikustamisega seotud materjalid on leitavad Keskkonnaameti kodulehel ¹. Avaliku väljapaneku teade ilmus ajalehtedes Sakala (Sakala 10. märts 2022) ja Pärnu Postimees (Pärnu Postimees 10. märts 2022).

Valminud kaitsekorralduskava avaliku tutvustuse ja arutelu käigus toimus 17. märtsil 2022. a MS TEAMSi vahendusel arutelu kaitsekorralduskava looduskaitselike tööde teemal ja 24. märtsil 2022. a MS TEAMSi vahendusel arutelu kaitsekorralduskava külastuskorralduslike

¹ <https://keskkonnaamet.ee/keskkonnateadlikkus-avalikustamised/raagi-kaasa/kaitsekorralduskavade-avalik-valjapanek#soomaa-rahvusparki-k>

tööde teemal. Valminud kaitsekorralduskava avalik tutvustus ja arutelu toimus 28. märtsil 2022. Soomaa rahvusparki külastuskeskuses.

Kava koostas Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna vanemspetsialist Meelis Suurkask (tel: 516 4997, e-post: meelis.suurkask@keskkonnaamet.ee).

TÖÖVERSIOON

1. SISSEJUHATUS

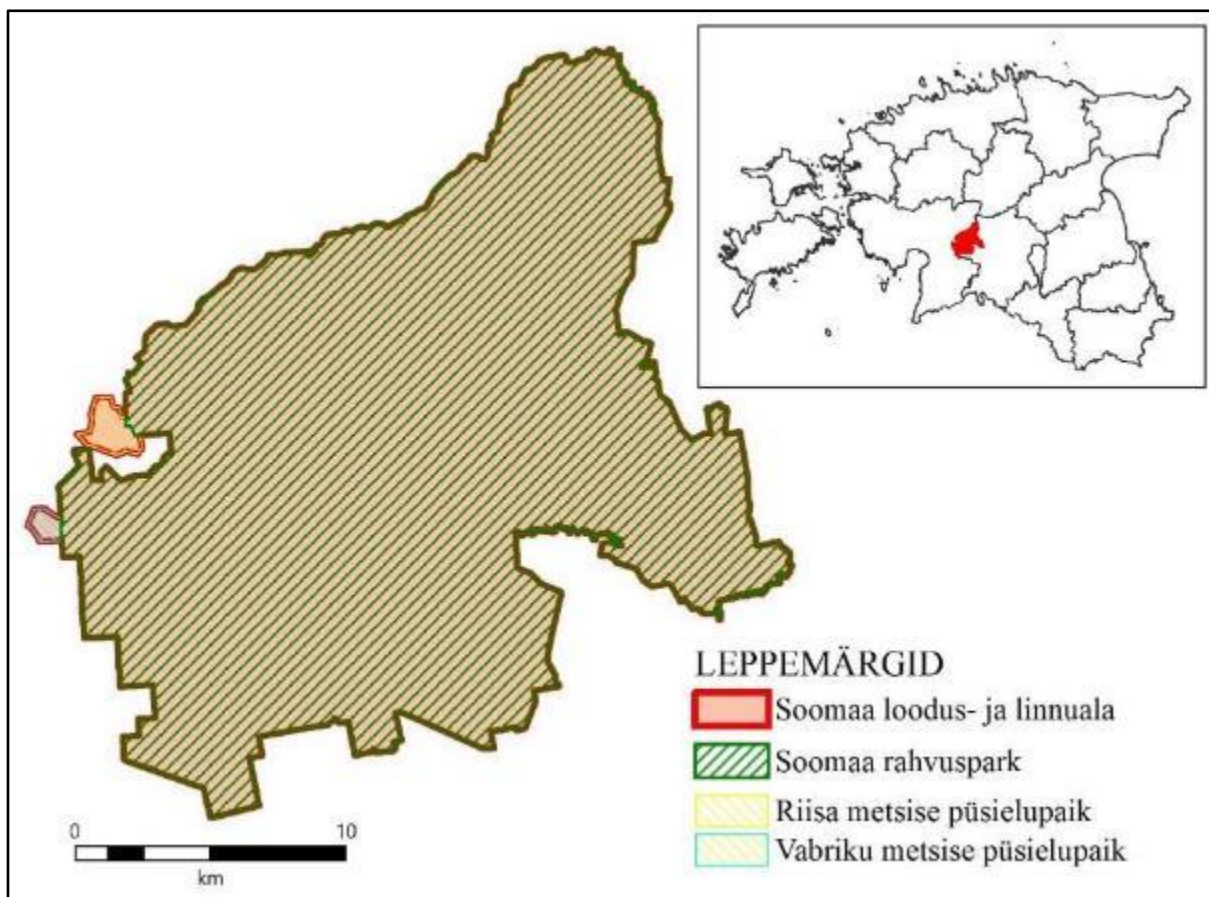
Soomaa rahvuspark (edaspidi ka *rahvuspark*) on moodustatud Vabariigi Valitsuse 8. detsembri 1993. a määrusega nr 387 „Soomaa, Vilsandi ja Karula rahvuspargi moodustamise kohta”. Soomaa rahvuspark on loodud Vahe-Eesti suurte soode, lamminiitide ja metsade, maastike ja kultuuripärandi ning tasakaalustatud keskkonnakasutuse säilitamiseks, kaitsmiseks, taastamiseks, uurimiseks ja tutvustamiseks.

Soomaa rahvuspargi esimene kaitsekorralduskava koostati rahvusvahelise koostöö raames aastateks 2000–2010. Esimese kaitsekorralduskava koostamisel viidi Soomaa rahvuspargis läbi ulatuslikud uuringud ja kaitseväärtuste kaardistamine, rajati külastusinfrastruktuur ja ehitati külastuskeskus. Järgmine kaitsekorralduskava koostati aastateks 2012–2021. Selles kaitsekorralduskavas jätkati eelmise kaitsekorralduskavaga planeeritud tegevusi. Suuremateks töödeks olid rabade äärealade veerežiimide taastamine, luhtade taastamine ja hooldustööd ning külastusinfrastruktuuri kaasajastamine. Käesolev kaitsekorralduskava jätkab eelnevates kavades planeeritud tegevusi. Peamised tegevusvaldkonnad on külastuskorralduslikud tööd, poollooduslike koosluste hooldamine ja taastamine ning seirete läbiviimine.

1.1. ALA ISELOOMUSTUS

Soomaa rahvuspark jääb Natura 2000 võrgustikku kuuluvate Soomaa loodusala ja Soomaa linnuala koosseisu. Natura 2000 loodus- ja linnualade võrgustik on loodud selleks, et kaitsta Euroopa väärtuslikke ja ohustatud looma-, linnu- ja taimeliike ning nende elupaiku ja kasvukohti.

Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” kohaselt kuuluvad Soomaa loodus- ja linnuala Natura 2000 võrgustikku. Soomaa loodu- ja linnuala koosseisu jääb Soomaa rahvuspark, keskkonnaministri 13. jaanuari 2005 määruse nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine” alusel kaitse alla võetud Riisa ja Vabriku metsise püsielupaik (joonis 1).

Joonis 1. Soomaa rahvusparki, Soomaa loodusala, Soomaa linnuala ja metsise püsielupaikade asendiskeem.

1.1.1. SOOMAA RAHVUSPARK

Soomaa rahvusparki pindala on 39 843,5 ha, millest Viljandimaale jääb 31 640,1 ha ja Pärnumaale 8 203,4 ha. Majandustegevuse piiramise astmete järgi on rahvuspark tsoneeritud üheks reservaadiks, 29 sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks. Soomaa rahvusparki kaitse-eeskiri on vastu võetud Vabariigi Valitsuse 22. aprilli 2005. a määrusega nr 85 „Soomaa rahvusparki kaitse-eeskiri”². Kaitse-eeskirja tekst on toodud Lisa 1 ja kaart Lisa 3.

Soomaa rahvuspark asub Viljandi maakonnas Põhja-Sakala vallas Tipu, Iia, Uia, Sandra, Vanaveski, Metsküla, Ivaski, Lemmakõnnu, Paelamaa, Kibaru ja Karjasoo külas ning Pärnu maakonnas Põhja-Pärnumaa vallas Kaansoo ja Leetva külas; Tori vallas Aesoo, Riisa, Rätsepa, Jõesuu, Võlli ja Kildemaa külas; Pärnu linnas Põlendmaa külas.

Soomaa rahvuspark asub Madal- ja Kõrg-Eesti piirimail, kuid jääb ise Madal-Eestisse, Pärnu madaliku idaossa. „Soomaa” mõiste on laiem kui rahvusparkiga hõlmatud ala. „Soomaa” mõiste võttis kasutusele professor T. Lippmaa, kes jagas Vahe-Eesti (*Estonia intermedia*) looduspõhise kaheks osaks, nimetades lõunapoolse ala Soomaaks. J. Granö poolt koostatud Eesti maastikuliste üksuste järgi moodustab Soomaa tasandike, suurrabade ja metsade maastiku Pärnumaa kesk- ja lõunaosas.

² <https://www.riigiteataja.ee/akt/13291148>

Eesti geobotaanilises liigestuses jagas L. Laasimer (1965) Eesti rajoonideks ja mikrorajoonideks. Laasimeri liigituse järgi jääb Soomaa Vahe-Eesti rabade ja lodumetsade rajooni, mis jaguneb veel omakorda kuueks mikrorajooniks. Soomaa rahvuspark hõlmab selle jaotuse järgi rabade piirkonna Vahe-Eesti keskosas.

Soomaale jäävad Eesti suurimad sood, neile lisanduvad puis- ja lamminiidud ning metsad. Pinnamood on tasane, vaid lõunaosas kergelt lainjas. Soomaa on tuntud oma ainulaadsete kevadiste üleujutuste poolest (5. aastaag). Riisal on Eesti pindalalt suurim üleujutusala (175 km²). Kuresoo (10 800 ha) on Eesti suurim kuivendusest pea puutumatuna säilinud rabamassiiv. Enamuse sellest moodustab rabalasund (koosneb 10-st osalaamist), mida rõngana ümbritseb siirde- ja madalsoo. Lõunast piirab Kuresood 8 m kõrgune Eesti kõige järsem rabanõlv vastu Lemmjõe. Soomaal leidub mitmeid Eestis haruldaseks jäänud lammimetsi. Neist suurim on Pääsma laas (EELIS 2021).

Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärkideks on:

Vahe-Eesti edelaosa metsa-, soo- ja lammimaastike looduse, kultuuripärandi, kaitsealuste liikide, looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kaitse;

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25; edaspidi *linnudirektiiv*) loodusliku linnustiku kaitse kohta I lisas nimetatud 48 liigi kaitse;

nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taime- ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud elupaigatüüpide kaitse. Kaitstavad elupaigatüübid on metsastunud luited (2180)³, jõed ja ojad (3260), lamminiidud (6450), rabad (*7110), vanad looduspõõsad (*9010), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080), siirdesoo- ja rabametsad (*91D0), lammi-lodumetsad (91E0);

loodusdirektiivi II lisas nimetatud liikide – saarma (*Lutra lutra*), hingu (*Cobitis taenia*), võldase (*Cottus gobio*), laiujuri (*Dytiscus latissimus*), suur-mosaiikliblika (*Euphydryas maturna*) ja suur-kuldtiiva (*Lycaena dispar*), kes kõik on III kaitsekategooria liigid, elupaikade kaitse, säilitamine, tutvustamine ja uurimine.

1.1.2. SOOMAA LINNU- JA LOODUSALA

Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 1 alapunkti 52 kohaselt hõlmab Soomaa rahvuspark Soomaa linnuala (EE0080574) ja punkti 2 alapunkti 399 kohaselt hõlmab Soomaa rahvuspark Soomaa loodusala (EE0080574), kus tegevuste kavandamisel tuleb hinnata nende mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi. Loodus- ja linnudirektiivide alusel moodustatud Natura 2000 võrgustik haarab alasid, kus kaitstakse Euroopa Liidus haruldasi elupaiku ja ohustatud liike. Soomaa loodus- ja linnuala on moodustatud, et kaitsta loodusdirektiivis nimetatud 16 elupaigatüüpi ja 10 liigi elupaika ning linnudirektiivis nimetatud 48 linnuliigi elupaika.

³ Sulgudes on kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.

Soomaa loodus- ja linnuala piir langeb kokku (ühtib). Soomaa loodus- ja linnuala pindala on 40 240 ha, olles 397 ha võrra suurem kui on Soomaa rahvusparki pindala.

Soomaa linnuala on moodustatud, et kaitsta linnudirektiivi I lisas nimetatud 48 liigi isendite elupaiku. Liigid, mille elupaiku kaitstakse, on karvasjalg-kakk (*Aegolius funereus*), piilpart (*Anas crecca*), sinikael-part (*Anas platyrhynchos*), kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*), väike-konnakotkas (*Aquila pomarina*), sooräts (*Asio flammeus*), sõtkas (*Bucephala clangula*), öösorr (*Caprimulgus europaeus*), must-toonekurg (*Ciconia nigra*), soo-loorkull (*Circus pygargus*), õõnetuvi (*Columba oenas*), rukkirääk (*Crex crex*), väikeluik (*Cygnus columbianus bewickii*), lauluiluik (*Cygnus cygnus*), väikepistrik (*Falco columbarius*), rabapistrik (*Falco peregrinus*), tuuletallaja (*Falco tinnunculus*), väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*), rohunepp (*Gallinago media*), sookurg (*Grus grus*), merikotkas (*Haliaeetus albicilla*), rabapüü (*Lagopus lagopus*), punaselg-õgija (*Lanius collurio*), hallõgija (*Lanius excubitor*), naerukajakas (*Larus ridibundus*), nõmmelõoke (*Lullula arborea*), sinirind (*Luscinia svecica*), mudanepp (*Limnocryptes minimus*), väikekoovitaja (*Numenius phaeopus*), kalakotkas (*Pandion haliaetus*), herilaseviu (*Pernis apivorus*), veetallaja (*Phalaropus lobatus*), laanerähn e kolmvarvas-rähn (*Picoides tridactylus*), hallpea-rähn e hallrähn (*Picus canus*), roherähn e meltsas (*Picus viridis*), rüüt (*Pluvialis apricaria*), sarvikipütt (*Podiceps auritus*), täpikhuik (*Porzana porzana*), jõgitiir (*Sterna hirundo*), händkakk (*Strix uralensis*), vööt-põõsalind (*Sylvia nisoria*), teder (*Tetrao tetrix*), metsis (*Tetrao urogallus*), mudatilder (*Tringa glareola*), heletilder (*Tringa nebularia*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*) ja kiivitaja (*Vanellus vanellus*).

Soomaa loodusala on moodustatud, et loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpe, milleks on huumustoitelised järved ja järvikud (3160), jõed ja ojad (3260), liigirikkad niidud lubjaveesel mullal (*6270), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), rabad (*7110), rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), vanad loodusmetsad (*9010), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (*9080), siirdesoo- ja rabametsad (*91D0), lammi-lodumetsad (*91E0) ning laialehised lammimetsad (91F0).

Loodusdirektiivi II lisas nimetatud liigid, mille isendite elupaiku Soomaa looduslalal kaitstakse, on saarmas (*Lutra lutra*), tiigilendlane (*Myotis dasycneme*), harilik lendorav (*Pteromys volans**), laialehine nestik (*Cinna latifolia*), kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*), palu-karukell (*Pulsatilla patens*), laiujur (*Dytiscus latissimus*), suur-mosaiikliblikas (*Hypodryas maturna*), suur-kuldtiib (*Lycaena dispar*) ja paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*).

1.1.3. METSISE PÜSIELUPAIGAD

Vabriku metsise püsielupaik

Vabriku metsise püsielupaik on moodustatud keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määrusega nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine”⁴ (lisa 2). Vabriku metsise püsielupaik on moodustatud, et tagada metsise soodne seisund. Vabriku metsise püsielupaik asub Pärnu maakonnas Tori vallas Kildemaa külas, jäädes Soomaa rahvusparki piiridest väljapoole, rahvusparki piiri vahetusse naabrusesse ning rahvuspargist ida poole (lisa 4). Vabriku metsise püsielupaiga pindala on 112,5 ha, millest 61,4 ha ehk 55% on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse ning 51,1 ha ehk 45% piiranguvööndisse. Püsielupaiga tuumikala, mis on tsoneeritud

⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/130032021011>

sihtkaitsevööndisse, moodustavad valdavalt siirdesoo ja siirdesoometsad. Siirdesoo ja siirdesoometsad moodustavad u 41% püsielupaiga pindalast.

Vabriku metsise püsielupaik on inimtegevusest oluliselt mõjutatud. Püsielupaiga ala on jagatud korrapärasteks metsakvartaliteks ning kuivendatud. Kuivendusest on mõjutatud ligikaudu 57% püsielupaiga pindalast. Kuivenduse tulemusena on kunagi lagedamad siirdesooalad hakanud võsastuma. Ligikaudu 33% püsielupaigast on tugevasti raietest mõjutatud: esineb lageraielanke, millel kasvab 10–15-aastane metsanoorendik. Vana metsa on säilinud 57% püsielupaiga pindalast. Vabriku metsise püsielupaigal on kirjeldatud viis vääriselupaika kogupindalaga 9,5 ha (VEP nr E00335, E00336, E00338, E00339, L01732). Kaitsealustest liikidest elab püsielupaigas värbkakk (*Glaucidium passerinum*) ja laanepüü (*Bonasa bonasia*) ning kasvab harilik ungrukold (*Hyperzia selago*).

Riisa metsise püsielupaik

Riisa metsise püsielupaik on moodustatud keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määrusega nr. 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine”. Riisa metsise püsielupaik on moodustatud, et tagada metsise soodne seisund. Riisa metsise püsielupaik asub Pärnu maakonnas Tori vallas Jõesuu ja Võlli külas, jäädes Soomaa rahvuspargi piiridest väljapoole, rahvuspargi piiri vahetusse naabrusse ning rahvuspargist loodesse (lisa 4). Riisa metsise püsielupaiga pindala on 282,2 ha, millest 147,4 ha ehk 52% on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse ning 134,8 ha ehk 48% piiranguvööndisse. Püsielupaiga tuumikala, mis on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse, moodustavad valdavalt Puussaare raba ja rabast lõunasse jäävad esinduslikud metsaalad. Puussaare raba moodustab u 36% püsielupaiga pindalast. Puussaare rabast omakorda 20 ha on heas looduslikus seisundis lage mätsaraba, kus kasvab hõredalt madalaid mände ja üksikud sookaski. Mätsaraba ümbritseb 50–80 m laiune rabametsa riba ning seejärel ulatuslikum siirdesooala. Puussaare raba on lõunast ja läänest piiritletud magistraalkraavidega. Rabast lõunasse jäävad metsad on jagatud korrapärasteks kvartaliteks ning on kuivendusest mõjutatud. Riisa metsise püsielupaiga sihtkaitsevööndisse jääb 26 ha üle 100-aastaseid metsasid. Riisa metsise püsielupaigas on kirjeldatud üks vääriselupaik pindalaga 1,5 ha (VEP nr 126125). Kaitsealustest liikidest elab püsielupaigas sookurg (*Grus grus*), värbkakk (*Glaucidium passerinum*), händkakk (*Strix uralensis*), hiireviu (*Buteo buteo*), teder (*Tetrao tetrix*), hoburästa (*Turdus viscivorus*), mustträhn (*Dryocopus martius*) ja laanepüü (*Bonasa bonasia*). Kaitsealuste taimeliikide esinemist alal ei ole uuritud.

1.1.4. RAHVUSVAHELISE TÄHTSUSEGA LINNUALA JA MÄRGALA

Rahvusvahelise tähtsusega linnuala (IBA ala)

Rahvusvahelise tähtsusega linnualad on ülemaailmse linnukaitseorganisatsiooni BirdLife Internationali poolt aktsepteeritud rahvusvahelise tähtsusega linnupaigad. IBA alad moodustati Eestis 1989. aastal. Soomaal väärtustatavad liigid on rukkirääk, väikeluik, sookurg, kaljukotkas.

Rahvusvahelise tähtsusega märgala (Ramsari ala)

Ramsari võrgustik ühendab rahvusvahelise tähtsusega märgalasid riikides, mis on ühinenud 1971. aastal vastuvõetud Ramsari konventsiooniga. Ramsari märgalade hulka kuulub nii mere- kui mageveealad ja nii looduslikke kui inimese poolt loodud märgalasid, millel on suur ökoloogiline tähtsus just veelindude rände-, puhke- ja pesitsuspaikadena. Eestist kuulub Ramsari nimekirja 17 ala. Soomaa rahvuspark on Ramsari ala aastast 1997.

1.1.5. KAITSEKORRALDUSPERIOODI VISIOON

Soomaa rahvusparkis säilivad suured soomassiivid soomassiivide vahel voolavate jõgedega ning jõgede kallastel asuvate luhaniitudega. Säilib ajalooline maakasutus koos hajaasustusega. Hinnatakse ja arendatakse tasakaalustatud keskkonnakasutuse suundi. Väärtuslik vaimne ning materiaalne kultuuripärand on hoitud ning elus. Rahvusparki väärtusi tutvustatakse külastajatele säästval ja kohalikku kogukonda arvestaval viisil.

Liigid ja elupaigad

Kaitsealal on eesmärgiks kaitsta kõiki kaitsealuseid liike – tagada nende populatsioonide ja elupaikade soodne seisund. Kaitseväärtuseks olevatest liikidest kaitsealale tüüpilisemate puhul toimivad kaitseala heas seisundis asurkonnad tuumalana, kust isendid saavad levida ka kaitsealalt välja. Oluliste loodusmaastiku katusliikide, nagu must-toonekure ja metsise, seisund on soodne ning kindlustatud on nende elupaikade ja toitumisalade hea kvaliteet. Pärandmaastike katusliikide, eelkõige põllulindude ja veekogude seisundit peegeldavate kahepaiksete, arvukused on tõusvas trendis.

Metsakoosluste piisava kaitse tagamiseks on kavandamisel viia piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse 2458 ha riigimaad sooviku- ja laanemetsade kaitseks. Soodelupaigad on võimalikult vähese kuivenduse mõjuga. Soomaa rahvusparkis on järjepidevalt kasutuses poollooduslikud kooslused ning taastatud ja kasutusele on võetud uusi poollooduslikke kooslusi. Kopra tegevuse tagajärjel tekkinud konfliktid loodukaitseliste eesmärkide ja maaomanike huvide vahel on leidnud tasakaalustatud lahenduse.

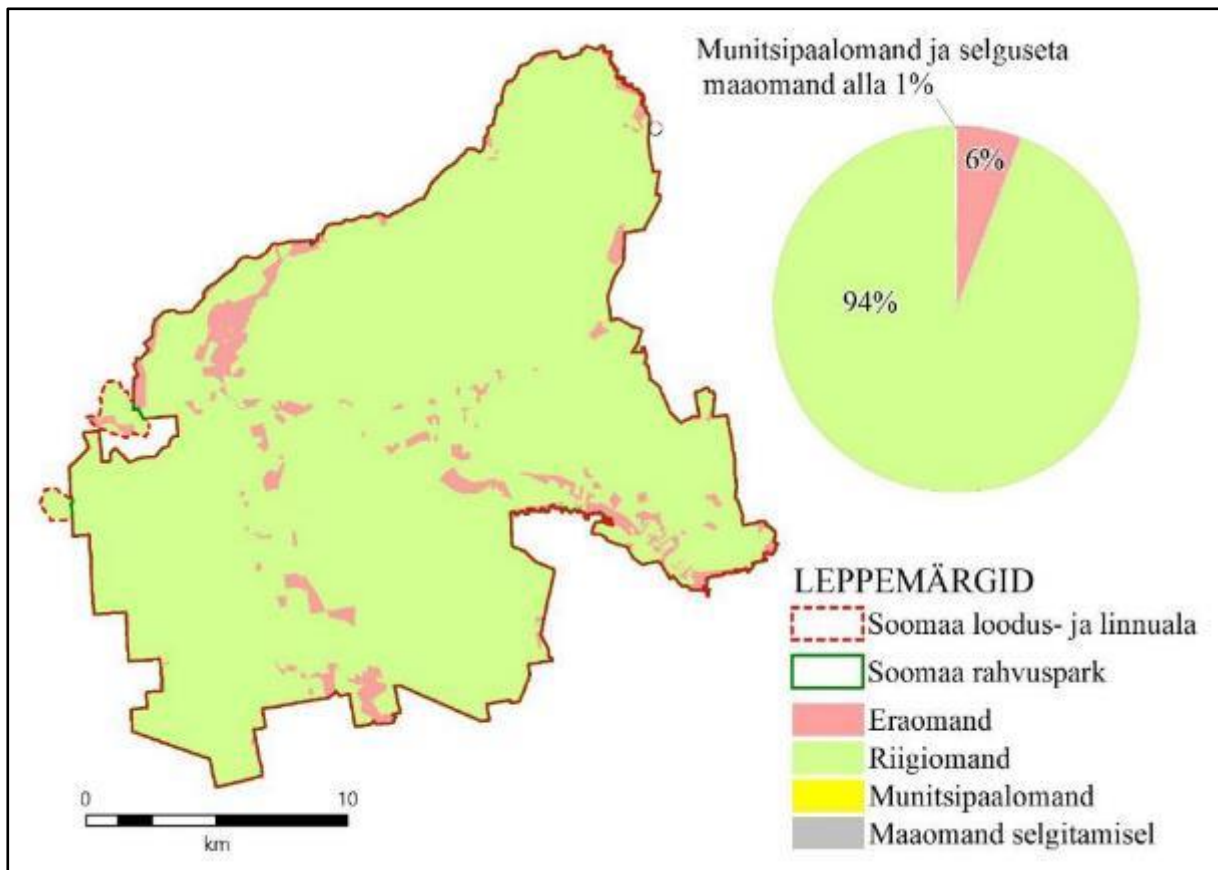
Maastik ja keskkonnakasutus

Avatud maastikud on põllumajanduslikus kasutuses, enamasti niitudena, maastike hooldusel on laialdaselt kasutusel loomad ning nende kasutatakse loomade söödaks. Kaitseala avamaastike pindala ei vähene. Uute põllumaade kasutuselevõtt toimub eelkõige viimase 30 aasta jooksul võsastunud alade arvelt. Taastatud ja kasutusele on võetud 366 ha niitusid. Olemas on info kuivenduse mõju ja toimimise kohta ning kraavid on hooldatud seal, kus see on vajalik.

1.2. MAAKASUTUS

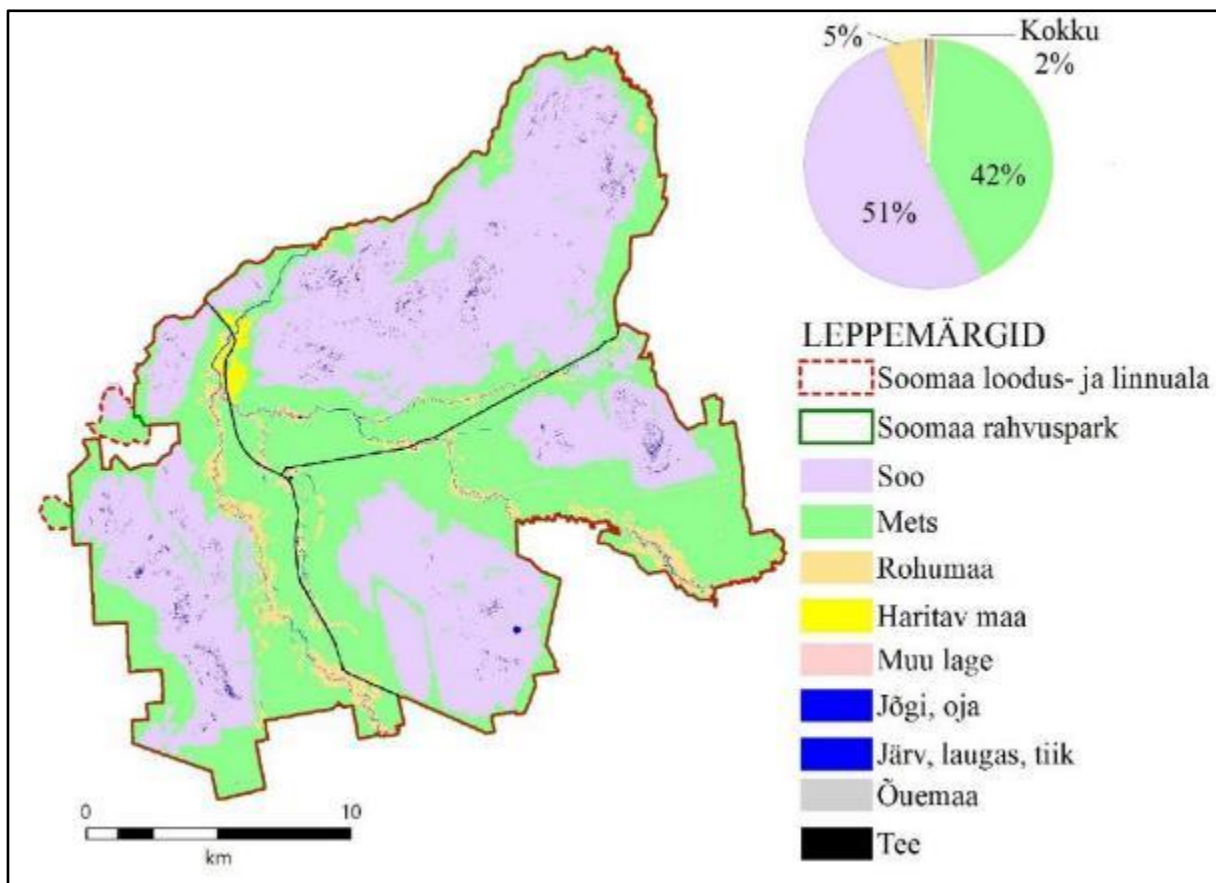
Soomaa loodu- ja linnuala pindala on 40 240 ha, millest maismaa pindala on 39 853 ha ja veekogude pindala 387 ha. Soomaa rahvusparki pindala on 39 844 ha, millest maismaa pindala on 39 523 ha ja veekogude pindala 321 ha. (EELIS 2021)

Soomaa loodus- ja linnualal on eramaid 2 328 ha, riigimaid 37 873 ha ning munitsipaalomandisse jääb 2 ha. Ülejäänud 37 ha-l on maaomand selgitamisel (joonis 2; Maa-amet, aprill 2023).

Joonis 2. Soomaa rahvusparki, Soomaa loodusala, Soomaa linnuala maaomand (seisuga aprill 2023).

Kõlvikuliselt moodustavad Soomaa loodus- ja linnuala territooriumist kõige suurema osa erinevas arengujärgus olevad sood. Sood hõlmavad Soomaa loodus- ja linnuala pindalast 51%, metsad 42% ja rohumaad 5%. Ülejäänud kõlvikud moodustavad kokku 2% loodus- ja linnuala pindalast – sealhulgas haritav maa 0,6%, seisuveekogud 0,6%, jõed ja ojad 0,4%, õuealad 0,1%, teed 0,1% ning muud lagedad alad (metsasihid, teeservad, pinnasteed, mahajäetud laoplatsid jms) 0,3%. Loodus- ja linnuala kõlvikuline jaotus on toodud joonisel 3.

Joonis3. Soomaa rahvusparki, Soomaa loodusala, Soomaa linnuala kõlvikuline jaotus (seisuga märts 2023).

1.2.1. SOOMAA RAHVUSPARGI TEHNILISED INFRASTRUKTUURID

Maanteed

Soomaa rahvusparki territooriumi teedevõrk on hõre. Rahvusparki läbib kaks riigi kõrvalmaanteed. Maantee nr 151 (Kõpu – Tõramaa – Jõesuu) üldpikkus on 37 km. Tee on kaetud kruusakattega. Eelmise kaitsekorralduskava perioodi sees muudeti tolmuwabaks maanteelõigud Kõpu alevikus, Iia küla vahel, Tõramaa külastuskeskuse juures, Jõesuus. Suurvee ajal on maantee Riisa külas üleujutatud ja liiklus Pärnu poolt takistatud. Maantee nr 128 (Kildu – Oksa – Tõramaa) pikkus rahvusparkis on 23,6 km. Suurvee ajal on maantee mitmes kohas üleujutatud. Eelmise kaitsekorralduskava perioodi jooksul on maanteed tugevasti remonditud, muudetud teed laiemaks, puhastatud teeääri võsast, korrastatud truupe.

Maantee nr 252 (Kaansoo – Tori) asub väljaspool rahvusparki territooriumit, kaitseala põhjapiiri läheduses. Tee on kruusakattega ja selle pikkuseks on 28,9 km.

Sillad

Soomaa rahvusparkis on kokku 7 silda. Kõpu – Tõramaa – Jõesuu maanteel on kaks heas korras silda. Need on Meiekose sild, mis on ehitatud aastal 1970 ja Riisa sild, ehitatud aastal 1973 ning remonditud 2003. aastal. Kildu – Oksa – Tõramaa maanteel on kolm silda, millest kaks, Kuusekäära ja Oksa sild, jäävad rahvusparki territooriumile ning Härma sild asub rahvusparki piiril. Rahvusparki Ruunaraipe piirkonnas liiklemisel on oluline üle Raudna jõe kulgev Tohvri sild. Tohvri raudbetoonist sild ehitati vana puitsilla asemele 2004. aastal. Tipu küla ja rahvusparki idaosa liikumise korraldamisel on väga oluline Tipu sild. Tipu puitsild ehitati

2004. aastal. Rahvuspargi ida- ja edelaosas liiklemiseks on oluline Halliste jõel, väljaspool rahvuspargi territooriumi asuv Teesoo raudbetoonsild.

Elektriliinid

Soomaa rahvuspargi elektrivarustus põhineb kolmel keskpingeliinil. Üks liin, mis saab alguse Jõesuust, varustab elektriga Riisa küla, rahvuspargi külastuskeskust, Sandra küla Karuskose talu ja Karuskose metsamaja. Teine liin varustab elektriga Sandra küla talumajapidamisi. Kolmas liin varustab elektriga Tipu küla majapidamisi. Soomaa elektrivarustuse põhiprobleemiks on liinide amortiseerumine ning sagedased tormikahjustused. Otstarbekas oleks Soomaa elektriliinid asendada maakaablitega. Soomaal on majapidamisi, kus elektrivarustus puudub (Väike-Härma talu).

Side

Side Soomaa rahvuspargis põhineb mobiilsidel. Mobiilside mastid paiknevad Kõpus, Vastemõisas, Jõesuus ja Sandras. Mobiilside leviala on Soomaa rahvuspargis ebaühtlane. Probleemid on mitme masti leviala piiril nagu Soomaa rahvuspargi külastuskeskuses Kõrtsi-Tõramaal. Rahvuspargi külastuskeskusesse on rajatud püsiv internetiühendus.

1.3. HUVIGRUPID

Rahvuspargi kaitse korraldamisel on oluline arvestada kohaliku kogukonna huvidega ja kaasata kohalikke elanikke aktiivselt osalema kaitseala kaitse korraldamisse. Rahvuspargi igapäevatoos ja strateegiate väljatöötamisel tuleb teha koostööd erinevate huvigruppidega. Huvigruppide regulaarseks ja jätkusuutlikuks kaasamiseks Soomaa rahvuspargi kaitse-eeskirja ja Soomaa rahvuspargi, Soomaa loodus- ja linnuala kaitsekorralduskava rakendamisel ning infovahetuseks ja päevakohaste teemade laiapõhjalisema arutelu korraldamiseks on loodud Soomaa rahvuspargi koostöökogu, mille tööst on võimalik osa võtta kõigil huvitatud osapooltel ja mille juhtgruppi kuuluvad Keskkonnaamet, vallavalitsuste, RMK ja kohaliku kogukonna esindajad. Rahvuspargi koostöökogu on heaks partneriks kaitseala valitsejale kaitse korraldamisel, rahvuspargi arendamisel ning kogukonna ootuste ning probleemide vahendamisel, aidates regulaarsetel kokkusaamistel kaasa rahvuspargi arengule ja suundade kujundamisele.

- **Keskkonnaamet** – kaitseala valitseja. Keskkonnaameti eesmärk on tagada alal kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste soodne seisund ja kaitseala ning selle väärtuste tutvustamine.
- **Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK)** – praktiliste looduskaitsetööde teostamine riigimaadel, ala külastuse korraldamine (kaitseala väärtuste soodsa seisundi säilitamist arvestavalt) ja kaitseala tutvustamine ning kaitseala metsade majandamine.
- **Kohalikud omavalitsused** – kohaliku kogukonna elu juhtimine selle erinevates valdkondades, sh kaitseala kohaliku kogukonna esindamine, koostöö rahvuspargi valitsejaga loodushariduse, kultuurielu, keskkonnakaitse (vastutab looduskasutuse, loodusressursside kasutamise ja jäätmemajanduse eest), planeerimis- ja ehitustegevuse osas, administratiivne koostöö lubade väljastamisel (ehitus, üritused jne).
- **Kohalikud elanikud ja maaomanikud** – elanikkonna ja maaomanike huvide esindamine, koostöö kaitsealal loodus- ja kultuuriväärtuste säilitamisel, loodusressursside kasutamisel, traditsioonilise elulaadi alalhoidmisel. Eramaaadel asuvate metsade majandamine, karjakasvatus ja poollooduslike koosluste majandamine, põllupidamine. Kinnistutele

elamute ehitamine (kinnisvara arendamine). Olemasolevate majapidamiste korrastamine ja arendamine.

- **Puhkajad, turistid (külastajad)** – võimalused aktiivseks puhkuseks. Ettevalmistatud puhkekohad, matkarajad, metsarajad, ujumiskohad, paadisõidu võimalused. Huvigrupi huvides on hea ligipääs jõgedele ja külastusobjektidele. Avalikud supluskohad ja nende heakord, selge ning külastajasõbralik infoedastus kaitsealal pakutavate teenuste kättesaadavusest ja paiknemisest.
- **Kalamehed** – harrastuskalapüük.
- **Ettevõtjad** – ettevõtluse arendamine, külastajate/turistide arvu kasv, tehniliste/kaitseala infrastruktuuride areng. Rahvaürituste korraldamine, rekreatiivse tegevuse pakkumine – matkad, kanuusõidud, telkimine. Loodushariduslike ürituste korraldamine.
- **Viljandi muuseum** – Hüpasaare majamuuseumi arendamine ja tutvustamine.
- **Valitsusvälised organisatsioonid** – (Tipu looduskool, Eesti Haabjaselts, Soomaa Turismi MTÜ, ELF jt) Soomaa rahvuspargi arengule kaasaaitamine, külakogukonna arengu innustamine ja edasiviedamine, rahvuspargi potentsiaali rakendamine kogukonna arengu hüvanguks. Kohaliku kogukonna huvide esindamine, koostöö loodus- ja kultuuriväärtuste säilitamisel ja tutvustamisel.
- **Õppe- ja teadusasutused** – üleriigiline õppe- ja teadustegevuse läbiviimine ja uurimine kaitsealal.

1.4. KAITSEKORD

Soomaa loodus- ja linnuala kuuluvad Euroopa Liidu Natura 2000 võrgustikku, koosnedes mitmest kaitstavast loodusobjektist, mille kaitse tuleneb looduskaitseseadusest ning selle alusel koostatud kaitse-eeskirjadest.

1.4.1. SOOMAA RAHVUSPARGI KAITSEKORD

Soomaa rahvuspargi kaitsekord on sätestatud looduskaitseseaduses ja selle alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse 22. aprilli 2005. a määruses nr 85 „Soomaa rahvuspargi kaitse-eeskiri” (lisa 1). Soomaa rahvuspargi kaitse-eeskiri sätestab kaitsekorra üldpõhimõtted, loodusreservaadi, sihtkaitsevööndite ning piiranguvööndi määratlused, kaitse-eesmärgid, lubatud ja keelatud tegevused. Rahvuspargi maa- ja veeala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele reservaadiks, 29 sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks.

Inimestel on lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning püüda kala Soomaa rahvuspargi sihtkaitsevööndites ja piiranguvööndites, välja arvatud Kikepera ja Valgeraba sihtkaitsevööndites 15. veebruarist 31. juulini ning Paelamaa sihtkaitsevööndis 15. märtsist 31. augustini.

Telkimine ja lõkke tegemine rahvuspargis on lubatud ainult rahvuspargi valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud ja tähistatud kohtades. Telkimine ja lõkke tegemine õuemaal on lubatud omaniku nõusolekul.

Rahvuspargis on lubatud jahipidamine ulukite arvukuse reguleerimise eesmärgil.

Rahvuspargis on lubatud sõidukiga sõitmine teedel. Maastikusõidukiga sõitmine on lubatud rahvuspargi valitseja nõusolekul. Sõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine rahvuspargi valitseja nõusolekuta on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, valitsemisega seotud tegevuses, metsatöödel, põllumajandustöödel ja poollooduslike koosluste hooldamisel ning rahvuspargi valitseja nõusolekul teostatavas teadustegevuses.

Rahvuspargi veekogudel on lubatud mootorita ujuvvahendiga sõitmine. Mootoriga ujuvvahendiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, rahvuspargi valitsemisega seotud töödel, rahvuspargi valitseja nõusolekul hooldustöödel ning teadustegevuses.

Reservaat

Rahvuspargis on Tuhametsa reservaat. Loodusreservaadi kaitse-eesmärk on ökosüsteemide arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina. Loodusreservaadis on keelatud igasugune inimtegevus, sealhulgas inimeste viibimine, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel ning loodusobjekti valitsemise eesmärgil ja kaitseala valitseja nõusolekul teaduslikel välitöödel.

Sihtkaitsevöönd

Soomaa rahvuspargis on 29 sihtkaitsevööndit. Sihtkaitsevöönd on rahvuspargi maa- või veeala seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamiseks. Alljärgnevalt on sihtkaitsevööndid grupeeritud vastavalt kaitse-eesmärkidele.

Valgeraba, Kuresoo, Öördi, Kikepera ja Riisa sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse rabade, vanade loodusmetsade, soostuvate ja soo-lehtmetsade, siirdesoo- ja rabametsade, jõgede ja ojade elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku.

Miiliaugu ja Ruunaraibe-Sauga sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse maastiku üldilmet, metsastunud luidete ja vanade loodusmetsade elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku, metsade bioloogilist mitmekesisust ning tagatakse puistute avalik kasutamine riigimaal.

Sandra, Mulgi, Tipu, Halliste luha, Raudna, Tuhkja ja Härma sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse maastiku üldilmet, kaitstakse ja taastatakse lamminiite, säilitatakse lammi-lodumetsade, jõgede ja ojade elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku.

Tõramaa, Mardu, Halliselja, Räksi ja Vireksaare sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse vanade loodusmetsade, soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku.

Lemmjõe keele, Karuskose ja Pääsma laane sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse lammi-lodumetsade, jõgede ja ojade elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku.

Venesauna, Möldri, Pöörikaasiku, Tõrvaaugu, Piilu, Härma, Osju ja Paelamaa sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse vanade loodusmetsade, soostuvate ja soo-lehtmetsade, siirdesoo- ja rabametsade, lammi-lodumetsade, jõgede ja ojade, rohunditerikaste kuusikute elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku.

Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus, loodusvarade kasutamine, uute ehitiste püstitamine, välja arvatud rahvuspargi valitseja nõusolekul tee, tehnovõrgu rajatiste või tootmisotstarbeta ehitiste püstitamine rahvuspargis paikneva kinnistu või rahvuspargi tarbeks. Kikepera ja Valgeraba sihtkaitsevööndites on keelatud inimeste viibimine 15. veebruarist 31. juulini ning Paelamaa sihtkaitsevööndis 15. märtsist 31. augustini.

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud kohas. Rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas ja üle 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud kohtades on lubatud üksnes rahvuspargi valitseja nõusolekul.

Sihtkaitsevööndis on rahvuspargi valitseja nõusolekul lubatud olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja veerežiimi taastamine, koosluste kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile, endiste talukohtade hoonestuse ja heinaküünide taastamine ja olemasolevate ehitiste hooldustööd, pilliroo varumine.

Rahvuspargi valitseja nõusolekul on lubatud Halliste luha, Riisa, Raudna, Vireksaare, Pöörikaasiku, Härma, Tuhkja, Osju, Piilu, Tõrvaugu, Räksi, Tipu, Tõramaa, Sandra, Mulgi, Miiliaugu ja Ruunaraip-Sauga sihtkaitsevööndites metsakoosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile, kusjuures rahvuspargi valitsejal on õigus esitada nõudeid raieaja ja -tehnoloogia, metsamaterjali kokku- ja väljaveo ning puistu koosseisu ja täiuse osas.

Halliste luha, Raudna, Härma, Tuhkja, Piilu, Osju, Tipu, Sandra ja Mulgi sihtkaitsevööndite poollooduslike koosluste esinemisaladel on nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine või raadamine, niitmine, loomade karjatamine. Heinaniitmisega võib alustada mitte varem kui 1. juulil.

Piiranguvöönd

Rahvuspargis on Soomaa piiranguvöönd. Piiranguvöönd on rahvuspargi majandatav osa, mis ei kuulu reservaatide ega sihtkaitsevööndisse. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on bioloogilise mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine.

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus. Piiranguvööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas. Üle 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud rahvuspargi valitseja nõusolekul.

Rahvuspargi valitseja nõusolekul on lubatud ehitiste, kaasa arvatud ajutiste ehitiste püstitamine ning ehitiste väliskonstruktsioonide muutmine, veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine ning uute veekogude rajamine, uue maaparandussüsteemi rajamine ja roo varumine külmumata pinnasel.

Koosluse liigilise ja vanuselise mitmekesisuse säilitamiseks on piiranguvööndis keelatud uuendusraie, välja arvatud turberaie langi pindalaga kuni 1 ha; puurindest puuliigi või vanuserühma väljaraie; üle 140-aastaste okaspuude, üle 120-aastaste kõvalehtpuude ja üle 80-aastaste pehmelehtpuude raie; puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine.

Piiranguvööndis on keelatud biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine metsamaal ja looduslikul rohumaal.

Koosluse liikide ja vanuse mitmekesisuse säilitamiseks tuleb jätta metsaraiel kasvama eri vanuses puud vahekorras, mis tagab puude pideva ja ühtlase loomuliku suremuse ja puistu loodusliku uuenemise.

Piiranguvööndi poollooduslike koosluste esinemisaladel on nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine või raadamine, niitmine, loomade karjatamine. Heinaniitmisega võib alustada mitte varem kui 1. juulil.

1.4.2. METSISE PÜSIELUPAIGA KAITSEKORD

Soomaa loodus- ja linnuala Riisa ja Vabriku metsise püsielupaikade kaitsekord on sätestatud looduskaitseaduses ja selle seaduse § 10 lõike 2 ja § 11 lõike 1 alusel kehtestatud keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määrusega nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine” (lisa 2). Nimetatud määruse § 4 sätestab metsise püsielupaikade kaitsekorra, kus on välja toodud püsielupaikade sihtkaitsevööndites ja piiranguvööndites lubatud ja keelatud tegevused, mis on erisustega looduskaitseaduses määratud.

1.5. UURITUS

1.5.1. LÄBIVIIDUD INVENTUURID JA UURINGUD

Rabakiilide inventuur

Rabakiilide inventuur toimus Soomaa rahvusparkis Kuresoo raba edelaosas 2018. ja 2019. aastal projekti „Rabakiilide inventuur 2018–2019” raames (Martin 2019). Vaatluste järgi võis raba-tondihobu arvukust hinnata keskmisest suuremaks. Soo- ja raba-tondihobu suhe oli 1:4. Kokku leiti 18 liiki kiile.

Soomaa linnustiku inventuur

Soomaal teostati laiaulatuslik linnustiku inventuur 2014. ja 2015. aastal (Ellermaa 2015). 2014. aastal teostati ühekordne soolindude kaardistamine u 110 km²-l, mis hõlmas Ördi, Kikepera ja Valgeraba rabasid ja väikest Kuresoo osa (püsiseireala soo kaguosas). Lisaks loendati enamik suuremate vooluveekogude lindudest. 2015. aastal teostati kakkude, rähnide ja laanepüü inventuur u 60 km² seirealal ning luhalindude kaardistus u 10 km² alal. Samuti loendati kõiki linnuliike 10 transektil (á 5 km), mis ei hõlmanud soid, kuid hõlmas sooserva rabamännikuid ja siirdesoid. Lisaks tehti käike luhtadele ja talude juurde, vaadeldi röövlind, et saada lisainformatsiooni väikesearvulistest liikidest.

2014. ja 2015. aastatel registreeriti vaadeldud alal territooriumeid vähemalt 124 linnuliigil. Arvukaimad liigid olid metsvint, mets-lehelind, punarind, väike-lehelind ja salu-lehelind.

Soomaa Natura linnuala tedre inventuur 2016. aastal

2016. aasta kevadel viidi Eesti Ornitoloogiaühingu tellimusel läbi tedre inventuur Soomaa Natura linnualal. Loendustega kaeti kõik linnualal asuvad tedrele sobivad elupaigad – sookooslused ja poollooduslikud kooslused (lamminiidud). Põhiosa loendusalaadest moodustasid Kuresoo, Valgeraba, Öördi, Kikepera ja Riisa raba soolaamad. Loendustega kaeti ka suuremad lamminiidualad, kus aga üllatuslikult tetre ei esinenud.

Kokku loendati Soomaa linnualal 79 mängu, kus mängis kokku 191 kukke. Tegu on esimese täieliku ülevaatega Soomaa linnuala oluliseks kaitse-eesmärgiks oleva tedre arvukuse kohta.

Tulemused kinnitavad, et Soomaa linnuala on Eesti üks olulisemaid tedre pesitsusalasid ja ala omab väga suurt tähtsust liigi soodsa seisundi tagamisel.

Projekt (7884) Natura 2000 võrgustiku linnualade linnustiku inventuurid ja standard-andmevormide kaasajastamine

Eesti Natura 2000 võrgustiku alade nimekirjas on 66 linnuala, mis moodustati Euroopa Nõukogu Direktiivi 79/409/EMÜ (Linnudirektiiv) täitmiseks. Ohustatud linnuliikide seisund jälgimiseks kogutakse linnualadel pesitsevate ja läbirändavate liikide arvukuse andmeid, mida kasutatakse ka Natura aruandluses.

Projekti raames teostati aastatel 2014.–2016. haude- ja rändelinnustiku inventuur Soomaa linnualal ja täiendati linnuala standard-andmevormi linnustiku andmed. Uuendatud andmevormi hinnanguid on kasutatud kaitsekorralduskavas liikide kaitse-eesmärkide seadmisel.

Metsise elupaigakvaliteeti määravate tegurite kompleksuuring, I etapp

2013. aastal rajati Soomaale RMK teadusprojekti „Metsise elupaigakvaliteeti määravate tegurite kompleksuuring” raames metsise elupaikade sihttaastamise eksperimentaalalad. Projektist lähtuv eesmärk oli selgitada metsise elupaikade aktiivse taastamise võimalusi, milleks tehti aastatel 2013–2014 eksperimendieelse (null-)seisu mõõtmised, teostati eksperimentaalsed töötused ning tehti mõningaid mõõtmisi ka manipulatsioonide kestel, s.o raie- ja veemanipulatsioonide vahel 2015. aastal (Soomets jt 2017).

Metsise elupaikade sihttaastamise eksperimentaalne uuring Soomaa uurimisalal, II etapp

Uuringu eesmärgiks on selgitada välja manipulatsioonijärgsed muudatused ja nende mõju metsise elupaiga kvaliteedile (Lõhmus 2017). Välitööd teostati 2016. aastal. Uuringu käigus viidi läbi metsise elupaiga kvaliteedi esmased terviklikud manipulatsioonijärgsed mõõtmised eksperimentaaladel ning metsiseasurkonna kaardistamine neid ümbritsevatel maastikel. Elupaigakvaliteedi mõõdikutena olid projekti objektiks haudelinnukoosluste koosseis ning metsise toidubaas – marjapuhmastiku ohtrus ning selgrootute juunikuine arvukus rohu- ja puhmarindes.

Linnustiku üldnäitajate põhiseoseid manipulatsioonidega oli kolm:

- a) Harvendusraied vähendasid lindude asustustihedust ja eeskätt sellega kaasnevalt ka liigirikkust.
- b) Muutus linnustiku koosseis. Näiteks metskiuri, käbliku, tutt-tihase ja lepalinnu arvukus suurenes. Mets-lehelinnu, porri, väike-kärbsenäpi ja põhjatihase arvukus vähenes. Täiesti kadus laanepüü.
- c) Suletud kraavidega aladele ilmusid vee- ja soolinnud.

Metsise pesitusaegse arvukuse ja leviku uurimise tulemuse põhijäreldus on see, et metsise sigimisaegne levik on Eestis tugevasti seotud siirdesoomuldadega ning enamik linde paikneb mängupaikadest kuni 2,5 km kaugusel.

Uuringuga leiti, et metsised ja teised kanalised hakkasid harvendatud elupaiku vältima (põhjusena pakuti raierisu) ja ka hilisema raiejärgse intensiivse võsastumise tõttu harvendatud metsades metsise elupaikade kvaliteet ei parane.

Soomaa rahvuspargi metsaelupaikade inventuur, 2015

Keskkonnaameti tellimisel inventeeriti 2015 aastal Soomaa rahvuspargi piiranguvööndi metsaelupaikasid. Piiranguvööndi alasid inventeeriti ligikaudu 3825 hektaril. Uuritud alal

registreeriti kokku 14 erinevat elupaigatüüpi. Metsakooslustest esines alal seitse erinevat elupaigatüüpi, millest haruldasemad olid lammi-lodumetsad ja laialehelised lammimetsad. Inventuuri tulemusena on planeeritud moodustada 2458 ha ulatuses uusi sihtkaitsevööndeid.

Projekt (7884) Natura 2000 võrgustiku linnualade linnustiku inventuurid ja standard-andmevormide kaasajastamine.

Projekti raames teostati kümne Natura 2000 võrgustikku kuuluval linnualal linnuliikide inventeerimine (osad liigirühmad ja/või elupaigad) ja täideti alapõhiselt lüngad linnudirektiivi I lisa liikide arvukushinnangutes. Töö käigus analüüsiti Natura linnualade linnustiku andmed ja täiendati Natura linnualade standard-andmevormid ajakohase linnustiku infoga. Inventuuri käigus uuendati 48 linnuliigi hinnanguid. Tehti ettepanek 31 täiendava linnuliigi seadmine linnuala kaitse-eesmärgiks ning ettepanek arvata kaitse-eesmärkide hulgast välja kaheksa linnuliiki.

Soomaa rahvuspargi elupaigatüüpide inventuur, 2017

Keskkonnaameti tellimisel inventeeriti 2017. aastal Soomaa rahvuspargi elupaigatüüpe Kuresoo, Pöörikaasiku, Halliste luha, Pääsma laane, Mardu ja Raudna sihtkaitsevööndites. Luhaalade andmeid täpsustati Keskkonnaameti poolt 2018–2019. aastal. Ühtekokku inventeeriti 14 075 ha suurune ala.

Karula ja Soomaa rahvuspargi maakatte andmebaasi koostamine ning ajaloolise maakasutuse analüüs ja tsoneering

Eesti Maaülikool viis aastatel 2015–2016 läbi projekti, mille käigus koostati Karula ja Soomaa rahvuspargi maastike tsoneering ajaloolise maakasutuse/maakatte püsivuse ja muutuste alusel ning koostati soovitusel määratletud tsoonide edaspidiseks korralduseks ja kaitseks (Semm jt 2016). Maakatte muutuste kirjeldamiseks kasutati maastikuanalüüsi, kus võrreldi eri ajastute maakatte kaardikihte, et teha kindlaks maakatte muutused.

Soomaa rahvuspargi maastikud püsisid suhteliselt avatuna kuni 20. sajandi keskpaigani (põllu- ja rohumaa pindala moodustas 17% kaitseala pindalast kolmel vanemal kaardil). 21. sajandi alguseks oli aga haritava maa pindala vähenenud kuus korda ja rohumaa pindala neli korda, sh on osaliselt praegusi rohumaid kujunenud ka endistest põllumaadest. Kõige püsivam maakattetüüp Karulas ja Soomaal on olnud mets: 92% verstalet kaardil kaardistatud metsadest ja 84% Soomaal kaardistatud metsadest on püsinud sama maakattetüübina.

Luhtade indikaatorliikide seire

Soomaa rahvuspargis teostatakse perioodiliselt siberi võhumõõga, ahtalehise ängelheina ja niidu-kuremõõga seiret. Seiretöödega alustati 1999. aastal ning seiret on teostatud aastatel 1999, 2002, 2003, 2005, 2008, 2012 (ahtalehine ängelhein ja niidu-kuremõõk), 2013 (siberi võhumõõk) ja 2021. Seirepunktides määratakse liikide ohtrusest ning aegreala alusel hinnatakse liikide ohtruse muutusi. 2021 aasta seire tulemusena saab väita, et niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga seisund on stabiilne. Ahtalehine ängelhein ei talu hästi luhtade hooldamist ning tema arvukus on langenud.

Looduskaitsealsete oluliste seeneliikide inventuur Soomaa rahvuspargis

SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse rahastuse toel viidi 2017. aastal Soomaa rahvuspargis läbi looduskaitsealsete oluliste seeneliikide inventuur. Soomaa rahvuspargis on palju sobivaid kasvukohti looduskaitsealsete oluliste seeneliikidele, haruldasterikkamateks piirkondadeks on Pääsma laane sihtkaitsevöönd, Lemmjõe keele sihtkaitsevöönd, Vireksaare sihtkaitsevöönd, Kuuraniidu mets ning lammimetsad Sandralt Karuskoseni. Nimetatud kasvukohtades on elupaiku paljudele haruldastele liikidele. Samuti leidub haruldasi ja looduskaitsealsete olulisi

liike kaitseala teistes piirkondades (Sell 2017). Töö tulemusel registreeriti 57 looduskaitsealalt olulise seeneliigi esinemine 465 kasvukohas. Nendest kasvukohtadest asub 273 sihtkaitsevööndis, 60 projekteeritavas sihtkaitsevööndis ja 132 piiranguvööndis.

Soomaa. Suurem kui suurvesi: kohanemine ja toimetulek

1981. aasta hiliskevadel külastas Eesti Rahva Muuseumi töörühm Viljandi maakonna Kõpu külanõukogu alale jäävaid külasid. 36 aastat hiljem olid etnograafid taas, nüüd juba Soomaana tuntud aladel, välitöid tegemas. Välitööde eesmärgiks oli rahvuspargi taluarhitektuuri inventeerimine ja Eesti Rahvaluule Arhiivile kohapärimuse kogumine.

Välitöödel kogutud ja kogetu on kokku võetud paljude autorite ühistööna avaldatud Eesti Vabaõhumuuseumi Toimetises nr 6. Kogumikus antakse sõna nii kohalikele kui külalistele, teoretikutele kui koduloo uurijatele, sest kõigele vaatamata on Soomaa ju veel keskus ja kohtumiskoht. Soomaal on püsielanike kõrvale jõudnud elustiilirändlejad, kohavõluotsijad ja suvesoomaalased. Selline Soomaa ei ole lihtsalt üks järjekordne Eesti ääremaa, vaid kahekoduomanike, turistide ja uustulnukate kokkupuutekoht – ükskõik kui harv see kontakt Soomaale omase füüsilise kauguse alal ka on (Serk 2018).

Soomaa rahvuspargi 2015. aasta külastajauuring

2015. aastal viidi Soomaa rahvuspargis läbi külastajauuring⁵. Soomaa rahvuspargi külastajatest on külastajauuringu andmetel 51% naissoost ja 49% meessoost. 29% kõikidest külastajatest kuuluvad vanusegruppi 25–34 aastat, järgnevad 35–44-aastased (27%) ja 45–55-aastased (mõlemad 20%). Kõrgharidusega inimesi oli 63%, keskeriharidusega 19%, keskharidusega 16% ja põhiharidusega 2% vastanutest.

Rahvuspargi külastajatest 69% elab Eestis, järgnevad Saksamaa (8%), Holland ja Soome (3%) ning Prantsusmaa (2%). Kokku oli vastanute elukohariikidena nimetatud 22 riiki.

Kõige olulisemateks tegevusteks pidasid külastajad looduse vaatlemist, jalutamist, loodusrajaga tutvumist, metsas olemist, paadi või kanuuga sõitmist ja matkamist.

Soomaa rahvuspargi enam külastatavad objektid olid Riisa õpperada (42% vastanutest külastas või kavatses külastada seekordse külastuse jooksul), Soomaa külastuskeskus (32%), Ingatsi õpperada (29%), Kopraraja õpperada (29%), Hüpasaare õpperada (21%), Meiekose tamme metsaonn (14%) ja Kuusekäära randumissild (12%) (RMK 2015).

Pärnu jõestiku uuring

Pärnu jõestiku uuring viidi läbi kolmes etapis ning hõlmas endas kokku 890 km ulatuses Pärnu jõestiku vooluveekogusid ning selle eesmärgiks oli Pärnu jõestiku elupaigatüübile, milleks on loodusdirektiivi elupaigatüüp nr 3260 jõed ja ojad, oluliste kala-, sõõrsuu-, suurselgrootute- ja taimeliikide ning nende elupaikade seisundi hindamine ning elupaikade loomis-, taastamis- ja parandamisvajaduse väljaselgitamine.

Soomaa rahvuspargis teostati uuringuid Halliste, Raudna, Navesti ja Lemmjõe jõel ning Tõramaa ojal. Seirepüükidega tuvastati 13 kalaliigi esinemise Soomaa jõgedes. Võldast tuvastati Halliste jõe keskjooksul (arvukus madal) ja Lemmjõe Oksa piirkond (arvukus

⁵ Seire metoodika on leitav veebiaadressil

<http://loodusegakoos.ee/files/Kulastajate%20seire%20loodusaladel.pdf>.

keskmise). Paksukojaline jõekarp esineb madala arvukusega Halliste jões Riisast allavoolu. Hinku ja lai- ja tõmmu-ujurit Soomaa jõgedes ei tuvastatud (Nurmik 2019).

Hundi elupaigakasutus ning toitumine

Keskkonnaagentuur viib läbi uuringut, mille eesmärgiks on uurida hundi elupaigakasutust ning toitumist. Soomaa rahvuspark on vaid üks pisikene osa selle projekti toimumiskohast. Kogu projekt katab u 3500 km²-se piirkonna Edela- ja Kesk-Eestis. Tähelepanekuid 2016 aastast: metssiga on hundi toidubaasis asendunud metsskitsega ning samuti on põdra osakaal hundi toidulaua tõusnud. Kuigi metssiga tundub olevat täielikult kadunud või siis päris haruldaseks muutunud, siis päris nii see siiski ei ole. Huvitaval kombel leitakse siiani hundi toidulaualt ka metssigadele kuuluvaid jäänuseid.

2021. aasta talvel oli Soomaa piirkonnas kolm hundikarja. Üks 13-liikmeline kari Kuresoos, üks 11-liikmeline kari Kikepera looduskaitsealal ja tegutsemas Soomaa Kikepera osas, üks 8-liikmeline kari Öörde raba piirkonnas.

Põdra elupaigakasutus

Keskkonnaagentuur viib läbi uuringut, mille eesmärgiks on telemeetriaseadmetega varustatud põtrade andmetel selgitada sesoonseid liikumisi erinevate elupaikade vahel. Uuring on Soomaa rahvusparkiga seotud osaliselt, hõlmates suurema ala ümber Soomaa. Siiani on märgistatud üks põdrapull rahvusparki piirialal. Loom elutsebki vegetatsiooniperioodi peamiselt Soomaa rahvusparkis ja mittevegetatsiooniperioodil väljaspool rahvusparki.

1.5.2. RIIKLIK SEIRE

Riiklikku keskkonnaseiret korraldab Keskkonnaagentuur. Keskkonnaseire on keskkonnaseisundi ja seda mõjutavate tegurite järjepidev jälgimine, mis hõlmab keskkonnavaatlust ja -analüüsi ning vaatlusandmete töötlemist. Seireandmed on aluseks keskkonnameetmete kavandamisel, elluviimisel ning vajadustekohasel korregerimisel.

Soomaa rahvusparkis ja Soomaa loodus- ja linnualal või selle vahetus läheduses (osad seirealad ulatuvad väljapoole Soomaa loodus- ja linnuala) asub 100 riikliku seire seirejaama või -ala. Soomaa rahvusparkis viiakse ellu ühtekokku 21 erinevat seireprogrammi. Soomaa rahvusparki seirejaamade andmed on toodud lisas 5.

Eluslooduse mitmekesisuse seire on kõikidest riikliku seire allprogrammidest kõige ulatuslikum ning mitmekesisem, hõlmates nii liikide, koosluste kui ka maastike seiret.

Ohustatud ja kaitstavate soontaimede seire

Liiv-hundihammas (*Astragalus arenarius*)

Liiv hundihammas on I kaitsekategoori liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kriitilises seisundis liigiga. Eestis on registreeritud üks leiukoht, mis asub Soomaa rahvusparkis. Liiv-hundihamba kasvukohtade riiklik seire toimus 2016. aastal (Kattai 2016). Seire käigus loendati kuuel kasvukohal võsude arv ja hinnati kasvukohtade seisundit. Kokku loendati 2016. aastal 1006 võsu.

Laialehine nestik (*Cinna latifolia*)

Riikliku seire raames toimus Soomaa rahvusparkis 2017. a laialehise nestiku kasvukohtade seire. Keskkonnaregistrisse on kantud Soomaa rahvusparkis viis liigi leiukohta kokku 51 ha suurusel alal. 2017. a seire alusel on liigi seisund hea.

Nahkhiirte koosluste seire

Riikliku seire raames toimus Soomaa rahvusparkis 2014. a nahkhiirte koosluste seire. Seire raames tuvastati Soomaal kuue käsitiivaliseliigi esinemine. Ühtekokku on Soomaal registreeritud üheksa liiki käsitiivalisi (Leivits 2014).

Päevaliblikate kooslused

Soomaa rahvusparkis Meiekose transektil viiakse läbi päevaliblikate seiret. Päevaliblikate loendusi viiakse Soomaa rahvusparkis läbi Meiekose päevaliblikate loendustransektil standardsele transektloendusmeetodile tuginedes. Seire annab ülevaate Meiekose transektil esinevatest liblikaliikidest ja nende arvukusest. Meiekose päevaliblikate seiretransekt on märgitud Meiekose matkarajal (Meiekose matkarada kulgeb piki endist külavaheteed ja on ääristatud väikeste heinamaadega. Endine maantee on tänaseks päevaks rohtunud). Meiekose transektil on liblikate loendust teostatud aastatel 2007, 2010, 2011, 2012, 2013, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 ja 2021.

Kokku on aastate jooksul Meiekose transektil registreeritud 61 päevaliblikaliiki – aastas keskmiselt 33 liiki. Kõige tavalisemad on rohetäpik, rohusilmik ja naeriliblikas. Suurema arvukusega liigid olid veel lapsuliblikas ja nõgeseliblikas. Kaitsealustest liikidest on Meiekose transektil leitud vareskaera-aasasilmikut, sõõrsilmikut, suur-kuldtiiba ja mustlaik-apollot.

Kahepaiksete seire

Kahepaiksete seire toimus Soomaa rahvusparkis 2017. aastal Räksi, Öördi ja Vanaveski piirkonnas (KAUR 2017). Uuriti metsakraavides paljunevaid konnasid. Metsakraavidest leiti rabakonna, rohukonna ja kärnkonna kulleseid. Vanaveski kraavid on RMK poolt tammitatud, mistõttu tekivad suurvee ajal üleujutusala. Metsasiseste kraavidega võrreldes on need alad vähemvarjulised ja madalama veega, sobides seetõttu enam kahepaiksetele sigimiseks. Öördi järve madala veetaseme ja tumeda rabaveega järve äär paistab silma eriti hea kärnkonnade sigimispaigana.

Rohunepi mängupaikade seire

Rohunepi mängupaikade seire viidi läbi riikliku seire raames 2013. aastal. Seire käigus külastati kuut mängupaika. Hinnanguliselt võib Soomaal mängida 24–32 isalindu (Kuresoo 2013).

Madalsoode ja rabade haudelinnustiku seire

Madalsoode ja rabade haudelinnustiku seire toimus Soomaa rahvusparkis 2014. aastal (Leivits 2015). Välitõid tehti Soomaa Valgerabas, Kikepera, Riisa ja Öördi rabas. Valgeraba kahlejate kooslus oli võrreldes eelneva loendusega oluliselt vaesemaks jäänud. Lisaks oli kasvanud negatiivsete indikaatorite (dendrofiilsed värvulised) arvukus, mis viitab nende soode seisundi olulisele halvenemisele. Peapõhjusena võib välja tuua pikaajalise kuivenduse mõju. Positiivsete avastustena võib mainida mustsaba-vigle esmast registreerimist Öördi rabas.

Luhaniitude haudelinnustiku seire

2020. aasta kevadel olid seires Soomaa luhaniitude haudelindude kooslused. Luhaniitude haudelinnustik on seotud suurel määral elupaigaliste muutustega, eeskätt pool-looduslike koosluste hooldamisega. Luhaniitude haudelinnustiku seire käigus jälgitakse Eesti luhaniitude haudelinnustiku liigilise koosseisu ja arvukuse muutusi ja trende, samuti seirealade kvaliteeti

niidulindude elupaigana. Selleks kogutakse andmeid seirealadel pesitsevate linnuliikide arvu ja arvukuse, liikide territooriumide paiknemise, erinevate liigirühmade arvukuse ning seirealadel registreeritud hooldustegevuste ja alade seisundi kohta. 2020. aasta seire andmetel osutusid arvukaimateks liikideks luhaniitudel sookiur (119 pesitsuspaari), kadakatäks (65 pesitsuspaari), pruunselg-põõsalind (58 pesitsuspaari). Liikide arv erinevatel luhtadel: Osju luht 28 liiki, Oksa luht 23 liiki, Mulgi heinamaa 22 liiki, Karuskose luht 32 liiki, Kuusekäära luht 18 liiki, Sandra luht 18 liiki (Leivits 2021).

Kotkaste ja must-toonekure seire

Iga-aastaselt viiakse Soomaa rahvusparkis läbi kotkaste ja must-toonekure pesitsusedukuse seiret. 2021. aasta seireandmete kohaselt must-toonekurel pesitsemine ebaõnnestus. Kaljukotkal oli kolme paari peale üks poeg. Enamus väike-konnakotkastest on asustanud uued pesad ja väike-konnakotka pesitsemisedukus on teadmata.

1.5.3. INVENTUURIDE JA UURINGUTE VAJADUS, TULEMUSSEIRE

1.5.3.1. RIIKLIK SEIRE

Riiklikku seiret teostatakse peatükis 1.5.2 ja lisas 5 toodud valdkondades ja seirejaamades. Pikaajalistest ja laiemat huvi äratanud seiretest tuleb esile tõsta iga-aastast kaljukotka, väikekonnakotka ja must-toonekure pesitsusedukuse seiret, rohunepi, rukkiräägu ja soolinnustiku seiret ning päevaliblikate loendust.

Korraldaja: KAUR, I prioriteet

1.5.3.2. KAITSE-EESMÄRGIKS SEATUD LIIKIDE LEVIKU JA SEISUNDI INVENTEERIMINE

Eelmise kaitsekorraldusperioodi jooksul on läbi viidud rida seireid ja uuringuid, mille tulemusena on täienenud ja täpsustunud teave Soomaa rahvuspargi kaitseväärtuste paiknemise ja seisundi kohta. Mitmete kaitse-eesmärgiks olevate liikide esinemisandmed on vananenud või puudulikud, mistõttu on kaitsekorralduslike tegevuste täpne planeerimine keerukas.

Täielikult puuduvad andmed hariliku sookolla, palu-karukella ja kauni kuldkinga kasvukohtade, leviku ja seisundi kohta. Täpsustamist vajavad eesti-soojumika levikuandmed Osju luhal hinnanguliselt 330 ha suurusel alal. Palu-karukella leviku inventuur tuleb läbi viia Ruunaraipe-Sauga sihtkaitsevööndis, hinnanguliselt 175 ha suurusel alal. Hariliku sookolla kasvukoha inventuur teostada Tipu külas, hinnanguliselt 5 ha suurusel alal. Suulise pärimuse järgi kasvas kaunis-kuldking Soomaa rahvuspargi kirdeosas Leeneti, Ardja või Metsaõue talu maadel. Praegu ei ole kauni-kuldkinga kasvukohta teada. Hinnanguliselt tuleb inventeerida u 215 ha suurune ala.

Suuliste andmete kohaselt on Soomaa rahvuspargis nähtud lendoravat, kuid kinnitatud vaatlusandmed puuduvad. Vajalik on lendorava levikuandmete täpsustamine.

Teated laiujuri esinemisest Soomaal pärinevad eelmisest sajandist. Uuemaid andmeid laiujuri kohta Soomaalt puuduvad. Laiujurit ei registreeritud ka 2017. aastal Soomaa rahvuspargis läbi viidud jõgede seire käigus. 2017. aastal keskenduti rohkem kalastiku uuringule. Vajalik on laiujuri levikuandmete täpsustamine.

Korraldaja: Keskkonnaamet, II prioriteet

1.5.3.3. ELUPAIGATÜÜPIDE LEVIKU JA SEISUNDI INVENTEERIMINE

Seisuga jaanuar 2022 on Soomaa loodusosal inventeeritud 29 097 ha loodusdirektiivi elupaigatüüpe ja kokku on inventeeritud 34 781 ha suurune ala. Inventuuri andmetest 12% on vanemad kui 10 aastat ja suurem osa neist on pärit esmastest inventuuridest. Elupaigatüüpide levikuandmete täpsustamiseks ning kaasajastamiseks on vajalik teostada inventuur või kordusinventuur hinnanguliselt 7000 ha suurusel alal (inventeeritavast alast on välja jäetud põllumaad, teede ja jõgede all olev ala, õuemaad ning teadaolevalt majandustegevusest tugevalt mõjutatud metsad).

Laialehiste lammimetsade elupaigatüübi levikulade täpsustamiseks on vaja täiendavalt inventeerida võimalikke elupaigatüübi esinemisalasid ning kontrollida jõe kallastele inventeeritud teiste elupaigatüüpide määranguid. Kuna laialehised lammimetsad kasvavad suhteliselt kitsal jõekalda künnisel, siis võivad olla osad laialehise lammimetsa elupaigad inventeeritud teiste, peamiselt soovikumetsade koosseisu. Kõige suurema tõenäosusega võib laialehiste metsade elupaigatüüpi leida alljärgnevates piirkondades:

- a) Halliste jõe vasakkallas Pääsma sihtkaitsevööndis ülesvoolu kuni Halliste kanalini.
- b) Keelemetsa sihtkaitsevöönd Raudna jõe kaldavallil.
- c) Väikestel pindadel Lemmjõe kallaste Härma sillast kuni Lemmjõe endise metsavaikordoni sillani.
- d) Raudna jõe kallastel Lemmjõe suudmest allavoolu kuni Tõramaa jõe suudmeni.
- e) Tõramaa jõe paremkaldal Lilleniidust kuni jõe suudmeni.
- f) Raudna jõe kaldad Vodi luhal ja Vodi luhast ülesvoolu kuni Sandra taluni. Seal võiks leida kõrge vanusega hall-lepikuid uhtlammidel.

Korraldaja: Keskkonnaamet, II prioriteet.

1.5.3.4. SOOMAA METSALINNUSTIKU INVENTUUR

Soomaa metsalinnustiku inventuur. Senini on enamasti linnustikuinventuurid keskendunud kas soostikele või luhtadele, kuid suur osa Soomaa metsadest on linnustiku osas läbi uurimata. Soomaa metsalinnustiku inventuur hõlmab hinnanguliselt 16 000 ha suuruse ala.

Korraldaja: Keskkonnaamet, II prioriteet.

1.5.3.5. SOOMAA VALITUD ÖKOSÜSTEEMIDE KOMPLEKSNE UURIMINE

Selleks, et saada ülevaadet erinevate koosluste arengust ja liigirikkusest, on kavandatud huviliste leidumisel elustikurühmade mitmekesisuse ja arengusuktsessioonide uurimine Soomaa tähelepanuväärsemates piirkondades. Soovitavad uurimisalad on Pääsmaa lammimets, Tuhametsa reservaat, Toonoja rabasaar, Lemmjõe keelemets, Härma lodumets, Suitsna tammik, Kuresoo raba, Valgeraba, Tõramaa puisniit, Mulgi heinamaa.

Korraldaja: Keskkonnaamet, III prioriteet.

1.5.3.6. LIIV-HUNDIHAMBA KASVUKOHTADE SEIRE

Liiv-hundihamba kasvukohtade seire käigus loetakse teadaolevatel liiv-hundihamba leiukohtades kõik taime võsud ning kaardistatakse võimalikud uued kasvukohad. Seiret tehakse 3- või 4-aastase sammuga. Parim aeg seire tegemiseks on jaanipäeva eelne ja järgne aeg kui liiv-hundihammas õitseb. Õitsemise ajal on taime lihtsam üles leida.

Korraldaja: Keskkonnaamet, II prioriteet

1.5.3.7. LUHTADE INDIKAATORLIIKIDE SEIRE

Luhtade looduskaitselist seisundit hinnatakse indikaatorliikide seire abil. Hinnatakse kolme Soomaa rahvusparki luhtadele iseloomuliku kaitsealuse taimeliigi – niidu-kuremõõga, siberi võhumõõga ja ahtalehise ängelheina seisundit. Luhtade indikaatorliikide seiret teostatakse seiresammuga 5 aastat.

Seirepunkti ruumiline asukoht ei ole täpselt fikseeritud, vaid võib nihkuda oma asukohas olenevalt seiratava liigi populatsiooni paiknemisest. Oluline on hinnata liigi ohtrust antud seireala populatsiooni kõige iseloomulikumas osas (10x10)m suurusel alal. Seirealal hinnatakse vaadeldava liigi ohtrust 5-pallilises ohtruse skaalas.

Erinevate aastate ohtruse muutuste analüüsimiseks arvutakse erinevate aastate ohtruste alusel muutuste lineaarne trendijoon, mis vastab sirgele üldvalemiga $y=ax+b$. Muutuste iseloomustamiseks kasutakse sirge tõusu a . Sirge tõusu arvvärtus kajastab muutuste suunda ja kiirust (ohtruse vähenemisel on tõus a negatiivne ja vastupidi. Mida suurem on suuruse a absoluutvärtus, seda ulatuslikumad on seirealal liigi ohtruse muutused).

Korraldaja: Keskkonnaamet, II prioriteet

1.5.3.8. RUKKIRÄÄGU SEIRE VALITUD SEIREALADEL

Rukkirääk on üks indikaatorliikidest, kelle esinemine poollooduslikul kooslusel iseloomustab koosluse looduskaitselist seisundit. Rukkiräägu loendust on suhteliselt lihtne korraldada. Kesksuvel, jaanipäeva paiku, loendatakse peale päikeseloojangut luhal mängivad isaslinnud. Soomaal teostatakse rukkiräägu loendust valitud aladel: Riisa põllud ja luht, Kõrtsi-Tõramaa luht, Halliste puisniit, Hallselja luht, Tipu luht. Oksa luht, Mulgi heinamaa, Kuusekäära luht, Osju luht. Rukkiräägu seiret tehakse iga kolme aasta tagant.

Korraldaja: Keskkonnaamet, II prioriteet

1.5.3.9. KAHEPAIKSETE LIIKIDE LEVIKU JA ARVUKUSE INVENTEERIMINE

Inventuuri eesmärk on välja selgitada Soomaa kahepaiksete levik ja liigiline mitmekesisus ning hinnata kahepaiksete kudeveekogude seisundit. Seniste seiretööde käigus on registreeritud peamiselt rabakonna, rohukonna ja hariliku kärnkonna esinemine, kuid ei ole kaardistatud suuremaid kudeveekogusid. Samuti puudub teave nn roheliste konnade leviku ja liigilise varieeruvuse osas.

Välitööde käigus määratakse kahepaiksete liigiline kuuluvus, kaardistatakse kahepaiksete kudemisveekogud, hinnatakse kudemisveekogude seisundit ning vajadusel antakse soovitusel kudemisveekogude seisundi parandamiseks. Uuringuala hõlmab kogu Soomaa rahvusparki, kus on kahepaiksetele sobivad elupaigad.

Korraldaja: Keskkonnaamet ja huvilised, III prioriteet

1.5.3.10. KOPRAPESAKONDADE KAARDISTAMINE

Kobras on Soomaa rahvusparki loodusmaastike lahutamatu osa. Olles meie looduse põlisasukas ning kuivendusest rikutud veerežiimi looduslikkuse taastaja ja elupaikade rikastaja, on elujõulise populatsiooni olemasolu rahvusparkile suur väärtus. Kobraste tegevusel on suur mõju lokaalse veerežiimi kujunemisel ja seeläbi ka piirkonna elustikule. Kopra populatsioonist ülevaate saamiseks viiakse kord kümne aasta jooksul läbi koprapesakondade kaardistamine. Kaardistamise käigus registreeritakse asustatud koprapesad ja töökorras tammid ning mahajäetud koprapesad ja hävinud tammid. Eraldi peetakse arvestus likvideeritud tammide osas.

Korraldaja: Keskkonnaamet ja huvilised, III prioriteet.

1.5.3.11. NIIDU-KUREMÕÕGA JA SIBERI VÕHUMÕÕGA KASVUALADE KAARDISTAMINE

Niidu-kuremõõk ja siberi võhumõõk on kaitsealused taimeliigid, millede seisund sõltub luhtade seisundist. Seega on nad head liigid luhtade seisundi jälgimiseks. Nimetatud liike mõjutab aga luhtade majandamine. Kui luhtade majandamine nii niitmise kui karjatamise teel on liiga intensiivne, siis nimetatud liigid kaovad. Selleks, et planeerida niitude hooldust, on vaja täpsustada ja uuendada niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga levikuandmeid.

Esialgse hinnangu kohaselt on vaja inventeerida detailselt u 150 ha luhtasid ning soovitavalt üle vaadata u 400 ha luhaalasid. Niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga leviku kaardistamist on kõige mõistlikum teha taimede õitsemise ajal, jaanipäeva paiku, enne niitmist. Eeldatavasti on võimalik taimede kasvualade kaardistamiseks kasutada droone.

Korraldaja: Keskkonnaamet, II prioriteet.

1.5.3.12. SOOMAA RAHVUSPARGI HOONETE INVENTEERIMINE

Soomaa piirkonnas on säilinud küllalt vähe ehituspärandit ning seetõttu on äärmiselt oluline hoida ja väärtustada veel olemasolevaid kultuuriloolisi ehitusobjekte. Esimene Soomaa rahvusparki hoonete inventeerimine viidi läbi Soomaa rahvusparki esimese kaitsekorralduskava koostamise käigus 1999. aastal. Kaitsekorralduskavaga planeeritakse kordusinventuur, mille käigus vaadatakse üle 1999. aastal inventeeritud hooned ning lisaks neile veel 27 talukohta. Kokku on kavandatud inventuur läbi viia 60 objekti juures. Inventuuri käigus täidetakse ettevalmistatud küsimustikuga ankeet ning pildistatakse objektid etteantud juhendi järgi.

Korraldaja: Keskkonnaamet, III prioriteet.

1.5.3.13. KULTUURILOOLISTE OBJEKTIDE ANDMEBAASI EDASIARENDUAMINE

Kultuurilooliste objektida andmestik on koondatud Maa-ameti Rahvusparkide mälumaastike kaardirakendusse. Mälumaastik koondab endas kohapärimust, lugusid ja legende, mis on seostatav kindla kohaga kaardil. Selle abil on elanikud oma lähimas ümbruskonnas ennast

sajandite vältel identifitseerinud ja kujundanud meie-nemad tunde, mis on oluline kogukonna säilimiseks ning enesemääratlemiseks.

Mälumaastike andmete kogumist alustati Soomaal 2006. aastal rahvusparkide mälumaastike talletamist. Selle käigus on kohalikelt kogutud ja arhiividest otsitud kohanimesid ning lugusid ka Vilsandi, Matsalu, Lahemaa ja Karula rahvusparkide kohta. Kogutud andmetega saab tutvuda Maa-ameti geoportaali Kohapärimuse rakenduse kaudu ([Mälumaastikud](#)). Kohapärimuse kaardirakendus sisaldab pärimuslikku ja visuaalset infot, rakenduses saab märgitud kohapunktide juures vaadata fotosid ja kuulata helilõike, mõnes piirkonnas on valikus ka videoklipid.

Kaitsekorraldusperioodi jooksul on kavas koguda täiendavaid pärimusi ning uuendada ja täiendada mälumaastike andmeid.

Korraldaja: Keskkonnaamet, III prioriteet.

1.5.3.14. RAHVAPÄRIMUSE JA KÜLAJUTTUDE KOGUMINE JA PUBLITSEERIMINE

Piirkonna rahvapärimuse uurimisel on vaja teostada vanema ja uuema vaimse pärandi alased uuringud koos kohaliku kogukonna ja huvilistega. Vastavate uuringute tulemuseks on vanema ja ka uuemaaja rahvapärimuse kirjapanemine. Paralleelselt uue materjali kogumisega toimub ka Soomaa kultuuripärandi digiarhiivi korrastamine ja kogutud materjalide publitseerimine, kas trükitud infomaterjalidena (näiteks voldikud) või digitaalselt Soomaa rahvusparki kodulehel.

Aastate jooksul on talletatud nii erinevat rahvapärimust kui ka külajutte, mida on kõneldud nii erinevatel Soomaa kultuuripärandit puudutavatel sündmustel kui ka salvestatud spetsiaalselt Soomaa elanike juures või siis Soomaalt pärit ja piirkonna kultuuri tundvate inimeste juures. Teabe kogumisel on erilist tähelepanu pööratud n Soomaa piirkonna kalapüügitraditsioonidele, ühepuulootsiku valmistamist ja kasutamist puudutavale teabele, palgiparvetamist puudutavale informatsioonile, korilust puudutavale teabele, suurveega toimetulekule jne. Lisaks kogutakse rahvapärimust uuemaja sündmustes – loodusretked, kanuumatkad jmt. Oluline eesmärk on koguda lisaks suulisele pärimusele ka andmeid nende täpse asukoha kohta maastikul. Rahvapärimust kogub Keskkonnaameti kultuuripärandi spetsialist iga-aastaselt.

Korraldaja: Keskkonnaamet, huvilised, III prioriteet.

2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID

Järgnevalt on esitatud kaitseala peamised kaitseväärtused ning nende kaitse-eesmärgid (nii Soomaa loodu- ja linnuala kui ka Soomaa rahvusparki kohta). Lähemad eesmärgid on seotud kaitsekorralduskava perioodiga. Pikaajaliste eesmärkide saavutamise ajaks on arvestatud umbes 30 aastat. Kaitse-eesmärkideni jõudmist soodustavad positiivsed mõjutegurid (+). Negatiivsete mõjutegurite (-) leevendamiseks on vajalikud meetmed, mille ellurakendamiseks on planeeritud kaitsekorralduskava tegevused. Väärtuste koondtabel, kus on esitatud kõigi väärtuste kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk, ohutegurid, meetmed ja oodatavad tulemused, on esitatud lisas 6.

Kaitse-eesmärkide ja liikide juurde lisatakse informatsioon liigi kaitsekategooria kohta (LKS – I, LKS – II või LKS – III), loodusdirektiivi (LoD) või linnudirektiivi (LiD) lisas olemise kohta, rahvusparki kaitse-eeskirjas eesmärgiks olemise (KE – jah/ei), loodus- ja/või linnuala kaitse-eesmärgiks olemise kohta (LoA – jah/ei, LiA – jah/ei).

2.1. ELUSTIK

2.1.1. TAIMED

2.1.1.1. LIIV-HUNDIHAMMAS

LKS I, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Liiv-hundihammas (*Astragalus arenarius*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kriitilises seisundis liigiga. Eestis on registreeritud üks leiukohta, mis asub Soomaa rahvusparkis (EELIS 2021). Taim kasvab hõredates kuivades männikutes, eelistatult taimkattest vabastatud teeservades, kus sambla- ja rohurinne on osaliselt hävinud. Liigi arvukus kõigub ja kasvukohad Soomaa rahvusparkis on aja jooksul nihkunud.

Perioodiliselt läbiviidud liiv-hundihammas kasvukohtade seire andmetel on taime seisund Soomaa rahvusparkis rahuldav. Loendusandmetel on taime võsude arv olnud vahemikus 850–1750 võsu (kuna liiv-hundihammas arenevad maa-alused võsud, millest omakorda arenevad maapealsed võsud, on isendite eristamine võimatu ja otstarbekas on lugeda võsusid). Viimastel aastatel on taimevõsude arv olnud 1000 ringis. 2016. aasta seire andmetel oli Soomaal 1006 taimevõsu. Taime seisundi parandamiseks on oluline taime kasvukohtade säilitamine.

Liiki ohustab kasvukohtade kinnikasvamine ja samas ka liigne avatus. Peamiselt aga ohustab kasvukohti metsa puurinde liituvuse suurenemine, millega kaasneb valgustingimuste halvenemine ja samblarinde kasvu hoogustumine. Liigi kasvukohtade seisundile on halvasti mõjunud ka alusmetsa, eriti kuuse alusmetsa kasvu hoogustumine. Taime seemnete idanemiseks on vajalik lahtise liivaga kasvukohtade olemasolu, selleks sobivad samblarindest vabastatud päikesepaistelised piirkonnad. Taime tagasihoidliku välimuse tõttu on taime korjamise ohutegur suhteliselt väike.

NB! Soomaal armastab liik kasvada autode poolt või lumelükkamisega taimkattest vabastatud teeservades, eelmise aasta metsamaterjali vaheladude kohas, kus ajutiselt hoiustatud metsamaterjal on osaliselt hävitanud sambla- ja rohurinde.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis on vähemalt neli liiv-hundihamba kasvukohta ja võsude arv on vähemalt 1000 tk.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Enamus kasvukohti on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

– Kasvukohtade valgusrežiimi halvenemine.

Meetmed

Ruunaraipe sihtkaitsevööndis oleva kasvukoha puurinde liituvuse vähendamine.

– Samblarindest vabade, avatud liivaste kasvukohtade kadumine.

Meetmed

Perioodiline samblarinde eemaldamine liigile sobivas kasvukohas.

2.1.1.2. HARILIK SOOKOLD

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Harilik sookold (*Lycopodiella inundata*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Eestis on registreeritud 25 leiukohta, üks nendest Soomaa rahvuspargis (EELIS 2021).

Sookold armastab kasvada niiskel liiv- ja turvasmullal ja seda taime võib kohata siirdesoodes, sooniitudel, rabamännikutes ja sooservades. Harilikku sookolda kasvab Soomaa rahvuspargis ühel kasvukohal, tee ehituse tarbeks pinnase kaevamisel rajatud maapinnalohu soostumisel tekkinud siirdesoolaigul. Taime seisundist andmed puuduvad. Liigi säilimist ohustab kasvukoha kinnikasvamine, liigi kasvukohas põõsarinde liituvuse suurenemine, millega kaasneb valgustingimuste halvenemine (muutumine), mis võib osutuda liigile liiga suureks keskkonnatingimuste muutuseks. Soomaa rahvuspargis ei ole viimase viie aasta jooksul harilikku sookolda vaadeldud.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis on säilinud vähemalt üks sookollale sobiv kasvukoht.

Mõjutegurid ja meetmed

– Liigi seisundi andmete puudumine.

Meetmed

Liigi kasvukoha inventeerimine hariliku sookolla seisundi väljaselgitamiseks. Eelnevate aastate andmete koondamine ja süstematiseerimine.

– Taimeliigi kasvukoha kadumine.

Meetmed

1. Kasvukoha taastamine, puhastamine võsast ja valgustingimuste parandamine.

2. Kasvukoha perioodiline puhastamine võsast, valgustingimuste parandamine.

2.1.1.3. PALU-KARUKELL

LKS II, LoD II ja IV, KE – ei, LoA – jah

Palu-karukell (*Pulsatilla patens*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga. Eestis on palu-karukella seisund hea. Ta on levinud hajusalt üle Eesti, puudub Lääne-Eestis ja saartel. Eestis on registreeritud 185

leiukohta, üks nendest Soomaa rahvuspargis (EELIS 2021). Palu-karukell kasvab kuivades palu- ja nõmmemetsades poolavatud liivapinnasega nõlvadel Eelistatunud kasvukohad on kuivad männikud, päikesepaistelised nõlvad, nõmmlood, nõmmed. Liik on valgusenõudlik, kuid mulla toitainetesisalduse suhtes suhteliselt leplik. (Vilbaste 2005).

Liigi kasvamine Soomaa rahvuspargis on küsitav, kuna peale 2001. aastat, mil liiki kirjeldati, ei ole seda liiki Soomaal vaadeldud. 2020. aasta riikliku seire andmetel palu-karukella Soomaal ei leitud. 2021. aastal Keskkonnaameti poolt läbi viidud vaatluste käigus palu-karukella Soomaal ei leitud. Keskkonnaregistrisse kantud kasvukohal kasvas aas-karukell (*Pulsatilla pratensis*).

Ettepanek viia järjestikusel kolmel aastal läbi kasvukoha vaatlus tuvastamiseks liigi kasvamist Soomaa rahvuspargis. Kui kolme aasta jooksul ei ole liigi esinemist tuvastatud, siis teha ettepanek liik loodusala kaitse-eesmärgist välja arvata, kuna seda liiki Soomaal ei kasva. Suure tõenäosusega oli 2001. aastal tegemist vale liigi määranguga, kus palu-karukellaks määrati aas-karukell.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis on säilinud vähemalt üks palu-karukellale sobiv kasvukoht.

Mõjutegurid ja meetmed

– Liigi kasvukohtade andmete puudumine.

Meetmed

Liigi levikuandmete väljaselgitamine.

2.1.1.4. KUNINGA-KUUSKJALG

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Kuninga-kuuskjalg (*Pedicularis sceptrum-carolinum*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Taim on laiivaalsete hõlmasete lehtedega, mis kinnituvad harunemata varre allosasse. Taime õied on suured ja kollased ning see õitseb juunist augustini. Kuninga-kuuskjalg kasvab soostunud niitudel, lodudes, madalsoodes ja kraavikallastel. Tegemist on Eestis hajusalt esineva liigiga, mis kasvab hajusalt Lääne- ja Loode-Eestis, mujal harva. Taime ohustavad kasvukohtade kuivendamine ja võsastumine (eseis.ut.ee/efloora).

Eestis on registreeritud 132 kuning-kuuskjala leiukohta (EELIS 2022). Soomaa rahvuspargis on teada üks kuning-kuuskjala kasvukoht, mis asub sihtkaitsevööndisse jääval raba servaalal olevas siirdesoo.

Kaitse-eesmärk:

Soomaa rahvuspargis on kuninga-kuuskjala kasvukoht säilinud 4,9 ha ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kasvukoht on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

– Kasvukoha kuivendamine

Meetmed

Loodusliku veerežiimi säilitamine ja taastamine.

2.1.1.5. EESTI SOOJUMIKAS

LKS II, LoD II ja IV, KE – ei, LoA – ei

Eesti soojumikas (*Saussurea esthonica*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga. Tänapäeva süstemaatikud peavad eesti soojumikat alpi soojumika alamliigiks. Piiratud levilaga ja ohustatud madalsootaim väärrib tähelepanu ja kaitset. Soojumika perekonda kuulub umbes 300 liiki, millest suurem osa kasvab Aasias, eeskätt Himaalaja ja Hiina mägedes. Eesti soojumika avastas Karl Ernst von Baer 1844. aastal Kesk-Eestist Piibe mõisa lähedalt. Eestis leidub teda ainult mandriosas, rohkem Lääne-, Lääne-Pärnu-, Rapla-, Harju- ja Lääne-Virumaal. Talle sobivad lubjarikkad soostunud niidud, madalsood ning soised hõredad metsad ja võsad, kus rohustus kasvab pruuni sepsikat, sinihelmikat, lubikat, raudtarna jt lubjalembeseid niiskust armastavaid taimi. Eesti soojumikas paljuneb eeskätt vegetatiivselt, risoomi abil. Niiviisi võib ta moodustada ulatuslikke kloone. (Kukk 2002).

Keskkonnaregistris on registreeritud 455 liigi leiukohta (EELIS 2022). Soomaal kasvab eesti soojumikas Raudna jõe Osju luhal, hinnanguliselt 307 ha suurusel alal. Vajalik on liigi leviku täpsustamine ja andmete uuendamine. Teda ohustab põhiliselt kasvukohtade metsastumine ja kuivendamine.

Kaitse-eesmärk:

Soomaa rahvusparkis on eesti soojumika kasvukohad säilinud vähemalt 300 ha ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed

– Kasvukohtade võsastumine.

Meetmed

1. Niidualade regulaarne hooldus.

2. Kasvukoha perioodiline puhastamine võsast, valgustingimuste parandamine.

– Vananenud levikuandmed.

Meetmed

Inventuuri läbiviimine liigi levikuandmete täpsustamiseks.

2.1.1.6. NIIDU-KUREMÕÖK

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Niidu-kuremõök (*Gladiolus imbricatus*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Niidu-kuremõök on Euraasia põhjaparasvöötme liik. Eestis kasvab Kagu-Eestis, Pärnumaal ja Saaremaal. Keskkonnaregistris on registreeritud 127 leiukohta (EELIS 2021). Soomaal kasvab niidu-kuremõök Halliste, Raudna, Lemmjõe ja Tõrama jõe luhtadel hinnanguliselt 63 ha suurusel alal.

Niidu-kuremõök kasvab lammi- ja soostunud niitudel, põõsastikes ja metsalagendikel, eelistades pehmemat pinnast ja ilmselt ka konkurentsivabamat kooslust. Võsa varjus kasvanud populatsiooni vitaalsus paraneb tugevasti põõsarinde likvideerimise järel. Eriti soodustab niidu-kuremõõga levikut põõsakännustike freesimine, mille käigus tekib rohustust vaba pinnast. Soomaa rahvusparkis asuvad niidu-kuremõõga suuremad kasvualad Halliste jõe Raudna jõe ühinemiskoha piirkonnas. 2021. aastal läbiviidud inventuuri kohaselt on niidu-kuremõõga seisund Soomaa rahvusparkis stabiilne. Niidu-kuremõõga ohtrusele on hästi mõjunud Halliste

lamminiitude taastamine Raudna jõe suudmealal ja kilomeetri jagu allavoolu. Seal oli 2021. aasta seisuga kõige suuremad niidu-kuremõõga kasvualad. Samas on niidu kuremõõga ohtrus langenud kasutusest välja jäänud aladel, nagu näiteks Lemmjõe suudmeala paremkalda heinamaadel. Heinamaade võsastumine ja metsakasvamine vähendab niidu-kuremõõga ohtrust. Viimase kahekümne aasta üldtrend on väikeses ohtruse suurenemises. Kõige paremini läks niidu-kuremõõgal eelmise aastakümne alguses, kui taastati hulgaliselt võssa kasvanud luhahainamaid (Suurkask 2021). Kaitsekorralduskava eesmärgiks seatakse kõigi seire käigus kaardistatud niidu-kuremõõga kasvukohtade säilimine (kaardistamise aluseks on võetud poollooduslike koosluste kaardikihi niidu polügoon, kus niidu-kuremõõgad kasvasid).

Niidu-kuremõõka ohustavad kasvukohtade võsastumine, kõrgrohistumine ja liigne karjatamine. Niidu-kuremõõk armastab kasvada vähehooldatud aladel. Kui aga põõsarinde kõrgus ületab tugevalt rohurinde kõrguse hakkab liigi arvukus kiiresti vähenema.

Kaitse-eesmärk:

Soomaa rahvuspargis on niidu-kuremõõga kasvukohad säilinud vähemalt 50 ha ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Võsastunud lamminiitude taastamine, eriti kändude freesimine.

– Kasvukohtade võsastumine.

Meetmed

Võsastunud luhaalade taastamine, kändude freesimine.

– Karjatamine.

Meetmed

Soovitav niidu-kuremõõga kasvualal hiline karjatamine, peale seemnete valmimist.

– Varajane niitmine.

Meetmed

1. Jätta niidu kuremõõga kasvukohtade rohustu perioodiliselt paariks aastaks niitmata.

2. Niidu-kuremõõga seisundi perioodiline seire, seiresammuga 4 aastat.

– Vananenud kasvukohtade registriandmed.

Meetmed

Niidu-kuremõõga levikuandmete (kasvukohaandmete) uuendamine.

2.1.1.7. KAHAR PARTHEIN

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Kahar parthein (*lyceria lithuanica*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Kahar parthein on lühikese roomava risoomiga, sageli puhmasjalt kasvav, pika rohelise õrna pöörisega (õisikuga) taim. Meenutab välimuselt suurt partheina või laialehiset nastikut. Taim kasvab toitainerikastes leht- ja segametsades niisketes kuni vesistes, sageli mudastes kohtades, varjus ja poolvarjus, aga ka metsasihtidel madalamates kohtades, kraavikallastel, harvemini teede ääres ja raiesmikel. Tegemist on Eestis paiguti esineva liigiga, mis kasvab peamiselt Ida- ja Edela-Eestis, mujal üksikutes leiukohtades. Taime ohustavad metsamajanduslikud tegevused, eeskätt raietööd ja kasvukohtade kuivendamine (eseis.ut.ee/efloora).

Eestis on registreeritud 31 kahar partheina leiukohta (EELIS 2022). Soomaa rahvuspargis on teada üks kahar partheina kasvukoht, mis asub sihtkaitsevööndisse jääval raba servaalal rabametsas.

Kaitse-eesmärk:

Soomaa rahvuspargis on kahar partheina kasvukoht säilinud vähemalt 3,7 ha ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kasvukoht on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

– Kasvukoha kuivendamine

Meetmed

Loodusliku veerežiimi säilitamine ja taastamine.

2.1.1.8. LAIALEHELINE NESTIK

LKS II, LoD II ja IV, KE – ei, LoA – jah

Laialehine nestik (*Cinna latifolia*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga. Laialehine nestik on lõunapoolse taigavöötme liik, mis kasvab nii Euraasias kui ka Ameerikas. Eestis levinud hajusalt Ida- ja Lõuna-Eestis. Eestis on registreeritud 51 leiukohta, nendest neli Soomaa rahvuspargis (EELIS 2021).

Eestis kasvab laialehine nestik oma levila edelapiiril: teda pole Lätis ega Lõuna-Rootsis. Laialehine nestik on mitmeaastane laiade lehtede ja longus pöörise suurt kõrreline, mis kasvab hõremurusalt väikeste kogumikena. Nestik kasvab soostunud metsades sõnajala ja angervaksa kasvukohatüübis, kus valitseb sageli sanglepp, harvemini kask, mänd, saar jt. Sobivad hõredamad erivanuselised puistud liituvusega 0,6–0,8. Kuigi lamapuidu rohkuse ja nestiku leviku vahel põhjuslikku seost kindlasti pole, on teda tihtipeale leitud mahalangenud puutüvede ümbrusest. Rohke lamapuit viitab metsa puutumatusse või väga vähesele inim mõjule. Nestik on hemerofoob ehk kultuuripelglik liik. Niiskuslembese taimena kasvab ta meelsasti ojade, allikate ja lompide kallastel (Kukk 2002).

2017. aasta riikliku seire andmetel kasvab laialeheline nestik Soomaa rahvuspargis ühtekokku 43,5 ha suurusel alal. Võrreldes eelmise seireperioodiga on laialehelise nestiku kasvuala suurenenud kaks korda. Kaardistatud laialehelise nestiku kasvukohtadest 5,7 ha asub looduslikus sihtkaitsevööndis, kus metsamajanduslik tegevus on keelatud. 27,1 ha asub projekteeritavas sihtkaitsevööndis, mille kaitse-eesmärk oleks metsaelupaikade ja laialehelise nestiku kasvukoha kaitse. 10,7 ha kasvukohast asub piiranguvööndis.

Liiki ohustab peamiselt metsamajanduslik tegevus, millega kaasnevad valgustingimuste muutused, taimede hävimine väljaveoteedel ja laoplatesidel. Pärast lageraiet suudab liik püsida vaid mõned aastad. Liiki ohustab kasvukoha kuivendamine. Liigi soodsa seisundi tagamiseks on vajalik elupaiga säilitamine ning võimalusel kasvuala loodusliku veerežiimi taastamine.

Kuna liik on Soomaa loodusala kaitse-eesmärgiks, siis tuleb liik lisada ka Soomaa rahvuspargi kaitse-eesmärgiks.

Kaitse-eesmärk:

Soomaa rahvuspargis on laialehelise nestiku kasvukohad säilinud vähemalt 43 ha ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed

+ 75% liigi kasvukohast on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse või asub projekteeritavas sihtkaitsevööndis

– Kaitsealuse taimeliigi kasvukohas piiranguvööndis metsamajanduslikud tööd.

Meetmed

Laialehelise nestiku kasvukohas keelata raietööd ja kuivendussüsteemide hooldustööd ning rekonstrueerimine.

2.1.1.9. SALE VILLPEA

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Sale villpea (*Eriophorum gracile*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga. Sale villpea on roomavate võsunditega hõremurusate kogumikena kasvav mitmeaastane taim, mis õitseb juunis. Tegemist on Eestis harva esineva liigiga, mis kasvab hajusalt üle Eesti. Taim kasvab kraavides, õõtsikutel, soostunud niitudel, madal- ja siirdesoodes ja rabastuvates metsades. Taime ohustab soode kuivendamine ja veerežiimi muutumine ning kasvukohtade kinnikasvamine.

Eestis on registreeritud 71 sale villpea leiukohta (EELIS 2022). Soomaa rahvuspargis on teada üks sale villpea kasvukoht, mis asub sihtkaitsevööndisse jääval raba servaalal olevas siirdesoodes.

Kaitse-eesmärk:

Soomaa rahvuspargis on sale villpea kasvukoht säilinud vähemalt 4,9 ha ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kasvukoht on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

– Kasvukoha kuivendamine

Meetmed

Loodusliku veerežiimi säilitamine ja taastamine.

2.1.1.10. SAGRISTARN

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Sagristarn (*Carex irrigua*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga. Eestis on liik levinud hajusalt Ida- ja Lõuna-Eestis. Eestis on registreeritud 127 leiukohta, nendest üks Soomaa rahvuspargis (EELIS 2021).

Sagristarn on mitmeaastane tarnaliik, mis kasvab siirdesoometsades. Taime arvukus väheneb. Soomaa rahvuspargis kasvab sagristarn Kikepera sihtkaitsevööndis, hinnanguliselt 3,7 ha suurusel kasvukohas. Sagristarna kasvukohtasid ohustavad kuivendustööd ja veerežiimi muutused. Liigi kaitse tagatakse läbi elupaiga kaitse. Sagristarna kasvukoha loodusliku veerežiimi taastamine/säilitamine on seotud raba ja siirdesoo elupaikade taastamise ja säilitamisega.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis on sagristarna kasvukoht säilinud vähemalt 3,7 ha ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Liigi kasvukoht on tzoneeritud Kikepera sihtkaitsevööndisse.
- Sooelupaikade kuivendamine ja turba võtmine.

Meetmed

Loodusliku veerežiimi säilitamine ja taastamine.

2.1.1.11. ÕRN TARN

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Õrn tarn (*Carex disperma*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Eestis levinud hajusalt peamiselt Pärnumaal ja Virumaal. Eestis on registreeritud 46 leiukohta, nendest kaks Soomaa rahvuspargis (EELIS 2021).

Õrn tarn on mitmeaastane peamiselt niisketes kuusikutes kasvav taim, mis kasvab kuuse-segametsades, kuuse-lodumetsades, soostunud metsades, kõdusoometsades, niisketes kuusikutes (<http://bio.edu.ee/>). Soomaa rahvuspargis on taime leitud Kikepera sihtkaitsevööndi lõunaosa metsades, hinnanguliselt 24,5 ha suurusel alal. Eestis taime arvukus väheneb. Peamiseks arvukuse vähenemise põhjuseks on kasvukohtade kuivendamine ja lageraie. Liigi kaitse tagatakse läbi elupaiga kaitse. Õrn tarna kasvukohtade taastamine/säilitamine on seotud kaitseala soovikumetsade loodusliku veerežiimi taastamisega.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis on õrna tarna kasvukoht säilinud vähemalt 24 ha ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Liigi kasvukoht on tzoneeritud Kikepera sihtkaitsevööndisse.
- Soostuvate ja soo-lehtmetsade kuivendamine.

Meetmed

Loodusliku veerežiimi säilitamine ja taastamine.

2.1.1.12. HARILIK SOOKÄPP

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Harilik sookäpp (*Hammarbya paludosa*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Eestis on registreeritud 153 leiukohta, kaks nendest Soomaa rahvuspargis (EELIS 2021).

Harilik sookäpp kasvab hajusalt üle terve Eesti. Harilik sookäpp kasvab rabades, soodes ja järvede ääres õõtsikutel. Harilik sookäpp on 5 kuni 20 cm pikkuse varrega orhidee. Lehti on harilikul sookäpal tavaliselt kolm, kõige suurem on ülemine leht, mille laius on kuni 1 cm ja pikkus kuni 4 cm. Õitseb juulis-augustis. Õisikus on 8–30 väikest rohekaskollast sigimikust pikematel õieraagudel asuvat õit. Huul on suunatud ülespoole. Vana ja noor mugul asuvad üksteisest eemal, vana mugul asub samblas, noor aga ülemise lehe kaenlas.

Liiki ohustab kasvukohtade kuivendamine ja võsastumine. Liigi soodsate elutingimuste tagamiseks on vajalik kasvuala loodusliku veerežiimi taastamine ja säilitamine. Soomaa

rahvuspargis kasvab liik Valgeraba lõunaservas, kus on läbi viidud veerežiimi taastamine ja Valgeraba idaservas. Hinnanguliselt on kasvukoha suurus 73 ha (EELIS 2021).

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis on sookäpa kasvukoht säilinud vähemalt 70 ha ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed

+ liigi kasvukoht on tsoneeritud Valgeraba sihtkaitsevööndisse.

+ liigi kasvukohas on läbi viidud rabarinnaku loodusliku veerežiimi taastamine.

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.1.13. KAUNIS KULDKING

LKS II, LoD.II ja IV, KE – ei, LoA – jah

Kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga. Kaunis kuldking on Euraasia põhjaparasvöötme liik. Eestis kasvab hajusalt üle kogu Eesti territooriumi, rohkem siiski Kesk- ja Lääne-Eestis ning saartel. Keskkonnaregistris on registreeritud 1282 leiukohta (EELIS 2021).

Kaunis kuldking on poolvarju eelistav käpaline, eelkõige siiski metsalill. Kaunis kuldking on kõige suuremate õitega orhideeliik Eestis ja Euroopas. Ta kasvab viljakatel, enamasti lubjarikastel muldadel ning hoidub varju. Ta eelistab kasvada kuuse-segametsades ja lehtpuumetsades nii mineraal- kui ka soostunud ja soomuldadel, kuid edeneb hästi ka puisniitudel puude-põõsaste varjus (Vilbaste 2005). Taim on pikaldase arenguga. Taime areng seemnest õieni võib ulatuda 8–17 aastani.

Taime ohustavad kasvukohtade võsastumine, lageraie, korjamine, väljakaevamine. Kasvukohtade säilimiseks tuleb kasvukohas vältida lageraie. Hooldusraiet võib teha vaid külmunud pinnasel ja okste ära vedamisega või põletamisega eemal.

Kaitsekorralduskava koostamise ajaks ei olnud ülevaadet kauni kuldkinga seisundist. Keskkonnaregistris ei ole kannet Soomaa rahvuspargis võimaliku kauni kuldkinga kasvukoha kohta. Suulise pärimuse järgi kasvas/kasvab kaunis-kuldking Soomaa rahvuspargi kirdeosas Leeneti, Ardja või Metsaõue talu maal. Liigi võimaliku kasvukoha kindlakstegemiseks on vaja hinnanguliselt inventeerida u 215 ha suurune ala.

Kuna andmed kauni kuldkinga kasvukoha kohta Soomaa rahvuspargis ja Soomaa looduslal puuduvad, siis kaitsekorralduskavaga ei planeerita konkreetseid tegevusi kauni kuldkinga elupaiga hooldamiseks.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis on säilinud vähemalt üks kaunile kuldkingale sobiv kasvukoht.

Mõjutegurid ja meetmed

– Liigi levikuandmete puudumine.

Meetmed

Liigi levikuandmete väljaselgitamine.

2.1.1.14. LÕUNA-JUMALAKÄPP

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Lõuna-jumalakäpp (*Orchis mascula subsp. speciosa*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga. Eestis esineb kaks jumalakäpa alamliiki: jumalakäpp (*Orchis mascula subsp. mascula*) ja lõuna-jumalakäpp (*Orchis mascula subsp. speciosa*). Lõuna-jumalakäpp tuvastati Eestis 2017 aastal (Kurbel & Hirse 2017). Soomaa rahvuspargi aladel tuvastati liik 2018 aastal (EELIS 2021), kokku leiti 4 õitsvat taime. Lõuna-jumalakäpp kasvab niitudel ja puisniitudel. Taime ohustab kasvukohtade kinnikasvamine ja kuivendamine.

Kaitse-eesmärk:

Soomaa rahvuspargis on lõuna-jumalakäpale sobiv kasvukoht säilinud vähemalt 0,9 ha ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Võsastunud lamminiitude taastamine.

– Kasvukohtade võsastumine.

Meetmed

Võsastunud luhaalade taastamine ja regulaarne hooldamine.

2.1.1.15. KOLMEHÖLMALINE BATSAANIA

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Kolmehölmaline batsaania (*Bazzania trilobata*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga. Tegemist on suhteliselt suure sammaltaimega, mille võsu läbimõõt on 2-6 mm. Taime lehed on ebasümmeetrilised, vaid tipuosas kolmeks hõlmaks lõhestunud. Tegemist on Eestis haruldase liigiga, mis esineb peamiselt Eesti lääneosas. Taim kasvab niisketes metsades polstrina maapinnal. Taime ohustavad metsamajanduslikud tegevused, eeskätt raietööd ja kasvukohtade kuivendamine.

Eestis on registreeritud 15 leiukohta (EELIS 2022). Soomaa rahvuspargis on teada üks kolmehölmalise batsaania kasvukoht, mis asub sihtkaitsevööndisse jäävasse rohunditerikka kuusiku metsaelupaigatüübis.

Kaitse-eesmärk:

Soomaa rahvuspargis on kolmehölmalise batsaania kasvukoht säilinud vähemalt 1,7 ha ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kasvukohast on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

– Kasvukoha kuivendamine

Meetmed

Loodusliku veerežiimi säilitamine ja taastamine.

2.1.1.16. SIBERI VÕHUMÕÕK

LKS III, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Siberi võhumõõk (*Iris sibirica*) on III kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga. Siberi võhumõõk on Euraasia põhjaparsvöötme liik. Kasvab hajusalt üle Eesti, kuid puudub Kirde-Eestis (<https://eseis.ut.ee/efloora>). Soomaal kasvab siberi võhumõõk Halliste, Raudna ja Lemmjõe luhtadel.

Looduslikult kasvab siberi võhumõõk niisketel niitudel ja puisniitudel. Soomaal eelistab kasvada vähemajandatavatel või hooldamata luhtadel, kus põõsarinne pole veel oluliselt rohurindest üle kasvanud. 2021. aastal läbiviidud inventuuri kohaselt on siberi võhumõõga seisund Soomaa rahvusparki stabiilne. Siberi-võhumõõga kasvukohtadele on hästi mõjunud ebaregulaarne niitmine. Viimasel aastakümnel on siberi võhumõõga ohtrus suurenenud Tõramaa jõe äärsetel luhtadel. Praktika näitab, et intensiivse karjatamise korral siberi-võhumõõk kaob, kuid mõõduka karjatamise korral (suve teisel poolel) võib ohtrus isegi tõusta. Siberi võhumõõk armastab kasvada vähehooldatud, suhteliselt niisketel aladel. Kui kasvukoht hakkab võsastuma, siis taimeliigi ohtrus väheneb (Suurkask 2021). Liik on sobilik indikaatorliigiks, mille ohtruse ja kasvukohtade muutuse jälgimisega saab hinnata luhtade majandamise looduskaitsest edukust.

Liiki ohustab kasvukohtade kadumine peamiselt niitude võsastumise ja kuivendamise tõttu ning ehitustegevuse tõttu. Soomaal on peamiseks ohuteguriks kasvualade võsastumine ja metsastumine.

Kuna liik ei ole Soomaa rahvusparki ega Soomaa loodusala kaitse-eesmärgiks ning tegemist on III kaitsekategooria kaitsealuse liigiga, mille seisundi hinnang on ohulähedane, ei seata liigile kaitsekorralduskavaga kaitse-eesmärke. Liigi kaitse tagatakse elupaikade (lamminiitude) kaitsega.

2.1.2. LINNUD

Soomaa rahvusparki territooriumil on 2021 aasta seisuga teada 188 linnuliigi tegutsemine, neist 151 liiki on pesitsejad (sh 6 võimalikku pesitsejat), 12 liiki on juhukülastajad või kohatud ainult toitumas ja 25 liiki esineb siin vaid rändeperioodil. Võrreldes eelmise kaitsekorraldusperioodiga on Soomaa rahvusparki lisandunud neli uut pesitsevat liiki: laululuik, merikotkas, hallhaigur, hõbehaigur. Alljärgnevalt on nimeliselt välja toodud Soomaa linnualal kaitse-eesmärgiks seatud I ja II kaitsekategooria liigid ning Soomaa linnuala eesmärgiks olevad III kaitsekategooria liigid on grupeeritud elupaigaeelistuse alusel. Kaitsekorralduskavas välja toodud metsamajandustööde ajalised piirangud on seatud looduskaitseaduse § 55 lg 6 alusel.

2.1.2.1. KALJUKOTKAS

LKS I, LiD I, KE – jah, LiA – jah

Kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Kaljukotkas pesitseb hajusalt nii üle mandri kui ka Saaremaal ja Hiiumaal. Pesitsemiseks eelistab liik suurte loodusmassiivide soolasid, kus pesa

rajatakse tavaliselt soosaare või -serva metsa. Toitumisalana kasutatakse pesapaigast kuni 5 km raadiuses (kodupiirkond) lagedaid (pool)looduslikke biotoope, milleks valdavalt on lagesoo, harvem mõni teine tüüp – näiteks luht. Hoolimata väikesest negatiivsest produktiivsusetrendist, on liigi arvukus kasvanud mõõdukas trendis viimastel aastakümnetel tänaseks kuni 70 paarini (Kaljukotka tegevuskava). Keskkonnaregistri andmetel on Soomaa rahvusparkis neli pesitsusterritooriumi ja arvel 6 pesapaika (EELIS 2021).

Eesti kaljukotkapopulatsiooni mõjutab kõige enam toitumisalade (lagesoo ja sooserva metsade) hävinemisest ja kvaliteedi langusest tingitud metsakanaliste ja lagesoo kurvitsaliste arvukuse langus. Järjest enam muutub arvestatavamaks häirimise ohutegur. Hoolimata liigi kaugetest elupaikadest, satub pesapaikadesse aasta-aastalt üha enam loodusmatkajaid nii organiseeritult kui ka iseseisvalt.

Soomaa kaljukotka populatsiooni soodsa seisundi säilimiseks on vajalik elupaikade kaitse ning sookoosluste seisundi parandamine. Oluline on ka elupaikade häirimise vältimine ning uute pesapaikade otsimine (Kuresoo kaljukotka pesa otsimine). Pesitsusaegse häirimise vältimiseks on vajalik külastuskorralduse planeerimine, et vältida talviste matkade ja rabamatkade sattumist pesapaikade lähedusse ja seega vähendada külastusest tulenevat pesapaikade häirimist.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt neli paari kaljukotkaid.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Kaljukotka pesapaigad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
- + Kikepera ja Valgeraba pesitsusaladel on kehtestatud pesitsusaegne liikumispiirang.
- Toitumisalade degradeerumine.

Meetmed

- Rabade veerežiimi taastamine.
- Pesitsusaegne häirimine.

Meetmed

1. Iga-aastane kaljukotka pesitsusedukuse seire.
2. Külastuskorralduse planeerimine (oluline talviste matkade ja rabamatkade planeerimine, vähendamaks külastusest tulenevat pesapaikade häirimist).
3. Kuresoo pesapaiga otsimine.

2.1.2.2. VÄIKE-KONNAKOTKAS

LKS I, LiD I, KE – jah, LiA – jah

Väike-konnakotka (*Aquila pomarina*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga, kes on meil pesitsevatest kotkaliikidest arvukaim. Ta on levinud kõikjal Mandri-Eestis, kuid mitte läänesaartel.

Väike-konnakotka pesapuud asuvad enamasti vanas, üle 70 aasta vanuses, puistus ja on üldiselt vanemad ja rinnasdiameetrilt suuremad kui neid ümbritseva puistu ülejäänud esimese rinde puud, mis näitab, et kotkad valivad pesapuuks enamasti suurima ja tugevama puu puistus. Väike-konnakotka kodupiirkonnaks võib üldistatult pidada 2 km raadiusega ringikujulist ala ümber pesa, just selles raadiuses toimub suurem osa kotkaste igapäevategevusest. Väike-konnakotka eelistatud toitumisbiotoopideks on erinevad rohumaad, kuid nad peavad jahti ka teistel avamaakõlvikutel. Peamisteks saakobjektideks on pisiimetajad, kuid samuti teised väiksed ning keskmise suurusega loomad nagu kahepaiksed ja linnud.

Eesti väikekonnakotkaste populatsiooni seisundit võib hinnata heaks, sest liigi arvukus on teiste kotkaliikidega võrreldes suurem, hinnanguliselt 600–700 paari, ja viimaste aastakümnete lõikes stabiilne. Väike-konnakotka populatsiooni mõjutab kõige enam pesapaikade hävimine, mis on tingitud väike-konnakotkaste eelistusest rajada pesi just vanematesse, raieküpssetesse puistutesse ning toitumisalade hävimine ja kvaliteedi langus.

Eesti väike-konnakotka populatsiooni seisundit võib praeguse arvukuse juures pidada soodsaks ning ohutegurite eest hästi kaitstuks. Olemasoleva olukorra säilitamiseks on vajalik tagada piisavalt suure elupaiga pikaajaline säilimine, mis loob eelduse liigi arvukuse püsimiseks (Väike-konnakotka kaitse tegevuskava 2018).

Väike-konnakotkas on Soomaa rahvuspargis esinevaist kotkaliikidest arvukaim. Soodsa seisundi tagamiseks on vajalik suureulatuslike looduslike rohumaade esinemine maastikus, kuna rohumaad (jõeluhad, pool-looduslikud rohumaad) on liigile olulised toitumisalad. Keskkonnaregistri andmetel on Soomaa rahvuspargis arvel 14 pesitsusterritooriumi, millel on teada 12 pesapaika (EELIS 2021). 2021 aastal oli asustatud 6 pesa.

Otseseid hooldustöid kaitsekorralduskavaga väike-konnakotka pesapaikade hooldamiseks ei planeerita. Väike-konnakotka soodsas seisundis säilimiseks on olulised pesitsusterritooriumi elupaikade hooldustööd, eeskätt lamminiitude hooldamine ja avatud hoidmine.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 10 paari väike-konnakotkaid.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soomaal on kasutuses 800–900 ha rohumaid.

– Toitumisalade degradeerumine.

Meetmed

Luhaalade jätkuv hooldamine ja taastamine.

2.1.2.3. MERIKOTKAS

LKS I, LiD I, KE – jah, LiA – jah

Merikotkas (*Haliaeetus albicilla*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Ta on levinud kõikjal Eestis rannikualadel ja suurte siseveekogude ja jõgede lähedal. Merikotkas pesitseb vanades metsades, kus pesametsa keskmine vanus on lehtmetsades 90 aastat ja okasmetsades 120–130 aastat. Pesa ehitab lind meelsamini männikutesse ja pesapuuna eelistabki peamiselt mändi ja haaba. Merikotkal puuduvad peaaegu looduslikud vaenlased ning seetõttu võib eeldada, et liigi elupaigavalik lähtub toitumistingimustest ja liigisisest konkurentsist.

Soomaa rahvuspargis on merikotka pesitsemine teada alates 2018. aastast. Soomaal on teada üks pesakoht, mis asub Navesti jõe ääres Kuresoos põhjaservas. Pesapuu asub piiranguvööndis.

Eestis on merikotka olulisteks ohuteguriteks pliidi sisaldava laskemoona kasutamine, keskkonnamürgid, sobivate pesapuude nappus ja pesapaikade hävimine ning hukkumine elektriliinides, teedel, tuuleparkides. Liigi pikaajalise kaitse eelduseks on sobilike elupaikade olemasolu. Seetõttu on lähiaja kõige prioriteetsemaks tegevuseks merikotka teadaolevates pesapaikades kaitse tagamine (Merikotka kaitse kaitsetegevuskava 2019).

Soomaa merikotka pesitsemisedukuse tagamiseks tuleb vältida pesitsusaegset häirimist ja pesapuu ümbruses 300 meetri ulatuses metsamajanduslike tööde tegemist. Vältida külastuskorralduslikke tegevusi ja nn loodusmatkasid (ka väikese grupiga) merikotka pesa ümbruses soovituslikult vähemalt 500 m ulatuses. 2022. aasta seisuga asub pesa piiranguvööndis, kus rakendub isendikaitse ning vastavalt LKS § 50 lg 2 punktile 1 moodustub ümber merikotka pesapuu püsielupaik 200 meetri raadiuses.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt üks paar merikotkaid.

Mõjutegurid ja meetmed.

– Pesapaik asub piiranguvööndis.

Meetmed

Looduskaitseseaduse alusel moodustub püsielupaik 200 m raadiuses pesapuu ümber.

– Pesitsusaegne häirimine.

Meetmed

1. Vältida külastuskorralduslikke tegevusi, sh loodusmatkasid (ka väikese grupiga) merikotka pesa ümbruses soovituslikult vähemalt 500 m ulatuses.

– Metsamajanduslikud tööd.

Meetmed

1. Seada 500 m raadiuses pesapuust raiete ajaline piirang 15. veebruarist kuni 31. juulini.
2. Lubatud on aegjärgne ja häilraie tingimusel, et langi suurus ei ületa 1 ha.
3. Aegjärgse raie korral jätta säilikipuid grupiti vähemalt 10 tm/ha kohta või 20 puud/ha.

2.1.2.4. KALAKOTKAS

LKS I, LiD I, KE – jah, LiA – jah

Kalakotkas (*Pandion haliaetus*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Kalakotkas on levinud üle maailma, pesitsedes kogu Euroopas. Eestis on liik peamiselt Ida- ja Lõuna-Eestis levinud haruldane haudelind. Kalakotkad toituvad kaladest ja peavad jahti suurematel jõgedel, järvedel ja merelahtedel. Heale toitumispaigale lendamiseks on saagiretked kuni 25 km pikkused. Reeglina kasutatakse siiski kalastuskohti 10 km raadiuses pesast. Kalakotka pesapaigaks on Eestis üldjuhul raba- ja metsamaastik, kus pesalt avaneb vaade ümbritsevale mitme kilomeetri ulatuses. Kalakotka pesad asuvad kõrgematel puudel või raielankidele jäetud seemnemändidel. Pesa ehitab kalakotkas üldjuhul männi latva 10–30 m kõrgusele maapinnast (mõned rabamändidel asuvad pesad on vaid 4–6 m kõrgusel)

Peamiseks kalakotka arvukust ja levikut piiravaks faktoriks Eestis on elupaikade ja sobivate pesapuude vähesus ning looduslikud tegurid. Teised ohutegurid on Eestis vähem aktuaalsed või uurimata.

Varasemal ajal on sobivate pesapuude puudust leevendatud tehispesade ehitamisega, mis võetakse üldiselt kalakotkaste poolt hästi vastu. Aga viimastel aastatel on tehispesade ehitamisest kui kunstlikust meetmest loobutud. Seda osaliselt ka seetõttu, et nüüd jäetakse raietööde käigus seemne- ja säilikipuid, mis suurendavad oluliselt kalakotka pesaehitusvõimalusi. Kehvad pesapuud ei pea vastu suurtele tormidele ja pesad koos munade või poegade ga kukuvad sageli alla. Positiivselt mõjub praegu praktiseeritav raierahu

riigimetsas, mida vaikumisi järgib ka osa erametsaomanikke. Aga raierahu lõpp on kalakotkale liiga varajane (Kalakotka kaitse tegevuskava 2019).

Soomaal on kalakotkast kohatud vaid toitumas. Soomaa rahvusparkis ja Soomaa linnualal ei ole kalakotka pesitsemist registreeritud. Seepärast kaitsekorralduskavas otsesid kaitsekorralduslikke tegevusi ei planeerita. Liigi kaitse tagatakse läbi elupaikade (toitumisalade) kaitse.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvusparkis käib toitumas vähemalt üks kalakotkas.

Mõjutegurid ja meetmed.

– Toitumisalade degradeerumine.

Meetmed

Koosluste loodusliku veerežiimi taastamine ja säilitamine.

2.1.2.5. MUST-TOONEKURG

LKS I, LiD I, KE – jah, LiA – jah

Must-toonekurg (*Ciconia nigra*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kriitilises seisundis liigiga. Must-toonekurg on väheneva arvukusega linnuliik, tema arvukus on langenud 1980. aastate alguse 250 pesitsevalt paarilt praeguse 40–60 paarini (Elts jt 2019).

Must-toonekure elupaigad on eelkõige vanad, minimaalse häirimise ja soodsate toitumispaikadega looduslikult mitmekesised metsamassiivid. Lisaks must-toonekurele elab talle pesitsuspaigaks sobivates vanades metsades veel kuni 400 ohustatud liiki. Seega võib must-toonekurge pidada teiste ohustatud liikide katusliigiks (Lõhmus 2000). Must-toonekurg esineb Soomaa rahvusparkis vähearvuka pesitsejana. Must-toonekure põhitoiduks on väiksemad kalad ja kahepaiksed. Toitu otsib lind põhiliselt madalatest varjulistest voolu- või seisuveekogudest. Pesapaigad asuvad suurtes metsamassiivides, mis jäävad inimasustusest kaugele. Liik on väga tundlik häirimise suhtes. 2021. aasta kevade seisuga on keskkonnaregistri andmetel Soomaa rahvusparkis arvel kaks pesapaika. Viimasel kolmel aastal ei ole must-toonekure pesitsemine Soomaal õnnestunud.

Peamiseks must-toonekure arvukust ja levikut piiravaks faktoriks on nimetatud metsade pindala ja mitmekesisuse vähenemist ning inimese põhjustatud häirimist (Birdlife International 2014). Eesti kohta tehtud uurimus kinnitab, et pesitsuspaiga valikut mõjutab oluliselt metsamassiivide killustumine ja puistu mitmekesisus. Oluline mõju on ka toitumisalade kvaliteedi langusel (Rosenvald jt 2012). Eestis on olulised ka looduslikud tegurid (areaali ääre-efekt). Teised ohutegurid on Eestis vähem aktuaalsed või uurimata. Seniste must-toonekure saatjate andmete põhjal võib väita, et konkreetsete isendite ellujäämist mõjutavad peamiselt tegurid väljaspool Eestit, noorlindude puhul tõenäoliselt ka nende toitumus pesitsusperioodil. Kuna must-toonekure noorlinnud rändavad või vähemalt alustavad rännet üksinda, siis sõltub paljuski nende ellujäämus sobivate rändepeatuspaikade rohkusest rändeteel (Sellis 2013).

Soomaal on must-toonekure seisundi parandamiseks vajalik olemasolevate pesapaikade jätkuv kaitse, ehk pikaajaline säilimine, mis loob eelduse liigi taasasumiseks Soomaale ja edukaks pesitsemiseks. Sigimisedukuse suurendamiseks on väga oluline toitumisveekogude kvaliteedi parandamine (paisude avamine siirdekalladele, kraavide looduslikkuse taastamine, looduslike

ojade säilitamine, loodus- ja metsamaastikus uute kuivendussüsteemide rajamises hoidumine jms). Must-toonekure kaitse tegevuskavast tulenevad soovitud tööd korraldamiseks Soomaal, et soodustada must-toonekurele sobivate toitumisalade kujunemist (Must-toonekure kaitse tegevuskava 2018).

Must-toonekure elupaigas spetsiaalseid taastamis- ja hooldamistöid ei planeerita, vaid erinevate kommunikatsioonide hooldustööde käigus tuleb arvestada must-toonekure elupaigale seatud tingimustega. Näiteks teekraavi puhastamisel tekitada kraavi põhja kärestikke, kujundada truubi ümbrused kurele sobivaks jne. Eriti oluline on säilitada olemasolevate kraavide loodusliku ilmega lõike, mitte neid uuendada. Väga oluline on säilitada kraavikallaste kõrghaljastust, st suuri puid, mitte neid kraavide hooldamise käigus maha rajada.

Soomaa teemaplaneeringuga määratletud Soomaa piirkonnas tuleb must-toonekure elupaikade säilimiseks arvestada maaparandussüsteemide hooldamise järgmiste nõuetega:

- Olemasolevatele kuivendussüsteemidele või kuivendussüsteemide rekonstrueerimise käigus või koosluste veerežiimi taastamisel rajada võimalikult palju tuletõrje-, sette- ja muid tiike, samuti kraavide laiendusi, kus vesi võiks kuival ajal pikemalt säilida.
- Rajada olemasolevatele kraavidele kärestikulisi lõike.
- Säilitada olemasolevate kraavide loodusliku ilmega lõike.
- Truupide rajamisel või truupide rekonstrueerimisel jätta truupidesse sisenemised ja väljumised sügavamaks ja täita põhi kruusa või peente kividega.
- Kraavidele rajada sellist tüüpi settebasseine, mis koguvad ka muda (lisaks tavapärasele liiva kogumisele) ja suurendavad vee läbipaistvust.
- Hooldada kraavide ja tiigikaldaid nii, et puhastada veekogude kaldad võsast, samas soodustada suurte puude kasvamist (Säilitades suuri elujõuliseid põõsaid ja põlispuid ja arvestades maastiku kujunduslikku aspekti. Tagades kurele varjevõimalused ja toitumistingimused).

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvusparkis pesitseb edukalt kaks paari must-toonekurgi.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Must-toonekure pesapaigad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

– Toitumisalade degradeerumine.

Meetmed

Tööde korraldamisel Soomaa rahvusparkis ja Soomaa teemaplaneeringuga määratud alal (tiikide puhastamine, kuivendussüsteemide korrastamine, veerežiimide taastamine jms) arvestada must-toonekure elupaiganõudlusega.

2.1.2.6. RABAPISTRIK

LKS I, LiD I, KE – jah, LiA – jah

Rabapistrik (*Falco peregrinus*) on I kaitsekategoori kaitsealune liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku piirkonnas välja surnud liigiga. Eestis pesitses liik varem

enamikus suurematest rabadest, kuid praegu vaid harv läbirändaja ning suvi- ja talikülaline. Talvitub linnurohketel avamaastikel või rannikul (Jonsson 2000). 1960.–70. aastatel toimus liigi arvukuse katastroofiline vähenemine. Viimane tõestatud pesitsemine Eestis oli 1971 aastal Läänemaal (EE). Liik on nimetatud Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks, kuid Soomaa linnualal ei ole viimase 50 aasta jooksul liik pesitsenud.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis on säilinud rabapistrikule sobivad elupaigad.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Rabapistriku elupaigad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
- + Soomaa rabade servaaladel on läbi viidud loodusliku veerežiimi taastamine.

Meetmed

1. Külastuskorralduse planeerimine.
2. Räätsamatkade vältimine rabades lindude pesitsusperioodil.

2.1.2.7. RABAPÜÜ

LKS-I, LiD I, KE – jah, LiA – jah

Rabapüü (*Lagopus lagopus*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kriitilises seisundis liigiga. Rabapüü elutseb segametsade vööndist kuni mägitundra pajustikeni. Eestis on ta võrdlemisi haruldane haudelind, kes pesitseb peamiselt Kirde- ja Kesk-Eesti suurtes rabades. Rabapüü toitub putukatest, marjadest, võsudest ja lehepungadest. Pojad sõltuvad putuktoidust, mistõttu varasuvised pikaajalised vihmasajud ja jahedus on liigile hukutavad (Jonsson 2000). Viimane teadaolev rabapüü pesitsemine oli Soomaal 1997. aastal Kuresoos, mil hinnanguliselt pesitses Soomaal 10–20 paari rabapüüsid. Värskemad andmed liigi kohta puuduvad. Viimasel kahekümnel aastal ei ole rabapüüd Soomaa rabades kohatud.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis on säilinud rabapüüle sobivad elupaigad.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Sooelupaigad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
- + Kuresoo servaaladel on läbi viidud loodusliku veerežiimi taastamine.
- Pesitsusaegne häirimine.

Meetmed

1. Külastuskorralduse planeerimine.
2. Räätsamatkade vältimine rabades lindude pesitsusperioodil.

2.1.2.8. NIIDURÜDI

LKS I, LiD I, KE – ei, LiA – ei

Niidurüdi (*Calidris alpina schinzii*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Niidurüdi on väheldane niidukahlaja, kes pesitseb niisketel rannaniitudel, väikesel arvul ka soodes. Liigi Läänemere asurkonna suuruseks on 500–640 paari, Eestis pesitseb sellest ligikaudu üks kolmandik – seega on tegemist ühe meie vastutusliigiga. Niidurüdi arvukus on kõigis Läänemeremaades viimaste kümnendite jooksul

kordades langenud, mitmetest maadest on liik kadunud. Eestis on arvukus viimase kümnendi jooksul stabiliseerunud.

Niidurüdi on tüüpiline niidulind, kes elupaigana vajab niisket ja avatud niitu. Lisaks niitudele pesitseb ta vähearvukalt ka lagerabades. Soodes pesitsevad rüdid raba lagedas mudases osas, kus kasvab madal taimestik (nt nokkheinad) ja esineb sageli helofüüte (ubalehte, tarnasid), mis viitab põhjaveetoitele. Niidurüdil on väga kitsas elupaiganõudlus. Kuna tema territoriaalne agressiivsus on võrreldes teiste niidukurvitsalistega madal, peab ta oma kurna hoolega peitma. Selleks on napilt võimalusi, sest ta on sõltuv avatud madalmurustest aladest. Soomaa linnualal pesitseb niidurüdi Kuresoo märealadel. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal stabiilselt kolm paari (Leivits 2007; 2008). **Kuna niidurüdi on oma elupaiganõudluselt looduslale väga iseloomulik, tehakse ettepanek nimetada liik Soomaa linnuala ja Soomaa rahvuspargi kaitse-eesmärgiks.**

Niidurüdi peamiseks ohuteguriteks on elupaikades toimunud muutused – rohostu kõrgenemine, pesitsusalade kulustumine ning tüüpilise lompide ja soonekohtadega pinnastruktuuri kadumine. Rüdi raba elupaik on ohustatud kraavide tõttu, kuna rabade servades või raba läbivad kraavid põhjustavad lagerabade metsastumist ja rüdiile sobiva avatud pesitsusbiotoobi kadumist.

Andmeid niidurüdi häirimistundlikkuse kohta on napilt, tõenäoliselt on tegemist keskmiselt või isegi vähetundliku liigiga. Võimalikku häirimist soodes soodustab räätsade kasutuselevõtt rabamatkadel. Probleemi tõsidus ei ole teada, kuid kindlasti tuleks vältida räätsamatkade ja loodusradade tegemist niidurüdi elupaikadesse (Niidurüdi kaitse tegevuskava 2018).

Niidurüdi sobilik pesitsusala peab omama järgmisi tunnuseid: pinnavee kõrge tase, madalmurune rohostu ja avatud (niidu)koosluse pindala vähemalt 50 hektarit. Märjemad alad on pesitsus- ning poegade toitumispaikadeks. Madalmurune rohostu on vajalik poegadele liikumiseks.

Niidurüdi seireandmed Soomaal on suhteliselt vanad. Seepärast on vajalik kaitsekorraldusperioodi alguses uuendada seireandmeid ning teha inventuur Kuresoo niidurüdi asurkonna suuruse kindlakstegemiseks.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt kolm paari niidurüdisid.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Niidurüdi rabelupaigad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
- + Kuresoo servaaladel on teostatud loodusliku veerežiimi taastamine.
- Pesitsusaegne häirimine.

Meetmed:

Mitte korraldada räätsamatkasid pesitsusajal Kuresoo lagedatel aladel.

- Vanad seireandmed.

Meetmed:

Inventuuri teostamine Kuresoo niidurüdi asurkonna suuruse kindlakstegemiseks.

2.1.2.9. KANAKULL

LKS II, LiD I, KE – ei, LiA – ei

Kanakull (*Accipiter gentilis*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga. Kanakull on Eestis hajusalt levinud haudelind, kelle arvukus on viimasel ajal märkimisväärselt langenud. Hinnanguliselt elab Eestis praegu 300–500 paari kanakulle, kuid veel 15 aastat tagasi oli arvukus kaks korda kõrgem (Väli, Tuule 2015). Soomaa linnuala on teada viis pesitsusterritooriumit (EELIS 2021).

Kanakull eelistab pesitseda vanas okasmetsas ning peab saagijahti nii metsaaladel kui kultuurmaastikus. Suurimateks liiki ohustavateks teguriteks Eestis on pesapaikade hävimine ning toidubaasi vähenemine. Pesitsusaegne häirimine on asurkonnale väiksema mõjuga ning seda võib lugeda keskmise tähtsusega ohuteguriks. Keskkonnamürkide mõju on tänaseks kahanenud väikese tähtsusega mõjuriks, väike roll on tänapäeval ka tahtlikul tapmisel (Väli, Tuule 2015).

Kanakulli ohustavad lageraied, metsade vanuse muutumine, sealhulgas suur ohutegur on vanade metsade ja suurte puude kadumine. Õnneks Eesti kanakulliasurkonnale kriitilise tähtsusega ohutegureid tänapäeval ei ole. Suureks ohuteguriks on pesapaikade hävimine, kuna metsade majandamisel on ette näha metsade fragmenteerumine, vanade metsafragmentide pindala vähenemine ning noorte metsade osa suurenemine. Pesitsusaegne häirimine on asurkonnale väiksema mõjuga ning seda võib lugeda keskmise tähtsusega ohuteguriks (Kanakulli kaitse tegevuskava 2015).

Soomaa linnualal asuvatest pesitsusterritooriumitest kolm paiknevad sihtkaitsevööndis ja üks asub piiranguvööndis, üks eeldatav elupaik on leidmata. Lisada liik Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärgiks.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt viis paari kanakulle.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Sihtkaitsevööndite suur osakaal

– Pesitsusaegne häirimine.

Meetmed:

1. Seada 500 m raadiuses pesapuust raietele ajaline piirang 1. augustist 28. veebruarini.
2. EELIS-s piiritletud elupaigas on raied keelatud.
3. Välitööd registreerimata pesapaiga leidmiseks ja EELISesse kandmiseks.

2.1.2.10. KARVASJALG-KAKK

LKS II, LiD I, KE – jah, LoA – ei LiA – jah

Karvasjal-kakk (*Aegolius funereus*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Karvasjalg-kakk on metsavööndi lind, kes Euraasias on levinud Skandinaaviast kuni Kamtšatkani. Karvasjalg-kakk elutseb Eestimaal luitemännikutes ning metsajõgede ja -järvede ümbruse segametsades. Ta on tüüpiline suluspesitseja, kes kasutab pesitsemiseks tavaliselt musträhni vanu pesaõõnsusi. Toiduks on põhiliselt pisinärlised, kuid ka väikesed värvulised (www.eoy.ee).

Peamiseks ohuteguriks on pesapaikadeks sobivate vanade metsade kadumine, metsamajanduslikud tööd pesitsusperioodil ja pesarüüste. Sageli kannatavad pesitsevad karvasjalg-kakud metsnugiste rüüste tõttu (www.eoy.ee).

Soomaa linnualal on teada viis pesitsusterritooriumit, millest kolm asuvad sihtkaitsevööndis ja kaks projekteeritavas sihtkaitsevööndis.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt viis paari karvasjalg-kakkusid.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Karvasjalg-kaku pesitsusterritooriumid on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse või projekteeritavasse sihtkaitsevööndisse.

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.2.11. JÄÄLIND

LKS II, LiD I, KE – ei, LiA – ei

Jäälind (*Alcedo atthis*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku soodsas seisundis liigiga. Jäälind on Eestis väikesearvuline ja hajusalt levinud pesitseja. Millegipärast ei pesitse ta Saaremaal ja Hiiumaal, seal nähakse teda siiski rände ajal ja talvel. Arvatakse, et praegu pesitseb Eestis 50–300 paari jäälind. Nii suur arvukuse vahemik tuleb sellest, et külmad talved talvituslaladel on jäälinnule hukatuslikud. Seetõttu on peale selliseid talvesid jäälind ka Eestis tõeline haruldus.

Jäälind pesitseb puude või põõsastega ääristatud jõgede, ojade ja ka suuremate kraavide ääres, mille kõrgemad kaldad pakuvad võimalusi pesa uuristamiseks. Eriti meeldivad talle madalad ja puhta veega jõed (www.eoy.ee).

Jäälinnu peamiseks looduslikuks ohuteguriks on külmad talved talvituslaladel. Kuna ta pesa on halvasti ligipääsetav, ta ise ettevaatlik ja kiire lind, siis teiste loomade saagiks langeb ta harva. Vahel võib mõne jäälinnu napsata raudkull, pistrik või muu röövlind. Pesi võib siiski rüüstata mink vm väike röövloom. Suurimaks ohuks jäälinnule on veekogude muutmine ja reostamine inimese poolt. Veekogude reostus vähendab vee läbipaistvust ja soodustab kinnikasvamist. Kuigi jäälind elutseb ka inimasustuse läheduses, on ta siiski pelglik lind (www.eoy.ee).

Soomaa rahvuspargis on teada jäälinnu pesitsemine Halliste ja Raudna kallastel ülesvoolu lõikudel. Halliste ja Raudna jõgede kallastel leidub kõrgeid, jäälinnule pesapaikadeks sobivaid kaldalõike. Täpset pesitsevate paaride arvu ei ole teada. 2015. aasta linnustiku loenduse andmetel loendati Soomaal viis paari jäälind. Lisada liik Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärgiks.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt viis paari jäälind.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Halliste ja Raudna jõgede kallastel leidub jäälinnule pesitsemiseks sobivaid kaldalõike.

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.2.12. SOORÄTS

LKS II, LiD I, KE – jah, LiA – jah

Sooräts (*Asio flammeus*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku väljasuremisohus oleva liigiga. Liik on levinud hajusalt üle Eesti. Sooräts on avamaastiku (sood, jõeluhad, rannaniidud, avarad põllumassiivid) asukas, pesitseb maapinnal, tavaliselt kõrgema rohu või põõsastiku varjus. Sooräts on sõltuv näriliste arvukusest ja selle tõttu on tema arvukus väga kõikuv. Viimane soorätsurikas aasta oli Eestimaal 2005. Liigi arvukust on meil hinnatud 10–300 haudepaarile (www.eoy.ee).

Soomaa rahvuspargis on teada üks soorätsu pesitsusterritoorium, mis on tsoneeritud Kuresoo sihtkaitsevööndisse.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt üks paar soorätsusid.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soorätsu pesitsusterritoorium on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.2.13. VÄIKELUIK

LKS II, LiD I, KE – jah, LiA – jah

Väikeluik (*Cygnus columbianus bewickii*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Väikeluik pesitseb tundra madalates järvedes ning lompides, mis on ääristatud tarnade ja sammaldega. Eestis esineb liik vaid läbirändel. Rändel eelistab väikeluik madalaveelisi järvi ning merelahti, kus on piisavalt toitu, et koguda jõudu rände jätkamiseks pesitsus- või talvitusalaadele. Peale looduslike koosluste peatub väikeluik ka põllumajandusmaadel, toitudes seal põhiliselt teraviljast, kuid ka suhkrupeedist, rapsist ja kartulist (Väikeluige kaitse tegevuskava 2018)

Soomaa rahvuspargis peatuvad väikeluiged kevad- ja sügisrändel suurte rabade laugastikes. Näiteks 2020. aasta kevadloendusel peatus Öördi raba laugastikus u 100 lindu ja Kuresoo laugastikes u 60 lindu. Kevadrändel on väikeluiged peatunud ka Riisa üleujutatud põldudel. Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis peatub kevad- ja sügisrändel 500 väikeluuke.

Mõjutegurid ja meetmed

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.2.14. LAULULUIK

LKS II, LiD I, KE – jah, LiA – jah

Laululuik (*Cygnus cygnus*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku soodsas seisundis liigiga. Lauluik on Eestis haruldane haudelind, pesitseb Pärnumaal, Hiiumaal, Saaremaal, Järvamaal ning Alutagusel ja Kagu-Eesti järvedel, kokku

umbes sadakond paari. Põhiliselt on ta Eestis aga läbirändaja, läbiränne algab kevadel märtsis, lõpeb mais, sügisel toimub see oktoobrist novembri keskpaigani (Eesti Entsüklopeedia).

Soomaa rahvusparkis on laululuik kevadine ja sügisene läbirändaja ja Kuresoos vähearvuline ja ebaregulaarne pesitseja. 2014. aasta seire andmetel on teada üks pesitsev paar Kuresoo lõunaosas. Varasemate andmete kohaselt võib Kuresoos pesitseda hinnanguliselt 2–3 paari.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt kolm paari laululuikesid.

Mõjutegurid ja meetmed

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.2.15. LAANERÄHN

LKS II, LiD I, KE – jah, LiA – jah

Laanerähn (*Picoides tridactylus*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Eestis on laanerähn väikesearvuline haudelind, kes asustab suuri kuuse-segametsi. Sügisel ja varakevadel rändab Eestist läbi põhjapoolsete alade linde. Liik elutseb vanades loodusmetsades, kus raiub peamiselt kuivanud puusse pesaõõnsuses. Kurnas on 4–5 muna, hauvad mõlemad vanalinnud. Toitu otsib laanerähn põhiliselt puukoore alt, mõnikord koorib kuivanud puu üleni ära, sööb põhiliselt üraskeid ja nende vastseid (EE).

Soomaa rahvusparkis on registreeritud 19 pesitsusterritooriumit (EELIS 2021). Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 25–40 paari laanerähnisid (Tuvi 2016).

Peamiseks ohuteguriks on vande pesitsemiseks ja toitumiseks sobivate okasmetsade kadumine. Valdav osa Soomaa laanerähni elupaikadest on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse või asuvad projekteeritavas sihtkaitsevööndis. Võimalikud teised ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt 25 paari laanerähne.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Valdav osa Soomaa laanerähni elupaikadest on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse või asuvad projekteeritavas sihtkaitsevööndis.

– Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Piiritletud elupaigas on uuendus- ja sanitaarraied keelatud, kui need kahjustavad elupaika olulisel määral.
2. Piiritletud elupaigas säilitada metsade majandamisel üle 10 cm läbimõõduga surnud ja surevaid jalaseisvaid okaspuid vähemalt 20 tm/ha kohta.
3. Piiritletud elupaigas või 100 m kauguseni pesapuust on raied keelatud 1. aprillist kuni 15. juulini.

2.1.2.16. ROHERÄHN

LKS II, LiD I, KE – jah, LiA – jah

Roherähn e meltsas (*Picus viridis*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kriitilises seisundis liigiga. Roherähn on Lääne- ja Lõuna-Eestis harva kohatav haudelind ning täielik paigalind, kes elutseb leht- ja segametsades, puisteedel ja kultuurmaastikega ümbritsetud lehtpuusaludes. Liik toitub nii puu otsas ku ka maapinnal, peamise toidu moodustavad sipelgad (Jonsson 2000). Pesitsemise ja juhukülastuse kohta Soomaa rahvuspargis andmed puuduvad.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis on säilinud roherähnil sobivad elupaigad või pesitseb vähemalt 1 paar.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Valdav osa Soomaa roherähnil sobivatest elupaikadest on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse või asuvad projekteeritavas sihtkaitsevööndis.

– Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Seada piiritletud elupaigas raietele ajaline piirang 1 aprillist kuni 15. juulini.
2. Säilitada luhtade servas olevaid vandest haabadest, tammedest ja kaskedest koosnevaid puudesalusid.

2.1.2.17. VALGESELG-KIRJURÄHN

LKS II, LiD – I, KE – ei, LiA – ei

Valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku soodsas seisundis liigiga. Valgeselg-kirjurähn on levinud Euraasia metsavööndis Skandinaaviast Kaug-Idani. Liik on Eestis levinud hajusalt üle mandri, saartel puudub. Rohkem kohtab teda Lõuna-Eestis. Valgeselg-kirjurähn vajab elupaigaks vanu metsi, kus on surnud ja pehkinud lehtpuud. Just need, ajale jalgu jäänud puud pakuvad linnule rikkalikku toidulauda. Pesakoobas raiutakse lehtpuusse (Muts 2011).

Soomaa rahvuspargis on teada 23 pesitsusterritooriumi (EELIS 2021). Hinnanguliselt elab Soomaal 75–85 paari valgeselg-kirjurähni (Tuvi 2016). Pesitsusterritooriumid asuvad üle kogu Soomaa, peamiselt jõgede kallastele jäävates metsades. Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged. Sellest lähtuvalt kaitsekorralduskavas otseseid kaitsemeetmeid ei planeerita.

Kuna valgeselg-kirjurähn on oma elupaiganõudluselt Soomaale väga iseloomulik, tehakse ettepanek nimetada liik Soomaa linnuala ja Soomaa rahvuspargi kaitse-eesmärgiks.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 75 paari valgeselg-kirjurähniseid.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Valdav osa Soomaa valgeselg-kirjurähni elupaikadest on tsoneeritud sihtkaitsevööndi või asuvad projekteeritavas sihtkaitsevööndis.

– Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Seada piiritletud elupaigas ja 50 m kaugusel pesapuust raietele ajaline piirang 1. märtsist kuni 30. juunini.
2. Raietel jätta säilikpuid grupiti vähemalt 30-40 tm/ha, sealhulgas üle 10 cm läbimõõduga surnud lehtpuid 10-20 tm/ha kohta.
3. Veerraie langi veerg ei tohi olla suurem kui 0,5 ha.

2.1.2.18. ROHUNEPP

LKS II, LiD I, KE – jah, LiA – jah

Rohunepp (*Gallinago media*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku puuduliku andmestikuga liigiga. Rohunepp pesitseb peamiselt suurtel üleujutatavatel jõeluhadel, arvukamalt Suur-Emajõe jõgikonnas, samuti Soomaa, Matsalu ja Koiva-Mustjõe jõelammidel. Pesitsemiseks eelistab liik majandatavaid lamminiite, kuid esineb ka poldritel ja soostike servaaladel. Hinnanguliselt pesitseb Eestis 400–600 isalindu (Elts jt 2019), viimasel kümnel aastal on rohuneppide arvukus languses.

Eestis on kõige olulisemateks ohuteguriteks elupaikade hävinemine kuivendamise, maakasutuse muutmise ja taimemürkide kasutamise tulemusena ning niitude seisundi halvenemine intensiivse majandamise tagajärjel. Keskmise tähtsusega ohuteguriteks on niitude kinnikasvamine ebapiisava majandamise tagajärjel, lamminiitude mosaiiksuse vähenemine, ebasobivate hooldusvõtete kasutamine ja asurkonna sidususe vähenemine (Rohunepi kaitse tegevuskava 2021). Soomaa rahvusparkis ei ole kuivendamise ohutegur oluline, kuna Soomaa luhtadel ei tehta kuivendust. Samuti ei kasutata Soomaal taimekaitsevahendeid.

Soomaa rahvusparkis on teada kuus rohunepi mängu (EELIS 2021). Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 25–30 paari rohuneppi (Tuvi 2016). Kaks suuremat mängu on Halliste ja Raudna luhtadel.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt 25 paari rohuneppi.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Suuremad rohunepi mängualad on regulaarselt hooldatavad.
- Niitude kinnikasvamine ebapiisava majandamise tagajärjel.

Meetmed

Luhtade regulaarne hooldus.

2.1.2.19. MUDANEPP

LKS II, LiD I, KE – jah, LiA – jah

Mudanepp (*Lymnocyptes minimus*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku väljasuremisohus olevaliigiga, kes elab peamiselt tundraaladel. Eestis on ta väga paiguti levinud haruldane haudelind, kes pesitseb üsna hõredalt märgades tarna- ja villpeasoodes. Rändel võib teda kohata ka raba kuivemates piirkondades (Jonsson 2000). Mudanepp on Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks, kuid puuduvad andmed, et mudanepp Soomaal pesitseks. Seepärast seatakse kaitsekorralduskavas kaitse-eesmärgiks mudanepile

sobivate elupaikade säilimine. Otseseid kaitsekorralduslikke tegevusi ei planeerita. Liigi kaitse tagatakse läbi elupaikade kaitse.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis on säilinud mudanepile sobivad elupaigad.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Mudanepi elupaigad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
- + Soomaa rabade servaaladel on läbi viidud loodusliku veerežiimi taastamine.
- Rabade ja siirdesood veerežiimi muutused.

Meetmed

1. Taastatud veerežiimiga rabaala regulaarne jälgimine.
2. Vajadusel tammide remontimine.
3. Taastamisalale tärganud metsauuenduse likvideerimine.

2.1.2.20. MUSTSABA-VIGLE

LKS II, LiD I, KE – ei, LiA – ei

Mustsaba-vigle (*Limosa limosa*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Eestis on ta ebaühtlase levikuga harv haudelind (pesitseb aprillist augustini), keda võib kohata peamiselt Lääne-Eestis ja Emajõe-Peipsi vesikonnas (EE). Soomaa rahvuspargis pesitseb mustsaba-viglet Öördi rabas, Kuresool ja Halliste jõe suurtel luhtadel (EELIS 2021). Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 10–15 paari mustsaba-viglesid (Tuvi 2016).

Peamiseks ohuteguriks on peitsusalade kadumine, milleks on lagedad märgalad. Soomaal on pesitsusaladeks suurte rabamassiivide lagedad märealad ja Halliste jõe suured kohati märgade lontsikutega luhaalad. Kuresoos ja Öördi rabas on läbi viidud raba servaalade loodusliku veerežiimi taastamine ning võib eeldada, et rabade märealade seisund paraneb.

Kuna mustsaba-vigle on oma elupaiganõudluselt linnualale väga iseloomulik, tehakse ettepanek nimetada liik Soomaa linnuala ja Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärgiks.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 10 paari mustsaba-viglesid.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Kuresoo ja Öördi rabade servaalade veerežiimi taastamine.
- Luhalade märjemate osade võsastumine pajuga.

Meetmed

Luhtade regulaarne hooldus.

2.1.2.21. LUHA-SINIRIND

LKS II, LiD I, KE – jah, LiA – jah

Luha-sinirind (*Luscinia svecica cyanecula*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Luha-sinirind on rästaslaste sugukonda kuuluv lind, sinirinna alamliik. Eestis on ta hajusa levikuga haruldane haudelind,

keda võib kohata nt luhapajustikes ja sooservades (EE). Soomaal on registreeritud üks pesitsusterritoorium Halliste jõe lual (EELIS 2021).

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt kaks paar luha-sinirindasid.

Mõjutegurid ja meetmed

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.2.22. SARVIKPÜTT

LKS II, LiD I, KE – jah, LiA – jah

Sarvikpütt (*Podiceps auritus*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Sarvikpütt on Eestis ebaühtlase levikuga harv haudelind. Hinnanguliselt pesitseb teda Eestis 200–400 paari. Talvitama lendab Lääne- ja Lõuna-Euroopa rannikualadele või jäävabadele järvedele, pehmetel talvedel jääb osa ka meile pidama. Sarvikpütt tegutseb väikestel madalaveelistel järvedel, tiikidel ja mereabajatel ning pole eriti inimkartlik. Toiduks eelistab sarvikpütt veelisi selgrootuid, talvel sööb ülekaalukalt limuseid (EE). Soomaal on registreeritud kaks pesitsusterritooriumit Kuresoo laugastikes (EELIS 2021).

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt kaks paari sarvikpütte.

Mõjutegurid ja meetmed

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.2.23. METSIS

LKS II, LiD I, KE – jah, LiA – jah

Metsis (*Tetrao urogallus*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Metsis on levinud ühtlaselt Euraasia boreaalsetes metsades Skandinaaviast kuni Ida-Siberini. Eestis hinnatakse metsise pesitsusaegseks arvukuseks 1300–1600 kukke (Elts jt 2019). Metsis on paikne liik, kes veedab olulise osa elust valdavalt 3 km raadiuses ümber mängupaiga. Noorlindude hajumine toimub enamasti kuni 10 km kaugusele koorumispaiast. Metsis eelistab mängupaigaks ainult mändidest koosnevaid puistuid, kus puude vanus on kõige sagedamini vähemalt 80 aastat. Mänguala suuruseks on Eestis hinnatud 12–67 ha. Pesa võib paikneda kõikides metsatüüpides ning pesakond võib liikuda hiljem sadu meetreid eemal asuvasse sobivasse toitumispaika (Metsise kaitse tegevuskava 2015).

2021. a seisuga on keskkonnaregistri andmetel Soomaa rahvuspargis arvel 16 metsise mängupaika. Enamus metsisemängudest on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse. Üks metsisemäng paikneb piiranguvööndis. Soomaal on metsisemängude tavaliseks suuruseks 3–4 kukke. Kõige suurem on Pöörikaasiku mäng, kus oli 2020. aasta loenduse andmetel oli 16 kukke.

Metsist peamiselt ohustavateks teguriteks on metsamajanduslikud tööd, elupaikade killustumine ja kadumine, elupaiga kvaliteedi langus kuivenduse mõjul ning kisklus.

Soomaa rahvuspargis on metsise peamiseks ohuteguriks väikekiskjate kõrge arvukus. Väikekiskjate arvukusest tuleneb kõrgendatud rõõvlusohut metsise kui maaspesitseja haudekurnadele ja koorunud pesakondadele. Teiseks ohuteguriks on soometsade ja sooservade kuivendamine. Eelmise sajandi kuuekümnendatel aastatel rajati melioratisoonitööde käigus madalaboniteedilistesse sooserva männikutesse kuivendussüsteemid. Kuivendussüsteemide tõttu on metsisele sobilikud elupaigad ajapikku degradeerumas. Kolmandaks ohuteguriks võib pidada pesitsusaegset häirimist, kuid antud ohuteguri toimet ja ulatust ei ole võimalik hinnata.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargi mængudes mængib kokku vähemalt 35 kukke.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Valdav osa metsisemængudest on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
- + Metsise elupaikadest 73% on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
- + Kuresoos, Valgerabas, Ördi rabas, Kikepera rabas ja Riisa rabas on läbi viidud sooservade loodusliku veerežiimi taastamine. Metsise elupaikade tervendamise (sihttaastamise) tulemusseire Soomaa looduslal (jätkuv).
- Metsakuivendus, sooservade kuivendamine.

Meetmed

1. Soo- ja soostuvate metsade veerežiimi taastamine
 2. Passiivsed kaitsemeetmed, kuivendussüsteemide hooldamisest loobumine.
- Väikekiskjate kõrge arvukus.

Meetmed

- Väikekiskjate arvukuse reguleerimine. Kui Soomaa tuumala metsise lühike trend (10–12 aastat) muutub negatiivseks, rakendatakse väikekiskjate arvukuse reguleerimist riigimaal.
- Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Mängualal on uuendusraied keelatud, elupaigas väljaspool mänguala turberaie lubatud väikeste, kuni 0,5 ha lankidena.
2. Raielangile jätta säilikpuudena alles suuri haralisi mände ja olemasolul vanu haabasid.
3. Seada metsise mängualal raietele ajaline piirang 1. veebruarist kuni 31. maini.
4. Seada metsise piiritletud elupaigas raietele ajaline piirang 15. aprillist kuni 30. juunini.

2.1.2.24. SOOMAA LINNUALA KAITSE-EESMÄRGIKS OLEVAD VEELINNUD

Soomaa linnuala kaitse-eesmärgis toodud liikidest kuuluvad siia gruppi jõgitiir (*Sterna hirundo*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah], naerukajakas (*Larus ridibundus*) [LKS – ei, LiD I, KE – jah, LiA – jah], piilpart (*Anas crecca*) [LKS – ei, LiD I, KE – jah, LiA – jah], sinikael-part (*Anas platyrhynchos*) [LKS – ei, LiD I, KE – jah, LiA – jah] ja sõtkas (*Bucephala clangula*) [LKS – ei, LiD I, KE – jah, LiA – jah]. Kaitse eesmärgiks siin ja edaspidi on seatud 2016. aastal Eesti Ornitoloogiaühingu poolt antud arvukusehinnangud. Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärgiks on seatud minimaalne arvukuse hinnang ja pikaajaliseks kaitse-eesmärgiks on seatud maksimaalne arvukuse hinnang.

Jõgitiir on Eesti rannikul harilik, sisemaal harv haudelind. Liik elutseb rannikul, avameresaartel kui ka suurematel sisemaajärvedel ja jõgedel. Vahel pesitseb jõgitiir ka eraldi paarina, aga sagedamini kolooniana. Kolooniasse võib kuuluda tuhandeid paare. Vahel on need segakolooniad koos teiste kurvitsaliste ja tiirudega. Jõgitiir sööb ainult loomset toitu. Põhiosa toidust moodustab peenkala. Palju sööb ta putukaid: mardikaid, kiile, kaerasorisid ja rohutirtse.

Ta sööb ka limuseid, vähilaadseid ja usse (elurikkus.ee). Jõgitiiru pesitsemine on teada Kuresoo laugastikul aastast 1986 (Leivits, 1997). Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 2–4 paari (Tuvi 2016).

Naerukajakas on Eestis võrdlemisi üldlevinud harilik haudelind, kes elab mitmesuguste veekogude läheduses – jõed, järved, rannaäärsed alad, kus toimub ka koloonialine pesitsemine. Iseloomulik on, et kevadrändega saabuvad enne pesitsemist ja uitavad ringi. Ta on väga seltsiguline. Nii lendab kui ujub meelsasti. Naerukajaka toit on peamiselt loomne – putukad, nende vastsed, teod, vihmaussid, hiired, konnad, vähem sööb ka kalasid (enamasti pinnalähedasest veest haigeid). Sügisel söövad ka puuseemneid, tammetõrusid ja kirsse. Toidu saab nii veest, maismaalt, kui ka õhust. Selle hankimine toimub enamasti haudekoloonia lähedal. Täiskasvanud lindudel olulisi vaenlasi pole, küll aga esineb pesade kahjustamist näiteks teiste kajakaliikide poolt (elurikkus.ee). Andmed Soomaa rahvuspargis pesitsemise kohta puuduvad või andmed on ebaselged. Eesti Ornitoloogiaühingu poolt on tehtud ettepanek arvata naerukajakas Soomaa linnuala kaitse-eesmärkide hulgast välja (Tuvi 2016).

Piilpart on Eestis üldlevinud väikesearvuline haudelind. Piilpart pesitseb valdavalt sisemaa metsajärvedel, rabalaugastel ja jõesootides, harvemini rannavetel. Liik tegutseb sageli öösiti ja on häälekas. Soomaal on piilpart üldlevinud, pesitseb nii jõgedel, kui ka rabalaugastel. Soomaal pesitseb hinnanguliselt 40–60 paari piilparte (Tuvi 2016).

Sinikael-part on Eestis üldlevinud harilik haudelind ja talvituja. Sinikael-part pesitseb igat tüüpi mageveekogude ääres, vähem laidudel ja mererannas. Toit on väga mitmekesine, sööb seemneid, mahlakaid vilju, taimeosaid ning putukaid ja teisi väikeseid veeselgrootuid. Sinikael-part käib toitumas ka veest kaugemal, näiteks kõrrepõllul (Jonsson 2000). Soomaal on liik hajusalt levinud, peamiselt jõgedel, harvem rabalaugastel. Soomaal pesitseb sinikael-parti hinnanguliselt 150–200 paari (Tuvi 2016).

Sõtkas on Eesti sisevete ääres ebaühtlaselt levinud väikesearvuline, pidevalt suureneva arvukusega haudelind. Liik pesitseb metsajärvede ja jõgede kallastel, kus pesa teeb puuõõnde, tihti musträhni vanasse pesaõõnsusesse. Sõtkas asustab meeleldi ka pesakaste (Jonsson 2000). Soomaa rahvuspargis on sõtkas ebaühtlaselt levinud jõgedel ja rabalaugastel. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal sõtkaid 50–60 paari (Tuvi 2016).

Veelinde ohustab Soomaal sobivate elupaikade kadumine kuivendussüsteemide rekonstrueerimisel ja nende sulgemisel. Oluline on säilitada kuivendussüsteemide aja jooksul väljakujunenud võimalikult looduslähedast seisundit ning kraavide hooldustöödel arvestada must-toonekure elupaikade kaitsest tulenevaid soovitusi.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 2 paari jõgitiirusid, 50 paari piilparte, 150 paari sinikael-parti ja 50 paari sõtkaid.

Mõjutegurid ja meetmed

– Märjalade kuivendamine ja veekogude veetaseme alandamine.

Meetmed

1. Sihtkaitsevööndites passiivsed kaitsemeetmed, st kuivendussüsteemide hooldamisest loobumine.
2. Piiranguvööndis kuivendussüsteemide hooldamisel arvestada must-toonekure elupaikade kaitsest tulenevaid soovitusi tööde korraldamiseks Soomaal.
3. Loodustekkeliste veekogude, sealhulgas kopraatikide säilitamine.

2.1.2.25. SOOMAA LINNUALA KAITSE-EESMÄRGIKS OLEVAD SOOLINNUD

Soomaa linnuala kaitse-eesmärgis toodud liikidest kuuluvad sellesse gruppi: heletilder (*Tringa nebularia*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah], mudatilder (*Tringa glareola*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah], punajalg-tilder (*Tringa totanus*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah], hallõgija (*Lanius excubitor*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah], punaselg-õgija (*Lanius collurio*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah], kiivitaja (*Vanellus vanellus*) [LKS – ei, LiD I, KE – jah, LiA – jah], rüüt (*Pluvialis apricaria*) [LKS III, EPN LC, LiD – I, KE – jah, LiA – jah], sookurg (*Grus grus*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah], soo-loorkulli (*Circus pygargus*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah], teder (*Tetrao tetrix*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah], veetallaja (*Phalaropus lobatus*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah], väikekoovitaja (*Numenius phaeopus*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah], väikepistrik (*Falco columbarius*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah], öösorr (*Caprimulgus europaeus*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah]. Soomaa rabalaamad pakuvad sobivaid elupaiku inimpelglikele liikidele, kes elutsevad peamiselt lagedates ja älverikastes rabades. Soode linnustikku ohustab peamiselt kuivendussõjudega kaasnev elupaikade hävimine ja kvaliteedi langus.

Heletilder on Eestis harv haudelind, keda võib leida Põhja- ja Vahe-Eestis, läbirändajana võib teda kohata kogu riigis. Peamisteks elupaikadeks on rabad ja siirdesood (Jonsson 2000). Soomaa linnualal pesitseb heletilder kõigis suuremates Soomaa rabades ja Halliste jõe luhtadel. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 50–60 paari heletildreid (Tuvi 2016).

Mudatilder on Eestis võrdlemisi üldlevinud väikesearvuline haudelind. Liik pesitseb rabades ja siirdesoodes, eelistades soode veerikkamaid piirkondi – õõtsikuid ja laugastikke. Mudatilder toitub madalatel mudastel randadel, siseveekogude ääres ja luhtadel (Jonsson 2000). Soomaa rahvuspargis pesitseb mudatilder kõigis suuremates Soomaa rabades (EELIS 2021). Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 150–200 paari mudatildreid (Tuvi 2016).

Punajalg-tilder on Eesti rannikualade harilik, sisemaal väikesearvuline haudelind. Liik pesitseb rannakarjamaadel, niisketel niitudel, luhtades, soodes ja kultuurrohumaadel (Jonsson 2000). Soomaa rahvuspargis pesitseb punajalg-tilder kõigis suuremates Soomaa rabades ja Halliste jõe luhtadel. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 100–150 paari punajalg-tildreid (Tuvi 2016).

Hallõgija on Eestis üksnes rabades pesitsev harv haudelind. Liik toitub putukatest, pisinärlitest ja lindudest. Hallõgija kogub toiduvarusid, selleks riputab ta oksatüügaste otsa hiiri või tihaseid. Soomaa rahvuspargis pesitseb liik väikesearvuliselt kõigis rabades. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 40–50 paari (Tuvi 2016).

Punaselg-õgija on Eestis üldlevinud haudelind. Pesitseb pool-avamaastikul: põõsasniitudel ja -soodes, lookadastikes, raiesmikel, metsaservades, parkides jm. Liik toitub suurtest putukatest nagu kiilid, tirtsud, mardikad, kimalased, kuid ka pisinärlitest ja lindudest. Kui toitu on palju, võivad linnud seda varuda mustadeks päevadeks, torgates saagi oksaraagude otsa. Soomaa rahvuspargis võib liiki kohata peamiselt suuremates rabades, kuid pesitseb ka Halliste ja Raudna luhamaastikul. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 200–300 paari (Tuvi 2016).

Kiivitaja on Eestis üldlevinud haudelind, kes elutseb põldudel ja rohumaadel, eriti madalmurustel niisketel niitudel, samuti soodes ja teistel märgaladel. Liik toitub kõikvõimalikest maismaaselgrootutest – putukatest, ussikestest jms (Jonsson 2000). Soomaa

rahvuspargis pesitseb liik nii rabades, luhtadel kui ka kultuurheinamaadel. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 140–170 paari kiivitajaid (Tuvi 2016).

Rüüt on Eestis ebaühtlaselt levinud väikesearvuline haudelind, kes pesitseb meil peamiselt keskmise suurusega või suurtel rabadel, eelkõige märgadel lagerabadel, väga harva ka siirdesoos. Toitumisalad ulatuvad raba ümbritsevatele põllumaadele, mis on oluliseks toetavaks toitumisalaks (Jonsson 2000). Soomaa rahvuspargis pesitseb rüüt kõigis Soomaa rabades (EELIS 2021). Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 400–500 paari (Tuvi 2016).

Sookurg on Eestis üldlevinud väikesearvuline haudelind. Liik pesitseb hõredatel lage- ja põõsassoodel, lamminiitudel ning kohati ka roostikes ja raiesmikel (Jonsson 2000). Pesad paiknevad hajali. Sookure toidu moodustab mitmesugune taimne saadus, samuti väikesed imetajad, kahepaiksed ja roomajad, mistõttu toitumisalana kasutab liik avamaastikke – lagerabasid, põlde ja heinamaid. Soomaa rahvuspargis pesitseb sookurg kõigis Soomaa rabades, Halliste, Raudna ja Lemmjõe luhtadel. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 25–30 paari sookurgi (Tuvi 2016).

Soo-loorkull on Eestis ebaühtlaselt levinud harv haudelind. Elupaigaks on mitmekesised avamaastikud, kus leidub pesapaigaks sobilikku põõsassood ja roostikku. Liik toitub närilistest ja lindudest (lõokeste ja kurvitsaliste poegadest), keda otsib soode ja niitude kohalt. Toitumisaladena on aga olulised nii kaitseala sood kui ka kultuurmaastik. Liiki ohustab põllumajanduse intensiivistumine ja kuivenduspõhjustega kaasnev elupaikade hävimine ja kvaliteedi langus. Üldine arvukuse trend Eestis on arvatavasti mõõdukas languses. Soomaa rahvuspargis on teada pesitsemise Kuresoo rabas. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 10–15 paari (Tuvi 2016).

Teder on Eestis üldlevinud harilik haudelind. Liik pesitseb raiesmikel, soodes, niitudega piirnevates metsades. Teder toitub peamiselt kasepungadest, kuid söövad ka teiste puuliikide seemneid ja pungi, söövad ka mitmesuguseid marju ja võsusid. Pojad söövad peamiselt putukaid (Jonsson 2000). Soomaa rahvuspargis pesitseb teder kõigis Soomaa rabades. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 150–200 paari (Tuvi 2016). 2016 aastal viidi läbi Soomaa linnualal tedremängude loendus. Loendusel registreeriti 79 mängu, kus mängis kokku 191 kukke. Tegu on esimese täieliku ülevaatega Soomaa linnuala oluliseks kaitse-eesmärgiks oleva tedre arvukuse kohta. Tulemused kinnitavad, et Soomaa linnuala on Eesti üks olulisemaid tedre pesitsusalasid ja ala omab väga suurt tähtsust liigi soodsa seisundi tagamisel (Ellermaa 2016).

Veetallaja on Eestis väikesearvuline läbibrändaja, kes varasemalt on Eestis ka pesitsenud. Tavaline pesitsusala on lagetundra. Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi on tegemist piirkonnas väljasurnud liigiga. Andmed Soomaa rahvuspargi pesitsemise kohta puuduvad. Eesti Ornitoloogiaühingu poolt on tehtud ettepanek arvata veetallaja Soomaa linnuala kaitse-eesmärkide hulgast välja (Tuvi 2016).

Väikekoovitaja on Eestis ebaühtlaselt levinud harv rabade haudelind. Liik pesitseb tundras, tundranõmmedel ja rabades (Jonsson 2000). Eesti tingimustes valdavalt suurte lagerabade liik. Soomaa rahvuspargis pesitseb väikekoovitaja kõigis Soomaa rabades. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 150–200 paari (Tuvi 2016).

Väikepistrik on Eestis rabades ja rabametsades haruldaseks jäänud haudelind. Sagedamini võib teda kohata suurtel rabadel talikülalisena. Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi on tegemist kriitilises seisundis liigiga. Andmed Soomaa rahvuspargis pesitsemise kohta puuduvad. Hinnanguliselt võid aga väikepistriku elada Soomaal 1–2 paari (Tuvi 2016).

Öösorr on Eestis võrdlemisi üldlevinud väikesearvuline haudelind, kes pesitseb peamiselt hõredates nõmme- ja rabamännikutes, harvemini ka nõmmedel ja raiesmikel. Öösorr püüab lennul putukaid, kasutades pärani avatud erakordselt suurt suukoobast nagu kahva (Jonsson 2000). Öösorr on putuktoiduline liik, kes toitub peamiselt ööliblikatest. Liiki esineb vaid loodusmaastikus ja suurimaks ohuteguriks on inimõju, mis vähendab ööliblikate rohkust. Soomaa rahvuspargis pesitseb liik valdavalt sooserva puisrabadel ja rabamännikutes. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 100–120 paari (Tuvi 2016).

1960-ndatel aastatel sooladele ja nende servadesse rajatud mastaapsed maaparandusobjektid on kohalike soode seisundit aastakümnete vältel halvendanud. Kraavituse tõttu aset leidva veetaseme alanemisega seiskub turbasambla kasv ja tekivad tingimused männi vohamiseks. Sellega kaasneb lagesoode männistumine ja turba lagunemine. Kuna lagerabade puistumise protsess on väga aeglane, on muutused männi katvuses näha alles 30–50 aasta möödudes. Kuna enamik rabas pesitsevaid kurvitsalisi on lagedalembesed ning üldjuhul väga tundlikud puurinde esinemise suhtes, siis on selle aja peale liigid alalt kadunud. Osad soodega seotud liigid (öösorr) sõltuvad lisaks soode servades asuvatest soostuvatest metsadest. Maaparanduse mõjul sellised metsad teisenevad täielikult ja muutuvad soostuvates metsades elavate liikide jaoks sobimatuteks.

Suur osa soodes pesitsevatest linnuliikidest sõltuvad arvestataval määral pesitsusalade naabrusesse jäävatest rohumaadest. Väga oluliseks toetavaks toitumiselupaigaks on luhad ja põllud soodes pesitsevatele kurvitsalistele, eriti rüüdale. Liigniisketel ulatuslikel rohumaadel käivad soodest toituma aga kõik kurvitsaliste liigid. Soid ümbritsevate rohumaade kasutuslaad mõjutab ööliblikate rohkust ja mõjutab öösorri käekäiku. Nii mõjutab põllumajanduses toimuv otseselt ka soolindude seisundit. Negatiivset mõju avaldab põllumajandusmürkide kasutamine, mis vaesustab kogu põllumaade elustikku, sealhulgas lindude toidubaasi. Samuti halvendab toitumisalade kvaliteeti rohumaade maaparandus. Kultuurmaastikul toitumas käijad soolinnud eelistavad niiskeid rohumaaid ja uute kraavide või drenide rajamine peab kaitseala kultuurmaastikul olema välistatud. Võimalusel peab hoiduma olemasolevate kraavide hooldusest.

Viimastel aastatel on hoogustunud kaitsealade külastus. Soomaa oludes on eriti populaarsed rabamatkad. Eesti näitel on teada, et kestva häirimise oludes (nt. rabalautee pidev kasutus turistide poolt) leiab aset pesitsusalade eemale nihkumine häirimisallikast. Kõrgeima asustustihedusega kurvitsapopulatsioonid asuvad tavaliselt inimesele ligipääsmatutes kohtades, valdavalt mudaälvestikes, suuremates laugastikes. Turismi arenguga rahvuspargis ning moodsate abivahendite kasutuselevõtuga (räätsad) on tekkinud potentsiaalne häirimisoht olulistele kurvitsate pesitsusaladele.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 50 paari heletildreid, 150 paari mudatildreid, 120 paari punajalg-tildreid, 40 paari hallõgijaid, 200 paari punaselg-õgijaid, 150 paari kiivitajaid, 500 paari rüütasid, 25 paari sookurgi, 10 paari soo-loorkulle, 150 paari tetresid, 1 paar väikepistriku, 150 paari väikekoovitajaid, 100 paari öösorre.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Sooelupaigad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
- Maaparandus, soode kuivendamine.

Meetmed

Loodusliku veerežiimi taastamine ja säilitamine.

– Soid ümbritseva kultuurmaastiku kasutusele võtmine intensiivpõllumajanduse viljelemiseks.

Meetmed

Poollooduslike koosluste ja püsirohumaade säilitamine ja taastamine.

– Pesitsusaegne häirimine.

Meetmed

1. Külastuskorralduse planeerimine.

2. Räätsamatkade vältimine rabades lindude pesitsusperioodil.

2.1.2.26. SOOMAA LINNUALA KAITSE-EESMÄRGIKS OLEVAD LUHALINNUD

Soomaa linnuala kaitse-eesmärgis toodud liikidest kuuluvad sellesse gruppi rukkirääk (*Crex crex*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah] ja täpikhuik (*Porzana porzana*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah].

Rukkirääk on kaasajal üle Eesti laialt levinud haudelind, kes asustab erinevaid avamaastikke. Teda ei leidu vaid paikades, kus valdavad suured metsamassiivid ning puuduvad kultuurmaastikud või laiemaad jõeluhad. Eestis arvatakse pesitsevat 30 000 – 50 000 paari, arvukus on tunduvalt vähenenud. Rukkirääk eelistab elupaigana niiskeid niite, põõsasluhtasid ja ristikupõlde, raiesmikke.

Räägu peamiseks vaenlasteks on kullilised ja kärplased. Üsna kergeks saagiks on äsjakoorunud pojad. Rääk tõuseb harva jälitaja eest lendu. Kui tekib hädaoht, siis ta lihtsalt jookseb oma elupaigas vaenlase eest ära. Lisaks kisklusele ohustavad rukkirääku põllumajandus- ja maaparandustööd, eriti mehaaniline niitmine. Niitmise käigus saab palju poegi niidumasina all surma, ka paljud pesad hävitatakse (elurikkus.ee). Soomaa rahvuspargis pesitseb rukkirääk suuremal või väiksemal arvul kõigil Soomaa jõeäärsetel luhtadel ja kultuurmaastikes. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 150–200 paari (Tuvi 2016).

Rukkirääk on väga hea indikaatorliik, kelle seisund ilmestab hästi ka paljude teiste Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks olevate liikide elupaikade olukorda. Rukkiräägu seirega jätkamine on igati põhjendatud.

Täpikhuik on Eestis ebaühtlaselt levinud väikesearvuline haudelind. Liik elutseb madal- ja siirdesoodes, luhtadel, järvekallastel jm niisketel niitudel lopsakas taimestik, eriti tarnastikes ja loastikes. Kohtamine tähendab pigem tema monotoonse hääletsuse kuulmist kui linnu nägemist, kuna ta tegutseb peidetult taimestik. Hääletsust, mille järgi ta nimegi saanud, kuuleb rohkem öösi. Täpikhuik on kaitse-eesmärgis nimetatud vaid läbirandajana, kuid varasemate inventuuride kohaselt (Sein 2001) võib liiki mõnedel suvedel vähearvuliselt Soomaal pesitseda. Täpikhuigu elupaigaks on vesised luhad, õõtsikud ning madalsood, milliseid elupaiku leidub Soomaa rahvuspargis piisavalt. Arvukus sõltub mõnevõrra suvisest veeseisust luhtadel ning loendusajast, mistõttu on arvukusehinnang suhteliselt suure kõikumisega. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 10–20 paari (Ellermaa 2015).

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 150 paari rukkirääkusi ja 10 paari täpikhuiku.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Soomaa luhaalade regulaarne hooldus.
- Rohumaade hävimine ja intensiivpõllumajandus.

Meetmed

- Poollooduslike koosluste ja püsirohumaade hooldamine ja taastamine.
- Väikekiskjate kõrge arvukus.

Meetmed

1. Väikekiskjate arvukuse reguleerimine.
 2. Mitte lubada ulukite söödaplatside rajamist, mis meelitab ligi väikekiskjaid.
- Hukkumine luhahooldustööde (niitmine) käigus.

Meetmed

1. Lindude pesapiirkonnas jätta hein perioodiliselt niitmata.
 2. Niita keskelt serva poole.
 3. Niitmisel kasutada madalat liikumiskiirust (soovita, mitte üle 5–7 km/h).
- Ebapiisav seireinfo.

Meetmed

- Rukkiräaгу regulaarne seire valitud seirealadel.

2.1.2.27. SOOMAA LINNUALA KAITSE-EESMÄRGIKS OLEVAD METSALINNUD

Soomaa linnuala kaitse-eesmärgis toodud liikidest kuuluvad sellesse gruppi hallpea-rähn (*Picus canus*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah], händkakk (*Strix uralensis*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah], õõnetuvi (*Columba oenas*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah], väikekärbsenäpp (*Ficedula parva*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah]. Nimetatud liigid on vanasid loodumetsi asustavad liigid.

Hallpea-rähn ehk hallrähn on hajusa levikuga väikeseravuline haudelind. Liik pesitseb eelkõige suuremates loodusmaastikulaamades, kus eelistab lodu-sanglepikuid ja lammimetsi. Pesapuuks on harilikult suur haab. Hallpea-rähn toitub putukatest ja nende vastsetest, seepärast eelistab vanu sipelgarohkeid metsi. Talvel võib tulla toidumajakesse tihastele välja pandud rasva sööma. Hallpea-rähn on väga paigatruu lind (Jonsson 2000). Soomaal elab liik peamiselt rahvuspargi keskosas jõgede äärses vanemates metsades. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 40–50 paari (Tuvi 2016). Olulisim ohutegur on metsamajanduse tõttu vanade pesapaikadeks sobivate puude kadumine ja sipelgate arvukuse vähenemine.

Händkakk eelistab pesitseda suurtes loodusmassiivides asuvates küpsetes metsaosades, kus peab leiduma sobivaid õõnsaid tüükaid või muid suuri õõnsustega puid. Harva pesitsetakse ka metsatalude parkides või muudes sarnastes paikades, kus leidub õõnsustega põlispuid. Eriti sobivad liigile piirkonnad, kus metsamaastik vaheldub väikeste metsaheinamaade ja luhtadega, ühtlasi leidub ka sobivaid pesapaiku vanade metsade näol. Soomaal elab peamiselt rahvuspargi keskosas vanemates metsades. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 45–50 paari (Tuvi 2016). Suurimaks ohuteguriks on vanade metsade ja suurte õõnsustega puude kadumine maastikust.

Õõnetuvi on Eestis ebaühtlaselt levinud harv haudelind, eelistades pesitseda suurtes loodusmaastikulaamades (Lääne-Euroopas pesitseb ka kultuurmaastikul). Elupaiga valik sõltub peamiselt sobivate pesaõõnsuste, nagu musträhni pesaõõne, leidmisest. Õõnetuvi elupaigaks on vanad valgusküllased männikud, kus tavaliselt leidub nii looduslikke õõnsusi kui ka musträhni poolt loodud tehisavasid. Toitumas käivad õõnetuvid põldudel ja niitudel (Jonsson 2000). Soomaa rahvuspargis on teada õõnetuvi pesitsemine Ruunaraibe luidete piirkonnas. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 5–10 paari (Tuvi 2016).

Väike-kärbsenäpp on Ida-Eestis harilik, Lääne-Eestis väikesearvuline haudelind. Liik pesitseb suuremates lopsaka taimestikuga leht- ja segametsades ning vanades kuusikutes. Eestis on liik selgelt kuuselembene (Jonsson 2000). Väike-kärbsenäpp pesitseb eelkõige varjukates küpsetes metsades, kus leidub pesapaigaks sobivaid tüükaid. Oluline on varju loova kuuse olemasolu. Alla 40-aastastes metsades leidub liiki väga harva, sest neis puuduvad pesapaigaks sobivad puutüükad. Erandiks on vaid hall-lepikud, kus puude kiire suremisega ja kuuse teise rinde tekkimisega kaasneb sobivate elupaigatunnuste kiirem teke. Suurimaks ohuteguriks on vanade metsade vähenemine ja metsamajanduse mõjul vajalike puistuelementide (seisvad surnud puud) ning sobiva metsastruktuuri kadumine. Soomaa rahvuspargis on liik levinud üle terve territooriumi, välja arvatud rabades. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 900–1100 paari (Tuvi 2016).

Nimetatud liigid on vanasid loodusmetsi asustavad liigid, mistõttu nende soodsa seisundi tagamiseks on vajalik jätkuv majandustegevusest hoidumine. Soomaa rahvusparki piiranguvööndis on metsamajanduslikud tööd lubatud. Rähnlastele on toidubaasi seisukohalt oluline rohke surnud puidu tagavara metsades. Heaks surnud puidu allikaks on üraskite elutegevusel kaasnevad kahjustuskolded. Turbe- ja sanitaarraiete käigus väheneb elupaiga sobivus rähnlastele. Raiete käigus peavad alles jääma seisvad surnud puud, puistu suurimad puud, laialehised puud. Sanglepa ja haava osakaal ei tohi raiete järel väheneda. Enamusele siin toodud metsalinnustiku liikide asurkondadele on loodusliku veerežiimi taastamisest oodata positiivset mõju, taastamistöödega üheleegi toodud liigile negatiivseid mõjusid ei teki.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 40 paari hallpea-rähne, 45 paari händkakke, 5 paari õõnetuvisid, 900 paari väike-kärbsenäppe.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Sihtkaitsevööndis on metsamajanduslikud tööd keelatud.

– Piiranguvööndis metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Hallpea-rähni piiritletud elupaigas seada raietele ajaline piirang 1. aprillist kuni 15. juulini.
2. Händkaku piiritletud elupaigas seada raietele ajaline piirang 15. veebruarist kuni 30. juunini.
3. Õõnetuvi piiritletud elupaigas seada raietele ajaline piirang 15. aprillist kuni 15. juulini.
4. Väike-kärbsenäpi piiritletud elupaigas seada raietele ajaline piirang 1. maist kuni 15. juulini.
5. Hallpea-rähni, händkaku ja väike-kärbsenäpi piiritletud elupaigas on turberaie lubatud kuni 0,5 ha suuruse langina.
6. Õõnetuvi piiritletud elupaigas on uuendusraie keelatud.
7. Hallpea-rähni piiritletud elupaigas jätta säilikuudeks vähemalt 20 tm/ha üle 10 cm läbimõõduga elusaid ja jalalsurnud lehtpuid.
8. Händkaku, õõnetuvi ja väike-kärbsenäpi piiritletud elupaigas säilitada raiete käigus säilitada jalalseisvaid surnud ja õõnsustega puid.
9. Võimaluse korral kopra poolt tekitatud üleujutuste tõttu surnud puid ei koristata ja kopra asurkonda ei kahjustata.
10. Tagada, et piiranguvööndis säilib vähemalt 75% pindalal vanametsa (60 a ja vanem mets) osakaal.

2.1.2.28. SOOMAA LINNUALA KAITSE-EESMÄRGIKS OLEVAD MOSAIIKMAASTIKE LINNUD

Linnuala kaitse-eesmärgis toodud liikidest kuuluvad siia gruppi herilaseviu (*Pernis apivorus*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah], nõmmelõoke (*Lullula arborea*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah], tuuletallaja (*Falco tinnunculus*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah], vööt-pöösälind (*Sylvia nisoria*) [LKS III, LiD I, KE – jah, LiA – jah].

Herilaseviu on Eestis üldlevinud väikesearvuline haudelind. Herilaseviu elab küpsetes leht- ja segametsades või kuusikutes, eelistatult võimalikult vanades puistutes. Herilaseviu on nime saanud oma põhiliste saakobjektide – herilaste järgi. Sealjuures ei toitu ta herilaste, kimalaste ja mesilaste valmikutest, vaid vastsetest. Viu otsib pesi valmikuid jälgides ja jälitades, ta otsib neid toitumislendudel metsalagendikelt ja väiksematelt avamaamassiividelt (<http://bio.edu.ee/>). Herilaseviu toitub peamiselt putukatest ja on putukafauna mitmekesisuse indikaator. Liik on tundlik põllumajandusmürkide suhtes. Soomaal rahvuspargis pesitseb 10-15 paari herilaseviusid (Tuvi 2016).

Nõmmelõoke on Eestis üldlevinud, kuid väikesearvuline haudelind. Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi on tegemist väljasuremisohus oleva liigiga. Liik elutseb nõmme- ja loometsades, loopealsetel ja raiesmikel. Ta saabub meile umbes samal ajal kui põldlõoke. Erinevalt põldlõokesest võib teda laulmas kuulda ka öösel, täielikus pimeduses. Kinnitamata andmete kohaselt peaks Soomaa rahvuspargis pesitsema üks paar Ruunaraipe luidete piirkonnas.

Tuuletallaja on Eestis üldlevinud, kuid harvaks jäänud kultuurmaastike haudelind. Liik elutseb põldude ja niitudega kultuurmaastikul, nõmmedes ja soodes. Tuuletallaja pesitseb vanas varesepesas, puuõõnes või mõne hoone karniisil, toitub närilistest, maapinnal tegutsevatest lindudest, konnadest ja putukatest. Andmed Soomaa rahvuspargis pesitsemise kohta puuduvad, kuid 2021 aastal nähti teda Riisa põldude kohal küttnas.

Vööt-pöösälind on Lääne-Eestis harilik, mujal harv kuni väikesearvuline haudelind. Läänemeremaades elutseb liik peamiselt rannikul ja saartel. Pesitsuspaigana eelistablookadastikke, kuivasid pöösasniitusid, võserikke, eelistades madalaid viirpuid, laukapuid, kadakaid ja kibuvitsapöösaid. Soomaa rahvuspargis pesitseb liik peamiselt Halliste jõe suurtel luhtadel, tõenäoliselt ka Raudna luhamaastikus. Soomaal rahvuspargis on loendatud pesitsemas 11 paari, hinnanguliselt võib Soomaal pesitseda 15–20 paari (Tuvi 2016).

Suur osa mosaiikmaastikus pesitsevatest linnuliikidest käivad toitumas luhtadel või pesitsusalade naabrusesse jääval kultuurmaastikul. Negatiivset mõju avaldab lagedate maastike võsastumine ja kinnikasvamine. Negatiivset mõju avaldab põllumajandusmürkide kasutamine, mis vaesustab kogu põllumaade elustikku, sealhulgas lindude toidubaasi. Liikide seisundile mõjub halvasti ka monokultuuride viljelus ning varajane niitmine, mis ohustavad toidubaasi. Kuna rahvuspargis põllumajandusega suurtes mastaapides ei tegeleta, pole oht oluline. Otseseid kaitsekorralduslikke tegevusi ei planeerita. Liikide kaitse tagatakse läbi elupaikade kaitse.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 10 paari herilaseviusid, 1 paar nõmmelõokesi, 1 paar tuuletallajaid, 15 paari vööt-pöösälinde.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Soomaa luhtade regulaarne hooldus.
- + Soomaa luhaalade taastamine.
- Kasutusest väljalangenud rohumaade võsastumine.

Meetmed

- Regulaarne luhaalade hooldamine ja jätkuv taastamine.
- Põldudevaheliste kraaviribade kinnikasvamine.

Meetmed

- Põldude vahel olevate kraaviribade perioodiline lagedaks raiumine.
- Piiranguvööndis metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Herilaseviu piiritletud elupaigas seada raietele ajaline piirang 15. maist kuni 15. juulini.
2. Herilaseviu piiritletud elupaigas on turberaie lubatud kuni 0,5 ha suuruse langina.

2.1.3. IMETAJAD

Soomaa rahvusparkis on registreeritud kokku 48 liiki imetajaid. Looduskaitsealuseid liike on kokku 13 liiki, nendest tõenäoliselt üks I kaitsekategooria liik, kümme II kaitsekategooria liiki ning kaks III kaitsekategooria liiki. III kaitsekategooria liigid on saarmas ja kasetriibik. Loodusdirektiivi II lisas nimetatud liikidest elab Soomaa rahvusparkis kaks liiki, IV lisas nimetatud liikidest üheksa liiki ning V lisas nimetatud liikidest kuus liiki. Soomaa loodusala kaitse-eesmärkides on nimetatud kolme liigi, saarma, tiigilendlase ja lendorava elupaikade kaitse. Soomaa rahvusparki kaitse-eeskirjas on nimeliselt välja toodud saarma kaitse.

Antud peatükis käsitletakse ka I kaitsekategooria liiki (lendorav), kes ei ole rahvusparki ega loodusala kaitse-eesmärk, kuid rahvapärимuse järgi on Soomaal elanud ning kellele on Soomaal sobivaid elupaiku. Antud peatükis käsitletakse ka liike, kes pole kaitsealused liigid, kuid omavad Soomaa rahvusparkis olulist looduskaitsealist kui ka rekreatiivset tähtsust või millede kaitse vajadus tuleneb muudest rahvusvahelistest kokkulepetest ja on seetõttu olulised antud ala korral. Sellised liigid on hunt, karu, ilves ja kobras.

Lendorav

Lendorav (*Pteromys volans*) [LKS – I, LoD V, KE – ei, LoA – ei] on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kriitilises seisundis liigiga. Lendorav on Eestis oma levila läänepiiril, tema peamiseks elualaks on tänapäeval Virumaa vanad metsad. Lendoravad eelistavad elupaigana metsamassiive, kus nad kasutavad liikumiseks puude võrastikke. Lendorav on territoriaalne liik. Uuringute põhjal on olnud Eestis lendorava pesapuudeks vaid õõnsustega haavad, mille vanus on enamasti 65–110 aastat (Timm, Kiristaja 2002, Rennel jt 2008). Elupaigaks vajab lendorav üle 50-aastast haava enamusega segametsa. Liigile sobivad elupaigad asuvad näiteks Tuhkja ja Piilu sihtkaitsevööndis (Timm 2008). Vimasel aastakümnel ei ole Soomaal pesitsevaid lendoravaid teada. Soomaa rahvusparkis lendorava võimaliku pesitsemise väljaselgitamiseks on soovitatav läbi viia lendoravale sobivate elupaikade kaardistamine ning perioodiline pesitsemise väljaselgitamise uuring (kevadne pabulauuring).

Lendorava asurkonna säilimist mõjutavatest teguritest on kriitilise tähtsusega elupaikade isoleeritus, elupaikade kadumine ja asurkonda moodustavate loomade väike arv. Looduslikest ohuteguritest on olulisemad kisklus, peamiselt nugised ja kakud ning pesapuu hävimine tormi tõttu.

Kuna liik ei ole Soomaa rahvusparki ja Soomaa loodusala kaitse-eesmärgiks ning liigi pesitsemist Soomaal ei ole kinnitatud, siis ei seata kaitsekorralduskavaga liigile kaitse-eesmärke. Liigi kaitse tagatakse elupaikade kitsega.

Hunt

Hunt (*Canis lupus*) [LKS – ei, LoD V, KE – ei, LoA – ei] on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedane liik. Eestis on hunt laialtlevinud ja tavaline kiskja, peamiselt mandril, kuid elutseb ka suurematel saartel. Püsivate elupaikadena eelistab hunt Eestis loodusmaastikke, kuid toidu otsingul liigub ka kultuurmaastikes ja isegi elamute läheduses. Elupaigana väldib hunt lausmetsa ja eelistab avamaastikku, kuna sealsed küttermistingimused on paremad. Pesitsuspaigaks valib hunt sooservad, rabasaared või suuremad metsad (Vilbaste 2004).

Soomaa rahvusparkis elavate huntide arvukusele ei ole täpset hinnangut võimalik anda. Hundil on suure elupaigavajadusega ja nende territooriumid ulatuvad kaugele väljapoole rahvusparki ala. Soomaa rahvusparkiga on viimasel viiel aastal seotud olnud kolm hundi pesakonda.

Pruunkaru

Pruunkaru (*Ursus arctos*) [LKS – ei, LoD IV, KE – ei, LoA – ei] on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku soodsas seisundis liik. Karud eelistavad elada suurtes metsades, milles on tuule poolt mahalangetatud puid ja milles leidub rabalaike. Suurusest hoolimata on pruunkarud väga varjatud eluviisiga. Nende ööpäevases aktiivsuses pole küll välja kujunenud eriti kindlat rütmi, kuid lauskmaal tegutsevad nad enamasti videvikutundidel. Päeva ajal nad tavaliselt magavad kuskil kõrge heina sees või mõnes muus varjulises kohas, kus neid ei segata. Talve veedavad karud taliuinakus. See kestab novembrist märtsi või aprillini. Pruunkarud on kõigesööjad loomad, ent peaaesjalikult toituvad taimsest toidust.

Karu on tippkiskja, keda ohustab ainult inimene. Hinnanguliselt elab Soomaa piirkonnas 5–7 (seisuga 2021. a) looma. Karude territooriumid ei kattu rahvusparki piiriga, vaid ulatuvad enamasti kaugele väljapoole rahvusparki piiri.

Ilves

Ilves (*Lynx lynx*) [LKS – ei, LoD V, KE – ei, LoA – ei] on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liik. Ilves on öise eluviisiga ning ta hakkab jahti pidama tund enne päikeseloojangut. Ilves toitub peamiselt jänestest ja kitsedest, kuid jahib ka maal pesitsevaid linde, põtru, närilisi, rebaseid ja väiksemaid linde. Ilves sööb päevas 1–1,5kg liha, ning ülejäänud osa saakloomast jätab maha. Ilvese arvukust mõjutab eelkõige saakloomade, eriti metskitse arvukus. Metskitse arvukust mõjutasid 2009.–2011. aastate karmid, lumerohked talved. Kitsede arvukuse suurenemisele aitab kaasa kitsedele meelepäraste poollooduslike koosluste säilimine ja taastamine.

Suure liikumisterritooriumi tõttu ei ole ainuüksi Soomaa rahvusparkis elavaid ilveseid. Hinnanguliselt elas 2021. aastal Soomaa rahvusparkis kaks pesakonda ilveseid. Hinnanguliselt võiks Soomaal elada neli pesakonda.

Kobras

Kobras (*Castor fiber*) [LKS – ei, LoD V, KE – ei, LoA – ei] on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku soodsas seisundis liik. Kobras on Eesti suurim näriline. Kobras eelistab elada vee- ja kaldataimestikurikastel, aeglase vooluga veekogudel. Tähtis on ka pehme puiduga lehtpuude ja põõsaste olemasolu kaldataimestikus. Ta paisutab elukohaks valitud veekogu paisudega üles, põhjustades sellega kohati pidevaid üleujutusi. Pesa ehitab okstest ja väiksematest puudest kaldale või kraabib järsku kaldavalli uru. Kuhilpesad võivad olla kolme-nelja meetri kõrgused

ja kümnemeetrise diameetriga. Pesast väljuvad avad on alati vee all. Koprad on monogaamsed loomad. Vanad elavad koos eelmise ja vahel ka varasemate aastate poegadega. Koprad on taimtoidulised.

Kobras on Soomaa rahvuspargis tavaline liik. Rahvuspargis paikneb elujõuline koprapopulatsioon. Kõik Soomaa suuremad veekogud on ühtlaselt koprapopulatsiooni poolt hõivatud, sama kehtib ka enamuste väikeste ja väga väikeste veekogude, nt metsakraavide kohta. Kobras on Soomaa rahvuspargi loodusmaastike lahutamatu osa. Olles meie looduse põlisasukas ning kuivendusest rikutud veerežiimi looduslikkuse taastaja ja elupaikade rikastaja, on elujõulise populatsiooni olemasolu suur väärtus. Kobraste tegevusel on suur mõju lokaalse veerežiimi kujunemisele ja seeläbi ka piirkonna elustikule. Kopra populatsioonist ülevaate saamiseks viiakse kord kümne aasta jooksul läbi koprapesakondade kaardistamine.

Kopra asurkonda Soomaal ohustavad haigused ja hundid. 20. sajandi teise kümnendi alguses vähenes Soomaal kobraste arvukus tunduvalt, mille tõenäoliseks põhjuseks olid haigused. Olulist rolli mängis arvukuse vähenemisel ka talvine pesade rüüstamine huntide poolt. Kümnendi lõpuks on kobraste arvukus taastunud. Kuna kobra asurkonna seisund on stabiilne ja soodne, siis kaitsekorralduskavas otseseid meetmeid ei planeerita.

2.1.3.1. KÄSITIIVALISED

Praeguseks on Soomaa rahvuspargis kokku kohatud 11 liiki käsitiivalisi. Nendeks on põhjanahkhiir (*Eptesicus nilsonii*) [LKS II, LoD IV, KE – ei, LoA – ei], tõmmu- või habelendlane (*Myotis brandtii/mystacinus*) [LKS II, LoD II, KE – ei, LoA – ei], **tiigilendlane (*Myotis dasycneme*) [LKS II, LoD II ja IV, KE – ei, LoA – jah]**, veelendlane (*Myotis daubentonii*) [LKS II, LoD IV, KE – ei, LoA – ei], suurvidevlane (*Nyctalus noctula*) [LKS II, LoD IV, KE – ei, LoA – ei], pargi-nahkhiir (*Pipistrellus nathusii*) [LKS II, LoD IV, KE – ei, LoA – ei], kääbus-nahkhiir (*Pipistrellus pipistrellus*) [LKS II, LoD IV, KE – ei, LoA – ei], pügmee-nahkhiir (*Pipistrellus pygmaeus*) [LKS II, LoD II ja IV, KE – ei, LoA – ei], pruun-suurkõrv (*Plecotus auritus*) [LKS II, LoD IV, KE – ei, LoA – ei], hõbe-nahkhiir (*Vespertilio murinus*) [LKS II, LoD IV, KE – ei, LoA – ei]. Soomaa rahvuspargis on tuvastatud neli püsivat poegimiskolooniat vanades taluhoonetes (Leivits 2014).

Põhjanahkhiir on Soomaa üks levinuim nahkhiireliik, ühtlasi on Eesti üks tavalisemaid liike. Teda võib kohata metsalagendikel, veekogudel, taluhoovides – praktiliselt kõikjal Soomaal, kus leidub avatud ja poolavatud biotoope.

Väikesed lendlased (tõmmulendlane ja habelendlane) seostuvad põlismetsaga. Varjepaigad võivad asuda hoonetes. Soomaal on liiki leitud üksikute taluhoovide läheduses või varjulistel metsasihtidel.

Tiigilendlase esinemine on teada Tipu külas. Tiigilendlase poegimiskolooniad on üldjuhul väga suured ning paiknevad tihtipeale taluhoonetes. Kuna kolooniad on suured, asuvad need tavaliselt suurte jõgede või luhtade vahetus läheduses. Tiigilendlast võib kohata luhtade ja jõgede kohal toitumas. Tiigilendlase elupaikade kaitse on seatud Soomaa loodusala kaitse-eesmärgiks. Lisada liik Soomaa rahvuspargi kaitse-eesmärgiks.

Veelendlane on Soomaa kõige arvukaim käsitiivaline. Veelendlase poegimiskolooniate varjepaigad asuvad enamasti kõrgel puuõõnsuses. Seda liiki võib kohata kõigil Soomaa jõgedel

vahtelt veepinna kohal toitumas. Eriti arvukalt esineb Lemmjõe keele ümbrusest ja allavoolu Raudna jõe kallastel kuni suubumiseni Halliste jõeni.

Suurvidevlane esineb Soomaa jõgede alamjooksul, kus Halliste ja Raudna on piisavalt laiad. Mida rohkem allavoolu Jõesuu poole, seda rohkem videvlasi esineb. Suurvidevlane toitub suuremate jõgede ja luhtade kohal ja tema koloonia asub tavaliselt puuõnsuses.

Pipistrellus-nahkhiired e pargi-, kääbus- ja pügmee-nahkhiir on rohkem seotud metsaga. Kolooniad paiknevad puuõnsustes, tüvelõheded või hoonetes. Pargi-nahkhiirt on Soomaal kohatud enamasti taluhoovide läheduses. Kuna need on rändliigid, siis ei tarvitse igal aastal poegimiskolooniaid esineda.

Pruun-suurkõrv on samuti põlismetsaga seonduv liik. On ilmselt üks arvukamatest liikidest, kuid väga raskesti tuvastatav. Kolooniad asuvad puuõnsustes või hoonete seinapragudes.

Soomaa rahvuspargis leidub käsitiivalistele, sealhulgas tiigilendlasele, sobilikke elupaiku.

Käsitiivalisi ohustab poegimiskolooniate tahtlik või tahtmatu häirimine. Kuna osad käsitiivaliste liigid eelistavad poegimiskolooniate asukohana vanu maju, tuleb käsitiivalisi enim ohustavaks teguriks lugeda vanade taluhoonete ümberehitamist, renoveerimist või lammutamist. Eriti ohtlikuks võib see poegimiskolooniale saada siis, kui ehitustöödega tehakse algust sigimisperioodi vältel, juunis ja juulis. Seetõttu on oluline, et majades esinevad suvekolooniad saaks kaardistatud.

Käsitiivalisi ohustab metsamajanduslik tegevus. Poegimiskolooniate ja varjepaikadena on vajalik suurte, õnsustega puude esinemine. Seejuures on ka oluline, et koloonia läheduses asuks toitumisala. Nii asuvad osade liikide poegimiskolooniad vanades õnsustega puudes, mis tihtipeale paiknevad veekogu läheduses asuvates vanades metsatükkides.

Käsitiivalisi ohustab märgalade kuivendamine. Käsitiivaliste toiduks olevate putukate arengutsüklid toimuvad vees. Seetõttu on piisava toidubaasi tagamiseks vajalik ulatuslike, heas seisundis olevate märgalade olemasolu. On teada, et paljud liigid esinevad vaid juhul, kui ümbritsevas maastikus on piisav hulk lagedaid, toitumiseks sobilikke märgalasid, nagu luhad, sood, jõed, järved. Kuna maa kuivendamisel vähenevad toiduks olevate putukate sigimisvõimalused, väheneb ka toidubaas ja sellega elupaiga sobivus käsitiivalistele. Olemasolevad looduslikud elupaigad on seega käesoleval ajal põhiliseks soodsa seisundi tagamise meetmeks.

Kaitse-eesmärk

1. Soomaa rahvuspargis elab vähemalt üheksa liiki käsitiivalisi.
2. Soomaa rahvuspargi tiigilendlase koloonia on soodsas seisundis.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Suur osa Soomaa jõgedest ja jõgede kaldaaladest on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

– Poegimiskolooniate tahtlik või tahtmatu häirimine.

Meetmed

1. Majades esinevate suvekolooniate kaardistamine.
 2. Taluhoonete renoveerimine käsitiivalisi säästval viisil.
- Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Pesitsuselupaiga valmivates ja küpsetes metsades, va hall-lepikutes, seada raietele ajaline piirang 1. maist kuni 15. augustini.
 2. Veekogude läheduses paiknevate suurte õõnsustega puude säilitamine.
- Märgalade kuivendamine.

Meetmed

Loodusliku veerežiimi säilitamine ja taastamine.

2.1.3.2. SAARMAS

LKS III, LoD IV, KE – jah, LoA – jah

Saarmas (*Lutra lutra*) on III kaitsekategoori liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku soodsas seisundis liigiga. Saarmas on tavaline üle kogu Mandri-Eesti.

Saarmas elab järvede, ojade ja rannikualade ääres, kõige meelsamini aga jõgede ääres, kus leidub talvel jäävabu alasid, kärestikke, koski, veetamme. Saarmas on kalatoiduline. Suviti sööb veel ka konni, linde, vähke, pisiimetajaid ja putukaid, veekogude jäätumise ja jääkatte vabanemise ajal enamasti ainult konni, kuna kalu, pisiimetajaid jt on vähe. Kaladest on kõige sagedamini on toiduks ahvenad, särjed ja haugid. Veelinustikule avaldab saarmas mõju poegade ja munade söömisega. Ööpäevane toidutarve on umbes kilogramm (Randla 1979).

Kõik Soomaa rahvusparki veekogud on saarma poolt asustatud ühtlaselt, ehk siis liik levib kõigil rahvusparki veekogudel ja populatsiooni seisund on hea. Hinnanguliselt elab Soomaal 25 saarmast. Suur kopraasurkond rahvusparkis on tekitanud kõikjale palju sobivaid varjupaiku saarmale, mõjutades otseselt liigi levikut. Saarma kui liigi mõju kaitsealustele liikidel ilmneb enamasti kahepaiksete toiduks tarvitamisel. Otseseid ohutegureid ei ole teada.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvusparkis elab vähemalt 25 saarmast.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Suur osa Soomaa jõgedest ja jõgede kaldaaladest on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse. Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.4. KALAD

Soomaa rahvusparki piiridesse jäävatest veekogudest on leitud 17 liiki kalu. Suure tõenäosusega on Soomaa rahvusparki piiridesse jäävates veekogudes 24 liiki kalu. Dominantliikideks on särg ja viidikas. Üldlevinud liigiks on ka haug. Navesti jões on teada 15 kalaliigi, Halliste jões on teada vähemalt 14 kalaliigi, Raudna jões vähemalt 12 kalaliigi ja Lemmjões 7 kalaliigi esinemine. Uia ojas ja Arjadi ojas püsivalt elunevad kalaliigid puuduvad (Järvekülg 1998). Põhjalikud kalastiku uuringud viidi läbi aastatel 1996–1998. ja täiendav uuring 2017. aastal. Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärgis on nimeliselt välja toodud võldase (*Cottus gobio*) ja hingi (*Cobitis taenia*) elupaikade kaitse. Mõlemad eelnimetatud liigid on III kaitsekategooria liigid ja loodusdirektiivi II lisa liigid.

2.1.4.1. HINK

LKS III, LoD II, KE – jah, LoA – ei

Hink (*Cobitis taenia*) on III kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku soodsas seisundis liigiga. Hink on Eestis harva kohatav liik. Ta armastab elada selgeveelistes liivase või savika põhjaga mageveekogudes ja merelahtedes. Hink toitub põhjaloomadest, veetaimedest ja nende jäänustest, sageli neelab ka liivateri. Eestis leidub hinke vähesel määral paarikümne järve sisse- või väljavoolupiirkonnas ning veelgi vähem umbes kahekümnes aeglasevoolulises jões, ka magestunud merelahtes (EE). Keskkonnaregistris on registreeritud 2021. aasta seisuga 171 liigi leiukohta, mis asuvad hajusalt üle terve Eesti, kuid siiski sagedamini Lääne- ja Lõuna-Eestis (EELIS). Eelmise sajandi andmetel leidis hinku ka Soomaa jõgedes (Järvekül 1998), kuid hilisemad uuringud ei ole seda kinnitanud. 2017. aastal Soomaa jõgedel läbi viidud uuringuga ei õnnestunud hingu esinemist Soomaal kinnitada. Soomaa jõed on tasandikujõgedele omase tumeda ja sogase veega ning enamasti taimestikurikkad. Hingule sobivaid elupaiku on suhteliselt piiratud jõelõikudel Halliste ja Raudna jõgedel. Kuna Soomaa rahvuspargis pole hingu elupaiku kaardistatud ning liigi esinemist kinnitatud, siis kaitsekorralduskavaga seatakse eesmärgiks vaid hingule sobivate elupaikade säilimine. Kaitsekorralduslikke meetmeid ei kavandata.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis on säilinud hingule sobivad elupaigad.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Suur osa Soomaa jõgedest on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.4.2. VÖLDAS

LKS III, LoD – II, KE – jah, LoA – ei

Völdas (*Cottus gobio*) on III kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga. Harilik võldas on Eestis elav mageveekala. Völdas elab Eesti selgemates jõgedes ja järvedes. Ta eelistab kiirevoolulisi, kivise põhjaga kõrge hapnikusisaldusega, jaheda ja selge veega jõgesid. Harva võib teda ka kohata riimveelistes lahtedes. Jõgedes võib teda kohata Võhandu ja Piusa jões. Liik puudub Väike-Emajõe jõgikonnas. Völdase levikut Eestis piiravad temale ebasobivad jõelõigud. Völdas on varjulise eluviisiga kala, kes eelistab hoiduda veekogu põhjas kivide ja juurte alla. Jahti peab ta päeval lühikeste sööstudena. Aktiivsem on ta öösi. Täiskasvanud isendid on väga territoriaalsed, kellel on oma kodukivi, mille juurde alati tagasi tulla.

Völdas toitub peamiselt selgrootutest, kuid ka väiksematest kaladest. Völdas ise on saagiks suurematele kaladele, nagu näiteks angerjas, ahven ja haug. Samuti võib ta saagiks sattuda ka veelindudele, nagu näiteks vesipapp. Võõrliikidest kujutab temale ohtu signaalvähk (*Pacifastacus leniusculus*), kes konkureerib völdasega elukohtade ja toidu pärast ning toitub völdase marjateradest.

Keskkonnaregistris on registreeritud 2021. aasta seisuga 78 liigi leiukohta. Liiki leidub Võrtsjärves ja Peipsi järves ning peamiselt Kirde- ja Kagu-Eesti jõgedes (EELIS). 2017. aasta välitöödel tuvastati völdase esinemine Halliste jões Tipu piirkonnas, Lemmjões Oksa piirkonnas ning Raudna jões Meiekose piirkonnas (Nurmik 2019).

Võldase elupaiku ohustavad veekogude reostamine ja eutrofeerumine, jõgede kraavitamine ja süvendamine ning veetaseme kõikumise reguleerimine (Vilbaste 2004). Eriti ohustavaks teguriks on elektriga röövpüük. Röövpüügiks kõige haavatavamad kohad on Meiekose ja Riisa maantee-sildade ümbrus, Halliste jõelõik Raudna jõe suudmest suubumiseni Navesti jõkke ja Lemmjõe suudmeala.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvusparkis elab võldas vähemalt kolmes elupaigas.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Suur osa Soomaa jõgedest on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

– Elektriga röövpüük.

Meetmed

Tõhusam keskkonnajäreldamine.

2.1.5. PUTUKAD

Kaitsekorralduskava aastateks 2000–2010 koostamise raames uuriti putukafaunast vaid luhtade liike. 2011. aastaks on teada 276 liiki liblikaid, neist päevaliblikaid 66 liiki, kiile 35 liiki (Suurkask 2011). Ekspert R. Karulaane arvamuse kohaselt elutseb rahvusparkis hinnanguliselt 600 liiki liblikaid. Haruldasi liike leitud ei ole, küll aga on elupaikade mitmekesisuse tõttu bioloogiline mitmekesisus suur. Mitmed liigid, kes on Eestis tervikuna haruldased, on Soomaal tavalised. Kaitsealustest putukaliikidest elavad Soomaa rahvusparkis III kaitsekategooria kiililiigid valgelaup-rabakiil (*Leucorrhinia albifrons*) ja suur rabakiil (*Leucorrhinia pectoralis*), III kaitsekategooria liblikaliigid vareskaera-aasasilnik (*Coenonympha hero*), suur-mosaikliblikas (*Euphydryas maturna*), sõõrsilnik (*Lopinga achine*) ja suur-kuldtiib (*Lycaena dispar*), III kaitsekategooria mardikaliik laiujur (*Dytiscus latissimus*).

Soomaa rahvusparki ja Soomaa loodusala kaitse-eesmärkides on nimeliselt ära toodud laiujur (*Dytiscus latissimus*), suur-mosaikliblikas (*Euphydryas maturna*) ja suur-kuldtiib (*Lycaena dispar*).

2.1.5.1. LAIJUR

LKS III, LoD II ja IV, KE – jah, LoA – jah

Laiujur (*Dytiscus latissimus*) on III kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku soodsas seisundis liigiga. Laiujur on suurim ujurlane nii Eestis kui Euroopas. Eestis on laiujurit kohatud Mandri-Eesti ning Saaremaa järvedes ja jõgedes, kuid suhteliselt harva. Laiujuri nii valmikud kui vastsed elavad mitmesugustes mageveekogudes, kuid eelistatud elupaigaks on puhtaveelised rikkaliku taimestikuga suuremad järved. Röövtoiduliste mardikate vastsed toituvad valdavalt vee-selgrootutest (Vilbaste 2004). Keskkonnaregistris on registreeritud 2021. aasta seisuga 29 liigi leiukohta, mis asuvad Tartu- ja Jõgevamaal (EELIS). Teated laiujuri esinemisest Soomaal pärinevad eelmisest sajandist. Uuemaid andmeid laiujuri kohta Soomaalt puuduvad. Laiujurit ei registreeritud ka 2017. aastal Soomaa rahvusparkis läbi viidud jõgede seire käigus.

Laiujuri elupaiku ohustavad enim veekogude eutrofeerumine, mille tagajärjel halvenevad veekogu valgustingimused ja muutub loomastik. Veekogude seisundi halvenemine on saatuslik just mardikate vastsetele. Laiujuri kaitseks otseseid meetmeid ei planeerita. Liiki kaitstakse läbi elupaikade kaitse.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis on säilinud laiujurile sobivad elupaigad.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Suur osa Soomaa jõgedest on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
- Veekogude reostumine ja eutrofeerumine.

Meetmed

- Rahvuspargi piiridest ülesvoolu olevate veekogude seisundi parandamine.
- Vananenud levikuandmed.

Meetmed

Laiujuri leviku ja seisundi täpsustamine Soomaa rahvuspargis.

2.1.5.2. SUUR-MOSAIIKLIBLIKAS

LKS III, LoD II ja IV, KE – jah, LoA – jah

Suur-mosaiikliblikas (*Euphydryas maturna*) on III kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku soodsas seisundis liigiga. Suur-mosaiikliblikas on keskmise suurusega liblikas, mosaiikliblikatest aga üks suuremaid. Eestis leidub liblikat kogu alal, kohati mitte haruldane, kuid lokaalse levikuga liik. Suur-mosaiikliblika elupaikadeks on vanad lehtmetsad, niisked metsaservad ja soised metsad. Suur-mosaiikliblikas on tüüpiline metsaliik. Röövikud toituvad saartel, vaarikatel ja kusalapuul. Nukud talvituvad enamasti rohurindes. Euroopa mastaabis on see taanduv liik (Vilbase 2004).

Keskkonnaregistris on registreeritud 2021. aasta seisuga 19 liigi leiukohta. Soomaalt on leitud üksikuid isendeid. Liiki ohustavad metsade vanuselised (suktsessioonilased) muutused ja ulatuslikud lageraied. Soomaa rahvuspargis on suured soised metsaalad sihtkaitsevööndites, kus metsanduslik tegevus on keelatud ning majandusmetsades on soovikumetsades lageraie keelatud. Suur-mosaiikliblika kaitseks otseseid meetmeid ei planeerita. Liiki kaitstakse läbi elupaikade kaitse.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis on säilinud suur-mosaiikliblikale sobivad elupaigad.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Soomaa rahvuspargi soovikumetsadest 76% on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
 - + Soomaa rahvuspargis on lageraie keelatud.
- Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.5.3. SUUR-KULDTIIB

LKS III, EPN LC, LoD – II ja IV, KE – jah, LoA – jah

Suur-kuldtiib (*Lycaena dispar*) on III kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku soodsas seisundis liigiga. Ta on Eestis oma levilat jõudsalt laiendav liik. Suur-

kuldtiib ilmus Eestisse neljakümnendatel aastatel ja levis esialgu Emajõe vesikonnas. Nüüdseks ulatub liigi levik üle terve Eesti.

Suur-kuldtiib on suhteliselt väike päevaliblikas, kuid suurim Eesti kuldtiibade hulgas. Suur-kuldtiib elab luhtadel ja jõelammidel, soistel niitudel, veekogude kallastel. Röövikute toidutaimedeks on jõgioblikad, Euroopas aga ka mitmed lehtpuud ja põõsad. Ohuteguriteks loetakse soode kuivendamist (Vilbaste 2004) ja märgade niitude metsastumist.

Keskkonnaregistris on registreeritud 2021. aasta seisuga 39 liigi leiukohta, peamiselt Lõuna-Eestis. Soomaalt leitakse aeg-ajalt üksikuid isendeid luhahainamaadel. Suur-kuldtiiva kaitseks otseseid meetmeid ei planeerita. Liiki kaitstakse läbi elupaikade kaitse.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis on säilinud suur-kuldtiivale sobivad elupaigad.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Soomaa rahvuspargis toimub poollooduslike koosluste regulaarne hooldus.
- + Soomaa rahvuspargi rabades on läbi viidud loodusliku veerežiimi taastamine.
- Märgade niitude kinnikasvamine.

Meetmed

Poollooduslike koosluste regulaarne hooldus.

2.1.6. LIMUSED

Soomaa veekogudes ja nende kaldavöötmes on leitud 21 limuse liiki, kelledest suuri karpe oli viis ja väikseid (keraskarpe: *Sphaerium* ja *Pisidium*) neli liiki. Tigusid esines 12 liiki, kelledest massiliselt esines erinevates elupaikades jõe-ematigu, mudakukk, harilik keeritstigu ja harilik labatigu. Nende liikide osa on veekogude iseregulatsioonimehhanismide tagamisel kõige suurem. Tähtsusetuks ei saa pidada ühtegi liiki, sest kõikidel oma ökonisist tulenevalt oma kindel tähendus tema elupaiga kooslusele (Laanetu 1999).

2.1.6.1. PAKSUKOJALINE-JÕEKARP

LKS III, EPN LC, LoD – II ja IV, KE – ei, LoA – jah

Paksukojaline-jõekarp (*Unio crassus*) on III kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku soodsas seisundis liigiga. Liik on levinud Eesti mandriosa jõgedes. Paksukojaline-jõekarp elab keskmise- ja kiirevoolulistes, jaheda ja puhta veega jõgedes ning ojades. Liik on tundlik setete suure koormuse suhtes. Stabiilse asurkonna püsimiseks on vajalik rikkaliku vaheperemees-kalastiku olemasolu (Vilbaste 2004).

Suurimateks ohuteguriteks on maaparandus ja põllumajanduslik reostamine mürkide ja väetistega, veekogude kuivamine ja kisklus (Timm 2017). Oluliseks ohuteguriks on ka veetemperatuuri ülemäärane tõus ja setete ülemäärane kuhjumine. Paksukojalise-jõekarbi kaitsmiseks on vajalik eelkõige elupaikade, st veekogude kaitse. Soomaa tingimustes on oluline, et üleujutustega kantakse suur osa settest luhtadele ja lammimetsa, mis vähendab setete kuhjumist jõkke. Setete luhtadele kandumise soodustamiseks on oluline hoida avatud luhahainamaade jõekaldad.

Paksukojalise-jõekarbi Soomaa asurkond oli aastakümnete eest üks elujõulisemaid ja suurema asustustihedusega Eestis. Liik oli arvukas Raudna, Halliste ja Navesti jões (Laanetu 1999). Liigi tänapäevaseks seisundi hindamiseks on vajalikud täiendavad uuringud. 2017. aasta läbi viidud seirel tuvastati liigi olemasolu Halliste jões Riisa sillast allavoolu (Nurmik 2019). Paksukojalise jõekarbi kaitseks otseseid meetmeid ei planeerita. Liiki kaitstakse läbi elupaikade kaitse.

Kuna liik on nimetatud Soomaa loodusala kaitse-eesmärgiks siis tuleb paksukojaline-jõekarp lisada ka Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärgiks.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvusparkis elab paksukojaline-jõekarp vähemalt ühes elupaigas.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Soomaa rahvusparkis toimud luhahainamaade regulaarne hooldus.
- + Soomaa rahvusparki rabades on läbi viidud loodusliku veerežiimi taastamine.
- Luhahainamaade kaldakünnise kinnikasvamine.

Meetmed

Poollooduslike koosluste regulaarne hooldus, sh pöörata tähelepanu kaldakünnise avatuna hoidmisele.

2.1.7. SEENED JA SAMBLIKUD

2.1.7.1. POROPOORIK

LKS I, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Poropoorik (*Amylocystis lapponica*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kriitilises seisundis liigiga. Poropoorik kasvab enamjaolt keskmiselt kõdunenud kuuse lamavatel tüvedel. Eestist on teada kuus põlismetsades asuvat poropooriku leiukohta. Poropooriku tavaliselt septembris tekkivad viljakehad on üheaastased, tõmpjad või paksu riiulit meenutavad, laia alusega, kuni 20 cm suurusega (enamasti kuni 10 cm). Poropoorik on lamavate okaspuutüvede lagundaja.

Kuna poropoorik on hemerofoobne (inimelpglik) liik, ohustab seeneliigi kasvukohta igasugune metsamajanduslik tegevus. Oma elutegevuseks vajab poropoorik lamapuitu. Raie käigus hävib liigi elupaik. Kõige kriitilisem on lamapuidu ehk substraadi eemaldamine, samuti okaspuude raie, mille korral hävib võimalik substraat. Lubada ei saa ka lehtpuude raiet, sest raiega muutuvad koosluse valgus- ja niiskustingimused (Sell 2018).

Eestis on registreeritud 32 poropooriku leiukohta (EELIS 2022). Soomaa rahvusparkis on teada üks poropooriku kasvukoht, mis asub sihtkaitsevööndis raba serva jäävas vanas metsas. Sihtkaitsevööndis on metsamajanduslikud tööd keelatud.

Kaitse-eesmärk:

Soomaa rahvusparkis on poropooriku elupaik säilinud vähemalt 13 ha.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Liigi kasvukoht on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
- Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.7.2. LEHT-KOBARTORIK

LKS I, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Leht-kobartorik (*Grifola frondosa*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kriitilises seisundis liigiga. Leht-kobartoriku kasvupaigaks on tammikud, puisniidud, pargid, taluõued. Viljakehad kasvavad vanade tammede, mõnikord ka tamme kändude juurtel (näiliselt maapinnal). Looduses on leht-kobartoriku esinemist võimalik kindlaks teha vaid viljakehade järgi, viljakehi on võimalik leida augustist novembrini. Suur hulk kübaraid ja ümar üldkuju teevad leht-kobartorikust kergesti äratuntava liigi

Leht-kobartoriku peamisteks ohuteguriteks on tammede raie ja tammekändude väljajuurimine ning teede- ja tehnovõrkude rajamine, samuti liigi vähenenud tundus ja levikuandmestiku puudulikkus. Tammepuude raie ning selle tüügaste ja lamavate tüvede eemaldamine hävitab lehtkobartoriku kasvupaigaks oleva substraadi ning sellega kaasneb ka seeneniidistiku (mütseeli) hävimine ning viljakehi seejärel enam ei teki. (Sell 2017^b).

Seente registreeritud kasvukohtades tuleb vältida vanade õõnsustega tammede raiet. Oluline on säilitada ka juba seenega nakatunud puu ligiduses olevad tammed, sest needki võivad olla seene kasvupaigaks (isegi kui viljakehi ei esine) või võivad tulevikus seenega nakatuda (Sell 2017^b).

Eestis on registreeritud 44 leht-kobartoriku leiukohta (EELIS 2022). Soomaa rahvusparkis on teada üks leht-kobartoriku kasvukoht, mis asub piiranguvööndis endise talukoha juures kasvava tamme kännul.

Kaitse-eesmärk:

Soomaa rahvusparkis on vähemalt üks leht-kobartoriku kasvukoht.

Mõjutegurid ja meetmed

– Vanade tammede hävimine.

Meetmed

1. Vältida vanade õõnsustega tammede raiumist.
2. Murdunud või kuivanud tammepuud tüvi jätta oma kunagisele kasvukohale (vajadusel nihutada nii, et murdunud tüvi ei takistaks olulisel määral luhahooldust).

– Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Piiritletud elupaigas või punktobjekti puhul 30 m raadiuses elupaigast on lubatud kujundus-, valik- ja harvendusraie.
2. Kujundusraiel jätta alles võimalikult palju säilikipuid ja lamapuitu, eelkõige jämedaid puid (tammesid) ja tammede erinevas vanuses järelkasvu. Tormimurru korral jätta jämedad tammed koristamata. Kännud jätta välja juurimata.

2.1.7.3. KROOKUSTORIK

LKS I, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Krookustorik (*Haplopilus croceus*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku [kriitilises seisundis](#) liigiga. Krookustorikut esineb vanadel tammedel – eelkõige on teda leitud tüveõõnsustest. Eestist on kindlalt teada vaid kolm krookustoriku leiukohta: Võrumaal Kuldres, Läänemaal Ungrus ning Soomaa rahvusparkis. Kõik need

leiukohad asuvad kaitstavatel aladel (Sell 2017^a). Soomaa rahvuspargi on üks liigi leiukoht, mis asub sihtkaitsevööndis.

Krookustoriku peamiseks ohuteguriks on seenele vajaliku substraadi – vanade tamme (eelkõige õõnsustega tüvede, ka surnud puude ja lamapuidu) hävimine, samuti on oluliseks ohuteguriks krookustoriku vähenenud tundus. Krookustoriku leiukohtades tuleb vältida vanade õõnsustega tamme raie. Oluline on säilitada ka juba seenega nakatunud puu ligiduses olevad tammed, sest needki võivad olla seene kasvukohaks (isegi kui viljakehi ei esine) või võivad tulevikus seenega nakatuda.

Vanad tammepuud on atraktiivsed ja seetõttu ka populaarsed külastusobjektid. Külastuskoormust võib hinnata keskmise tähtsusega ohuteguriks, sest puudes olev seeneniidistik eeldatavalt talub praegust külastustegevuse mõju ega hävi piisavalt madala tasemega häiringute tõttu (Sell 2017^a).

Kaitse-eesmärk:

Soomaa rahvuspargis on vähemalt üks krookustoriku kasvukoht.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kasvukoht on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

– Vanade tamme hävimine.

Meetmed

1. Vältida vanade õõnsustega tamme raiumist.

2. Murdunud või kuivanud tammepuud tüvi jätta oma kunagisele kasvukohale (vajadusel nihutada nii, et murdunud tüvi ei takistaks olulisel määral lühahooldust).

2.1.7.4. ROOSA VÕRKHEINIK

LKS I, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Roosa võrkheinik (*Rhodotus palmatus*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku väljasuremisohus oleva liigiga. Roosa võrkheinik kasvab laialehistes metsades, seda on leitud jalakate lamavatelt tüvedelt ja kändudelt. Eestis on roosa võrkheiniku leiukohti kokku viis: Ida-Viru-, Jõgeva-, Pärnu- ja Viljandimaal. Kõik teadaolevad leiukohad asuvad kaitstavatel aladel. Soomaa rahvuspargis on teada 1 leiukoht, mis koosneb kolmest polügoonist. Leiukoht jääb Pääsma laane sihtkaitsevööndisse, mille kaitse-eesmärk on lammilodumetsade, jõgede ja ojade elupaigatüüpide ning kaitsealuste liikide kasvukohtade ja elupaikade säilitamine. Leiukoht on roosale võrkheinikule heaks kasvukohaks, kuna seal leidub erinevas kõdunemisastmes jalaka puitu ja ka potentsiaalset substraati piisavalt, et tagada leiukoha jätkusuutlikkus. Kaitsekord tagab roosa võrkheiniku kaitse. Tegu on Eesti ühe esinduslikuma roosa võrkheiniku kasvukohaga. (Sell 2019).

Kaitse-eesmärk:

Soomaa rahvuspargis on roosa võrkheiniku elupaik säilinud vähemalt 8 ha.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kasvukohad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.7.5. MÄNNI-SOOMUSSAMBLIK

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Männi-soomussamblik (*Hypocenomyce anthracophila*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis oleva liigiga. Liik kasvab peamiselt vanemates männikutes, näiteks nõmme- ja rabametsades, puidul ning puukoorel. Eelistab selgelt selliseid metsi, mis on kunagi põlenud. Männi-soomussamblikku leidub hajusalt üle Eesti (<https://eseis.ut.ee/efloora>). Keskkonnaregistris on 34 liigi leiukohta. Soomaal on teada kaks liigi leiukohta, mis mõlemad jäävad sihtkaitsevööndisse. Männi-soomussamblikule uute sobivate kasvusubstraatide võimaldamiseks tuleks metsapõlengute aladel jätta põlenud korbaga männid ning tüükad alles. Teadaolevat kasvukohtades tuleb vältida metsaraiet.

Kaitse-eesmärk:

Soomaa rahvuspargis on vähemalt kaks männi-soomussambliku kasvukohta.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kasvukohad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.7.6. VÄIKE NÕGISAMBLIK

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Väike nõgisamblik (*Parmeliella triptophylla*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis oleva liigiga. Sambliku tallus on soomusjas kuni peaaegu lehtjas, pruunikashall; mille alt paistab sageli välja must viltjas moodustis (hüpotallus). Liik kasvab peamiselt haaval ja laiahistel puudel, näiteks saarel. Kasvukohtadena eelistab vanemaid leht- ja segametsasid. Väike nõgisamblik on hajusalt levinud Eesti mandriosas ja seal üsna sage. Liiki ohustavad metsatööd, millega kaasneb puuliikide osakaalu muutmine metsades, vanade metsade ja suurte puude kadumine (<https://eseis.ut.ee/efloora>).

Eestis on teada 36 liigi leiukohta. Soomaa rahvuspargis on teada üks kasvukoht, mis asub Kuresoo sihtkaitsevööndis.

Kaitse-eesmärk:

Soomaa rahvuspargis on vähemalt üks väike nõgisambliku kasvukoht.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kasvukohad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.7.7. SÕRMJAS TARDSAMBLIK

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Sõrmjas tardsamblik (*Scytinium teretiusculum*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis oleva liigiga. Sambliku tallus väga väike, esialgu soomusjas, hiljem moodustab lamedaid padjandeid. Liik kasvab vanemates leht- ja

segametsades ning puisniitudel. Enamik Eesti leide on vanadelt haabadelt, vähem teistelt lehtpuudel ning puidult. Sõrmjas tardsamblik on levinud peamiselt Eesti idaosas. Liiki ohustavad metsatööd, millega kaasneb vanade metsade ja suurte puude kadumine, eriti vanade haavikute ja haava-segametsade kadumine (<https://eseis.ut.ee/efloora>).

Eestis on teada 18 liigi leiukohta. Soomaa rahvusparkis on teada üks kasvukoht, mis asub Kuresoo sihtkaitsevööndis.

Kaitse-eesmärk:

Soomaa rahvusparkis on vähemalt üks sõrmjas tardsambliku kasvukoht.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kasvukohad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.2. ELUPAIGATÜÜBID

Soomaa loodusalaal kaitstavad elupaigatüübid on huumustoitelised järved ja järvikud (3160), jõed ja ojad (3260), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (*6270), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), rabad (*7110), rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), vanad loodusmetsad (*9010), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (*9080), siirdesoo- ja rabametsad (*91D0), lammi-lodumetsad (*91E0) ning laialehised lammimetsad (91F0).

Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärgiks on kaitsta elupaigatüüpe metsastunud luited (2180), jõed ja ojad (3260), lamminiidud (6450), rabad (7110*), vanad loodusmetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080), siirdesoo- ja rabametsad (91D0*), lammi-lodumetsad (91E0).

Erinevus loodusala ja rahvusparki kaitse-eesmärkides tuleneb sellest, et 2010. aastal täpsustati Soomaa loodusala kaitse-eesmärke ning loodusala eesmärkide hulka lisati täiendavad elupaigatüübid. Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärgiks seatud elupaigatüüp metsastunud luited (2180) on ekslikult määratud. Hilisemate paranduste kohaselt on tegemist vanade loodusmetsade elupaigatüübiga. Seepärast elupaigatüüpi metsastunud luited kaitsekorralduskavas ei käsitleta. Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärkideks tuleb täiendavalt seada elupaigatüüpide huumustoitelised järved ja järvikud (3160), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (*6270), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150) ning laialehised lammimetsad (91F0) kaitse.

Andmete täpsustamisel on Soomaa rahvusparkis täiendavalt inventeeritud elupaigatüübid puisniidud (*6530) ja liigirikkad madalsood (7230). Tehakse ettepanek nimetada need elupaigatüübis Soomaa loodusala ja Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärkideks.

Elupaigatüüpide leviku andmete täpsustamiseks viis Keskkonnaamet 2015–2017. aastal läbi Soomaa rahvusparki metsaelupaikade inventuuri. 2016–2019. aastal täpsustas Keskkonnaamet Soomaa poollooduslike koosluste levikut ning luhaservade elupaigatüüpide piire. Sooelupaikade andmete täpsustamiseks on kasutatud 2010. ja 2012. aastal ELF-i poolt läbiviidud sooelupaikade inventuuri materjale. Elupaigatüüpide piire on korrigeeritud aerofoto ja põhikaardi alusel. Soomaa rahvusparkis on esindatud 19 loodusdirektiivi elupaigatüüpi. Kõige suurema levikuga on raba elupaigatüüp. Sellele järgnevad siirdesoo- ja rabametsa, vanade lodusmetsade ja soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüübid. Elupaigatüüp nokkheinakooslused esineb raba elupaigatüübi koosseisus ning ei ole eraldi pindalaliselt välja toodud. Väga väikesel pindalal leidub vanade laialeheliste metsade elupaigatüüpi (0,6 ha), mis on kujunenud vanade talukohtade laialehelistest puudesaludest. Kuna tegemist on väikeste talukohtade puistutega, siis seda elupaigatüüpi kaitsekorralduskavas ei käsitleta. Soomaa rahvusparkis esinevate loodusdirektiivi elupaigatüüpide koondandmed on esitatud tabelis 1 ja levikukaart lisas 7.

Tabel 1. Soomaa loodusala (sh Soomaa rahvusparki) elupaigatüüpide pindala ja esinduslikkuse hinnang EELIS mai 2023. andmete alusel (niidualade pindalad on toodud poollooduslike koosluste kaardikihi alusel).

Elupaiga KOOD	Elupaigatüüp	Pindala (ha)		NATURA elupaikade esinduslikkus (ha)		
		Natura andmebaas	Seisuga 2023	A	B	C
3160	Huumustoitelised järved ja järvikud	208	207			
3260	Jõesed ja ojad	55	39	37	2	
6270*	Liigirikkad niidud lubjavesel mullal	15	90	24	61	5
6430	Niiskuslembesed kõrgroostud	14	40	3	15	22
6450	Lamminiidud	1360	1905	1099	588	218
6510	Aas-rebasesaba ja ürt- punanupuga niidud	2	117	54	26	37
6530	Puisniidud	-	3,7	0,4	3,3	-
7110*	Rabad	15493	15054	14887	117	50
7120	Rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad	101	121			121
7140	Siirde- ja õõtsiksood	795	1608	1215	296	97
7150	Nokkheinakooslused ¹	0	0			
7230	Liigirikkad madalsood	-	34		30	4
9010*	Vanad loodusemetsad	1423	2019	201	1202	616
9020	Vanad laialehised metsad	-	0,6			0,6
9050	Rohundirikkad kuusikud	197	497	11	298	188
9080*	Soostuvad ja soo- lehtmetsad	1423	2057	120	1075	862
91D0*	Siirdesoo- ja rabametsad	3751	3575	1631	1247	697
91E0*	Lammi-lodumetsad	18	373	57	195	121

Elupaiga KOOD	Elupaigatüüp	Pindala (ha)		NATURA elupaikade esinduslikkus (ha)		
		Natura andmebaas	Seisuga 2023	A	B	C
91F0	Laialehised lammimetsad	95	47,0	4	35	8
	Elupaigatüübid kokku	24950	27788			

¹ Elupaigatüüp nakkheinakooslused esineb raba elupaigatüübi koosseisus ning ei ole eraldi pindalaliselt välja toodud.

2.2.1. HUUMUSTOITELISED JÄRVED JA JÄRVIKUD (3160)

LoD I, KE – ei, LoA – jah

Elupaigatüüpi huumustoitelised järved ja järvikud kuuluvad huumustoitelised rabaveekogud – pruuniveelised järved ja rabalaukad, mille vesi on happeline ja humiainete tõttu tume. Natura standartandmebaasi andmetel on Soomaa looduslal seda elupaigatüüpi 208 ha. Elupaigatüübi pindala on kaardistatud põhikaardi alusel ja sellesse elupaigatüüpi kuuluva Öördi järv ja rabalaukad. Kokku on elupaigatüübi pindala Soomaa looduslal 207 ha. Vahe standartandmebaasiga on 1 ha. Tegemist on kaardistustäpsusest tingitud erinevusega. Kaitse-eesmärgiks seatakse 2023. aasta põhikaardilt määratud pindala.

Elupaigatüübi seisundit ohustab õhusaastega rabadele kanduv tolmusaaste, mis võib muuta keskkonda aluseliseks. Selle tulemusena muutub rabaveekogude ökoloogiline tasakaal. Teiseks ohuteguriks on rabade kuivendamine. Soomaa loodusala rabamassiivid on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse ning uusi kuivendussüsteeme rabadesse ei rajata. Oluline on vanade olemasolevate kuivendussüsteemide sulgemine ehk rabade loodusliku veerežiimi taastamine.

Eelmisel kaitsekorraldusperioodil on läbi viidud Öördi, Kuresoo, Valgeraba, Kikepera raba ja Riisa raba servaalade loodusliku veerežiimi taastamine. 2018. aastal rajati Öördi järvest väljuvale ojaale põhjapais, millega tõsteti Öördi järve veetaseme normaalsele tasemele.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis on elupaigatüüp huumustoitelised järved ja järvikud säilinud vähemalt 207 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea).

Mõjutegurid ja meetmed

- + Soomaa rahvuspargi rabad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
- + Soomaa rahvuspargi kõigis rabades on teostatud servaalade loodusliku veerežiimi taastamine.
- + Öördi järve veetaseme tõstmine esialgsele tasemele.
- Rabade kuivendamine.

Meetmed

1. Väiksemate rabast väljuvate kraavide kaardistamine.
2. Vajadusel kraavide sulgemine käsitsi rajatavate turbatammidega.

2.2.2. JÕED JA OJAD (3260)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Elupaigatüüp jõed ja ojad hõlmab Eesti jõgede ja ojade neid lõike, mis on püsinud looduslikus või looduslähedases seisundis. Väärtuslikud on looduslikus looklevas sängis voolavad tasandikujõed, mis moodustavad vanajõgesid ning kus on paiguti kärestikke või kiirevoolulisi kivise-kruusase põhjaga lõike (Paal 2004). Natura standartandmebaasi andmetel on Soomaa looduslal seda elupaigatüüpi 55 ha. Inventeeritud elupaiku on 39 ha. Eelmise kaitsekorralduskava kohaselt oli Soomaal jõgede elupaika 151 ha. 2022. aasta põhikaardi andmetel on Soomaa rahvusparki jõgede kogupindala 138 ha, sealjuures väiksemad jõed, nagu Tõramaa oja ja Lemmjõgi, on kaardil kohati joonobjektina. Pindala erinevus tuleb põhikaardi andmete muutusest. Kaitsekorralduslikuks eesmärgiks seatakse olemasoleva jõgede võrgustiku säilimine ehk 2023. aasta põhikaardi järgne jõgede pindala.

Elupaigatüüpi jõed ja ojad ohustab eutrofeerumine. Jõgede eutrofeerumist põhjustab enamasti hajus põllumajandusreostus ja suuremate asulate heitvete juhtimine jõkke. Soomaa rahvusparkis olulisi reostuskoldeid ei ole. Tähelepanu tuleb pöörata rahvusparkist ülevoolu jäävatelt aladelt pärit reostusele. Rahvusparkist ülesvoolu teostatavate veemajandustööde puhul on vaja hinnata nende mõju Soomaa rahvusparkis paiknevatele elupaigatüüpidele. Teiseks ohuteguriks on jõgede ja ojade sängide muutmine. Tänapäeval ei ole see oht aktuaalne, kuid möödunud sajandil on muudetud Tõramaa jõe voolusäng Kõpu-Jõesuu maantee ehitamisel ja Halliste jõe sängi luhtade kuivendamiseks.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp jõed ja ojad säilinud vähemalt 138 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea).

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soomaa rahvusparki rabad on tsoonitud sihtkaitsevööndisse.

– Jõgede ja ojade eutrofeerumine.

Meetmed

1. Jõgede vee keemiline ja bioloogiline seire.

2. Rahvusparkist ülesvoolu teostatavate veemajandustööde puhul hinnata nende mõju Soomaa rahvusparkis paiknevatele elupaikadele.

– Puudulikud inventuuriandmed.

Soomaa vooluveekogude inventuuri läbiviimine ja elupaigatüüpide kaardistamine.

2.2.3. LIIGIRIKKAD NIIDUD LUBJAESEL MULLAL (6270*)

LoD I, KE – ei, LoA – jah

Elupaigatüüpi liigirikkad niidud lubjavesel mullal on arvatud nii liigirohked aruniidud lubjavesel kuivadel või parasniisketel muldadel kui ka liigirikkamad paluniidud. Niidud on kujunenud pikaajalise karjatamise või niitmise tulemusena. Et see elupaigatüüp püsiks, tuleb jätkata majandamist tavapärasel viisil, sealjuures mitte väetada (Paal 2004).

Natura standartandmebaasi andmetel on Soomaa looduslal seda elupaigatüüpi 15 ha. 2023. aasta täpsustatud andmetel on elupaigatüübi pindala 90,5 ha (poollooduslike koosluste kaardikihil edaspidi PLK kaardikiht). Elupaigatüübi seisund Soomaal on halb. Inventeeritud niidualad asuvad Navesti jõe kõrgel vasakkaldal, niidud asuvad üksteisest kaugel ja on

regulaarsest majandamisest väljas ning võsastuvad. Regulaarselt hooldatakse 5 ha suurust ala. Hinnanguliselt on võimalik Soomaal hooldada 40 ha elupaigatüübile vastavaid niitusid. Elupaigatüübi kaitse-eesmärgiks seatakse optimaalselt võimalik hooldavate niitude pindala.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis on elupaigatüüp liigirikkad niidud lubjavaesel mullal säilinud vähemalt 40 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea).

Mõjutegurid ja meetmed

– Elupaigatüübi võsastumine ja metsastumine.

Meetmed

Niidualade regulaarne hooldus, kas niitmine või karjatamine.

2.2.4. NIISKUSLEMBESED KÕRGROHUSTUD (6430)

LoD I, KE – ei, LoA – jah

Elupaigatüüp niiskuslembesed kõrgrohustud hõlmab kõrgekasvuliste soontaimede rohustuid, mis palistavad kitsa ribana peamiselt jõekaldaid kui ka metsaservi. Omaette kooslustena need niiduribad kaitseväärtust ei oma, kuid nad moodustavad sageli puhverala väärtuslikuma tuumala ümber (Paal 2004).

Natura standardandmebaasi alusel on elupaigatüüpi niiskuslembesed kõrgrohustud Soomaa looduslal 14 ha. Viimaste täpsustatud andmete järgi levib see elupaigatüüp Soomaa looduslal 40 ha suurusel alal (PLK kaardikiht). Elupaigatüüpi leidub suuremate või väiksemate kildudena luhahainamaade servades või kunagistel, nüüd suures osas kinnikasvanud luhtadel. See elupaigatüüp on väga muutlik ning luhtade taastamisel ning uuesti regulaarsesse hooldusesse võtmisel see elupaigatüüp asendub väärtuslikumate niiduelupaigatüüpidega. Looduslikult võib elupaigatüüp niiskuslembesed kõrgrohustud olla väga vastupidav ning püsida metsa kasvamata aasakümneid. Elupaigatüübi kaitse-eesmärgiks seatakse Natura standartandmebaasis fikseeritud pindala säilimine.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis on elupaigatüüp niiskuslembesed kõrgrohustud säilinud vähemalt 14 ha suurusel alal, esinduslikkusega B (hea).

Mõjutegurid ja meetmed

– Elupaigatüübi võsastumine ja metsastumine.

Meetmed

Elupaigatüüp püsib looduslike protsesside tulemusena.

2.2.5. LAMMINIIDUD (6450)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Lamminiidud ehk luhad on meie kõige lopsakama taimekasvuga niidukooslused. Need paiknevad eranditult jõgede aeg-ajalt üleujutatavatel lammidel. Oma lopsaka taimekasvu võlgnevad nad väga viljakale mullale, mida rikastavad tulvaveest kantud toitainerikkad setted. Lammi eri osades võiva niiskustingimused olla väga erinevad, ajuti kuivadest kasvukohtadest

kuni pidevalt märgade kasvukohtadeni. Taimestik valitsevad sageli kõrgekasvulised kõrrelised ja tarnad (Paal 2004).

Natura standardandmebaasi alusel on Soomaa looduslal elupaigatüüpi lamminiidud 1360 ha. Viimaste täpsustatud andmete järgi levib see elupaigatüüp Soomaa looduslal 1905 ha suurusel alal (PLK kaardikiht) (elupaigatüüpide kaardikihi järgi 1459 ha suurusel alal). Lamminiitused leidub Soomaa kõigi jõgede kallastel. Suuremad lamminiidu alad on Halliste, Raudna ja Lemmjõe ääres. Valdavalt on elupaiga esinduslikus väga hea või hea. Hinnanguliselt on Soomaa rahvuspargis hooldamist vajavate niidualade pindala 1460 ha. aastaks 2022. jõudis hooldatavate lamminiitude pindala 1000 hektarini. Potentsiaalselt taastatavaid luhaalasid on Soomaa rahvuspargis u 330 ha. Eelmisel kaitsekorraldusperioodil on taastatud 257 ha lamminiitused. Lamminiidud on paljudele liikidele oluliseks elu- ja toitumispaiaks. Seega on oluline säilitada lamminiitused. Eriti väärtuslikud on suureulatuslikud avara maastikuga suhteliselt märjad ja mosaiikse mikromaastikuga luhaalad (näiteks Vodi ja Osju luht).

Lamminiidu elupaigatüüpi ohustab hooldamise lakkamine ning sellega seoses alade võssa kasvamine ning liigirohkuse langus ja niitude pindala vähenemine. Tugevamalt võsastunud väiksepinnaalsete luhtade puhul on ohuteguriks koosluste fragmenteerumine. Fragmenteerumine on ohuteguriks ka niitudel elavatele kurvitsalistele – nii on Eesti rohune pi asurkond tugevasti mõjutatud sobivate elupaikade tükeldatusest.

Kasutusest välja langenud lamminiidud võivad roostuda, tihti hakkavad domineerima angervaks, mätastarn, lütktarn. Hilisemas faasis kujuneb lamminiitudele enamasti pajupõõsastik, sageli tuhkurpajust, raudremmelgast ja/või vesipajust (Metsoja 2020).

Lamminiitude seisundit ohustavad valed hooldusvõtted. Varasemalt enam kasutatud leidnud hooldusviis, multšimine (ka hekseldamine või purustamine – heina niitmine jäämaaniidukiga ilma heina koristamata) mõjub negatiivselt nii luhalinnustikule kui ka taimestikule. Läti poollooduslike koosluste näitel on olulise ohutegurina tuvastatud ka hiline (pidevalt alates juuli teisest poolest toimuv) niitmine, mis on põhjustanud mitmete ekspansiivsete liikide (eelkõige lämmastikulembesed nõges, mets-harakputk, angervaks, naat, aga ka kõrgekasvulised kõrrelised päideroog ja orashein) hoogsa leviku, mis omakorda vähendab niitude liigirikkust. Kõrgekasvuliste liikidega laikude esinemine suurel alal võib omakorda oluliselt kahandada luhtade sobivust kurvitsalistele, sh rohune pi elu- ja mängupaigana.

Põõsastumise tagajärjel kaovad luhtadelt kõigepealt kiivitajad, hiljem, põõsaste kõrgemaks kasvades näiteks lambahänilane, sookiur, suurkoovitaja, rukkirääk (Metsoja 2020).

Heas seisus niidetav luht on kõrgemate mätaste (üle 10 cm) ja kuluvaba, rohuline on mitmekesine, lisaks suurekasvulistele tarnadele (sale ja luhttarn) ja kõrrelistele (pilliroog, päideroog) esineb ka madalakasvulisi tarnasid (harilik tarn, hirsstarn) ja erinevaid kõrrelisi (harilik kastehein, punane aruhein, aas-rebasesaba, harilik ja koera-orashein jm), samuti rohundeid (aas-seahernes, soomadar, käokann, pikalehine mailane jm). Luhal ei esine ulatuslikel aladel suuri ekspansiivsete liikide nagu angervaks, sookastik, pilliroog jm kogumikke; väiksemad kogumikud võivad luhaelustikule, sh rohune pile, isegi sobida. Luha väärtust tõstab kaitsealuste taimeliikide (nt niidu-kuremõök, siberi võhumõök) olemasolu.

Linnustikuliselt iseloomustab heas seisus hooldatud lamminiitu lageluhaga seotud liikide, eelkõige kurvitsalistele (nt rohune pi, tikutaja), aga ka partlaste (luitsnökk- ja soopardi) esinemine; vähem tundlikud luha seisundi halvenemisele on kurelised (täpikhuik, rukkirääk). Olulise indikaatorina näitab luha head seisundit rohune pile sobivate mängupaikade ning

loomulikult rohuneapi enda esinemine luhal. Rohuneppidele sobivad alad, mis asuvad nende mänguplatside lähedal, ning kus rohustu kõrgus on vahemikus 30–60 cm ja esineb vähemalt 20%, aga kohati ka rohkem kui 60% ulatuses rohukamara vabasid, paljanduva ja pehme, niiske mullaga alasid.

Lamminiitide säilimiseks on vajalik niidualade regulaarne hooldamine kas niitmise või karjatamise teel. Luhad on ajalooliselt eelkõige olnud heinamaad. Looduskaitseliselt hooldades on kõige mõistlikum kasutada mõlemat hooldusviisi – nii niitmist kui karjatamist. Ideaalis võiks hooldamisel niitmist ja karjatamist vaheldada ühe ala raames. Kõige parem oleks, kui nii hooldamise algusaega kui ka karjatatavat loomaliiki saab aastati varieerida. Lisaks oleks soovitatav mõnel aastal kuni 30% ulatuses luha hooldamata jätmine (Metsoja 2020).

Elupaigatüübi kaitse-eesmärgiks seatakse hinnanguline Soomaa rahvuspargis hooldamist vajavate niidualade pindala 1460 ha.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis on elupaigatüüp lamminiidud säilinud vähemalt 1460 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).

Mõjutegurid ja meetmed

+ Regulaarselt hooldatakse 1000 ha lamminiitusid.

– Elupaigatüübi võsastumine ja metsastumine.

Meetmed

1. Niidualade regulaarne hooldus, kas niitmine või karjatamine.
 2. Võsastunud alade korrastamine ja taastamine.
 3. Lamminiitide hooldamise infrastruktuuri korrastamine.
- Osaliselt vananenud andmestik.
1. Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.
 2. Niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kasvualade kaardistamine.

2.2.6. AAS-REBASESABA JA ÜRT-PUNANUPUGA NIIDUD (6510)

LoD I, KE – ei, LoA – jah

Elupaigatüüpi aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud mahuvad vähesel määral kuni mõõdukalt väetatud rohumaad. Et väetamine vähendab oluliselt liigirikkust, siis nendel niitudel puudub oluline looduskaitseiline väärtus, kuid kohati on nad olulised puhveralad muude väärtuslikumate elupaikade vahel ja ümber. Sellesse elupaika kuuluvad ka rohkem kui kümne aasta eest sööti jäetud põllumaad, millel looduslik taimkate on enam-vähem taastunud (Paal 2004).

Natura standardandmebaasi alusel on Soomaa looduslal 2 ha aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidu elupaigatüüpi. Viimaste (2022. a) andmete järgi levib see elupaigatüüp Soomaa looduslal 116 ha suurusel alal (PLK kaardikiht) ja on valdavalt rahuldavas seisundis. Elupaigatüübi leviku andmed täpsustuvad rahvuspargi elupaigatüüpide kaardistamisel. 2022 aasta seisuga on elupaigatüüp levinud väikeste laikudena peamiselt Navesti jõe kõrgel kaldavallil (endiste) talukohtade ümbruses, kus on tegemist tõenäoliselt kunagiste põllumaadega. Viimastel aastatel on hooldatud 44 ha nimetatud elupaigatüübi niidualasid. Hinnanguliselt oleks võimalik hooldada 57 ha niidualasid. Elupaigatüübi kaitse-eesmärgiks seatakse optimaalselt võimalik hooldavate niitude pindala.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud säilinud vähemalt 57 ha suurusel alal, esinduslikkusega A (väga hea).

Mõjutegurid ja meetmed

– Elupaigatüübi võsastumine ja metsastumine.

Meetmed

1. Niidualade regulaarne hooldus, kas niitmine või karjatamine.
2. Võsastunud alade korrastamine ja taastamine.

2.2.7. PUISNIIDUD (6530*)

LoD I, KE – ei, LoA – ei

Puisniidud on pärandkooslused liigirikka taimeestikuga, kus avatud niidulapid vahelduvad väikeste puudetukkade ja põõsastega. Sel moel loodud mitmekesised valgus- ja niiskustingimused võimaldavad puisniidul kõrvuti kasvada nii niidu- kui ka metsataimedel. Puisniidu on kujunenud võsa ja puude osalise raiumise, niitmise ning karjatamise koosmõjul.

Põhiline oht puisniitudele on võsa ja metsa pealetung tavapärase majandustegevuse lakkamisel. Puisniitude ilme ja taimkate püsivad vaid siis, kui neid järjepidevalt niidetakse (Paal 2004).

Enne ilmasõda olid puisniidud Soomaal väga levinud. Praegu on Soomaa rahvusparkis kaardistatud 3,7 ha puisniitu. Oksa puisniit, mis on tihedama puurindega Oksa luhaala servosa. Halliste puisniit, mis on Halliste luha suurte tammedega piirkond. Nende niidualade majandamine toimub samade reeglite alusel kui ümbritsevate lamminiitude majandamine. Nimetada elupaigatüüp Soomaa loodusala ja Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärgiks. Kaitse-eesmärgiks seatakse olemasolevate puisniidualade säilimine.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp puisniidud säilinud vähemalt 3,7 ha suurusel alal, esinduslikkusega A (väga hea).

Mõjutegurid ja meetmed

– Elupaigatüübi võsastumine ja metsastumine.

Meetmed

1. Niidualade regulaarne hooldus, kas niitmine või karjatamine.
2. Võsastunud alade korrastamine ja taastamine.

2.2.8. RABAD (7110*) JA NOKKHEINAKOOSLUSED (7150)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Rabad ehk kõrgsood on soode arengu viimane aste, kus taimede surnud osadest ladestuv turvas on juba nii tüse, et taimede juured ei küüni enam toitainerikka veeni. Raba taimeistus valitsevad turbasamblad ja puhmastaimed, puisrabades kasvavad kidurad männid ja üksikuid kased. Rabamassiivist eraldatakse lisaks rabale veel kaks elupaigatüüpi. Kui puude liituvus ületab 0,3 ja keskmine kõrgus nelja meetrit, siis eristatakse rabametsa elupaigatüüpi (91D0) (Paal 2004). Suuremaid laukaid ja rabajärvi, mis on kantud põhikaardile, eristatakse elupaigatüübina huumustoitelised järved ja järvikud (3160).

Nokkheinakooslused on Eesti tingimustes raba elupaigaga vahetult seotud kooslused, mida ei ole otstarbekas käsitleda eraldi elupaigana. Nokkheinakoosluste kaitse toimib läbi raba elupaiga kaitse. Sellest tulenevalt ei seata nokkheinakoosluste elupaigatüübile pindalalisi eesmärgi.

Soomaa looduslal on Natura standardandmebaasi alusel 15 493 ha raba elupaigatüüpi. Viimaste (2022 a) andmete järgi on raba elupaigatüüpi Soomaa looduslal 15 055 ha suurusel alal ja see on valdavalt väga heas seisundis. Võrreldes eelmise kaitsekorraldusperioodiga on raba elupaigatüübi pindala vähenenud, kuna elupaigatüüpide inventuuri käigus on täpsustatud raba, siirdesoo- ja rabametsa ning siirde- ja õõtsiksoo elupaigatüüpide piire. Selle tulemusena on osa raba elupaigatüübist kaardistatud kui siirdesoo- ja rabametsa elupaigatüüp või kui siirde- ja õõtsiksoo elupaigatüüp. Kui arvestada kokku raba, siirdesoo- ja rabametsa ning siirde- ja õõtsiksoo elupaigatüüpide pindala, siis kokku on neid standardandmebaasi alusel looduslal 20 039 ha. Looduslal on neid elupaigatüüpe kokku aga kaardistatud 20 356 ha (st 317 ha rohkem). Kaardistatud elupaigatüüpidest asub sihtkaitsevööndis kokku 19 910 ha. Ligikaudu 135 ha siirdesoo- ja rabametsa jääb piiranguvööndisse Pöörikaasiku piirkonnas ning 30 ha siirdesoo metsa jääb piiranguvööndisse Räksi piirkonnas. Rahvusparki kaitse-eesmärgiks seatakse täpsustatud kaardistustulemusena saadud raba elupaigatüübi pindala.

Soomaa rahvusparki suured rabamassiivid on Öördi raba, Valgeraba, Kuresoo, Riisa raba ja Kikepera raba. Raba elupaigatüüpi ohustab kuivendamine. Eelmisel kaitsekorraldusperioodil viidi Soomaal läbi rabade servaalade loodusliku veerežiimi taastamine. Suuremaid töid tehti kõigis Soomaa rahvusparki rabades. Ühtekokku taastati Kuresoo, Valgeraba, Riisa raba, Kikepera raba ja Öördi raba servaalade loodusliku veerežiimi 1786 ha suurusel alal. Siin-seal rabaservas on veel väikeseid käsitsi kaevatud kraave, mille sulgemine parandab raba seisundit. Selliste väikeste kraavide sulgemine on otstarbekas teha käsitsi ja sulgeda kraavid turbatammidega. Oluline on regulaarne jälgimine, kas raba servakraavide sulgemine toimib, ning vajadusel tuleb tammisid remontida.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp rabad säilinud vähemalt 15 055 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soomaa rahvusparkis on teostatud rabaservade loodusliku veerežiimi taastamine 1786 ha suurusel alal.

– Soode kuivendamine.

Meetmed

1. Taastatud veerežiimiga rabaalade regulaarne jälgimine.
 2. Taastada elupaikade looduslik veerežiim ja ilme; vajadusel tingimuste seadmine looduskasutuse otsuses;
 3. Vajadusel taastatud veerežiimiga aladel taastamistööde korrigeerimine.
- Puudulik info väikeste kuivenduskraavide osas.
- Inventuuri läbiviimine väikeste servakraavide seisundi täpsustamiseks.

2.2.9. RIKUTUD, KUID TAASTUMISVÕIMELISED RABAD (7120)

LoD I, KE – ei, LoA – jah

Rikutud, kuid taastumisvõimelise raba elupaigatüüpi arvatakse kuivendamisega rikutud rabad, kus turbateke on katkenud ning algne, looduslikule rabale omane taimestu tugevasti muutunud

või kadunud. Taastumisvõimeliseks peetakse neist selliseid, mille veerežiimi on võimalik ennistada, nii et kolmekümne aasta jooksul võiks taastuda turbatekkeks vajalik taimkate. Kuivendatud rabad on olulised puhveralad looduslike rabaosade ümber (Paal 2004).

Soomaa looduslal on Natura standardandmebaasi alusel 101 ha rikutud, kuid taastumisvõimelise raba elupaigatüüpi. EELISE andmetel on Soomaa looduslal kaardistatud 121 ha rikutud, kuid taastumisvõimelise raba elupaigatüüpi. Kaardistatud elupaigatüüp asub Kuresoo kaguservas. Kuivendatud rabade puhul on pikaajalisem kaitse-eesmärk loodusliku veerežiimi taastamine ning koos sellega ka turbatekke taastamine. Kuresoo raba kagunurgas rikutud, kuid taastumisvõimelise raba elupaigatüübi levikualal viidi aastatel 2016–2019 läbi loodusliku veerežiimi ning puisraba koosluse taastamine. 2022. aasta seisuga on suures osas taastamislal hakanud suletud kraavides kasvama turbasammal ning ümbritsev rabamaastik on muutunud märjemaks. Vahetult Tõramaa-Kildu tee naabrusesse jääval alal, kust likvideeriti rabale kasvanud mets, on siiski näha tugevat kase järelkasvu. Raba servas ei ole piisavalt niiske, et soodustada turbasambla kasvu, mis muudaks pinnase piisavalt happeliseks ja mis takistaks kase seemnete idanemist.

Üldhinnangu järgi on 2/3 ulatuses raba elupaigatüübi taastamine olnud edukas ning turbateke on taastunud. 1/3 taastamislal ulatuses on pinnas siiski liiga kuiv turbatekke taastumiseks. Pikaajaliseks kaitse-eesmärgiks on raba elupaigatüübi taastamine ning ning seepärast ei seata kaitsekorralduskavaga rikutud, kuid taastumisvõimelise raba elupaigatüübile kaitse-eesmärke. Kaitsekorraldusperioodi jooksul peaks rabastumise protsess hoogustuma. Tõenäoliselt tuleb leppida, et u 50–75 meetri laiune raba servas maantee ääres jääb osaliselt taastunuks. Perioodiliselt tuleb hinnata raba elupaigatüübi taastamise edukust ning vajadusel hinnata ümber rikutud, kuid taastumisvõimelise raba elupaigatüübi pindala.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis rikutud, kuid taastumisvõimelise raba elupaigatüübi asendumine raba elupaigatüübiga 121 ha suurusel alal.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soomaa rahvuspargis on teostatud rabaservade loodusliku veerežiimi taastamine 121 ha suurusel alal.

– Veerežiimi muutused.

Meetmed

1. Taastatud veerežiimiga rabaala regulaarne jälgimine.
2. Vajadusel tammide remontimine.
3. Taastamislale tärganud metsauuenduse likvideerimine.

2.2.10. SIIRDE- JA ÕÕTSIKSOOD (7140)

LoD I, KE – ei, LoA – jah

Siirdesoo on vaheaste madalsoo arengust kõrgsooks ehk rabaks. Mätta- ja peenravahede taimed ammutavad enamiku toitainetest veel põhjaveest aga mätastel ja peenardel kasvavad taimed oma juurtega enam põhjaveeni ei küüni ning toituvad peamiselt sademeveega toodavatest ainetest. Seetõttu kasvavad mättavahedest madalsoole omased tarnad ja teised rohttaimed, mätastel aga turbasamblad ja puhmastaimed (Paal 2004). Siirde- ja õõtsiksoode elupaigatüüp hõlmab väga mitmekesiseid taimekooslusi. Suurtes sookompleksides on valdavad õõtsikud, mille moodustavad keskmise- või väikesekasvulised tarnad koos turbasammalde või

pruunsammaldega. Tavaliselt kaasnevad nendega veesiseste taimede või veepinnale ulatuvate lehtedega taimede kooslused. (Paal 2000).

Soomaa rahvusparki siirdesood paiknevad suuremate rabamassiivide osalaamade piiridel või rabade servaaladel. Soomaa loodusalal on Natura standardandmebaasi andmetel 795 ha siirde- ja õõtsiksoode elupaigatüüpi. EELISE andmetel on Soomaa loodusalal kaardistatud 1608 ha siirde- ja õõtsiksoode elupaigatüüpi. Sihtkaitsevööndis on 1602 ha siirdesooalaid. Ülejäänud siirdesoo elupaigad on väikeste laikudena piiranguvööndis. Suuremad siirdesoo- ja õõtsiksoode massiivid asuvad Kuresoo erinevate osalaamade vahel ning Valgerababas Allikaraba ja Hauaniidu raba vahel nn Tõrvasaare soos. Erinevus Natura standardandmebaasis antud ning kaardistatud elupaigatüübi pindala vahel tuleneb eelmisel kaitsekorraldusperioodil läbi viidud elupaigatüüpide kaardistusandmete täpsustamisest. Selle käigus täpsustati elupaigatüüpide raba ning siirdesoo- ja rabametsade kaardistusandmeid. Selgus, et paljud siirde- ja õõtsiksoode elupaigatüübi alad olid varem kaardistatud kui raba elupaigatüüp. Kaitse-eesmärgiks seatakse sihtkaitsevööndis oleva elupaigatüübi pindala.

Siirde- ja õõtsiksoode seisundit ohustavad kuivendustööd. Valgerabas, kus on suurimad siirdesoo levikualad, on teostatud rabaserva loodusliku veerežiimi taastamistööd.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp siirde- ja õõtsiksood säilinud vähemalt 1602 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soomaa rahvusparkis on teostatud rabaservade loodusliku veerežiimi taastamine 1786 ha suurusel alal.

– Veerežiimi muutused.

Meetmed

1. Taastatud veerežiimiga rabaala regulaarne jälgimine.
2. Vajadusel tammide remontimine.
3. Taastamisalale tärganud metsauuenduse likvideerimine.

2.2.11. LIIGIRIKKAD MADALSOOD (7230)

LoD I, KE – ei, LoA – ei

Liigirikkad madalsood on peamiselt põhjaveest toituvad sood, mille rohurindes kasvab rohkesti tarnu ja teisi lõikheinalisi. Paljud liigirikkad madalsood on elupaigaks mitmetele käpalistele. Liigirikkaid madalsoid, mis toituvad lubjarikkast põhjaveest, on rohkem Lääne-, Loode- ja Põhja-Eestis. Siia elupaigatüübi alla arvatakse ka osa õhukese turbakihi liigirikkaid soostunud niite, mille taimekooslused madalsookooslustest ei erine ning mida ajalooliselt on perioodiliselt mõõdukalt majandatud - niidetud ja karjatatud.

Madalsoode puhul on kõige suurem probleem nende liigilise koosseisu vaesumine ja struktuuri teisenemine (sh kinnikasvamine), mille põhjuseks on ümbritsevate alade kuivendamine ja mõningatel juhtudel ka (enamasti minevikus toimunud) toitainete sissekanne naaberaladelt, mis tingivad puu- ja põõsarinde tihenemise ning lämmastikulembeste taimede ohtruse suurenemise (Kaitstavate soode tegevuskava 2015).

Soomaa rahvusparkis on täiendavate elupaigatüüpide inventuuride käigus kaardistatud 34 ha liigirikka madalsoo elupaigatüüpi. Kaardistatud madalsoodest hinnanguliselt 32 ha on olnud

kunagi kasutusel heinamaadena. 2022 aasta seisuga on hoolduses 4 ha madal soo heinamaad. Võimalik on hooldada veel hinnanguliselt 20 ha madal soo heinamaid. Ülejäänud liigirikka madal soo alad jäävad Kikepera raba servaaladele ning neile puudub ligipääs. Suure tõenäosusega muutuvad Kikepera raba äärsed madal sooalad siirdesoometsadeks.

Seada elupaigatüüp liigirikkad madal sood Soomaa loodusala ja Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärgiks. Kaitse-eesmärgiks seatakse praegu hooldatavate alade ning Halliste luha servaalal oleva madal soo (läbi koolme võimalik ligipääs) säilimine, kokku 24 ha.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp liigirikkad madal sood säilinud vähemalt 24 ha suurusel alal, esinduslikkusega A (väga hea).

Mõjutegurid ja meetmed

– Elupaigatüübi võsastumine ja metsastumine.

Meetmed

1. Madal sooniitude regulaarne hooldus.
2. Võsastunud alade korrastamine ja taastamine.

2.2.12. VANAD LOODUSMETSAD (9010*)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

See on väga laia mahuga elupaigatüüp, mida mujal Euroopas on hakatud nimetama läänetaigaks, hõlmates eeskätt puutumatu või väheste inim mõjuga vanu metsi. Elupaigatüüp hõlmab looduslikke vanu metsi, aga ka looduslike häiringute aladel uuenevaid igas vanuseastmes puistuid. Looduslikud vanad metsad esindavad väheste inim mõjuga või üldse igasuguse inim mõjuta kliimakskoosluseid ehk siis suksessioonirea hiliseid staadiume. Vanade loodusemetsade hulka arvatakse Eestis loo-, nõmme-, palu-, laane- ja rabastunud metsad, mille puurindes valitsevad mänd, kuusk, kask või haab. Puurindes domineerivad palumetsade ja rabastuvate metsade puhul mänd, laanemetsades ja soostuvates metsades kuusk, mänd, kask ja haab. Salumetsades on valdavateks liikideks haab, kask ja kuusk, laialehiste liikidena esineb saart ja harvem pärna, alusmetsas ka tamme. Salumetsad esinevad harva tüübipuhtal kujul ning omavad sageli ka mõningaid laanemetsade ning soostunud metsade tunnuseid. Metsade iseloom sõltub lubjaveeste liivsavi moreenide levikust alal (Paal 2004; Palo 2018).

Valdavalt on elupaiga seisund arvestatav, kuna tegemist on sageli vanadele puisniitudele kasvanud metsaga või eelmise sajandi keskpaigas intensiivsest metsamajandusest puudutatud aladega. Suur osa antud elupaigatüübi metsadest on metsamajanduslikest tegevustest puudutatud või on tegemist kunagiste majandusemetsadega, mida pole pikalt majandatud, kuid mille struktuur ning esinduslikkus on sageli veel loodusemetsa kohta võrdlemisi madal. Kuigi metsadel on mitmeid vana loodusemetsa tunnuseid vanade ja kõdunevate puude näol, on seal praegugi märgatavaid majandamise jälgi (vanad kännud, puistu enamuse ühtlane vanus jm). 30 aasta perspektiivis on oodata elupaiga seisundi paranemist ning pindala suurenemist 495 ha võrra praeguste potentsiaalsete loodusemetsade elupaigaks kujunemise arvel. Soostuvate ja rabastuvate metsade seisundi paranemisele aitavad kaasa kaitsealal teostatud veerežiimi taastamistööd.

Soomaa loodusala on Natura standardandmebaasi alusel 1423 ha vanade loodusemetsade elupaigatüüpi. EELISE andmetel on Soomaa loodusala kaardistatud 2019 ha vanade loodusemetsade elupaigatüüpi. Sihtkaitsevööndis paikneb 1284 ha vanade loodusemetsade

elupaigatüüpi. Lisaks sellele asub projekteeritavas sihtkaitsevööndis 711 hektarit nimetatud elupaigatüüpi (kokku paikneb sihtkaitsevööndis ja projekteeritavas sihtkaitsevööndis 1995 ha vanade loodusmetsade elupaigatüüpi).

Vanade loodusmetsade leviku ja esinduslikkuse teema on Soomaa rahvuspargis esile kutsunud vastakaid arvamusi. 2017 aastal viidi läbi täiendav elupaigatüüpide inventuur, mille alusel tehti ettepanek sihtkaitsevööndite suurendamiseks. Arvestades, et algsed elupaigatüübi levikuandmed on suuresti saadud metsakorralduse andmetest, on vajalik elupaigatüübi levikuandmete kontrollimine ja täpsustamine Valgerabast lõuna poole.

Vanasid loodusmetsasid ohustab metsamajanduslik tegevus. Rabastuvaid metsasid ohustab ka metsakuivendus. Soomaa rahvuspargi rabastuvad metsad asuvad enamasti sooservades, kus eelmise kaitsekorraldusperioodi jooksul viidi ellu rabaservade loodusliku veerežiimi taastamistööd. Loodusliku veerežiimi taastamistööd aitavad parandada ka rabastuvate metsade seisundit. Sellega seoses täiendavaid metsakuivenduse likvideerimise töid ei planeerita.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis on elupaigatüüp vanad loodusmetsad säilinud vähemalt 2020 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea).

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soomaa rahvuspargis on sihtkaitsevööndis ja projekteeritavas sihtkaitsevööndis 1995 ha vanasid loodusmetsasid.

– Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.

2. Rahvuspargi tsoneeringu ja/või kaitsekorra täpsustamine.

– Metsakuivendus.

Meetmed

Vältida olemasoleva kuivendussüsteemi rekonstrueerimist, vajadusel planeerida kraavide likvideerimist.

– Osaliselt vananenud andmed.

Meetmed

Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.

2.2.13. ROHUNDIRIKKAD KUUSIKUD (9050)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Rohunditerikaste kuusikute elupaigatüüp hõlmab hea veevarustusega ning toitainerikka pehme mullahuumusega alasid maapinnalähedase liikuva põhjaveega orgudes, nõgudes, nõlvade jalamil ja sooservades. Puurindes valitseb kuusk, kuid kaasneda võivad ka laialehelised liigid (saar, pärn, jalakas, vaher). Liigirikka rohurinde moodustavad eelkõige kõrgekasvulised taimed (Paal 2004).

Soomaa looduslalal on Natura standardandmebaasi alusel 197 ha rohundirikaste kuusikute elupaigatüüpi. EELISE andmetel on Soomaa looduslalal kaardistatud 497 ha rohundirikaste kuusikute elupaigatüüpi, millest 446 ha asub sihtkaitsevööndis ja projekteeritavas sihtkaitsevööndis 9 ha. Piiranguvööndis asub 42 ha tugevalt ajalooliselt metsamajandusest mõjutatud elupaigatüübi metsasid, mis on inventeeritud D esindusega. Rohundirikaste kuusikute elupaigatüübi leviku pindala on tugevalt suurenenud, peamiselt tänu eelmise

kaitsekorraldusperioodi jooksul läbi viidud metsaelupaigatüüpide inventeerimisele. Kaitsekorralduskavas seatakse eesmärgiks sihtkaitsevööndis oleva elupaigatüübi pindala.

Sihtkaitsevööndis või projekteritavas sihtkaitsevööndis olevate rohunditerikaste kuusikute seisund on valdavalt hea või rahuldav. Rahuldav on seisund peamiselt nooremates puistutes ja tugevalt kuivendusest mõjutatud aladel.

Soomaa rahvuspargis on kavandatud läbi viia metsaelupaikade loodusliku veerežiimi taastamine, mille tulemusena paraneb kehvas seisus elupaigatüüpide seisund.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis on elupaigatüüp rohundirikkad kuusikud säilinud vähemalt 455 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea).

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soomaa rahvuspargis on sihtkaitsevööndis ja projekteeritavas sihtkaitsevööndis 455 ha rohunditerikkaid kuusikuid.

– Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.

2. Rahvuspargi tsoneeringu ja/või kaitsekorra täpsustamine.

– Metsakuivendus.

Meetmed

1. Vältida olemasoleva kuivendussüsteemi rekonstrueerimist.

2. Loodusliku veerežiimi taastamine.

– Osaliselt vananenud andmed.

Meetmed

Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.

2.2.14. SOOSTUVAD JA SOO-LEHTMETSAD (9080*)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Soostuvad ja soo-lehtmetsad on laiamahuline elupaigatüüp, millesse kuuluvad nii soostuvad metsad, (päris)madalloometsad kui ka lodumetsad. Kõik need kasvavad tasasel maal, laugetes nõgudes või nõlvade jalamil, kus põhjavesi on maapinna lähedal (Paal 2004). Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad metsad on pinnavee pideva mõju all ja tavaliselt igal aastal üleujutatud. Seega on need metsad niisked või märjad, nendes on kujunenud turbakiht, kuid viimane on reeglina üsna õhuke (Paal 2000). Soostumise algstaadiumis valitsevad puurindes paiguti kuusk ja arukask, madalloometsades sookask ning lodumetsades sanglepp koos sookasega (Paal 2004).

Soomaa loodusalal on Natura standardandmebaasi andmetel 1423 ha soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüüpi. EELISE andmetel on Soomaa loodusalal kaardistatud 2057 ha soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüüpi, millest 1027 ha asub sihtkaitsevööndis. Lisaks sellele asub projekteritavas sihtkaitsevööndis 1030 hektarit nimetatud elupaigatüüpi (kokku paikneb sihtkaitsevööndis ja projekteritavas sihtkaitsevööndis 2057 ha soostuvad ja soo-lehtmetsade elupaigatüüpi).

Valdavalt on elupaigatüübi seisund arvestatav, kuna tegemist on sageli vanadele puisniitudele ja luhahainamaadele kasvanud metsaga või eelmise sajandi keskpaigas intensiivsest

metsamajandusest puudutatud aladega. Kuigi metsad on suhteliselt noored ja metsapuistu struktuur on välja kujunenemata on 30 aasta perspektiivis on oodata elupaiga seisundi paranemist ning pindala suurenemist.

Elupaigatüübi soostuvad ja soo-lehtmetsad peamiseks ohuteguriks on metsamajanduslikud tööd. Kuna Soomaa rahvusparkis kõik inventeeritud elupaigatüübi metsadest on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse või projekteeritavasse sihtkaitsevööndisse, siis täiendavaid kaitsemeetmeid ei planeerita. Soostuvad ja soo-lehtmetsad elupaigatüübi seisund paraneb loodusliku arengu tulemusena.

Soostuvate ja soo-lehtmetsade ning lammi-lodumetsade seisundi parandamiseks on Soomaa rahvusparkis kavandatud kahel alal metsade veerežiimi taastamine kokku 616 ha suurusel alal. Veerežiimi taastamise käigus suletakse kunagi rajatud metsakuivenduskraavid. Metsade loodusliku veerežiimi taastamistööd on kirjeldatud punktis 5.1.1.8. Metsaelupaigatüüpide looduslikkuse taastamine.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp soostuvad ja soo-lehtmetsad säilinud vähemalt 2057 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea).

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soomaa rahvusparkis on sihtkaitsevööndis ja projekteeritavas sihtkaitsevööndis 2057 ha soostuvad ja soo-lehtmetsad elupaigatüüpi.

– Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.

2. Rahvusparki tsoneeringu ja/või kaitsekorra täpsustamine.

– Metsakuivendus.

Meetmed

1. Loodusliku veerežiimi taastamine

2. Vältida olemasoleva kuivendussüsteemi rekonstrueerimist.

– Osaliselt vananenud andmed.

Meetmed

Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.

2.2.15. SIIRDESOO- JA RABAMETSAD (91D0*)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Elupaigatüüpi siirdesoo- ja rabametsad kuuluvad okasmetsad või okassegametsad niiskel kuni märjal turbamullal, mille veetase on püsivalt kõrge. See elupaigatüüp erineb siirde- ja õõtsiksoode tüübist ning rabadest märgatavalt tihedama ja kõrgema puurindega. Eestis kuuluvad sellesse tüüpi siirdesoo- ja rabametsad, s.o puudega kaetud siirdesood ja rabad, mille puistu liituvus on üle 0,3 ning puude keskmine kõrgus küünib üle nelja meetri. Siirdesoometsades moodustavad puurinde sookask ja mänd, rabametsas valitseb mänd. Alustaimestik on siirdesoometsas mosaiikne, turbasamblamätastel valitsevad rabataimed, mättavahedes madalsooliigid. Rabametsa iseloomustab eriti tugev põõsa- ja puhmarinne vaevakase, sookailu ja sinikaga (Paal 2004).

Soomaa loodusalal on Natura standardandmebaasi alusel 3751 ha siirdesoo- ja rabametsade elupaigatüüpi. EELISE andmetel on Soomaa loodusalal kaardistatud 3575 ha siirdesoo- ja

rabametsa elupaigatüüpi, millest 3575 ha asub sihtkaitsevööndis või projekteeritavas sihtkaitsevööndis. Siirdesoo- ja rabametsa elupaigatüüp paikneb enamasti suurte rabade servaaladel ja rabasaarte ümbruses. Rabametsa pindala on numbriliselt vähenenud, kuna eelmise kaitsekorraldusperioodi jooksul viidi läbi elupaigatüüpide täiendav inventeerimine ja täpsustati elupaigatüüpide piire. Päris suur osa, eriti Valgeraba ja Kuresoo rabalaamade vahelistest aladest, inventeeriti ümber siirde- ja õõtsiksoode elupaigatüübiks ning rabade servaaladel ka soostuvateks ja soo-lehtmetsadeks. Samuti on keeruline tõmmata piir raba servas oleva rabametsa ja puissoo vahel.

Hinnanguliselt on elupaigatüübi seisund väga varieeruv: kohati väga heas seisundis, kohati vaevalt rahuldav. Peamiselt kahjustavad elupaiga seisundit kunagised rabade servadesse rajatud kuivenduskraavid. 2016.–2019. aastatel teostati Soomaa rahvusparki rabade servaalade loodusliku veerežiimi taastamine, mille tulemusena võib eeldada, et ka antud elupaigatüübi seisund paraneb. Metsaelupaigatüübi seisundi paranemine võtab kauem aega, kuna raba servaalade taastamistöde käigus said osad metsapiirkonnad tugeva inimõju osaliseks.

Kaitsekorralduskavas seatakse kaitse-eesmärgiks inventeeritud elupaigatüübi pindala.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp siirdesoo- ja rabametsad säilinud vähemalt 3575 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soomaa rahvusparkis on teostatud rabaservade loodusliku veerežiimi taastamine 1786 ha suurusel alal.

+ Soomaa rahvusparkis on sihtkaitsevööndis ja projekteeritavas sihtkaitsevööndis 3575 ha siirdesoo- ja rabametsad elupaigatüüpi.

– Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.

2. Rahvusparki tsoneeringu ja/või kaitsekorra täpsustamine.

– Metsakuivendus.

Meetmed

1 Loodusliku veerežiimi taastamine.

2. Vältida olemasoleva kuivendussüsteemi rekonstrueerimist.

– Osaliselt vananenud andmed.

Meetmed

Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.

2.2.16. LAMMI-LODUMETSAD (91E0)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Lammi-lodumetsa elupaigatüüp esineb üleujutatavatel jõe- ja ojalammidel, samuti ajuti üleujutatavatel järvekallastel, kus muld on rikastunud tulvaveesetetega. Metsa liigiline koosseis ja struktuur oleneb sellest, millises lammiosas see kasvab. Lammi-lodumetsad on kujunenud lammi madalamatel, seega kauemaks tulvavee alla jäävatel osadel. Õhema turbakihi lammi-lodumetsade puurindes valitseb sanglepp, kohati ka saar, tüsedama turbakihi korral sookask (Paal 2004).

Soomaa looduslal on Natura standardandmebaasi alusel 18 ha lammi-lodumetsa elupaigatüüpi. EELISE andmetel on Soomaa looduslal kaardistatud 373 ha lammi-lodumetsa elupaigatüüpi, millest 373 ha asub sihtkaitsevööndis või projekteeritavas sihtkaitsevööndis. Lammi-lodumetsade elupaigatüübi seisund on valdavalt rahuldav. Lammi-lodumetsade pindala on suurenenud, kuna aastatega on metsade vanus kasvanud ning struktuur paranenud ning uute inventuuride ajal on täiendavad metsaalad vastanud elupaigatüüpide nõuetele. Kaitsekorralduskavas seatakse kaitse-eesmärgiks inventeeritud elupaigatüübi pindala.

Lammi-lodumetsade elupaigatüüpi ohustavad metsamajanduslikud tööd ning kuivendamine. Soomaa rahvuspargile on iseloomulikud pikaajalised suurelatusikud üleujutused, mis mõjutavad lodumetsasid ka vaatamata metsa kaevatud kunagistele kraavidele. Soomaa rahvuspargi lammi-lodumetsade seisund on paranenud looduslike protsesside tulemusena, nii et kunagise metsakuivenduse mõju võib lageda väikeseks. Kuna inventeeritud elupaiga asuvad sihtkaitsevööndis või projekteeritavas sihtkaitsevööndis, võib ka metsamajanduslikku tegevust lageda elupaigaseisundi suhtes väheoluliseks tegevuseks.

Soostuvate ja soo-lehtmetsade ning lammi-lodumetsade seisundi parandamiseks on Soomaa rahvuspargis kavandatud kahel alal metsade veerežiimi taastamine kokku 616 ha suurusel alal. Veerežiimi taastamise käigus suletakse kunagi rajatud metsakuivenduskraavid. Metsade loodusliku veerežiimi taastamistööd on kirjeldatud punktis 5.1.1.8. Metsaelupaigatüüpide looduslikkuse taastamine.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargis on elupaigatüüp lammi-lodumetsad säilinud vähemalt 373 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soomaa rahvuspargis on sihtkaitsevööndis ja projekteeritavas sihtkaitsevööndis 373 ha lammi-lodumetsade elupaigatüüpi.

– Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.

2. Rahvuspargi tzoneeringu ja/või kaitsekorra täpsustamine.

– Metsakuivendus.

Meetmed

1. Loodusliku veerežiimi taastamine

2. Vältida olemasoleva kuivendussüsteemi rekonstrueerimist.

– Osaliselt vananenud andmed.

Meetmed

Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.

2.2.17. LAIALEHISED LAMMIMETSAD (91F0)

LoD I, KE – ei, LoA – jah

Laialehised lammimetsad ehk uhtlammimetsad katavad jõesängiga või vanajõgedega rööbiti kulgevaid 50–100 m laiusi kaldavalle. Tulvavesi liigub neist üleujutuse alguses hoogsalt üle, jättes settena maha kaasatoodud ainese kõige suuremad, raskemad osad. Ümbritsevast veidi kõrgemad kaldavallid ongi kujunenud ajapikku kuhjunud tulvavetest kantud setetest. Neil püsib tulvavesi lühemat aega kui madalamatel lodualadel. Puurindes on iseloomulikud tamm, saar,

pärn, jalakas ja künnapuu, kasvab ka kuuske ning üksikuid mände. Alustaimestik on tihe ja lopsakas. Metsa muudab tihedamaks puudel ja põõsastel väänlev humal (Paal 2004).

Soomaa looduslal on Natura standardandmebaasi alusel 95 ha laialehise lammimetsa elupaigatüüpi. EELISE andmetel on Soomaa looduslal kaardistatud 47 ha laialehise lammimetsa elupaigatüüpi, mis asub kogu ulatuses sihtkaitsevööndis või projekteeritavas sihtkaitsevööndis. Laialehise lammimetsa elupaigatüübi seisund on valdavalt hea. Laialehise lammimetsa numbriline pindala on vähenenud, kuna täiendavate inventuuride käigus on osa laialehise lammimetsa elupaigatüübist inventeeritud ümber lammi-lodumetsa elupaigatüübiks või soostuvateks ja soo-lehtmetsade elupaigatüübiks. On võimalik, et laialehise lammimetsa elupaigatüüp on inventeeritud lammi-lodumetsa koosseisu. Lemmjõe keele metsas tuleb täpsustada laialehise lammimetsa ja lammi-lodumetsa elupaigatüübi piiride kulgemist.

Täiendavate elupaigatüübi levikualade väljaselgitamiseks tuleb kontrollida jõekalda puistusi Halliste jõe äärses Pääsma laanes, Tõramaa jõe alamjooksul, Lemmjõe keele metsas ning Suitsna oja suudmeala piirkonnas.

Elupaigatüübi kaitse-eesmärgiks seatakse kaardistatud elupaigatüübi pindala.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp laialehised lammimetsad säilinud vähemalt 47 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soomaa rahvusparkis on sihtkaitsevööndis ja projekteeritavas sihtkaitsevööndis 47 ha laialehist lammimetsa elupaigatüüpi.

– Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.

2. Rahvusparki tsoneeringu ja/või kaitsekorra täpsustamine.

– Metsakuivendus.

Meetmed

Vältida olemasoleva kuivendussüsteemi rekonstrueerimist.

– Osaliselt vananenud andmed.

Meetmed

Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.

2.3. ÜKSIKOBJEKT JA MAASTIK

2.3.1. LEMMJÕE TAMM

Kaitsealune üksikobjekt Lemmjõe tamm (KLO4000894) asub Soomaa rahvusparkis Raudna jõe kaldal Lemmjõe suubumiskohast Raudna jõkke 150 meetrit ülesvoolu. 1981. aasta andmetel on Lemmjõe tamme ümbermõõt 1,3 m kõrguselt mõõdetuna 452 cm (0,7 m kõrgusel $\bar{U}=490$ cm) ja kõrgus 19 m. Lemmjõe tamm on looduskaitse all alates 1966. aastast (EELIS). Lemmjõe tamme eripäraks on puu harunemine rinnakõrgusel mitmeks jämedaks haruks. Lemmjõe tamm on väga populaarne rahvusparki külastusobjekt.

2022 aastal Lemmjõe tammele tehtud ekspertiis (Järve 2022) alusel on puu juurestik terve, sest ilmselt pole siin tehtud kaeve- vms juurestikku kahjustavaid töid. Samuti on terve, elujõuline

ning liigiomase tiheduse ja juurdekasvudega puu oksastik. Tüvi haruneb kolmeks jämedaks haruks, mis omakorda harunevad ülalpool veel mitmeks. Harude ühinemiskohad on välisvaatlusel mehaaniliselt tugevad, lõhed või vahelekasvanud koor puuduvad, seega nende rebenemine pole tavapäraste ilmastikutingimuste korral tõenäoline. Krookustoriku tekitatud, suhteliselt paikne mädanik ei tohiks lähiaastakümneil mõjutada puu murdumis- või seisukindlust. Erast Parmasto andmeil põhjustab seen aeglaselt arenevat mädanikku ning töö autor ei ole leidnud teistsuguseid andmeid seene agressiivsuse kohta. Teisi tammedel sageli puumädanikke tekitavaid seeni (jänesvaabik ja vääveltorik) ei tuvastatud.

Lemmjõe tamme ohustab ümbruse võsastumine ja tammele avanevate vaadete kadumine. Tamme seisundile on ohuks võra naabruses puude suureks kasvamine, mis varjutab võra. Lemmjõe tamm kasvab Lemmjõe keele niiduala servas. Niiduala hooldamise lakkamisel hakkab kiiresti kasvama noor haavavõsa. Lemmjõe tamme ümbruse hooldamine on otseselt seotud Lemmjõe keele niidu hooldamisega. Juhul, kui ei ole ressursse kogu niiduala hooldamiseks, on vajalik vähemalt kahekordse võra diameetri ulatuses igal aastal niiduala niita, takistamaks ala võsastumist ning üle 2–3 aasta lausaliselt kogu niiduala võsast puhastada.

Kaitse-eesmärk

Lemmjõe tamm on soodsas seisundis ja seda tutvustatakse külastajatele.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Lemmjõe tamm asub Lemmjõe keele sihtkaitsevööndis.

– Lemmjõe tamme ümbruse võsastumine ja tammele avanevate vaadete kadumine.

Meetmed

1. Hooldustööd Lemmjõe tamme ümbruse korrastamiseks.

2. Hooldustööd Lemmjõe keele niidu korrastamiseks.

– Lemmjõe tamme läheduses kasvavate puuvõrde varjutav mõju.

Meetmed

Võra varjutavate puude likvideerimine.

2.3.2. SOOMAA MAASTIKUVAATED

Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärk on Vahe-Eesti edelaosa metsa-, soo- ja lammimaastike kaitse. Kui maastikku võib defineerida kui inimese poolt tajutavat iseloomulikku ala, mis on kujunenud looduslike ja/või inimtekkeliste tegurite toimel või vastasmõjul, siis kaitseala maastiku võib üldjoontes jagada veel kaheks: loodusmaastikuks ja pärandmaastikuks.

Loodus- ja pärandmaastiku vahelise konkreetse piiri tõmbamine ei ole üheselt võimalik ja mõistetav – pigemini on tegemist kohati laiema, kohati kitsama üleminekualaga ühest maastikutüübist teise. Loodusmaastikus on valdavaks maakatteks metsad ja sood. Loodusmaastiku tuumiku moodustavad Soomaa põlised rabamassiivid. Pärandmaastikud on kujunenud pikaajalise inimtegevuse tulemusena. Soomaa pärandmaastiku moodustavad suureulatuslikud luhaheinamaad veel säilinud üksikute taludega ning külasüdamed. Kunagi Soomaal arvukalt jõekallastel asunud hajatalud on suures enamuses kadunud ning endisaegsed heinamaad metsastunud.

Vastavalt Viljandi maakonnaplaneeringu teemaplaneeringule „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused” on Soomaa rahvusparki maastik arvatud maakondliku tähtsusega väga väärtuslikuks (klass I) maastikuks. Soomaa rahvusparki väärtuslikumad lamminiidud on Halliste ja Tõramaa puisniidud, Tõramaa, Karusekose, Piiri, Läti, Tipu,

Kuusekäära, Sandra, Oksa luhad ja Mulgi heinamaa. Soomaa on üks väheseid kohti, kus veel näeb nii suuri niidetud looduslikke luhtasid. Võimsat vaatepilti pakuvad üleujutused. Teid mööda sõites avanevad huvitavad vaated Tipu külas, Oksal, Kuusekääral, Riisal. Soomaa servas asub Hüpassaare talu – helilooja Mart Saare sünnikoht, kus praegu on helilooja Mart Saare muuseum. Rahvuspargi vahetus läheduses, Ivaski külast põhja pool, asub Lubjassaare talu, kus elas kunstnik Johann Köler (Viljandi Maavalitsus 2004).

Soomaa maastikuvaateid ohustab maanteeervade ja kraavikallaste kinnikasvamine, mille tulemusena kaovad maastikuvaated maanteelt. Maanteekraavid ja kraavipervede hooldamine luhtadel ning põldudevahelisel alal ei ole toetustega kaetud ning võsa koristamine kraavipervedelt on vähetasuv. Maastikuvaadete säilimise huvides ei ole otstarbekas lasta võsal kasvada nii kaua, et sellest saaks suuremadiameetrist küttematerjali.

Soomaa maastikuvaateid ohustab ka luhtade võsastumine ja metsastumine ning maanteevõsade ümbruse kinnikasvamine. Luhtade hooldus on otseselt seotud lamminiidu elupaigatüübi säilimisega. Maastikuvaated luhtadele säilivad elupaigatüübi hooldustööde käigus. Probleemiks on suuremate maanteevõsade (Oksa sild, Meiekose sild) ümbruse kinnikasvamine. Sillad on ümbritsevast maastikust kõrgemal ning sealt avaneb laiem vaade ümbritsevale maastikule. Võsade ümbruse hooldus ei ole kaetud koosluste hooldustöödega, nii et siin on sama probleem, mis ohustab maanteeervade kinnikasvamist.

Kaitse-eesmärk

Ajalooliselt kujunenud maastik ja maastikuvaated on säilinud.

Mõjutegurid ja meetmed

– Maanteeervade ja kraavikallaste kinnikasvamine, mille tulemusena kaovad maastikuvaated maanteelt.

Meetmed

Maanteeervade ja kraavikallaste regulaarne hooldamine.

– Maastikuvaadete kinnikasvamine.

Meetmed

1. Riisa põldude ala avatud hoidmine, kraavikallastelt võsa likvideerimine.

2. Meiekose, Riisa, Kuusekäära, Oksa ja Tipu silla piirkonnas maastikuvaadete hooldamine, puude ja võsa likvideerimine.

– Luhtade kinnikasvamine.

Meetmed

Poollooduslike koosluste regulaarne hooldamine.

2.4. KULTUURIPÄRAND

2.4.1. PÄRANDOBJEKTID

Taliteed

Liikumisteedena on Soomaal kasutatud jõgesid ja nende kõrgematel kallastel kulgevaid vankriteid ning suuri soid ületati mööda taliteid. Teede võrgustikul on põlisloodusaladel oluline väärtus, nende kohta on erinevaid lugusid-legende, mistõttu nende kasutamine matkamarsruutidena omab head potentsiaali.

Taluasemed

Tänaseks on Soomaa kunagisest asustusest hooneid säilinud vähe, kuid enamasti on hästi säilinud talude asemed, kus kunagistest taludest annavad tunnistust vundamendid, põlispuid jms inimese poolt kujundatud objektid. Taluasemed ilmestavad maastikku ja on osa kultuuripärandist.

Rippsillad

Soomaa maastikku on aegade jooksul ilmestanud erinevad sillad. Raudna jõgi kandis kunagi lausa Sillavalla jõe nime. Tänapäevaks on Soomaa piirkonnas säilinud kolm rippsilda, mis on suhteliselt viletsas seisus. Säilinud on Karuskose, Täkussaare ja Aesoo rippsild. Karuskose rippsild asub eravalduse territooriumil ning ei ole külastajatele avatud. Ka Aesoo rippsild ei ole külastajatele avatud.

Heinaküünid

Traditsiooniliselt ilmestasid Soomaa luhamaastikku heinaküünid. Heinaküünid olid lihtsa ehitusega ja valmistatud kohalikust materjalist. 2011. aastaks oli Soomaa rahvuspargis taastatud kolm heinaküüni. Heinaküünid asuvad Oksa puisniidul Läti luhal ja Tipu luhal. Oksa luha heinaküün on ka kasutuses, täidetakse iga-aastaselt värske heinaga ning seda saavad matkajad soovi korral kasutada ööbimiskohana.

Pärandobjektide säilimist ohutavad traditsioonilise, looduslikest oludest lähtuva asustusstruktuuri kadumine ja asendumine kaasaegsetest maakasutuse piirangutest lähtuva asustusstruktuuriga. Pärandobjektide säilimist ohustavad veel säilinud objektide hävimine (unustusse vajumine) ja suurvesi. Suurvesi võib olemasolevaid objekte lõhkuda, nagu juhtus 2005. aasta suure üleujutuse ajal. Samuti kiirendab üleujutusest tingitud niiskus ja veekahjustused talukohtade kadumist.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargi pärandobjektid on säilinud ja neid tutvustatakse külastajatele.

Mõjutegurid ja meetmed

– Pärandobjektide hävimine.

Meetmed

Pärandobjektide hooldus ja rekonstrueerimine.

– Suurvee kahjustused.

Meetmed

Pärandobjektide regulaarne hooldus ja rekonstrueerimine.

2.4.2. KULTUURILOOLISED OBJEKTID

Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärgiks on kaitsta piirkonna kultuuripärandit – külamiljööd s.o hoonete ja maastiku tervikut. Külamiljöö kaitse on prioriteediks ehituslaad, mida esindavad hooned on lähipiirkonnas enamikus, neid tuleb säilitada võimalikult palju algupärasel või sellele lähedasel kujul. See ei tähenda, et ülejäänud (hilisemad) hooned oleks vaja lammutada või vanapärasemaks ümber ehitada. Soomaa rahvusparki ehituspärandi kaitse üldised põhimõtted on toodud lisas 13.

Uusehitus peab jälgima asustusstruktuuri ja miljööväärtust (hoonete sobitamine olemasolevate hoonetega ja maastikku) ning edasi arendama Soomaa ehitustraditsioone oma järjepidevuses. Tegemist on maapiirkonda ehitatavate hoonetega ning kasutada tuleks traditsioonilisi hoonete proportsioone, materjale ja töövõtteid kaasaegses võtmes. Hoonestus peab olema kasutatav ja vastama kohaliku kogukonna vajadustele ning võimalustele. Rahvusparkide kaitse-eesmärk on kultuuripärandi, sh ehituspärandi säilitamine, kaitse, taastamine, uurimine ja tutvustamine, kuid seda oma algupärasel keskkonnas ja toimimises. Rahvuspark ei ole muuseum, kus säilivad on oma loomulikust keskkonnast välja rebitud ja tehiskeskkonnas tutvustamiseks välja pandud ning uurimiseks säilitatud.

Alljärgnevalt on välja toodud Soomaa rahvusparki alal olevad olulisemad kultuuriloolised objektid, mille säilimine ja tutvustamine on oluline. Objektide fotod seisuga kevad 2022. a on toodud lisas 16.

Hüpassaare talu

Hüpassaarest on pärit helilooja Mart Saar (1882–1963). Siin vanas metsavahikohas elasid tema vanemad ja nende eelkäijad. Praegu asub Hüpassaares Mart Saare majamuuseum, mis on Viljandi muuseumi filiaal.

Pauna talu

Suure-Kõpu vallas Tipu külas Pauna renditalus on sündinud Villem Reiman (1861–1917). Villem Reiman oli väljapaistev ühiskonnategelane, rahvusliku ning venestusvastase liikumise üks olulisemaid juhte, Kolga-Jaani koguduse õpetaja ja tuntud kultuuriloolane. Pauna talu on korrastatud ja on eravalduses. Talust viib mööda Tipu õpperada.

Päästala talu

Legendaarse haabjameistri Jaan Rahumaa sünnikoht. Talu on korrastatud, hoone ja abihooned küllalt heas seisukorras. Talu on korrastatud ja on eravalduses.

Pärna talu

Üks vähestest säilinud eluhoonega metsataludest Soomaal. RMK ja vabatahtlike abiga on korrastatud talu eluhoone ümbrus ja remonditud katus. Pärna talu on RMK omanduses.

Toonoja küla ja Mardi talu

Toonoja küla oli Kuresoo Toonoja rabasaarel paiknev küla. Praegusest külast on alles mõned taluasemed, maakeder ning Mardi talu elumaja ja saun. Kunagise taluelu iseloomustajana on tarvilik Mardi talu hoonete säilimine ja nende ümbruse korrastamine.

Tipu koolimaja

Tipu Algkool asutati kohaliku mõisniku eestvedamisel. 1895. aastast alates toimus koolitöö vanas kõrtsis, kuid 1932. aastal valmis uus koolimaja, kus parematel aegadel sai õpetust 40–50 last. Tänapäeval tegutseb Tipu koolimajas Tipu looduskool ning koolimaja õu on oluline

kogukonna kooskäimise paik, kus korraldatakse loenguid, kontserte ja külakokkutulekuid. 2022. aastal vahetati koolimaja katus, mis annab suuremad võimalused selle olulise kultuuriloolise objekti säilitamiseks.

Särgoja kõrts

Üle suurte soode kulgevate taliteede äärde ehitati kõrtsid, kus teelised said keha kinnitada ja väsinud hobustel puhata lasta. Üks suuremaid kõrtse oli Särgoja kõrts. Tänapäevaks on Särgoja kõrtsist alles maakividest mantelkorsten. Kõrtsi mantelkorstna ümbrus on korrastatud ja objekt asub riigimaal.

Oksa ait

19. sajandist pärit ait, mis on endise Oksa metsavahikoha hoonestusest ainukesena säilinud. Tänapäeval on Oksa aida ümbrus korrastatud, katus remonditud ning ait on kasutuses matkaonnina. Aida ees heinamaal on RMK lõkkekoht. Objekt asub riigimaal.

Adojaani ait

Adojaani talu on üks vanemaid talusid Riisa külas ning praegu esindab Soomaa piirkonna vanimat arhitektuuripärandit. Viimati elati talus 2000ndate alguses, tänapäevaks on hooned amortiseerunud. Säilinud on elumaja, mis on dendrokronoloogia meetodiga dateeritud aastasse 1878. Ehituspärandi seisukohast on äärmiselt väärtuslik talundi vanem väike ait, mis on dendrokronoloogia meetodiga dateeritud aastasse 1753.

Karuskose metsavahikordon

Eelmise sajandi kahekümnendatel aastatel ehitati ühetaolise projekti järgi metsavahikordoneid. Karuskose metsavahikordon on säilinud näide 20. sajandi algusaegse kultuuriloost. Karuskose kordoni hooned on kõik säilinud. Karuskose elumaja hoonete katus on remonditud, kuid küttesüsteemid on amortiseerunud ning hoonet ei saa kasutada. Kordoni laut ja ait on kasutuses panipaikadena. Kordoni saun on remonditud ning kasutuses RMK metsamajana.

Lemmjõe metsavahikordon

Lemmjõe metsavahikordon on ajalooline metsavahikoht Sandra küla territooriumil, Lemmjõe paremal kaldal, Kuresoo servas. Asustatud arvatavasti 20. sajandi alguses. Esimene metsnik oli härra Nõmm. Lemmjõe metsavahikohas elanud mitmeid erinevaid metsnikke, metsnikud vaheldusid küllalt sagedasti. Viimati elati kordonis 1980ndatel, aastatel 1969.-1970 oli Lemmjõe kordonis õpilasmalev. Praegu on Lemmjõe metsavahikohas säilinud väga halvas seisus elumaja ning kõrvalhoonete varemed.

Pärandobjektide säilimist ohustavad veel säilinud objektide hävimine ja suurvesi. Suurvesi võib olemasolevaid objekte lõhkuda. Oluline on, et objektide katused oleks korras ning peaks vihma ning hoonetes ei oleks lagunevat materjali, mis kogub niiskust ja soodustab seekahjustuste tekkimist. Üleujutusest tingitud niiskus ja veekahjustused soodustavad objektide kadumist. Kahjustuste ilmnemisel tuleb need võimalikult kiiresti likvideerida, et vältida objekti hävimist.

Kaitse-eesmärk

Eesti kultuurile ja Soomaa piirkonnale iseloomulikud kultuuriloolised objektid on säilinud ja neid tutvustatakse külastajatele.

Mõjutegurid ja meetmed

– Objektide hävimine.

Meetmed

1. Kultuurilooliste objektide hooldamine ja rekonstrueerimine.

2. Kultuurilooliste objektide loodusväärtusi arvestav eksponeerimine ja tutvustamine.
- Osaliselt vananenud andmestik.
 1. Kultuurilooliste objektide andmebaasi edasiarendamine.
 2. Kultuurilooliste objektide infomaterjalide (uuringutulemuste) publitseerimine.

2.4.3. KULTUURITRADITSIOONID

Haabjas – Soomaa ühepuulootsik

Soomaa piirkonna iseloomulikuks liikumisvahendiks oli ühepuulootsik, laiemalt tuntud kui haabjas, aga Soomaal nimetatud lootsikuks. Väga hinnatud on oskusteave haabjate valmistamisest. Mõte Soomaa ühepuulootsikukultuurile UNESCO tunnustus ja märk taotleda, on idanenud mitmeid aastaid. Üks esimestest sammudest selles suunas astuti 2016. aastal, kui kultuuriministeeriumi juurde kuuluv vaimse kultuuripärandi nõukogu kinnitas Eesti vaimse kultuuripärandi nimistusse ühepuulootsiku ehitamise Soomaal.

Ametliku ettepaneku Soomaa haabjakultuuri esitamiseks UNESCO vaimse kultuuripärandi nimekirja tegid 2018. aasta oktoobris tollasele kultuuriministrile MTÜ Eesti Haabjaselts ja MTÜ Põlisrahvaste Arengu Keskus. Ettepanekut ajendas soov UNESCO tunnustuse kaudu kaasa aidata Soomaa haabjaehituse ning üldisemalt haabjakultuuri pikaajalisele edasikestmisele. Kuna ühepuupaadi traditsioon on levinud paljude soome-ugri põlisrahvaste seas, aitaks Soomaa haabjakultuuri tunnustus UNESCO poolt hoogustada ka hõimurahvaste püüdlusi säilitada ja taasaelustada nende ühepuupaatide traditsioone (Ruukel 2018).

Ühepuulootsiku ehitamine ja kasutamine Soomaal kanti UNESCO kiireloomulist kaitset vajava vaimse kultuuripärandi nimistusse 15. detsembril 2021. a.

Alates 2015. aastast on igal suvel korraldatud haabjatahumise koolitusi ehk haabjalaagreid .

Heinategu

Poollooduslike koosluste säilimiseks on oluline pidev heina niitmine ja koristamine. Suurtel pindadel on seda otstarbekas teha masinatega. Samas on Soomaal väga palju piirkondi, kus tuleb heinaniitmise tööd teha käsitsi – niiduservad, puisniidu osad, kraavikaldad, väikesed lagendikud matkaradade ääres jms. Traditsioonilise elulaadi juurde kuulus suvine heinatöö luhtadel. Oluline on säilitada oskusteavet käsitsi heina niitmise ja koristamise kohta, tööriistadest ja töövõtetest. Alates aastast 2008 korraldatakse rahvuspargis heinaniitmise võistlust „Soomaa vikati mees”, mille eesmärgiks on propageerida traditsioonilist heinakasutust ja töövõtteid ning hoida elus oskust vikatit kasutada ja hooldada. Traditsiooniliselt toimub heinaniitmise võistlus esimesel nädalavahetusel peale jaanipäeva.

Rahvapärимused ja külajutud

Iga piirkonna muudab eriliseks sellele piirkonnale iseloomulikud ja ainuomased külajutud, pärimused ja pajatused. Piirkonna inimasustuse vähenemisega kaovad ka kunagised lood. Oluline on praeguseks veel säilinud pajatuste kogumine ning ka kaasaegsete lugude talletamine ja kättesaadavaks tegemine.

Üleujutuseaegne elulaad

Soomaa elu-olu mõjutas suurel määral üleujutus, suurvesi tingis tööde rütmi ja talletus rahvatarkusesse. Rahvuspargi tutvustamisel ja piirkonna eripära väljatoomisel on oluline kajastada üleujutuse mõju kohalike inimeste elule ja tegevustele. Igakevadine töö suurvee ajal oli palgiparvetus. Legendaarseks on saanud parvepoisid.

Asustruktuur

Inimtegevuse valdkondade muutumise tõttu on muutunud Soomaa asustustruktuur. Inimasustus on kadunud paljudest taludest, rabasaartelt, kaugetest metsataludest. Inimasustus on koondunud peamiselt kolme külasse – Tipu, Riisa, Sandra. Kunagise Soomaa asustuse tutvustamiseks on oluline talukohtade tähistamine, vastavate infomaterjalide publitseerimine, kunagistele talukohtadele kaasaegsema funktsiooni leidmine – näiteks karjamaadel talukohale loomade varjualuse rajamine vms.

Kaitse-eesmärk

Soomaa rahvuspargi kohalik pärimus, elulaad ja käsitööoskused on elavad ja neid antakse edasi. Sealhulgas:

1. Regulaarselt toimuvad haabjatahumise õppepäevad.
2. Regulaarselt toimuvad käsitsi niitmise õppepäevad.

Mõjutegurid ja meetmed

– Traditsiooniliste käsitööoskuste kadumine.

Meetmed

1. Haabjatahumise õppepäevade korraldamine (Haabjalaagri korraldamine).
2. Käsivikatiga niitmise õppepäevade korraldamine (niitmisevõistluse korraldamine).
3. Käsitöö õppepäevade korraldamine.

– Rahvapärismuste ja külajuttude unustusse vajumine.

Meetmed

Rahvapärismuste ja külajuttude kogumine ja publitseerimine.

– Traditsioonilise, looduslikest oludest lähtuva asustusstruktuuri kadumine.

1. Olemasolevate talude säilimine.
2. Vanadele talukohtadele uute funktsioonide leidmine.

3. SOOMAA RAHVUSPARGI VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE JA KÜLASTUSKORRALDUS

Soomaa rahvuspark on üle-eestiliselt ja rahvusvaheliselt oluline külastusobjekt. Laialdaselt on tuntud Soomaa viies aastaaeg ehk üleujutus. Populaarsed on Soomaa kanuumatkad mööda käänulisi, metsade ning luhtadega palistatud jõgesid. Rahvuspargi külastajate tarbeks on rajatud 10 loodusrada ja 20 laagriplatsi, 3 vaatetorni ning 24 parkimisplatsi. 2000. aastal avati Soomaa rahvuspargi südames Soomaa rahvuspargi külastuskeskus (loodusmaja). Soomaa rahvuspargi külastusrajatised on toodud kaardil lisas 9.

Soomaa rahvuspargi külastuskorraldust reguleerib ja korraldab Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK), kes rajab ja hooldab looduses liikumise võimalusi (matkaradu, lõkkekohti, telkimisalasid, metsaonne ja metsamaju). Soomaa rahvuspargi kohta on nii Eesti kaitsealade lehel (<https://www.kaitsealad.ee/est/soomaa-rahvuspark>) kui ka RMK kodulehel (<http://loodusegakoos.ee/kuhuminna/rahvuspargid/soomaa-rahvuspark>) asja- ja ajakohane informatsioon, mida uuendatakse vastavalt olude muutustele. Soomaa väärtuste tutvustamise ja külastuskorralduse informatsioon pärineb eelnimetatud RMK veebilehelt, kui ei ole viidatud teisiti.

Visioon

- Külastuskorraldusliku tegevusega tutvustatakse rahvusparki, luuakse kohalikele elanikele ja külastajatele võimalused õppida tundma ja väärtustama loodust, kultuuripärandit ja tasakaalustatud keskkonnakasutust ning mõistma looduskaitse vajalikkust; ühendatakse külastuskorralduse rekreatiivne ja hariduslik külg.
- Külastuskeskus, külastustaristu ja -objektid on seotud keskkonnahariduse edendamisega ning nende abil luuakse võimalused loodusväärtuste ja kultuuripärandi tutvustamiseks ning loodusõppeks; viiakse läbi keskkonnahariduslikke õppeprogramme ja üritusi ning antakse välja teabematerjale.
- Külastuse korraldamisel järgitakse erinevate huvigruppide vajadusi, arvestatakse kohaliku kogukonnaga ja suunatakse külastajad kohtadesse, kus nende tegevus ohustab kaitseala väärtusi minimaalselt.
- Turismi arendamisel lähtutakse kestliku turismi põhimõtetest.

Eesmärk

- Külastustaristu on kvaliteetne ja tagatud on selle pidev hooldus ning vajaduspõhine uuendamine.
- Õppeprogrammid, -marsruudid ja -materjalid ekspositsioonide, külastusobjektide, õpperadade ning lõkke- ja telkimisalade kasutamiseks on välja arendatud ja rakendatud, ekspositsioonid on uuendatud.
- Soomaa rahvuspark on atraktiivne puhkekoht ning teabekeskus looduse ja kultuuripärandi ning tasakaalustatud keskkonnakasutuse säilitamisel, uurimisel ja tutvustamisel ning koostööpartner haridusasutustele ja teistele organisatsioonidele.
- Soomaa rahvuspargiga seotud veebilehtedel jagatakse nii eesti- kui võõrkeelset ajakohast infot.
- Infotahvlitel, viitadel, trükistel, elektroonilistel infomaterjalidel ja teistel rahvusparki tutvustavatel teabekandjatel kasutatakse Soomaa rahvuspargi logot.
- Perioodiliselt teostatakse külastajauuringuid ja külastusmahu seiret, millega selgitatakse välja külastuskoormus, külastuse eesmärk ja huvigruppide vajadused.

3.1. SOOMAA RAHVUSPARGI KÜLASTUSKESKUS (LOODUSMAJA)

Soomaa rahvuspargi külastuskeskus (varasemalt nimetati ka Soomaa looduskeskuseks) asub Kõrtsi-Tõramaal, keset Soomaa rahvusparki. Tulles Soomaale autoga, jalgsi või rattaga, saad külastuskeskuses ringi vaadata, jalgu puhata ning uurida, kuhu ja kuidas edasi. Külastuskeskuses jagatakse teavet piirkonna puhkevõimaluste ja RMK matkatee harude kohta.

Külastuskeskuse eesmärk on kaitseala väärtuste tutvustamine, külastuskorralduse informatsiooni jagamine ja keskkonnahariduslike tegevuste korraldamine. Külastuskeskuses saab vaadata rahvusparki tutvustavat filmi ja tutvuda loodust ning kultuuripärandit tutvustava püsiekspositsiooniga. Keskuses korraldatakse erinevaid hariduslikke programme ja üritusi (õppepäevad, loodusõhtud jpm).

Soomaa rahvuspargi külastuskeskus on rajatud endise Kõrtsi-Tõramaa talukompleksi kohale. Külastuskeskuse kompleksi kuuluvad külastuskeskuse hoone, endine taluelamu, aitkuur, puukuur, kelder, saun. Külastuskeskuse juures asub kaks lõkkeplatsi, telkimisala, varjualune, kaks kämpinguhoonet, laste mänguväljak ja infrastruktuuri rajatised. Külastuskeskuse arendamisel tuleb säilitada võimalikult palju endise talukoha hooneid ja talukoha nn õhustikku. **Eriti väärtuslikud on säilinud taluelamu ja aitkuur.**

Vana –Tõramaa kõrtsi hooned aitas 1882. aastal ehitada Vastemõisa mõis. Kõrtsmikuks sai Jaan Naaris koos abikaasa ja poeg Peetri ning tütar Annaga. Kõrts paiknes taliteede ristumise kohas ning hooajaliselt külastajatest puudus ei olnud. Jaan oli juba surnud, kui ta poeg Peeter mängis Kõpus Liivakivi Jaaniga kaarte ning kaotas kaardimängus kõrtsikoha Jaanile. Jaan kolis oma abikaasa Leenaga Kõrtsi-Tõramaaale. Algselt oli kõrtsihoone vanas rehielamus, aga see põles maha ning Jaan ehitas selle asemele uue hoone. Lastest jäi kodumaile poeg Oskar, kes pidas vanaposipõlve. Oskari elupäevad lõppesid 1997. aastal. Maja oli heas korras. Maja ümber oli kuusepuust põimitud aed, palju oli lilli. Eriti rohkesti oli flokse.

Jutustas Lilli Martinson.

Foto 1. Kõrtsi-Tõramaa elumaja 1998.aastal enne külastuskeskuse ehitamist.

Kaitsekorraldusperioodil 2012–2021 on Soomaa rahvusparki külastuskeskuses tehtud järgmised tööd: parkimisplatsi rajamine, välisvalgustuse paigaldamine, õuealale tõkkepuu paigaldamine, teisele korrusele õppeklassi rajamine ja sisustamine.

Külastuskeskuse tegevuse edasiarendamiseks on kavandatud külastuskeskuse peamaja laiendamine. Soomaa rahvusparki külastuskeskuse peahoonele on planeeritud ehitada uus tiib, mis kataks ära loodushariduse edendamiseks ning külastajate teavitamiseks ruumide vajaduse ning sobituks olemasoleva hoonega. Loodushariduse edendamiseks rajatakse väliklass ja täiendatakse loodusklassi varustus. Külastajate arvu suurenemise tõttu on vajalik parkimisplatsi suurendamine.

Laiendatud hooneosasse rajatakse uuendatud Soomaa rahvusparki tutvustav ekspositsioon. Külastuskeskuse ekspositsiooni eesmärk on tõsta ja arendada erinevate sihtrühmade keskkonnateadlikkust. Tutvustada tuleb Soomaa rahvusparki väärtusi, Soomaa viiendat aastaaega ning UNESCO pärandisse kantud haabjat. Anda piltlik ülevaade ülejutuse tekkest, erinevate aastate veetasemest. Kirjeldada rabade tekke protsessi ja liigirikkust. Tutvustada Eestit kui metsarikast riiki. Õuealale tekitada ekspositsioon, mis on seotud metsa ja metsloomadega. Näiteks Kopra onn, imiteerides looduslikku koprapesa jm. Ekspositsiooni uuendamiseks on RMK poolt ette valmistatud lähteülesanne „Maa täis vett”.

Meetmed

1. Külastuskeskuse peamaja laiendamine.
2. Uue Soomaa rahvusparki tutvustava ekspositsiooni rajamine.
2. Väliklassi rajamine.
3. Olemasoleva hoonestuse hooldamine ja remontimine.
4. Kommunikatsioonide ja välirajatiste rekonstrueerimine.
5. Laste mänguplatsi uuendamine.
6. Parkimisplatside, teeradade ja sissesõidutee korrastamine ja uuendamine.
7. Haljastuse hooldus.

3.2. KARUSKOSE METSAVAHI KORDON

Soomaa rahvusparkis on üks riigile kuuluv metsavahimaja koos abihoonetega. RMK on metsavahimaja sauna rajanud Karuskose metsamaja. Karuskose metsavahi saun ehk Karuskose metsamaja on endine Karuskose metsavahikordoni saun. Karuskose metsavahikordon on ehitatud 20. sajandi esimese poole tüüpprojekti järgi metsavahi kordoniks. Eesmärk on Karuskose kordonist arendada välja loodushariduse/ühistegevuse/kogukondliku koostöö tugipunkt ning rajada ekspositsioon piirkonna ainelise kultuuri tutvustamiseks.

Foto 2. Karuskose metsavahikordoni hooned.

Metsamaja on tagasihoidlik ja sobib vähenõudlikule matkasellile. Jahedama ilma korral saab saunaahu soojaks kütta. Metsamaja asub Raudna jõe kaldal, maja läheduses asub lõkkeplats ja soovi korral on võimalus matkata Ingatsi õpperajal.

Meetmed:

1. Karuskose metsavahimaja kompleksi elumaja kompleksne renoveerimine küttesüsteemide remontimine ja maja korrastamine loodushariduse ja teadustööde tugipunktiks.
2. Karuskose metsavahimaja abihoonete kompleksne restaureerimine (renoveerimine) ja kaasaegsel otstarbel rakendamine.
3. Karuskose metsavahimaja ning kompleksi kõrvalhoonete hooldus.
4. Karuskose metsavahimaja ümbruse ja haljastuse korrastamine, õunaaia uuendamine, puude lõikus, piirdeaia taastamine, pinnase tasandamine, kuivenduskraavide puhastamine jms.
5. Karuskose metsavahimajast loodushariduse tugipunkti väljaarendamine.
6. Karuskose metsamaja hooldus ja korrastamine.

3.3. TIPU LOODUSKOOL

Soomaa rahvuspargis Tipu külas asub Tipu Looduskool. MTÜ Tipu Looduskool on vana Tipu koolimaja baasil alustanud keskkonnahariduskompleksi väljaarendamisega. Tipu Looduskooli missioon on parandada inimeste suhet loodusega, peatada inimeste võõrandumist loodusest, propageerida alternatiivseid elustiile, anda selleks vajalikke tõukeid ja toetada jätkusuutlikku ümberkäimist loodusega.

1895. aastal pühitseti endine külakõrts koolimajaks. Kooli asutajaks ja ülalpidajaks oli Kõpu mõisnik Stryk, temale läks ka tollane koolimaks, 1–3 rubla aastas. Tipu Algkool sündis 1932. aastal, millal võeti Taki koolimaja tükkideks lahti ja pandi uuesti Tipu külas kokku. Parimatel päevadel õppis Tipu algkoolis 40–50 poissi-tüdrukut. Elanike arvu vähenedes suleti kool 1964. aastal. Viimati õppis koolis 12 õpilast. Edaspidi kasutati koolimaja rahvamajana ja

raamatukoguna. Alates 1968. aastast oli maja Tartu Ülikooli praktikabaasiks, kus ligi kahekümne aasta jooksul sooritasid oma praktikume 1200 üliõpilast. Tänapäeval kuulub maja Põhja-Sakala vallale ja Tipu koolimaja juures tegutseb Tipu Looduskool.

Foto 2. Tipu koolimaja 1965–70. aastatel.

Aastaringselt toimuvad õppeprogrammid lasteaia lastele ning põhikooli ja gümnaasiumi õpilastele, töetoad, matkad, laste- ja noortelaagrid. Looduskoolis asub avatud õueala vabaõhuklassi, lõkkekohta, pitsaahju, laste mänguväljaku, vee-mänguala, puuonni, tiigi, infotahvliite ja koduloomadega. Tipu Looduskooli juurest saab algust Pauna kultuurilooline matkarada, mis viib koolimajast mööda Halliste jõe kaldal asuva Pauna taluni, Villem Reimani sünnitaluni.

MTÜ Tipu Looduskool on vastuvõttev organisatsioon Saksamaal keskkonnakaitsest ja loodusharidusest huvitatud noortele ehk ökoloogia-aasta vabatahtlikele ning Euroopa Solidaarsuskorpuse vabatahtlikele. Looduskooli tegevustesse panustavad vabatahtlikud nii Eestist kui töölaagrite käigus ka teistest Euroopa riikidest. Vabatahtlike abiga hooldab looduskool suure kaitseväärtusega Oksa puisniitu.

Kaitsekorraldusperioodil 2012–2021 on MTÜ Tipu Looduskool poolt tehtud järgmised tööd: Vabaõhuklassi ja tiigi-tuletõrje-veevõtukohta rajamine; parkla, sõidu- ja jalgteede rajamine; õueala atraktsioonide rajamine (savi-pitsaahi, lõkkekoht, ökoaed, paljajalurada, aedikud koduloomadele, puuonn); külamaja veesüsteemi ja biopuhasti rajamine; keskkonnahariduslike programmide kontseptsioon ja materjalide koostamine.

Tipu Looduskooli tegevuse edasiarendamiseks on vajalik hooldada avatud õueala, säilitada ja rekonstrueerida Tipu koolimaja hoonet.

Meetmed:

1. Tipu koolimaja katuse uuendamine ja muud hoone säilitamise ja kasutusevõtu jaoks vajalikud rekonstrueerimistööd.
2. Õueala hooldamine ja hoonete remont.

3. Tipu külamaja küttesüsteemi paigaldamine.
4. Tõsta keskkonnateadlikkust ja loodust väärtustavat hoiakut elamusliku ja praktilise loodus- ja oskushariduse kaudu.
5. Koostöös teiste organisatsioonide ja eestvedajatega hoida ning tutvustada Soomaa rahvusparki loodus- ja kultuuripärandit.
6. Jätkata õppeprogrammide, laagrite ja huvitegevuse korraldamist ja elluviimist.

3.4. HÜPASSAARE – MART SAARE MAJAMUUSEUM

Helilooja esivanemad asusid Kuresoo sooservale elama 19. sajandi algul. 1830. aasta paiku anti neile perekonnanimeks Saar. Koht oli kehv – osalt soine ja vesine, osalt kividerohke. Majamuuseum Eesti heliloomingu suurkujule asutati 1964. aastal, varsti pärast helilooja surma. Täna on majamuuseum riigi omanduses ja on Viljandi muuseumi hallata. 1. oktoobril 2017 avas renoveeritud muuseum taas uksed Mart Saare 135. sünniaastapäevale pühendatud muusikapäevaga. Kultuuriministeeriumi toetusel läbis Mart Saare majamuuseum põhjaliku remondi ja rõõmustab külastajaid värske ilmega. Avalikku kasutusse on võetud hoone kogu esimene korrus ja teisel korrusel on sisustatud külalistuba.

Looduse keskel asuv helilooja Mart Saare majamuuseum paelub vaikuse, linnulaulu, uduste päikesetõusudega. Mart Saarele oli see paik muinasjuttude ja lapsepõlvemälestuste, laanehaldjate ning metsa salapära maa. Siit on ta oma laulud võtnud ja leelod leidnud. Kauge ja eraklik paik sobib hästi linnakärast väsinud inimesele puhkuseks, loomeinimestele inspiratsiooni ammutamiseks, õpilastele teadmiste kinnitamiseks või lihtsalt mõnusaks äraolemiseks.

Foto 3. Hüpasaare eluhoone.

Muuseumis saab tutvuda Mart Saare elu ja loominguga kas iseseisvalt või juhendatud ringkäigul. Avar õueala pakub häid võimalusi mängudeks ja ürituste korraldamiseks⁶.

⁶ <http://muuseum.viljandimaa.ee/martsaar>

Majamuuseumi tegevuse edasiarendamiseks on koostatud Mart Saare muuseumi tegevus- ja tasuvusanalüüs ning kava endisest laudast külastushoone ehitamiseks.

Meetmed

1. Amortiseerunud lauda lammutamine ja selle asemele külastushoone ehitamine.
2. Lasteala rajamine, sh laste mänguväljak ja lasterada.
3. Õunapuuaia serva väikeloomalauda ehitamine.
4. Karjamaa serva lammastele varjualuse ehitamine.
5. Olemasoleva hoonestuse korrastamine, sh elumaja katuse remontimine.
6. Kanalisatsiooni puhastusseadete paigaldamine ja imbväljaku rajamine.
7. Parkimisplatside, teeradade ja sissesõidutee korrastamine.
8. Haljastuse hooldus.

3.5. ÕPPE- JA MATKARAJAD

Soomaa rahvusparki tutvustamiseks on rajatud loodusrajad. Loodusrajad jagunevad infomaterjalide ja -stendidega varustatud õpperadadeks ning ilma infostendideta matkaradadeks. Soomaa rahvusparki külastusrajatiste paiknemine on toodud lisas 9. Tööde täpsemaks planeerimiseks on RMK poolt koostatud külastuskorralduskava „RMK Pärnu-Viljandi külastusala külastuskorralduskava 2020–2029”.

Hüpassaare õpperada

Kuresoo raba ja metsade ökosüsteeme tutvustav rada kulgeb algusosas umbes kilomeetri ulatuses läbi kõdusoometsa, seejärel mööda laudteed läbi mitmekesise soomaastikuga Kuresoo raba. Õpperaja lõpus paikneb helilooja Mart Saare majamuuseum. Õpperada on läbitav jalgsi. Raja pikkus on 4,1 km, rada tutvustab raba ja erinevate metsade ökosüsteeme ning Mart Saare majamuuseumi.

Ingatsi õpperada

Raja esimene pool viib läbi lodumetsa, misjärel tõuseb see mööda Eesti kõrgeimat rabarinnakut (8 m) üles Kuresoo rabale. Rabarinnakule on püstitatud vaatetorn. Edasi viib laudtee laugaste vahele. Rabarinnakult alla tulles saab valida, kas edasi liikuda mööda käidud teed või keerata laudteelt ära metsa pinnasrajale. Metsa all kulgeva raja pikkus on 1,2 km. Õpperaja lähedal asuvad rahvusparkis ainsana säilinud Karuskose ripsild ja 20. sajandi algusaja arhitektuurinäide Karuskose metsavahikordon. Rada on läbitav jalgsi. Raja pikkus on 3,6 km.

Koprarada

Rada kulgeb läbi soovikumetsa, hämara kuusiku ja heleda sõnajala-kaasiku. Kobaste elutegevust ja Mardu oja ökosüsteemi tutvustav rada on kevadiste üleujutuste ajal suures ulatuses üleujutatud. Ringina kulgev õpperada on läbitav jalgsi ning invarajal nii ratastooli kui lapsevankriga. Raja pikkus on kokku 1,8 km, millest invarada on 0,7 km (edasi-tagasi).

Kuuraniidu õpperada

Laudteed mööda kulgev õpperada viib läbi vana kõdusoometsa ja toob ringiga alguspunkti tagasi. Vaatamisväärsusteks on suured ja võimsad haavad, lopsakad sõnajalad, tuules murdunud puud ning liigirikas seenestik nii maapinnal kui kõduneval puidul. Rada on läbitav jalgsi. Raja pikkus on 0,8 km.

Lemmjõe õpperada

Jalgrada kulgeb mööda Raudna jõe kallast kuni Raudna ja Lemmjõe ühinemiskohani. Sealt läheb rada mööda Lemmjõe kallast ja lõpeb Kuusekääril. Rada tutvustab lammimetsa ja lodumetsa ökosüsteeme. Õpperaja ääres köidavad tähelepanu kobraste tegutsemisjäljed ning Soomaa rahvusparki ainus kaitsealune üksikobjekt – Lemmjõe tamm. Enam kui 200 aasta vanune tamm. Rada on läbitav jalgsi ja raja pikkus on 4,8 km.

Meiekose õpperada

Rada tutvustab Tõramaa jõe suudmeala luhtasid, kunagist Tõramaa küla maastikku, luhaniitude ja lammimetsade ökosüsteeme. Need on ka üks osa Soomaa pärandmaastikest. Rännakut võib alustada kas Tõramaa või Meiekose poolsest otsast. Rada võib läbida nii jalgsi, jalgratta, hobuse ja talvel suuskadega. Raja pikkus Tõramaa poolsest parklast Meiekosele koos kõrvalpõigetega niitudele on 3,7 km. Meiekoselt tagasi mööda maanteed on 2,3 km.

Pauna kultuurilooline rada

Rada saab alguse Tipu looduskooli juurest ja mööda Halliste jõeäärt ning külamaastikku kulgedes tutvustab Tipu küla olulisi kultuuriloolisi paiku. Rada on nime saanud Pauna talu järgi, mis on ühiskonnategelase, kultuuriloolase Villem Reimani (1861–1917) sünnikodu. Rada on läbitav jalgsi. Raja pikkus on 3 km.

Riisa õpperada

Rada tutvustab rabaökosüsteemi. Rada algab suure maantee lähedalt ning kulgeb üle raba laugastikuni. Laugastiku servas on puidust vaatetorn. Ringjalt kulgev rada annab võimaluse lisaks laukalisele rabale tutvuda ka Navesti jõe äärsete metsade ning jõe endaga. Õpperada on läbitav nii jalgsi, ratastooli kui lapsevankriga. Raja pikkus on 4,8 km, millest invarada 1,22 km (edasi-tagasi suunaline).

Ördi järve õpperada

Õpperada juhatab jalgsimatkaja Soomaa ainukese järveni – Ördi järveni (pindala 4,4 ha), mis on jäänuk kunagisest suurest jääjärvest. Rada annab ülevaate järve soostumise tagajärjel tekkinud rabast ning seal leiduvatest liikidest. Pikkus ühes suunas on 1,3 km.

Tõramaa küla kultuurilooline rada

Tõramaa küla kultuurilooline rada viib rahvusparki külastuskeskusest Tõramaa küla vanadele taluasemetele.

RMK Oandu-Ikla matkatee

Soomaa rahvusparki läbib RMK Oandu-Ikla matkatee. Matkatee jõuab Soomaa rahvusparki Hüpassaare juures põigates põhirajast kõrvale Hüpassaare laagriplatsile. Matkatee ise kulgeb mööda suuremaid metsateid Hüpassaarest Kibaruni ja sealt edasi mööda metsateed Härma maantesillani ja sealt edasi mööda Kildu-Oksa-Tõramaa maanteed Tõramaani ning seejärel edasi mööda Kõpu-Tõramaa-Jõesuu maanteed kuni Sandranõmme teeni. Matkatee äärde jäävad Oksa laagriplatsid, Kuuraniidu matkarada, Mulgi heinamaa ja Mulgi heinamaa laagriplats Kuusekäära talu ja Lemmjõe keelemetsa matakraja, rahvusparki külastuskeskus, Tipu laagriplats ja vaatetorn, Tipu kultuurilooline rada ja Tipu looduskool.

Hüpassaarest rahvusparki kirdenurgast Sandranõmme teeni rahvusparki lõunaservas on matkaraja pikkuseks kokku 34,2 km, sellest 25,2 km on rahvusparki territooriumil.

Planeeritavad rajad

Kuresoo matkarada I (Karuskose-Lemmjõe matkarada) – viib mööda Raudna jõe kallast Karuskoselt Lemmjõe, ühendab omavahel Lemmjõe ja Ingatsi õpperada. Raja pikkus on 3 km.

Oksa kultuurilooline rada – matkarada, mis tutvustab Oksa piirkonna loodus- ja kultuurmaastikku ning kultuuripärandit. Oksa matkaraja erinevad osad tuleb ühendada ühtseks ringikujuliseks tervikuks. Matkaraja väljaehitamiseks on vaja rajada ripsild üle Lemmjõe ning sillakesed üle kunagiste kuivenduskraavide. Rajatava matkaraja kogupikkus on 1,4 km. Hooldustööde hõlbustamiseks tuleks rada katta hakpuiduga.

Tipu õpperada – tutvustab Tipu küla kultuurilugu, luhamaastikku ja Pääsma lodumetsa.

Soomaa südamete matkatee – Ringikujuline matkarada ühendab Soomaa rahvusparki keskel asuvad matkarajad (Ingatsi õpperada, Meiekose õpperada, kaitsekorralduskavaga planeeritav Kõrtsi-Tõramaa – Karuskose matkarada) terviklikuks matkateeks, soodustada rahvusparkis jalgsi liikumist, vältida suuremaid sõiduteid. Matkatee tutvustab rahvusparki olulisemaid väärtuseid (raba ja rabarinnak, lammimets, lamminiit, tamme-puisniit, Raudna jõgi, Tõramaa oja, vanad talukohad (Pärna, Karuskose, Üleoja), haabjakultuur, ripsild, suurvesi).

Meetmed

1. Matka- ja õpperadade hooldus ja korrastamine.
2. Külastuse mõju hindamine kaitsealustele elupaikadele ja teistele kaitseväärtustele seiresammuga 5 aastat.
3. Uute matkaradade rajamine.

3.6. LÖKKEKOHAD, TELKIMISALAD

Soomaa rahvusparkis on 21 ettevalmistatud lõkkekohta (tabel 2). Lõkkekohad on Hüpasaare, Karuskose metsavahi, Kuuraniidu, Kõrtsi-Tõramaa, Lemmjõe keele metsa, Läti torni, Meiekose saarte, Meiekose tamme, Meiekose randumissilla, Kirbu, Muinasküla, Mulgi heinamaa, Oksa küüni, Oksa, Oksa aida, Ruunaraipe, Toonoja, Halliste luha, Abaja, Tõramaa oja, Öördi metsaonni.

Lõkkekohtade juurde kuulub taristu, mis koosneb kuivtualetist, kas katusega laud-pingist või lauast ja pinkidest. Lõkkekohtade juures on võimalik telkida. Enamasti mahub ühe lõkkekoha juurde telkima 2 kuni 4 telki (arvestatud on tavalise 4-kohalise telgi suurusega). Suuremad telkimisalad, kus mahub telkima suurem arv telke, on Meiekose lõkkekohtade juures, kus kokku mahub telkima 10 telki. Hüpasaares lõkkekoha juures, kus mahub telkima 20 telki ja Kõrtsi-Tõramaa külastuskeskuse juures, kus võib telkida kuni 10 telgiga. Kõrtsi-Tõramaal on võimalik saada puhast joogivett.

Tabel 2. Soomaa rahvusparkis olevad ettevalmistatud lõkkekohad.

Lõkkekoht	Asukoht	Parkimine	Telkimisvõimalused (4- kohaline telk)	Märkused, varustus
Abaja	Meiekose matkaraja ääres	5 autot	Kuni 4 telki	Lahtine lõkkease grillrestiga, puude varjualune, kuivkäimla, pingid
Halliste luha	Halliste luha servas	3 autot	1 telk.	Lahtine lõkkease grillrestiga, katusealune, kuivkäimla, vaatetorn.
Hüpasaare	Hüpasaare majamuseumi naabruses	20 autot	Kuni 20 telki	Lahtine lõkkease grillrestiga, puude varjualune, 2 kuivkäimlat ja katusealune, infostendid ja prügikastid

Karuskose metsavahi	Karuskose metsamaja hoovis	5 autot või 3 väikebussi	Ainult metsamaja klientidele, kuni 20 telkijat	Ujumisvõimalus, metsamaja, kuivkäimla, lahtine lõkkease grillrestiga
Kirbu	Karuskose metsavahi tee otsas	3 autot	Kuni 2 telki	Lahtine lõkkease grillrestiga, kuivkäimla, pingid
Kuuraniidu	Kuuraniidu õpperaja alguses	6 autot	Kuni 5 telki	Kuivkäimla, puude varjualune, infoalused, lahtine lõkkease grillrestiga, Kuuraniidu õpperada
Kõrtsi-Tõramaa	Soomaa külastuskeskuse kõrval	20 autot	Kuni 10 telki	Lahtine lõkkease grillrestiga, laudade ja pinkidega varustatud katusealune (36 istekohta), puude varjualune, kuivkäimla, niidetud plats telkimiseks, veevõtukoht ja kätepesukoht
Lemmjõe keelemetsa	Kuusekäära, Lemmjõe õpperaja ääres	7 autot	Kuni 5 telki	lõkkekoht grillrestiga, puude varjualune, kuivkäimla
Läti torni	Tipu külas	7 autot	Kuni 2 telki	Lõkkekohas on vaatetorn, lahtine lõkkease grillrestiga, katusealune, kuivkäimla, puudealus ja infotahvlid
Meiekose randumissild	Meiekose maantee silla juures	3 autot	Kuni 2 telki	Lõkkekoht grillrestiga, puude varjualune
Meiekose saarte	Meiekose maantee silla juures	3 autot	Kuni 4 telki	Lõkkekoht grillrestiga, puude varjualune, kuivkäimla, varjualune
Meiekose tamme	Meiekose maantee silla juures	3 autot	Kuni 2 telki	Lõkkekoht grillrestiga, puude varjualune, kuivkäimla, metsaonn
Muinasküla	Meiekose matkaraja ääres	5 autot	Kuni 4 telki	Lahtine lõkkease grillrestiga, puude varjualune, kuivkäimla, pingid
Mulgi heinamaa	Mulgi heinamaa servas	5 autot	Kuini 5 telki	Lahtine lõkkease grillrestiga, puude varjualune, kuivkäimla, infostend
Oksa	Tõramaa-Kildu maantee ääres Oksa silla juures	4 autot	Kuni 3 telki	Lahtine lõkkease grillrestiga, puude varjualune, kuivkäimla, infostend, katusealune
Oksa aida	Oksa aida juures	2 autot	Kuni 3 telki	Ait-metsaonn, lahtine lõkkease grillrestiga, puude varjualune, kuivkäimla
Oksa küüni	Oksa küüni juures	2 autot	Kuni 3 telki	Oksa küün-metsaonn, kuivkäimla, lõkkease, infostend
Pärna	Endise Pärna talu hoovil	-	Kuini 3 telki	Kinnine lõkkease, pingid, metsaonn.
Ruunaraipe	Ruunaraipe luidete alal	6 autot	Kuni 2 telki	2 lahtist lõkkeaset grillrestiga, puude varjualune, kuivkäimla ja infostend
Toonoja	Toonoja Mardi talu	-	Kuini 3 telki	Lahtine lõkkease grillrestiga, puude varjualune, kuivkäimla, metsaonn
Öördi	Öördi õpperaja alguses	4 autot	Kuni 3 telki	Metsaonn, lahtine lõkkease grillrestiga, puude varjualune, infostend ja kuivkäimla. Öördi õpperada.

Meetmed

1. Lõkkekohtade hooldus.
2. Lõkkekohtade renoveerimine.

3.7. METSAONNID

Metsaonn on lihtsa konstruktsiooni ning reeglina ühe ruumi ja spartaliku sisustusega lukustamata uksega hoone. Metsaonni kasutamine toimub igaüheõiguse põhimõtete alusel, on kasutajale tasuta, kuid üldjuhul ööbimiseks üheks ööks.

Oksa ait-metsaonn

Oksa aida juures on võimalik pikniku pidada ja telkida. Vähenõudlikule matkajale pakub peavarju õdus vana ait, kus saab vihmase ilma või väsimuse korral end välja puhata.

Oksa küün-metsaonn

Vähenõudlikule matkajale pakub peavarju õdus vana küün, kus saab vihmase ilma või väsimuse korral end välja puhata. Kuival ajal on siin võimalik ka telkida.

Öördi metsaonn

Öördi metsaonn asub Öördi õpperaja alguses. Siin on võimalik pikniku pidada, telkida või puhata metsaonnis. Matkaja saab teha retke Öördi rabas asuvalle Öördi rabajärve kaldale.

Meiekose tamme metsaonn

Meiekose metsaonn asub maalilise Raudna jõe kaldal kunagise maantee sillakoha juures suure tamme all. Siin on võimalik pikniku pidada, telkida või puhata metsaonnis.

Toonoja metsaonn

Toonoja metsaonn asub Toonoja rabasaarel endise Mardi talu suitsusaunas. Toonojale pääsemine on raskendatud. Üle Halliste jõe tuleb minna paadiga. Kunagisest Tākussaare talukohast algab vähemärgatav metsarada, mis viib mööda Toonoja kaldal kulgevat kunagist külateed Toomojale. Rada on kohati raskesti läbitav.

Pärna metsaonn

Pärna metsaonn asub endises Pärna talus. Taluhoone on osaliselt korrastatud, paigaldatud on uus laudkatus ja korrastatud elumaja ümbrust. Pärna talu endise aida varemtes asub lõkkekoht. Ligipääs Pärna talule on raskendatud. Üle Tõramaa oja pääseb üle vana truubikoha madala veeseisu ajal. Metsarada Pärna talu juurde on kohati raskesti läbitav.

Planeeritav metsaonn

Lemmjõe metsaonn – kunagise Lemmjõe metsavahikordoni baasil arendada välja Lemmjõe metsaonn. Lemmjõe kordonihoone paikneb Lemmjõe suudme lähedal Lemmjõe paremal kaldal. Kordoni hooneid ümbritsesid kunagi maalilised põllud ja heinamaad ning põhjaservas kõrge mets, mis läks üle Kuresoo rabarinnakuks. Soomaa piirkonna teemaplaneeringu kohaselt on endine Lemmjõe kordoni hoone taastamiseks sobiv hoone, mis sobiks kohandada metsaonniks. Lemmjõe kordoni kujundamine metsaonniks eeldab kordoni ümbruse korrastamist ja hoone remontimist. Samuti on vajalik rajada kuivtualett.

Meetmed

1. Soomaa rahvusparki metsaonnide hooldus.
2. Soomaa rahvusparki metsaonnide renoveerimine.
3. Lemmjõe kordoni kujundamine metsaonniks.

3.8. VAATETORNID

Soomaa rahvuspargis on kolm vaatetorni.

Ingatsi vaatetorn – asub Ingatsi õpperajal Kuresoo rabarinnakul ning sealt avaneb vaade Kuresoo rabamaastikule. Tegemist on raudtorniga, mis asub puidust platvormil rabapinnasel.

Tipu vaatetorn – asub Tipu külas Läti parkimisplatsi juures. Tornist avanevad vaated Tipu luhtadele. Tegemist on raudtorniga.

Halliste luha vaatetorn – asub Halliste luha servas ning on puidust linnuvaatlustorn. Tornist avanevad suurepärased vaated Halliste jõe kallastel laiuvatele luhtadele.

Meetmed

Vaatetornide regulaarne hooldus ja vajadusel rekonstrueerimine.

3.9. RANDUMISSILLAD

Et vältida jõekallaste erosiooni ning tagada veeliikluse ohutus ning paatide vettelaskmise mugavus, on aktiivselt kasutatavate paadimatkade algus- ja lõpp-punktidesse paigaldatud teisaldatavad ujuvad pontoonsillad. Suvised randumissillad on paigaldatud hooajaliselt Kuusekäärale, Meiekosele, ja Riisale. Täiendalvalt on vaja randumissilda Kirbu laagrikohas. Olemasolevad randumissillad ja planeeritavad uued randumissillad on toodud kaardil lisas 9.

Probleemiks on Kuusekäära randumissild, mis paikneb Raudna jõe ääres Kuusekäära maanteeasilla juures. Kuusekäära maanteeasilla juures asuv randumiskoht on väga populaarne veematkade alguspunkt ning hooaegadel on sellel alal väga suur külastatavus. Kaitsekorralduskavaga planeeritakse uue paatide vettelaskmiskoha rajamine ja randumissilla paigaldamine Kuusekäära sillast u 135 meetrit allavoolu jõe paremale kaldale kunagise heinamaakraavi suudmesse. Uue randumissilla paigaldamine eeldab Lemmjõe keele tee korrastamist u 135 m ulatuses ja täiendava parkimisplatsi rajamist.

Paadimatkade paremaks korraldamiseks on kavas paigaldada täiendav randumissild Kirdu lõkkekoha naabrusesse Karuskose kordoni juurde.

Meetmed

1. Ujuvate randumissildade regulaarne paigaldamine ja hooldus.
2. Uute ujuvate randumissildade paigaldamine Kuusekäärale ja Kirbule.

3.10. TEED

Soomaa rahvuspargi külastusobjektid asuvad üksteisest suhteliselt kaugel. Üldjuhul tuleb rahvuspargis liikuda transpordivahendiga. Seepärast on oluline juurdepääsuteede olukord ning parkimisplatside olemasolu külastusobjektide naabruses. Juurdepääsuteed on vajalikud külastusobjektide hooldustööde läbiviimisel. Paljud teed on vajalikud ka poollooduslike koosluste hooldamiseks. Kaitsekorralduskavas ei nimetata eraldi parkimisplatse ja parkimistaskuid, kuna parkimisplatsid ja parkimistaskud on otseselt vajalikud külastusobjektide külastamiseks ning kuuluvad külastusobjektide infrastruktuuri juurde. Parkimisplatside arendamine, hooldamine ja rajamine toimub vastava külastusobjekti arendamise käigus. Külastuskorralduslikult oluliste teede puhul tuleb tagada talvine teede hooldus, sealhulgas teedelt lume lükkamine ning olulisemate parkimisplatside ja

parkimistaskute lumest puhastamine. Külastuskorralduslikult olulisemad teed on Karuskose tee, Öördi tee, Raba tee, Tõramaa luha tee, Mulgi tee, Räksi tee, Ruunaraipe luidete teede võrgustik, Hüpassaare tee.

Kohalikud teed

Karuskose tee – kruusakattega tee, mis on vajalik alljärgnevate objektidele pääsemiseks: Meiekose laagriplatsid, Meiekose metsaonn, Karuskose metsamaja, Karuskose talu, Ingatsi õpperada ja Ingatsi vaatetorn, Karuskose rippsild, planeeritav Karuskose-Lemmjõe matkarada.

Öördi tee – kruusakattega tee metsasihtidel, mis viib Kõpu-Jõesuu maanteelt Öördi lõkkeplatsile ja loodusraja algusesse. Tee äärde jäävad Öördi lõkkeplats, Öördi metsaonn, Öördi õpperada, Öördi rabajärv.

Raba tee – kruusakattega tee metsasihtidel, mis ühendab Ruunaraipe ja Lubjassaare piirkonda Soomaa keskosaga. Väga oluline teelõik Soomaa külastamisel, hooldustööde ja järelevalve korraldamisel, elektriliinide hooldamisel jms.

Tõramaa luha tee – kruusakattega tee metsasihil, mis viib Kõpu-Jõesuu maanteelt Halliste luhtadele. Tee äärde jääb Halliste linnutorn ja lõkkekoht.

Mulgi tee – kruusakattega tee, mis viib ühele Soomaa kaunile luhahainamaale, Mulgi hainamaale. Tee äärde jäävad Mulgi hainamaa lõkkekoht ja Mulgi hainamaa. Tee lõpus on parkimisplats. Tee on vajalik Mulgi hainamaa hooldustöödeks.

Võlli-Kibaru-Härma tee ja Hüpassaare tee – kruusakattega teed, mis ühendab Soomaa rahvusparki Härma piirkonda Hüpassaare piirkonnaga. Oluline teelõik hooldus- ja järelevalve teostamiseks.

Räksi tee – kruusakattega tee, mis ühendab Halliste jõe vasakkaldal hajaliasuvaid talusid Kõpu-Jõesuu maanteega. Piirkonnale oluline liikumistee. Teel paiknevad kaks silda, üks puidust suur sild üle Halliste jõe ja teine väiksem sild üle suure kuivenduskraavi. Tee on vajalik Tipu luhtade hooldamiseks

Meiekose tee – endine Kõpu-Jõesuu maanteelõik, mis on kasutusel Meiekose õpperajana. Tee äärde jäävad Meiekose õpperada, Abaja lõkkekoht, Muinasküla lõkkekoht, Tõramaa oja lõkkekoht, Abaja ja Üleoja talukohad.

Lemmjõe tee – suhteliselt kehvas seisus pinnastee, mis viib Kuusekära silla juurest Lemmjõe metsavahikordoni juurde. Tee äärde jäävad Kuusekära tamme lõkkekoht, Lemmjõe keelemetsa õpperada, Lemmjõe tamm, Lemmjõe metsavahi kordon ja Lemmjõe sild. Osaliselt kulgeb teel Lemmjõe matkarada ning tee on vajalik Raudna ja Lemmjõe kallastel olevate luhtade hooldamiseks.

Kuuraniidu tee – pinnastee metsasihil, mis viib Kuuraniidu õpperaja algusesse. Tee alguses on parkla ekskursioonibussidele, tee lõpus parkla paarile sõiduautole. Tee äärde jäävad Kuuraniidu õpperada, Kuuraniidu lõkkeplats.

Särgoja tee – kehvas olukorras pinnastee lõik, mis viib Särgoja kõrtsi varemete juurde. Osaliselt tee puudub.

Ruunaraipe luidete teede võrgustik (Sauga-Osju tee I ja II, Tohvri-Miiliaugu tee, Raba-Osju tee, Sihi tee, Ruunaraipe tee) – teed mis Kulgevad Ruunaraipe ja Miiliaugu luide piirkonnas, mis viivad Ruunaraipe lõkkeplatsi juurde. On ajalooliselt olulised piirkonna liikumisteed marjulistele ja seenelistele ning rahvuspargi külastajatele.

Joosepi tee – metsasihile rajatud killustikkattega tee, mis viib riigimaanteelt Karuskose talu heinamaadele. Vajalik tee Karuskose luhahainamaade hooldamiseks.

Vodi tee – metsasihile rajatud killustikkattega tee, mis viib riigimaanteelt Halliste jõe Vodi luhale. Vajalik tee Vodi ja Pääsma luha hooldamiseks.

Meetmed

1. Kohalike teede korrapärane hooldus, sealhulgas hooajaline teeservade niitmine, tolmutõrje ja teekatte hõõveldamine.
2. Kohalike teede remontimine ja korrastamine, sealhulgas teetammide puhastamine võsast ja teeserva kändude freesimine, kruusakatte uuendamine, truupide remontimine või asendamine.
3. Külastuskorralduslikult oluliste teede talvine hooldus, sealhulgas teedelt lume lükkamine ning olulisemate parkimisplatside ja parkimistaskute lumest puhastamine.

3.11. INFOTAHVLID

Soomaa rahvusparki tutvustavad infotahvlid annavad ülevaate rahvuspargi kaitseväärtustest ja kaitsekorra. Üldjuhul asuvad kõrvuti kaks infotahvli, millest üks on rahvuspargi üldtutvustav tahvel ning teine rahvuspargi ja piirkonna ülevaatekaart.

Soomaa rahvusparki tutvustavad infotahvlid on paigaldatud Riisa parklasse, Ingatsi parklasse, Meikose parklasse, Tõramaale, Hüpasaarde, Kuuraniidule, Läti parklasse, Tipu kooli parklasse, Kuusekäära parklasse, Ruunaraipe parklasse, Oksa parklasse, Öördi parklasse (lisa 10). Lisaks paigaldada infotahvlid kõikidele randumiskohtadele.

Traditsiooniliselt on rahvuspargi siseselt objektidele suunamiseks kasutatud puidust suunaviitasid. RMK on vastavalt vajadusele asendanud amortiseerunud suunaviidad uute viitadega. 2021. aasta seisuga on kõik objektid viidastatud.

Meetmed

1. Soomaa rahvusparki tutvustavate infotahvlite regulaarne hooldamine.
2. Soomaa rahvusparki tutvustavate infotahvlite uuendamine.
3. Soomaa rahvuspargi suunaviitade hooldamine ja uuendamine.

3.12. SUURED PIIRITÄHISED MAANTEEL

Soomaa rahvuspargi piiridel, kus maantee siseneb rahvuspargi territooriumile, asetsesid kunagi suured puidust kujundatud piiritähised. Tänapäevaks on puidust piiritähis alles ainult Tohvri silla juures luha servas. Soomaa rahvuspargi piirile, suuremate teede äärde, tuleb paigaldada uued suured piiritähised. Uued (soovitavalt puidust) piiritähised tuleb panna Tippu, Riisa raba servas, Tohvri silla juurde, Valgeraba teele, Härmale ja Hüpasaare teele (lisa 10).

Kaitsekorraldusperioodi jooksul on vajalik paigaldatud piiritähiste regulaarne hooldamine (puhastamine, vajadusel värvimine, postide asendamine jms).

Meetmed

1. Soomaa rahvusparki piirile maanteeäärde suurte piiritähiste paigaldamine.
2. Soomaa rahvusparki suurte piiritähiste hooldamine.

3.13. PIIRI- JA VÖÖNDITÄHISED

Vastavalt keskkonnaministri 03.06.2004 määruse nr 65 „Kaitstava loodusobjekti tähistamise kord ja tähised” § 2 lõikele 2 tuleb kaitstav loodusobjekt tähistada nii, et kaitstava loodusobjekti asukohast looduses, kaitsealadel ka eri vööndite ning liikumiskeeldude asukohast, oleks võimalik mõistlikul viisil aru saada. Soomaa rahvusparki kaitsekorraldusliku tegevuse tõhususe aluseks on ala tähistamine. Piiritähised on vajalikud looduses liikujale, teadmaks, et liikuja on jõudnud rahvusparki ning hoiatuseks liikumispiirangutega aladel.

Soomaa rahvusparki välispiirile ja vööndite piiridele on kokku paigaldatud 89 piiritähist. Olemasolevatest tähistest 13 tuleb likvideerida. Need on kas valesti paigaldatud või on pärit ajast enne vööndite piiride korrigeerimist. Täiendavalt tuleb paigaldada 19 uut piiritähist. Uued piiritähised on kavandatud paigaldada olulisemate ja sagedamini külastatavate piirkondade vööndite piiridele. Uued tähised paigaldada Meikose piirkonda, Tõramaa ja Vodi tee, kui suure külastatavusega piirkondadesse. Uued tähised paigaldada Joosepi tee, Mulgi heinamaa ja Rabatee otstesse. Kuna on korrastatud Möldri tee, siis paigaldada piirimärgid Möldri tee äärde. Kuna on taastatud Osju luhta ja korrastatud luhale viivad teed, siis tuleb paigaldada täiendavad piirimärgid Osju luhale viivatele teedele. Piiritähiste kaart on toodud lisas 11.

Meetmed

1. Olemasolevate piiri- ja vöönditähiste korrastamine ja uute tähistega paigaldamine.
2. Soomaa rahvusparki piiri- ja vöönditähiste vajaduspõhine uuendamine.

3.14. KOOSTÖÖ TURISMIETTEVÕTJATEGA

2021. a jaanuaris kinnitas Euroopa Kaitsealade Liit, et Soomaa rahvusparki turismipiirkonna säästva arengu strateegia 2020–2025+ on ühehäälselt heaks kiidetud ning Soomaa rahvusparkile omistati viieks aastaks säästva turismi sertifikaat.

European Charter for Sustainable Tourism in Protected Areas on säästva turismi sertifikaat, mis omistatakse nii kaitsealale kui lähipiirkonnale. Selle eesmärk on kaitsealade säästev majandamine ja kvaliteetsed turismitooted ning -teenused, mis sünnivad koostöös looduskaitseala valitseja, turismiettevõtjate ja kohalike elanikega.

Säästva turismi sertifikaadi kõige olulisemad kriteeriumid on loodus- ja kultuuripärandi väärtuste hoidmine, huvirühmade kaasamine, sotsiaalmajanduslike mõjude hindamine ja säästva turismi strateegia koostamine ning elluviimine. Turismistrateegia aitab teatud ja plaanitud tegevusi süsteemselt arendada nii, et see on kooskõlas nii kaitseala kaitsekorralduskui ka külastuskorralduskavaga.

Tunnustusega kaasneb kohustus strateegia tegevuskava ellu viia kooskõlas looduskaitseliste eesmärkidega. Rohelise Jõemaa Koostöökogu on selleks algatanud ühisprojekti „Koostöö arendamine ja ühtse külastustaristu rajamine Soomaa piirkonnas”, lisaks Leader-toetusele rahastavad projektitegevusi piirkonna kohalikud omavalitsused. Tegevuskavaga on planeeritud Keskkonnaameti osalusel järgmiste meetmete rakendamine:

Meetmed

1. Elupaikade ja liikide uuringud ja inventuurid .
2. Kultuuripärandi uuringud ja inventuurid.
3. Loodus- ja kultuuriväärtuste hoidmine ja arendamine, maastikupildi säilitamine.
4. Hea tava looduses liikumisel koostamine Soomaa eriinfoa.
5. Sihtkohas tegutsevate ettevõtjate ja teenuste pakkujate (sh reisiettevõtjad) teadlikkuse suurendamine rahvusparki territooriumil kehtivatest piirangutest, reeglitest.
6. Giidi- ja matkajuhtide koolitus, giidide akrediteerimine.
8. Külastajate harimine ja teadlikkuse tõstmine kaitsealade toimimisest, väärtustest ning seal viibimise (sh tegevuste) mõjust keskkonnale
9. Turvalisuse tagamise meetmed, sh esmaabikoolituste läbiviimine.
10. Temaatiliste ja pärandkultuuri toetavate sündmuste (sh töötoad, harivad programmid jne) korraldamine.
11. Kohaliku elanikkonna teavitamine (nt sündmuste toimumisest, suurematest arendustest jne) läbi kohalike omavalitsuste ning ettevõtete veebilehtede ja sotsiaalmeedia kanalite, infoüratuste korraldamine ning kohalike kaasamine teenuste ja toodete pakumisel.
12. Ühisürituste toimumine (Soomaa kohvikute päev, Haabjasõit, õppepäevad, Sooülikool jne)
13. Õppereiside korraldamine.
14. Koostöökogu toimumine kolm korda aastas.
15. Infopäevad, arenguarutelu piirkonna arengutest ja planeeritud töödest.
16. Soomaa rahvusparki sissesõiduteedele suurte Soomaa siltide paigaldamine.
17. Kodulehtede aja- ja asjakohasena hoidmine.
18. Matkaradade võrgustiku arendamine (Tõramaa küla, Tipu küla ja Lemmjõe kordoni-Ingatsi rada).
19. Soomaa rahvusparki piirkonna ühtse identiteedi loomine (logode kasutamine, infopunktid, infomaterjalid veebis jne), mis lähtub jätkusuutliku ning säästva arengu põhimõtetest ja kannab vastavat sõnumit ka külastajatele.
20. Huviväärtuste ja -objektide viidastuse üle vaatamine ja korrastamine (sh väljaspool Soomaa RP territooriumi).
21. Keskkonnasäästlike lahenduste koolituse ja lahenduste rakendamine (roheline kontor, taastuvenergia lahendused, kohalik toiduvõrgustik).
22. Soomaa rahvusparki turismipiirkonnas kestliku turismi sertifikaadi omistamine Euroopa Kaitsealade Liidu poolt piirkonna turismiettevõtjatele. Selle raames on toimunud koolituspäevad ja parimate praktikatega tutvumine Matsalu ja Lahemaa rahvusparkides, mis on samuti säästva turismi sertifikaati omavad piirkonnad.

3.15. KAITSEALA TUTVUSTAMINE JA KESKKONNAHARIDUS

Koolitus- ja teavitustöö ülesanne on tutvustada Soomaa rahvusparki kaitseväärtusi, propageerida looduskaitseliste ideid ning tõsta kohalike elanike ja külastajate looduskaitseliste teadlikkust. Koolitus- ja teavitustöö kaudu tuleb suunata kogukondlikku adaptatiivse looduskaitse arengut. Oluline on piirkonna inimeste, ettevõtjate ja vabatahtlike kaasamine

koolitus- ja teavitussürituste korraldamisse. Koolitus- ja teavitustöö Soomaa rahvusparkis toimub kahe keskuse baasil:

Soomaa rahvusparki külastuskeskus – külastuskeskuse tegevussuunad ja meetmed nende saavutamiseks on kirjas peatükis 3.1 „Soomaa rahvusparki külastuskeskus”.

Tipu looduskool – Tipu looduskoolis toimuvad loodusõhtud, seminarid, õppeprogrammid ja koolitused loodusharidusest, säästvat arengut toetavast haridusest, kohalikest traditsioonidest ja käsitööst ning loodussõbralikust ehitusest.

Koostöö käigus ülikoolidega viivad üliõpilased looduskooli baasil läbi oma praktikume, koostavad bakalauruse- ja magistritöid, toimuvad praktikad ning ekskursioonid. Looduskooli partneriteks on kõik teised keskkonnahariduse keskused Eestis ja välismaal.

Keskkonnaamet – Keskkonnaamet korraldab Soomaa rahvusparkis erinevatel radadel piirkonna loodusväärtusi tutvustavaid ja loodussõbralikku käitumist juurutavaid õppeprogramme, mis põhinevad riiklikul õppekaval. Korraldatakse ka üle-eestiliste ja rahvusvahelise tähtsusega päevade puhul matkapäevi ja teisi ettevõtmisi (näiteks Looduskaitsekuu matkad, rabapäeva tähistamine jne). Olulisel kohal on kultuuripärandi teemaliste koolituste, teabe- ja talgupäevade korraldamine ja kogukonna ürituste korraldamine.

Oluline keskkonnahariduse osa on töö Soomaa rahvusparki noorte looduskaitsejatega. Noore looduskaitseja ehk Junior Ranger kursuste eesmärgiks on suurendada noorte keskkonna- ja loodusteadlikkust ning luua ja arendada noorte koostöövõrgustikku rahvusparkide ümber. Noore looduskaitseja kursused on toiminud Soomaa rahvusparkis aastast 2015 (Eestis alates 2004. aastast). Kursust korraldab Keskkonnaamet ning see on mõeldud rahvusparkis ja rahvusparki lähedal elavatele 6.–12. klassi loodushuvilistele noortele. Noorte looduskaitsejate kursus on osa Euroopa Kaitsealade Liidu noore looduskaitseja programmist.

2021. a seisuga on RMK Soomaa rahvusparki külastuskeskusel 13 riiklikust õppekavast lähtuvat õppeprogrammi eelkoolist kuni gümnaasiumiastme ja täiskasvanuteni. Valikus on alati majaprogramm (tutvustab Soomaa rahvusparki, looduskaitset ja Soomaa loodusväärtusi), seljakotiprogramm (tasuta väljalaenatavad õppematerjalid, millega õpetajad saavad iseseisvalt programme läbi viia) ja metsa ning metsandust tutvustav programm. Lisaks on õppeprogrammid raba, soo ja metsaelustiku kohta. Kultuurilooline programm gümnaasiumile ja täiskasvanutele tutvustab Hüpasaare raja rabaloodust ning Mart saare majamuuseumi.

Looduskaitse 110. aastapäeva tähistamise raames lisati geopeituse mängu Soomaad tutvustavad punktid. 2020. aasta Covid-19 pandeemia käigus loodi nutimängud Loquiz keskkonda, et rahvusparki külastajad saaksid iseseisvalt ja kontaktivabalt käia õppe- ja matkaradadel teadmisi hankimas ning liikumas

Raamatud ja trükised:

- EVM toimetised nr 6 „Soomaa. Suurem kui suurvesi: kohanemine ja toimetulek”. Tallinn 2018. Loetav ka veebis⁷.

⁷ <https://evm.ee/est/ponev-ja-kasulik/muuseumi-raamatud/eesti-vabaohumuuseumi-toimetised>

- Keskkonnaamet andis 2016. aastal välja eesti, inglise ja vene keeles trükise „Soomaa rahvuspark”, mille juurde kuulub ka A2 suuruses kaart. 2019. aastal lisandus sama trükis ka saksa keeles. Trükised olemas paberil ja leitavad ka veebis⁸..
- Raamat „Avasta Soomaa”, 2016. Autor Marko Kaldur.
- Soomaa infoleht „Jõhvikas”. Alates 2014. aastast ilmunud 10 numbrit (50–59).
- Soomaa rahvuspark, nagu ka teised Eestimaa rahvuspargid, said 2020. aastal uue ala tutvustava filmi „Soomaa rahvuspargi peidetud väärtused”. Novembris 2017 loodi veebiportaal www.kaitsealad.ee⁹. Lehel on ka Soomaa rahvuspargi leht, kust saab teavet ala loodus- ja kultuuriväärtuste kohta, külastusvõimaluste, noore looduskaitseja programmi kohta ning leiab koostöökogu tegevuste protokollid ja pilte ning materjale toimunud koolituste/ettevõtmiste kohta.

Riigimetsa Majandamise Keskus haldab veebiportaali loodusegakoos.ee, kus asub kõige päevakajalisem info külastusobjektide, RMK korraldatavate ürituste ja pakutavate õppeprogrammide kohta. Infot uuendatakse jooksvalt.

2012. aastal avati Oandu-Ikla matkatee, mis läbib Soomaa rahvusparki. Sellega seoses on välja antud matkatee kaart koos infovoldikuga, kus on kirjas Soomaa rahvuspargis asuvate telkimis- ja puhkekohtade võimaluste kirjeldused¹⁰.

RMK külastuskeskustes on müügil trükitud Soomaa rahvuspargi ja selle matkaradade kaardid erinevates keeltes.

Rahvuspargi tutvustamiseks väljaspool Eestit on oluline osaleda erinevate rahvusvaheliste organisatsioonide töös. Soomaa rahvuspark on alates 1989. aastast rahvusvahelise tähtsusega linnuala (IBA). Lisaks kuulub rahvuspark 1997. aastast rahvusvahelise tähtsusega märgalade ehk Ramsali alade hulka. Alates 2004. aastast kuulub rahvuspark loodus-ja linnualana üleeuroopalisel kaitsealade võrgustikku Natura 2000.

Rahvuspargi kohta käiva informatsiooni levitamiseks on oluline Soomaa rahvuspargi kodulehekülje kaasajastamine ja pidev uuendamine.

Meetmed

1. Soomaa rahvusparki tutvustava interneti kodulehekülje järjepidev uuendamine ja toimetamine.
2. Rahvuspargi info kättesaadavuse tagamine külastuskeskuses.
3. Külastusmahu seire ja külastajauuringu läbiviimine.
4. Õppeprogrammide arendamine ja rakendamine.
5. Soomaa rahvusparki tutvustava infovoldiku korduustrükkimine ja uuendamine.
6. Loodust, kultuuripärandit ja tasakaalustatud keskkonnakasutust tutvustavate teoreetilise-praktiliste koolituste korraldamine kohalikele elanikele, külastajatele ja rahvusparki tutvustavatele giididele.
7. Tipu looduskooli väljaheitamine, programmide koostamine ja rakendamine.

⁸ <https://keskkonnaamet.ee/keskkonnateadlikkus-avalikustamised/keskkonnateadlikkus/trukised#soomaa-rahvuspark>

⁹ www.kaitsealad.ee

¹⁰ https://media.voog.com/0000/0030/9870/files/oanduIklaKaardivihik_20.05.pdf

4. SOOMAA RAHVUSPARGI KAITSEKORRALDUSKAVA AASTATEKS 2012–2021 TÄITMISE ANALÜÜS.

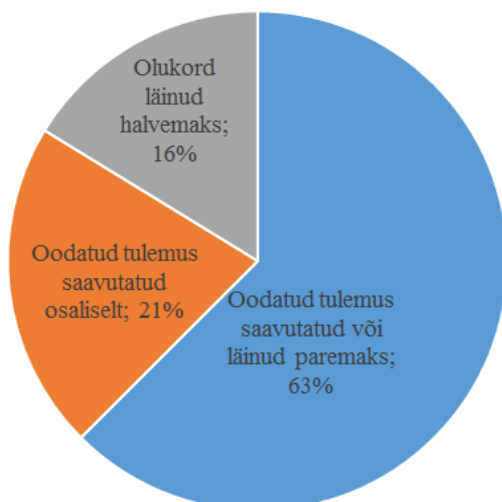
Soomaa rahvuspargi kaitsekorralduskava aastateks 2012–2021 on hindamiskriteeriumite alusel täidetud 87% ulatuses. Täielikult on täidetud 63%, osaliselt on tulemused saavutatud 21% ulatuses ja 16% ulatuses on tulemused kehvemad kui loodeti (joonis 4). Analüüsi koondandmed on toodud tabelis lisa 12.

Kõige paremini on läinud märgade metsade elupaikadega, mille pindalad on kaitsekorraldusperioodi jooksul suurenenud.

Kaitsekorraldusperioodi jooksul on metsad, mis olid loodusala moodustamise ajal noored, loodusliku arengu tulemusena saanud vanemaks ning nende struktuur on muutunud mitmekesisemaks. Viimaste inventuuride andmete kohaselt on suurenenud metsaelupaigatüüpide pindala. Elupaigatüübi soostuvad ja soo-lehtmetsad pindala on suurenenud üle pooleteist (1,5) korra (1382 ha → 2057 ha), elupaigatüübi rohunditerikkad kuusikud pindala on suurenenud peaaegu üle 3 korra (182 ha → 497 ha), elupaigatüübi lammi-lodumetsad pindala on suurenenud üle 37 korra (10 ha → 373 ha).

Uute inventuuride kohaselt on vähenenud elupaigatüübi laialehised lammimetsad pindala 49 ha võrra (96 ha → 47 ha). Seda peamiselt inventuuriandmete täpsustamise tulemusena, kus osad varem laialehisteks lammimetsadeks inventeeritud aladest läks lammi-lodumetsa ja teine osa soostuvate ja soo-lehtmetsade koosseisu. Kui täpsustada Lemmjõe keele metsa elupaigatüüpide levikut, siis seal peaks leiduma täiendavalt laialehiseid lammimetsi.

Linnustiku seire on näidanud, et suurenenud on sookure, rohunepi ja metsise arvukus. Päril oodatud tulemusi ei saavutatud suurte röövlindude ja must-toonekure osas. Viimasel kolmel aastal ei ole Soomaal must-toonekurge pesitsenud. Eeldati ka, et igas suures rabas on üks kaljukotka paar, aga kokku on Soomaal kolm kaljukotkapaari. See-eest on Kuresoo serva asunud pesitsema merikotkas. Vähenenud on ka väike-konnakotka arvukus (11 paarilt 6 paarini).

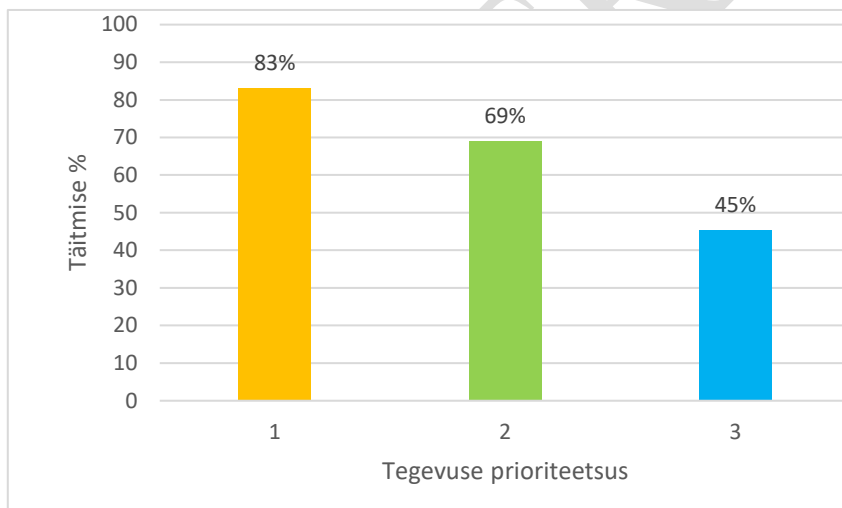
Kaitsekorralduskava täitmise edukust võtavad alla ka sellised liigid, kelle esinemine Soomaal oli küsitav juba kaitsekorralduskava koostamise ajal. Nende liikide mitteleidmist Soomaal ei saa lugeda olukorra halvenemiseks. Sellised liigid on: palu-karukell, kaunis-kuldking, hink, laiujur, tõmmu-ujur, suur-mosaiikliblikas. Viimased uuringud ei ole kinnitanud nende liikide esinemist Soomaal. Suure tõenäosusega sooräts võib Soomaal elada, kuid seda ei ole viimased seireandmed kinnitanud.

Joonis 4. Soomaa rahvuspargi ja Soomaa loodusala kaitsekorralduskava täitmise edukus hindamiskriteeriumite alusel.

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskava aastateks 2012–2021 on planeeritud tegevuste osas täidetud 65% ulatuses. Esimese prioriteedi tegevused on täidetud 83% ulatuses (joonis 5). Tegemata on kaks Lemmjõe tamme ja tamme ümbritseva lamminiidu hooldusega seotud tööd (Lemmjõe tamme võrasse kasvanud kuuskede eemaldamine ja Lemmjõe tamme ümbruse maastiku korrastamine ja kujundamine, jõekallaste korrastamine).

Teise prioriteedi tegevustest on täidetud 69%. Teise prioriteedi tööde puhul on eripäraks, et väga palju kavandatud uuringud on tegemata või teostatud osaliselt. Osaliselt täidetud investeeringutega seotud tegevused infrastruktuuride väljaarendamiseks ja kultuuripärandi säilitamiseks. Hästi on teostatud külastuskorralduslikud tööd ja külastusinfrastruktuuri arendamine.

Kolmanda prioriteedi tegevustest on täidetud 45%. Kolmanda prioriteedi tegevused on tegevused, mis ei ole otseselt vajalikud kaitse-eesmärkide saavutamiseks, kuid on olulised kaitseala tutvustamiseks, teadlikkuse suurendamiseks või kaitseala andmebaaside uuendamiseks. Näiteks on kaitsekorraldusperioodil uuendatud metsaonne, korrastatud Karuskose metsamaja sauna ja ümbruse haljastust, remonditud vaatetorne, teostatud luhtade indikaatorliikide ja liblikate seiret, viidud läbi seenestiku liigirikkuse uuring. Teostamata on näiteks Soomaa valitud ökosüsteemide kompleksne uurimine. Elustikurühmade mitmekesisuse ja arengusuktsessioonide uurimine (Pääsmaa lammimets, Tuhametsa reservaat, Toonoja rabasaar, Lemmjõe keele mets, Härma lodumets, Suitsna tammik, Kuresoo, Tõramaa puisniit, Mulgi heinamaa). Suure töömahu, kuid vähese perspektiivi tõttu on jäänud välja ehitamata näiteks Oksa kultuurilooline rada, Kõrtsi-Tõramaa – Karuskose matkarada, Karuskose metsavahimaja baasil Soomaa ajaloolise ekspositsiooni väljaarendamine jms.

Joonis 5. Soomaa rahvusparki ja Soomaa loodusala kaitsekorralduskava tegevuskava täitmine tegevuste prioriteetsuse kaupa.

5. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED, EELARVE JA AJAKAVA

Tegevuskavas on toodud Soomaa rahvuspargi kaitse-eesmärkide saavutamiseks vajalikud tegevused. Elupaikade soodsa seisundi tagamiseks on vajalik hooldustööde tegemisel arvestada kaitsekorralduskavas seatud tingimustega. Korduste vältimiseks ei ole antud peatükis kirjeldatud kõiki tegevusi, mis on välja toodud kaitseväärtuste peatükis. Antud peatükis on käsitletud tegevusi, mille kirjeldamiseks oli vajalikud täiendavad kommentaarid ja selgitused. Tegevuskava tabelisse 3 on koondatud kõik eelnevates analüüsides esitatud tööd, mis on täitmiseks käesoleva kaitsekorralduskavaga ettenähtud perioodi jooksul. Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

Esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, milleta kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on väärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus; kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus.

Teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele, eksponeerimisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele.

Kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele.

5.1. TEGEVUSTE KIRJELDUS

5.1.1. HOOLDUS, TAASTAMINE JA OHJAMINE

5.1.1.1. LIIV-HUNDIHAMBA KASVUKOHA HOOLDAMINE

Liiv-hundihammas kasvab Ruunaraipe luidete piirkonnas liivastel teeservadel ja metsalagendikel. Liiv-hundihamba kasvukohtade säilitamiseks on vajalik perioodiliselt hoolitseda, et liiv-hundihamba kasvukohal ja kasvukoha ümbruses on vaba liivapinda ning puistu liituvus ei muutuks liiga suureks.

Liiv-hundihamba kasvukohtades tuleb perioodiliselt kord kuue aasta jooksul ligikaudu $\frac{1}{4}$ kasvukoha suurusest eemaldada laiguti samblarinne (kõige parem on seda teha lihtsalt raudrehaga sammalt kokku riisudes). Hooldada korraga pooled teadaolevad kasvukohad. Samblarinde eemaldamine teostada juulikuu lõpus augustikuu alguses, liiv-hundihamba seemnete valmise ajal. Sambla eemaldamisel jälgida, et ei kahjustataks kasvavaid võsuid. Sambla eemaldamist ei pea tegema vahetult kasvavate võsude vahel, vaid piisab, kui seda teha võsuda naabruses.

Metsalagendikul paikneva kasvukoha valgustingimuste parandamiseks tuleb likvideerida alusmets ja vähendada puistu liituvust vana loodusmetsa elupaigatüübis. Kasvukohast lõunasse jääva puistu liituvust tuleb vähendada niipalju, et suvisel keskpäeval ei langeks puulatvade vari liiv-hundihamba kasvukohale. Lisaks puurinde liituvuse vähendamiseks tuleb eemaldada ka osa samblarindest. Kõik raiejäätmed ja eemaldatud samblarinne tuleb kasvukohalt eemaldada. Hinnanguliselt on vaja hooldada liiv-hundihamba kasvukohti kuues kohas kokku 0,2 ha suurusel alal.

Puistu liituvuse vähendamine vana loodusmetsa elupaigatüübis on vajalik I kaitsekategooria liigi kasvukoha säilimiseks. Puud eemaldatakse hinnanguliselt 0,02 ha suuruselt alalt, mis moodustab Ruunaraipe sihtkaitsevööndis paikneva elupaigatüübi pindalast 0,07%. Puud

eemaldatakse ulatuses, mis on vajalik liigi kasvukoha säilimiseks ja selle mõju elupaigatüübi soodsale seisundile ja terviklikkusele on väga väike. Kuna I kaitsekategooria liikide kasvukohtade avaldamine on keelatud, on hooldatavad liiv-hundihamba kasvukohad piiritletud kaitsekorralduskava lisas oleval tööde kaardikihil, mida ei avalikustata.

Tegevus on vajalik liiv-hundihamba kasvukohtade säilimiseks.

Korraldaja: Keskkonnaamet, RMK, I prioriteet.

5.1.1.2. HARILIKU SOOKOLLA KASVUKOHA HOOLDAMINE

Viimastel aastatel on liigi kasvukoht tugevasti võsastunud ja puurinne varjutab kasvukohta. Sookolla kasvukoha taastamiseks tuleb kogu kasvukoha ulatuses likvideerida puurinne, alusmets ja võsa. Enne kasvukoha taastamistööde algust tuleb läbi viia põhjalik ala inventuur, et leida veel säilinud taimi. Et vältida taastamistööde käigus säilinud taimede kahjustamist, tuleb nende kasvukohad märgistada. Hinnanguliselt hõlmab sookolla kasvukoha taastamisala 0,4 ha suurust ala. Isegi, kui ei õnnestu tuvastada sookolla kasvumist alal, on soovitatav kasvukoht taastada. Suure tõenäosusega võib sookold ala taasasustada.

Samaaegselt ala puhastamisega võsast on hea, kui tekib ka vaba liivast pinda, mis osaliselt on veega kaetud. Sookolla noored taimed vajavad kasvama hakkamiseks vaba liivast pinda, mis ei ole otseselt vees aga perioodiliselt liigniiske.

Peale ala puhastamist tuleb perioodiliselt iga 2–3 aasta tagant likvideerida tekkinud järelkasv ja metsauuendus.

Tegevus on vajalik hariliku sookolla kasvukoha taastamiseks.

Korraldaja: Keskkonnaamet, RMK, I prioriteet.

5.1.1.3. KOPRA OHJAMISTEGEVUSED

Koprapaisud likvideeritakse ja kobrae arvukust reguleeritakse piirkondades, kus kobrae tegevus ohustab kaitsealuseid liike ja kooslusi, kohalike inimeste elutegevust või üldkasutatavate teede säilimist. Tegemist on vajaduspõhise jooksva tegevusega. Koprapaisude likvideerimisel ja kobrae arvukuse reguleerimisel tuleb jälgida, et tegevus ei mõjuks negatiivselt kaitsealustele liikidele ja kooslustele. Koprapaisusid võib lammutada aastaringselt ning selle eest vastutab veeseaduse kohaselt maaomanik või valdaja, kelle kinnistul koprapais asub. Soovitatav on koprapaisude lammutamine jahiajal, kui just lõhkumata jätmisega ei kaasne tekkinud kahjustuste kiire süvenemine. Koprapaisude lammutamine kevadperioodil (poegimisajal) ja sellega kaasnev veetaseme langetamine võib kaasa tuua teiste loomaliikide järglaste (näiteks kahepaiksete vastsete ja veelindude poegade) hukkumise. Veetaseme alanedes jäävad kaitseta ka koprakuhilas asuvad koprapojad, kellele kiskjad veetõkketa hõlpsasti ligi pääsevad. Kobrae küttimine toimub vastavalt jahieeskirjale, küttimine väljaspool jahiaega, poegimisajal, on lubatud vaid peale ulukikahjustuskolde ülevaatust põhjendatud juhtudel eriloo alusel, et vältida koprapoegade piinarikast hukkumist.

Kobrae kahjustuste eest kaitsmiseks on vajalik põlispuude kaitsmine võrguga. Tegemist on vajaduspõhise tegevusega. Vajalik on katta võrguga 1,5 meetri kõrguselt vanad lehtpuud, mis on olulise väärtusega jõe ääres asuvatel hõredate puudega kaetud niitudel. Koprad kahjustavad

enamasti neid puid rõngastamisega, st tüve alumises osas ümber puu koore ära närimisega, mille tulemusena puu hukkub.

Tegevus on vajalik poollooduslike koosluste hooldamiseks, maanteede ja teede säilimiseks ning põlispuude kaitseks.

Korraldaja: maaomanikud, RMK, II prioriteet.

5.1.1.4. VÄIKEKISKJATE JA METSSIGADE ARVUKUSE REGULEERIMINE

Tegemist on vajaduspõhise tegevusega, mille puhul reguleeritakse väikekiskjate ja metssigade piirkondlikku arvukust siis, kui täheldatakse kaitse-eesmärgiks seatud linnuliikidele olulist negatiivset mõju avaldavat pesarüüstet, kisklust või väikekiskjate ja metssigade suure arvukusega kaasnevat potentsiaalset ohtu pesarüüsteks või kiskluseks. Samuti reguleeritakse metssigade arvukust poollooduslike koosluste ulatuslike kahjustuste esinemisel.

Tegevus on vajalik maas pesitsevate linnuliikide kaitseks seatud eesmärkide saavutamiseks, poollooduslike koosluste säilimiseks ning niitudel kasvavate kaitsealuste liikide kaitseks.

Korraldaja: Keskkonnaamet koostöös jahindusorganisatsioonidega, II prioriteet.

5.1.1.5. ELUPAIGATÜÜPIDE LIIGIRIKKAD NIIDUD LUBJAVAESEL MULLAL (6270*) JA AAS-REBASESABA JA ÜRT-PUNANUPUGA NIIDUD (6510) HOOLDUS JA TAASTAMINE

Elupaigatüübid liigirikkad niidud lubjavaesel mullal ja aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud on sarnaste ökoloogiliste tingimustega ning seepärast käsitletakse nende elupaigatüüpide hooldustöid ühiselt. Nimetud elupaigatüübid esinevad Soomaa rahvuspargi Navesti jõe kõrgematel kaldavallidel ja Riisa küla piirkonnas Halliste kallastel. Nimetatud elupaigatüüpide säilimiseks on vajalik regulaarne heina niitmine või karjatamine. Elupaigatüübi säilimiseks ei ole ilmtingimata vaja igal aastal niita, kuid niitmise ja karjatamisega tuleb tagada, et elupaigatüüp ei võsastuks ja rohusus ei saaks valitsevaks kõrgekasvulised rohhtaimeliigid.

Poollooduslike koosluste taastamisel tuleb taastatavalt alalt likvideerida puittaimestik, ning freesida kännud, et oleks võimalik taastada regulaarne heina niitmine. Hinnanguliselt on hooldamist vajavate niidualade pindala 75 ha, sealhulgas taastamist vajavad 22 ha (lisa 8).

Tegevus on vajalik poollooduslike koosluste säilimiseks.

Korraldaja: maaomanikud, KeA, RMK, I prioriteet.

5.1.1.6. ELUPAIGATÜÜPIDE LAMMINIIDUD (6450) JA NIISKUSLEMBESED KÕRGROHUSTUD (6430) HOOLDUS JA TAASTAMINE

Lamminiidud ja niiskuslembesed kõrgrohustud on tihti koosesinevad ja üksteiseks üleminevad elupaigatüübid. Niiskuslembeste kõrgrohustute regulaarsel hooldamisel kujuneb neist lamminiitide elupaigatüüp. Lamminiitide hooldamata jätmise korral osa lamminiitidest võsastub, osadest kujuneb niiskuslembeste kõrgrohustu elupaigatüüp. Nimetatud elupaigatüüpide säilimiseks on vajalik regulaarne heina niitmine või karjatamine. Niidetud hein tuleb luhaalalt koristada. Elupaigatüübi säilimiseks ei ole ilmtingimata vaja igal aastal niita,

kuid niitmise ja karjatamisega tuleb tagada, et elupaigatüüp ei võsastuks ja rohustus ei saaks valitsevaks kõrgekasvulised rohttaimeliigid.

Luhad on ajalooliselt olnud eelkõige heinamaad. Luhaniitude hooldamisel on eelistatud niitmine ja seejärel karjatamine. Ideaalis võiks hooldamisel niitmist ja karjatamist vaheldada ühe ala raames. Kõige parem oleks, kui nii hooldamise algusaega kui ka karjatatavat loomaliiki saab aastati varieerida. Lisaks oleks soovitatav mõnel aastal kuni 30% ulatuses luha hooldamata jätmine (Metsoja 2020). Luhtade hooldamisel tule juhinduda luhtade hoolduskavas toodud soovitustest.

Peamised soovitusel luhtade majandamiseks luhtade hoolduskavast

- Luhtadel on sobivaimaks karjatatavaks loomaliigiks veised, eelkõige lihavede kergemad ja vähenõudlikumad tõud.
- Karjaaiad tuleb kindlasti ehitada veepiirini, jättes jõeserva avatuks (karjatatavaks veepiirini) – nii söövad loomad taimestikust puhtaks ka jõe- või vanajõeserva ja pääsevad samas ligi joogiveele.
- Elektrikarjused on soovitatav talveks eemaldada.
- Karjatatavatel luhtadel peaks kindlasti leiduma ka põõsa- või puutukkasid, kus loomadel on võimalik päikese eest varjuda.
- Kahlajatele oluliste luhtade puhul on soovitanud karjatamist alustada kõige varem juuni keskpaigast ja sügisel karjatada võimalikult kaua, et kevadine rohi oleks madal – võimaldab ka loomi hiljem alale viia.
- Loomadele on poollooduslikel kooslustel keelatud anda lisaööta, sh ei tohi loomi karjatada vaheldumisi poollooduslikul ja intensiivkasutuses kultuurrohumaal, sest viimasel söödu jõuaks väetisena luhale, samuti soodustaks selline teguviis võõraste taimeliikide levikut luhta.
- Liiga hiline niitmine põhjustab mitmete ekspansiivsete liikide (eelkõige lämmastikulembesed nõges, mets-harakputk, angervaks, naat, aga ka kõrgekasvulised kõrrelised päideroog ja orashein) hoogsat levikut, mis omakorda vähendab niitude liigirikkust.
- Soovitatav on niita tavalisest väiksem liikumiskiirusega. Soovitatavalt kiirusega 5–10 km/h.
- Soovitus niita suhteliselt kõrgelt ja hiljem ädalal karjatada, et jääks võimalikult vähe kulu.

Soomaa rahvusparki oludest tulenevad soovitusel

- Peale karjatamise on soovitatav elektrikarjused eemaldada.
- Jagada suured luhaalad väiksemateks karjatatavateks aladeks eesmärgiga mitte sulgeda ulatuslikult metsloomade liikumisteid metsa ja jõe vahel. Soovitatavalt ei tohiks ühekorraga tarastatud olla üle 1–1,5 km jõekaldale vastav metsaserv.
- Soovitatavalt jätta metsloomade traditsioonilised ülekäigukohad tarastamata. Metsloomade käiguteede kaardistamiseks kasutada kohalike elanike abi. Nuputada alternatiivseid lahendusi. Näiteks teha metsloomade käiguradade piirkonnas metsaserva rõhtlattidest aed, mida metskitsed ja põdrad kergesti ületavad.

- Karjaaedade paigutamisel arvestada loodusradade kulgemisega. Paigutada karjaaiad nii, et matkarada (näiteks Pauna ja Meiekose rada) ei jääks karjatatava ala sisse. Kariloomad armastavad liikuda mööda matkarada ning matkarada saab tugevalt kannatada. Samuti paigaldada karjaaiad Meiekose matkaraja äärde nii, et loomad ei saaks kahjustada laagriplatse. Meiekose matkarajal panna matkarajalt luhale keeravate kõrvalradade kohale avatavad karjaaiad, mis võimaldaks külastajatel ja raja hooldustehnikal karjatatavale alale pääseda.
- Jälgida, et loomad ei kahjustaks karjatatavale alale jäävaid endiseid talukohti. See on nn peenhäälestamise töö – soovitav on, et endised talukohad oleksid võsast ja heinast puhtad, kuid loomad ei tohiks neid valida oma puhkeplatsiks. Loomad ei tohiks lõhkuda veel säilinud varemeid ja kahjustada maapinda (puhkekohad tambitakse poriseks).

Niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kasvualade majandamissoovitused

- Niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kasvualadel on soovitav kombineerida niitmist, karjatamist ja hooldamata jätmist. Karjatada järjest kaks aasta alates suve teisest poolest (20. juunist alates) lume tulekuni. Jätta kolmas aasta hooldamata. Neljandal ja viiendal aastal niita peale jaanipäeva – niitmise korral püüda jätta suuremad niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kogumid kasvama, seejärel karjatada sügisel ülepinnaliselt ädalal. Kuuendal ja seitsmendal aastal jätta hooldamata.

Etapiti oleks majandamistsükli soovitus alljärgnev:

- 1. ja 2. aasta – karjatada järjest kaks aasta alates suve teisest poolset (20. juunist alates) lume tulekuni.
- 3. aasta – jätta kolmas aasta hooldamata.
- 4. ja 5. aasta – niita peale 1. juunis – niitmise korral püüda jätta suuremad niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kogumid kasvama, seejärel karjatada sügisel ülepinnaliselt ädalal.
- Tsükkel algab otsast peale.

või

- Niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kasvualadel mitte karjatada ja niite enne 25. juulit. Soovitavalt jätta iga kolme aasta tagant luhad hooldamata.
- Niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kasvualadel karjatada alates suve teisest poolest ja sügisel võimalikult kaua, soovitavalt külmade tulekuni. Soovitavalt jätta iga kolme aasta tagant luhad hooldamata.

Niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kasvualad on toodud eraldi kaardikihil. Niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kasvualade kaarti ei avaldata kaitsekorralduskava lisas, kuna I ja II kaitsekategooria liikide kasvukohtade andmeid ei avalikustata (looduskaitseseadus § 53 lg 1).

Lamminiitude taastamistööde soovitused

- Raiutud võsa ja puud tuleb luhalt likvideerida.
- Koos lamminiitude taastamisega on vajalik korrastada ka luhaala servad. Luha servad puhastada võsast ja niidualale kaldu olevatest puudest. Mõistlik on niiduservad korda teha koos niiduala taastamisega, sest praktikas murduvad võsast puhastatud ja kaldu kasvanud lepad rohumaale ja takistavad järgnevatel aastatel niidualade hooldamist.

- Luhal olevad vanad kraavid või kraavikohad (siin mõeldakse luhakraave, mitte väljaspoolt luhta jõkke vett toovaid kraave ja ojasid) tuleb võsast puhastada, kännud freesida ja kujundada laugete kallastega nõvaks, nii et kõrgema veeseisu ja suuremate sadude ajal töotaksid kraavidena, kuid kuivemal ajal võimaldaksid traktoriga niitmist.
 - Luhtade taastamise käigus taastada ka vanade jõesootide ummistunud ühendused jõega.
 - Säilitada (puhastada (paju)võsast) luhtadel madalaid mudaseid kunagi kinnikasvanud soote. Selliste sootide kaldad puhastada võsast ja kännud freesida, kaldad kujundada laugeks nii, et kuivematel aastatel saaks neid niita. (Olulised kahlajate toitumiskohad).
 - Luhtade regulaarseks hooldamiseks on vajalik vastava infrastruktuuri väljajhitamine. Luhtadele viivad teed peavad olema sellised, et kannataksid liikuda rasketehnikaga (heinapallikoormatega ja loomaveokitega). Luhtadele mahasõiduteed peaksid ulatuma mõnevõrra luhta sisse, et neile oleks võimalik läheneda mitme alternatiivset rada pidi. Üks võimalus on kujundada maha sõidu lõpp poolkaare või nt T-tähe kujuliselt.
 - Kraavide ja vanajõgede ületamiseks tuleb rajada kas truubid või koolmekohad. Koolmekohtade probleemiks on, et tugev erosioon kannab ära ka suuremaid munakive, kruusast-killustikust rääkimata. Koolmekohad ei ole kasutatavad sügavate kraavide ja nõgude korral, haaketehnika võib takerdub maapinna taha. Koolmekohtadega on probleeme ka luhaheina talvise väljaveo puhul – kui ka muu luhapind on jäätunud, siis koolmekohtade kohal olev jää on tänu vooluveele uuristatud õhukeseks ning koht muutub läbimatuks. Koolmekoha rajamisel truubi asemel on see eelis, et laseb läbi / üle väga suured veehulgad ja ei ummistu.
- Laugete ja madalamate voolusängide ületamiseks on soovitatav rajada tugevdatud põhjaga koolmeid. Suuremate ojade ja kraavide ületamiseks truupe.

Hinnanguliselt on Soomaa rahvuspargis hooldamist vajavate lamminiidu ja kõrgrohustu niitude pindala 1166 ha. Aastaks 2022. jõudis hooldatavate lamminiitude pindala 1000 hektarini. Potentsiaalselt taastatavaid luhaalasid on Soomaa rahvuspargis u 308 ha.

Lamminiitude ja lamminiitude servades paiknevate niiskuslembeste kõrgrohustute elupaigatüüpide hooldus on vajalik väga paljude kaitseväärtuste säilimiseks. Lamminiitude taastamine ja hooldamine on vajalik Soomaa loodusala ja Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks olevate liikide elupaikade säilimiseks, nagu herilaseviu, kanakull, kiivitaja, laululuik, luhasinirind, niidurüdi, nõmmelõoke, rohunepp, rukkirääk, sookurg, tuuletallaja, täpikhuik, väikekonnakotkas, väikekoovitaja, väikeluik, võot-põõsalind, suur-kuldtiib. Lisaks sellele kaitsealuste taimeliikide ahtalehein, niidu-kuremõök ja siberi võhumõök üleestiliselt oluliste kasvukohtade säilimiseks.

Tegevus on vajalik poollooduslike koosluste ja seal elavate liikide elupaikade säilimiseks. Korraldaja: maaomanikud, RMK, KeA, niitude hooldamine on I prioriteet. Niitude taastamine on 31% ulatuses II prioriteet ja 69% ulatuses III prioriteet.

5.1.1.7. ELUPAIGATÜÜPIDE RABAD (7110*) JA SIIRDE- JA ÕÕTSIKSOOD (7140) LOODUSLIKKUSE TAASTAMINE

Üldjuhul raba ja siirdesoo elupaik ei vaja säilimiseks inimese poolset tegutsemist. Soomaal on vajalik möödunud sajandil rajatud kuivendussüsteemide likvideerimine. Eelmisel kaitsekorraldusperioodil viidi Soomaal läbi rabade servaalade loodusliku veerežiimi taastamine. Suuremaid töid tehti kõigis Soomaa rahvuspargi rabades. Ühtekokku taastati

Kuresoo, Valgeraba, Riisa raba, Kikepera raba ja Öördi raba servalalde loodusliku veerežiimi 1786 ha suurusel alal.

Antud kaitsekorraldusperioodil tuleb jälgida, et rajatud tammid peaksid vett ning toimuks rabakoosluse taastumine. Sõltuvalt seire tulemusest võib olla vajalik olemasolevate tammide remontimine või täiendavate tammide rajamine. Vajadusel tuleb taastatud alalt raiuda kasvama hakanud noored puud ja võsa. Kus täpselt puitaimetikku likvideerida, sõltub seiretööde tulemustest.

Planeeritavad tegevused:

1. Taastatud rabaaladel võsa ja noorte puude likvideerimine.
2. Olemasolevate tamminde remontimine ning täiendavate tammide juurderajamine.
3. Taastatud alade seire.

Tegevus on vajalik raba, siirdesoo ja õõtsiksoo koosluste ja seal elavate liikide elupaikade säilimiseks.

Korraldaja: RMK, KeA, I prioriteet.

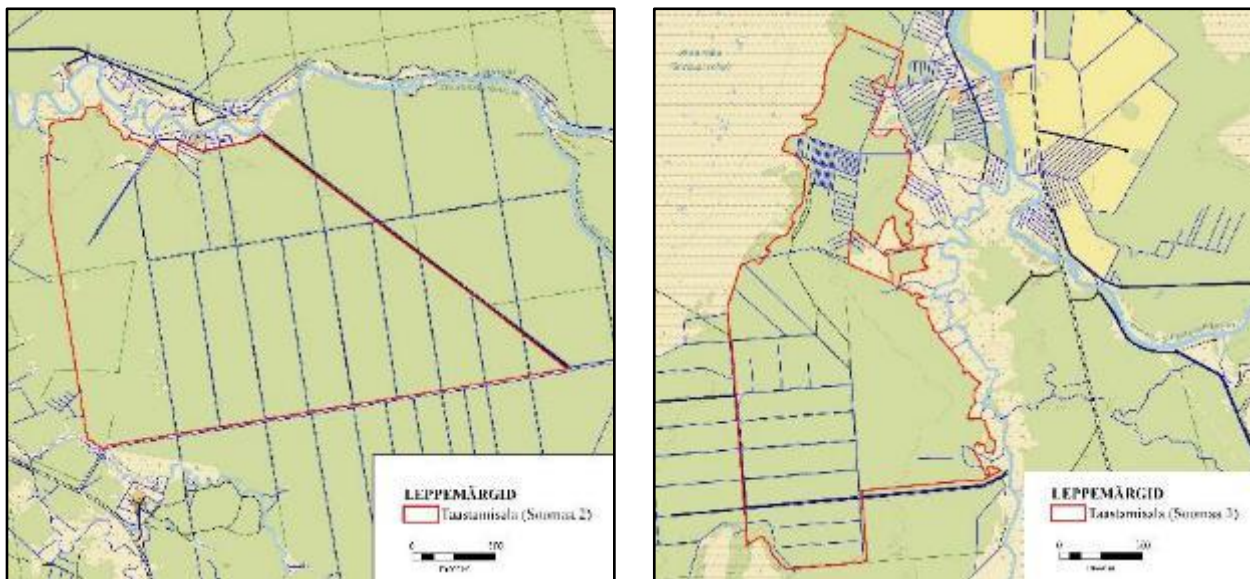
5.1.1.8. METSAELUPAIGATÜÜPIDE LOODUSLIKKUSE TAASTAMINE

Soomaa rahvuspargis esinevad metsaelupaigad on vanad loodusmetsad (9010), rohundirikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*), siirdesoo- ja rabametsad (90D0*), lammi-lodumetsad (91E0) ja laialehelised lammimetsad (91F0). Kõik need metsaelupaigad püsivad suurepäraselt looduslikus seisundis ilma inimese vahelesegamiseta.

Siirdesoo- ja rabametsad asuvad enamasti rabade servades ning on üldjuhul kuivendusest kergemal või rohkemal määral mõjutatud. Nii nagu rabade ja siirdesoo elupaiga puhulgi on oluline olemasolevate kuivendussüsteemide sulgemine. Siirdesoo- ja rabametsade veerežiimi taastamistööd kattuvad raba elupaiga veerežiimi taastamistöödega. Ühtekokku on taastatud rabade servaala loodusliku veerežiimi 1786 ha suurusel alal.

Looduslikku veerežiimi on mõttekas taastada eeskätt siirdesoo- ja rabametsa ning soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüübis. Sealjuures siirdesoo- ja rabametsa elupaigatüübis võib veetaset tõsta julgemini ning vajadusel kaasa aidata raietöödega. Soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüübis tuleb veerežiimi taastamist teha ettevaatlikult ning pigem mitme etapis kui korraga. Üldjuhul koosluse kujundamist pole vaja teha ning raietöid tuleks teha võimalikult minimaalselt. Eriline väärtus on kraavitrasside äärde kasvanud vanadel puudel. Lammi-lodumetsa elupaigatüübi puhul on enamasti piisav kuivenduskraavide suudmete sulgemine. Väga hästi toimivate kuivenduskraavide puhul tuleks lisaks suudmete sulgemisele kunstlikult suurendada/lisada veeliikumise takistusi. Üldjuhul soovikumetsades koosluse kujundamist pole vaja teha ning raietöid tuleks teha võimalikult minimaalselt. Laialehise lammimetsa elupaigatüübi metsad tuleb jätta looduslikule arengule.

Tegevused metsaelupaigatüüpide looduslikkuse taastamiseks tulevad märgade metsade tegevuskavast. Soostuvate ja soo-lehtmetsade ning lammi-lodumetsade seisundi parandamiseks on Soomaa rahvuspargis kavandatud kahel alal metsade veerežiimi taastamine kokku 616 ha suurusel alal (joonis 6). Veerežiimi taastamise käigus suletakse kunagi rajatud metsakuivenduskraavid.

Joonis 6. Märgade metsaelupaigatüüpide taastamisalad Soomaa rahvusparkis.

Tegevus on vajalik metsaelupaigatüüpide ja seal elavate liikide elupaikade säilimiseks. Korraldaja: RMK, KeA, I prioriteet.

5.1.1.9. PÖÖRIKAASIKU SOO- JA METSAKOOSLUSTE TAASTAMINE

Pöörikaasiku taastamisala hõlmatud kahte riigimaa katastriüksust Taali metskonna 10 ja Taali metskonna 11. Kavandatava taastamisala pindala on 330 ha (joonis 7). Ajalooliselt on suur osa sellest alast olnud lagesoo, mis ühendas Kikepera raba lõuna poole jääva Kullirabaga ning veelgi kaugemal paikneva Saessaare rabaga. Tänapäeval on ala tugevalt kraavitud ning valdavalt levivad alal samblasoometsad. EELISE andmetel esineb kavandataval taastamisalal 135 ha halvas seisundis siirdesoo- ja rabametsa elupaigatüüpi, 4 ha rohundirikka kuusiku elupaigatüüpi ja 2 ha soostuva ja soo-lehtmetsa elupaigatüüpi (2010 aasta sooinventuuris on hinnatud, et tegemist on sekundaarse kuivendusjärgse puistuga, mida võiks pigem tõlgendada 7120-elupaigana, osaliselt siirdesoolaikudega puisrabana (looduskaitse seisund C, esinduslikkus D) ja osalt 0-elupaigana). Piirkonnas asub praeguseks säilinuist Eesti suurim metsisemäng. Lisaks metsisele on piirkonnas registreeritud kaitsealuste linnuliikide laanerähni, tedre, hoburästa, laanepüü, värbkaku ja musträhni pesitsusterritooriumid.

Pöörikaasiku piirkonna loodusliku veerežiimi taastamisel paraneb (taastatakse) hinnanguliselt 146 ha suurusel alal siirdesoo- ja rabametsa elupaigatüübi, 88 ha suurusel ala raba elupaigatüübi, 83 ha suurusel alal soostuva ja soo-lehtmetsa elupaigatüübi ja 6 ha vana loodusmetsa elupaigatüübi seisund.

Soo- ja soometsakoosluste seisundite parandamiseks (taastamiseks) ja arvestades metsise elupaiganõudeid on vajalik kogu taastamisala kraavide täielik sulgemine. Kui suures osas on sookoosluste taastamiseks vajalik puistute raadamine, peab välja selgitama taastamisprojekti koostamise käigus. Loodusliku veerežiimi taastamise projektile tuleb teha ekspethinnang või keskkonnamõju hindamine, et hinnata taastamistööde ja taastamistööde järgset veerežiimi muutuse mõju kooslustele ning metsisemängule. Taastamistööd on võimalik ellu viia juhul, kui sellega ei kaasne negatiivset mõju metsise asurkonnale.

Joonis 7. Põriikaasiku taastamisala Soomaa rahvuspargis.

Tegevus on vajalik metsaelupaigatüüpide ja seal elavate liikide elupaikade säilimiseks. Korraldaja: RMK, KeA, I prioriteet.

5.1.1.10. LEMMJÕE TAMME HOOLDAMINE

Peamiseks tööks on Lemmjõe tamme ümbruse regulaarne korrastamine. Nimetatud hooldustöö langeb kokku Lemmjõe keele niidu hooldustöödega. Juhul, kui ei ole ressursse kogu niiduala hooldamiseks, on vajalik vähemalt kahekordse võra diameetri ulatuses igal aastal niiduala niita, takistamaks ala võsastumist ning üle 2–3 aasta lausalisel kogu niiduala võsast puhastada. Võraaluse hooldatava ala suurus on hinnanguliselt 0,07 ha ning Lemmjõe keele niidu pindala 0,6 ha. Lemmjõe tamme soodsa seisundi säilimiseks on vajalik tamme võra naabrusesse kasvanud kuuskede likvideerimine, et need ei varjutaks võra. Vajadusel tuleb likvideerida suuremaid puid kuni kahekordse võra kauguseni tammest.

Perioodiliselt esinevad üleujutused kuhjavad kaldakünnisele lamapuitu, oksarisu ja pilliroogu ning veega kohale kandunud olmeprahti. Üksikobjekti piirkonnas tuleb kaldakünnis ja metsaserv üleujutusprahist puhastada. Üksikobjekti vaadeldavuse parandamiseks ja piirkonna ajaloolise maastikupildi taastamiseks on oluline ka Lemmjõe tammest kaugemale jääva matkaraja ja nii Raudna jõe kui ka Lemmjõe kalda kujundamine, vaadete avamine, põõsaste likvideerimine jms maastikku kujundavad tööd. Maastikuvaadete hooldamist on käsitletud alljärgnevas peatükis.

Lemmjõe tamm on populaarne külastusobjekt paadimatkaajatele, kes sõidavad mööda Raudna ja Lemmjõe. Paadimatkaajate traditsiooniline maabumiskoht asub Lemmjõe keele Lemmjõe poolsel küljel. Kaitsekorralduskavaga planeeritakse paatide maabumiskoht korrastada.

Lemmjõe keel, Lemmjõe suubumiskoht Raudna jõkke on populaarne külastusobjekt. Koos Lemmjõe tamme, tamme ümbruse, Lemmjõe keele niidu ja jõekallaste korrastamisega tuleks korrastada ka Lemmjõe keelel olev puudetukk. Hinnanguliselt on korrastatava ala pindala 0,06 ha. Lemmjõe keele puudetuka korrastamisel tuleks puhastada puudesalu võsast, murdunud puudest nii, et oleks võimalik külastada Lemmjõe keele tippu ja nautida keelelt avanevaid vaateid. Planeeritavad tööd on toodud kaardil lisas 8.

Kokkuvõtlikult on olulisemad tööd Lemmjõe tamme hooldamiseks:

1. Lemmjõe tamme ümbruse regulaarne hooldamine.
2. Infostendi uuendamine.
3. Tammealuse puhkekoha korrastamine ja kujundamine.
4. Lemmjõe tamme ümbruse (Lemmjõe keele niidu) maastiku koristamine ja kujundamine.
5. Lemmjõe keele puistu korrastamine
6. Raudna ja Lemmjõe kaldakünniste korrastamine Lemmjõe niidu piirkonnas.

Tegevus on vajalik kaitsealuse üksikobjekti soodsa seisundi säilimiseks ja üksikobjekti tutvustamiseks.

Korraldaja: RMK, KeA, Lemmjõe tamme ümbruse regulaarne hooldamine ja tamme võrasse kasvanud kuuskede eemaldamine on I prioriteet. Ülejäänud tööd II prioriteet.

5.1.1.11. SOOMAA MAASTIKUVAADETE HOOLDUS JA TAASTAMINE

Maastikuvaadete hooldustööd on vajalikud vaadete säilitamiseks luhaniitudele ning vaadetele maanteedelt luhtadele. Olulisemad maastikuvaadete piirkonnad on toodud lisas 8. Suures osas on maastikuvaadete hooldamistööd kaetud poollooduslike koosluste hooldustöödega. Oluline on jälgida, et poollooduslike koosluste hooldustöid tehakse kõlvikute piirini. Maastikuvaadete säilimiseks on olulised tee ja poolloodusliku koosluse vahele jäävate maaribade korrastamine ja võsast puhastamine. Ühtekokku on Soomaal 11,7 ha maastikuvaadete seisukohalt olulisi piirkondi, mis asuvad riigimaadel. (Riigimaadel asuvate maastikuvaatelist oluliste alade hoolduskaart on esitatud elektrooniliselt kaardikihina.) Peamiste kavandatud väärtuslike maastikega hooldustööde piirkonnad:

- Riisa põldude ala avatud hoidmine, kraavikallastelt võsa likvideerimine. Riisa kultuurpõllud on olulised rändlindude peatuskohad. Rändlindude peatuseks soodsate tingimuste taastamiseks on oluline säilitada avatud maastikku.
- Tipu parkimisplatsi ümbruse ja Pääsma laane ning maanteevahelise ala puhastamine võsast ja maastiku kujundamine (1,1 ha). Tegevus on oluline avatud maastikuvaadete hoidmiseks Tipu parkimisplatsilt. Pääsma lammimetsale avanevate vaadete säilimiseks ja teeäärte puhastamine võsast liiklusohutuse tagamiseks.
- Kõrtsi-Tõramaa külastuskeskuse juurde viiva sissesõidutee ümbruse korrastamine ja avatud hoidmine (0,4 ha).
- Kõpu-Jõesuu maantee teeserva hooldus Tõramaa-Kildu teeristist Riisa poole (0,6 ha).
- Halliste luha vaatetorni ümbruse puhastamine noorest võsast ja avatud hoidmine (0,1 ha).
- Meiekose laagriplatside, Meiekose maanteeväljal ja Riisa küla teeäärte avatud hoidmine ja võsast puhastamine (1,2 ha).
- Meiekose matkarajal Raudna jõe kaldaala ja Tõramaa oja kaldaala puhastamine võsast, puistu kujundamine ja avatud vaadete hoidmine (1,0 ha).
- Karuskose kordoni ümbruse teeservade ja luhaservade hooldus (0,2 ha).
- Lemmjõe keele niidualade ja jõekallaste hooldustööd. Hinnanguliselt tuleb korrastada u 115 m lõik Raudna jõe kaldal ja 130 m lõik Lemmjõe kaldal ja 0,6 ha niiduala.

- Lemmjõe keele puistu hooldus. Lemmjõe keelel oleva puistu korrastamine ja hooldus (0,06 ha)
- Lemmjõe paremkalda ja sillaümbruse hooldus jõe suudmest Lemmjõe sillani. Tegemist on oluliste maastikuvaatelistel kunagi lagedate aladega, mis on võsastunud. Need alad on ka olulised niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kasvukohad (4,2 ha).
- Oksa piirkonna maastike hooldustööd (2,9 ha). Piirkonna hooldustööd hõlmavad Oksa teeservade korrastamist, et avaneks vaade luhahainamaadele ning Oksa kõrtsi varemete ümbruse ja varemete juurde viiva matkaraja ümbruse luhahainamaade, puistute hooldamine ja kujundamine – sisuliselt tuleks kujundada puisniidulaadne kooslus.

Tegevus on vajalik Soomaa ajalooliste maastikuvaadete säilimiseks ja ala väärtuste tutvustamiseks.

Korraldaja: RMK, KeA, III prioriteet.

5.1.1.12. KULTUURIPÄRANDIOBJEKTIDE HOOLDAMINE JA KORRASTAMINE

Kultuurilooliselt oluliste objektide säilimiseks ja tutvustamiseks on vaja teha alljärgnevalt loetletud tegevused.

Pauna talu

On eravalduses ja heas korras.

Päästala talu

On eravalduses ja eluhoone on heas korras. Hoonet ümbritsevad heinamaad vajavad võsast puhastamist ja nende avatuna hoidmiseks on soovitatav heinamaad võtta kasutusele kas heina- või karjamaadena.

Pärna talu

Asub riigimaal ja on RMK omanduses. Talu elumaja katus on uuendatud. Vajalikest töödest on vaja koristada maja ümbrus vanadest palgijäänustest ja hoone seest pehkinud puumaterjalist, koristada ja likvideerida risu. Taastada Pärna elumaja esikülje aknaava ja paigaldada majale uued aknad. Regulaarselt paar korda aastas niita hoone ümbrusest hein, korrastada haljastust, sh lõigata marjapõõsaid ja kujundada maja juures kasvavate puude võrasid. Korrastada Pärna lõkkekohta.

Mardi talu

Mardi talu on ainuke säilinud hoone Toonoja külast ja asuvad riigimaal ning on RMK omanduses. Talu juurde kuulub ka suitsusaun, mis on kasutuses metsaonnina. Selleks, et Mardi talu elumaja säiliks, on vaja hoone konserveerida. Selleks tuleb uuendada kogu elumaja katus, korrastada elumaja seinad, asendada laetalad, puhastada maja prahist ja kõdunevast puidust. Maja säilitada konserveerituna ilma akende ja küttekehata. Kord aastas tuleb niita maja ümbert hein ja tärkav võsa.

Koos ümbruse korrastamisega korrastada ja remontida vajadusel metsamaja, varustada metsamaja põletuspuudega ning korrastada tualetti.

Särgoja kõrts

Särgoja kõrtsi varemed asuvad riigimaal. Särgoja kõrtsist on alles mantelkorsten ning konserveeritud vundament. Vajalik on kord aastas niita kõrtsi vareme ümbrus, puhastada

vundament prahist ja likvideerida noored puud. Objekti säilimiseks on vajalik likvideerida aastate jooksul kasvanud võsa ning puhastada teerada objektini. Vajadusel rajada uus teerada ja täita pinnast nii, et vähemalt normaalse veeseisuga saaks varemeid külastada. Kui objekti ümbrus on korrastatud, Oksa maastikuvaated hooldatud ja oksa heinamaad taastatud, siis kujundada kõrtsi varemetesse lõkkekoht.

Oksa ait

Ait on riigimaal ja Oksa aida juures on Oksa lõkkekoht. Oksa ait on heas korras. Vajalik on aida ümbruse regulaarne hooldamine, kord aastas ka aida kõrval oleva endise maakeldri varemete puhastamine võsast ja heinast.

Adojaani ait

Adojaani ait on eravalduses ja asub Adojaani talu juures. Ait on Soomaa piirkonna üks vanemaid hooneid, dateeritud aastasse 1753. Selle säilimiseks on vajalik aidale uue laastukatuse panemine ja regulaarne hooldus. Vähemalt kaks korda aastas tuleb aida ümbrust niita ja likvideerida kasvama hakanud võsa.

Lemmjõe metsavahikordon

Lemmjõe metsavahikordon on riigimaal ja on RMK omanduses. Kordonist teha üldkasutatav metsamaja. Selleks on vajalik Lemmjõe kordoni elumaja remontimine, maja koristamine sodist ja pehkinud materjalidest, panna uus katus, remontida vundament ja teha uued põrandad. Taastada küttesüsteem ulatuses, et vähemalt üks ruum oleks köetav. Korrastada aknaaugud. Maja juurde rajada käimla. Korrastada ümbrus ning kõrvalhoonete varemed.

Heinaküünid

Soomaa luhamaastiku lahutamatuks osaks olid heinaküünid. Tänapäeval on säilinud kolm küüni: Oksa küün, mis on kasutuses metsaonnina, Tipu ja Läti küün. Küünide säilimiseks on vajalik küünide regulaarne hooldus ning vajadusel remontimine.

Rippsillad

2022. aastaks oli Soomaa piirkonnas säilinud kolm rippsilda, mis on suhteliselt viletsas seisus. Säilinud on Karuskose, Täkussaare ja Aesoo ripsild. Kõik sillad on eraomanduses. Vajalik on ripsildade hooldamine, et need säiliks vähemalt 2022. aasta seisus.

Tegevus on vajalik pärandobjektide säilimiseks ja nende tutvustamiseks.
Korraldaja: RMK, omanik, huvilised, II prioriteet.

5.1.2. TARISTU, TEHNIKA JA LOOMAD

5.1.2.1. SOOMAA RAHVUSPARGI KÜLASTUSKESKUSE (LOODUSMAJA) HOOLDUS JA UUENDAMINE.

Soomaa rahvuspargi külastuskeskus on rajatud kunagise taliteede ristumiskohal olnud Naari kõrtsi ehk Kõrtsi-Tõramaa endisele talukohale. Külastuskompleksi hooldamisel ja arendamisel on oluline säilitada endise talukoha hooneid ja võimalusel miljööd. Olemasolevatest hoonetest on eriti väärtuslikud Kõrtsi-Tõramaa elumaja ja ait.

Tagatakse Soomaa rahvuspargi külastuskeskuse ja selle taristu järjepidev toiminine ja hooldus (hoonete remontimine ja uuendamine, kommunikatsioonide ja välirajatiste rekonstrueerimine, parkimisplatside, teeradade ja sissesõidutee korrastamine, haljastuse hooldus jm.) Külastuskeskuste hoonete ja taristu remontimine ja uuendamine teostatakse vastavalt vajadusele. Kavandatud on külastuskeskuse peamaja laiendamine, et paremini täita külastuskeskusele pandud ülesandeid (laiendatakse ekspositsiooniala ja külastajate teenindusala). Kaitsekorraldusperioodi jooksul uuendatakse külastuskeskuses Soomaa rahvusparki tutvustava ekspositsiooni (käsitletud ptk-s 5.1.7.3 ja 5.1.7.4).

Külastuskeskuse arendustena on planeeritud:

- a) Külastuskeskuse peamaja uuendamine.
- b) Laste mänguväljaku uuendamine.
- c) Olemasolevate rajatiste regulaarne hooldus.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks. Korraldaja: RMK, II prioriteet.

5.1.2.2. KARUSKOSE METSAVAHIMAJA HOOLDUS JA UUENDAMINE

Tagatakse Karuskose metsavahimaja ja selle kõrvalhoonete ning kordoni sauna rajatud metsamaja toiminine ja ümbruse hooldus (hoonete remontimine ja uuendamine, kommunikatsioonide ja välirajatiste rekonstrueerimine, parkimisplatside, teeradade ja sissesõidutee korrastamine, haljastuse hooldus jm.). Karuskose metsavahimaja hoonete ja taristu remontimine ja uuendamine teostatakse vastavalt vajadusele.

Metsavahimaja kompleksis on planeeritud:

1. Karuskose metsavahimaja kompleksi elumaja kompleksne renoveerimine küttesüsteemide remontimine ja maja korrastamine loodushariduse ja teadustööde tugipunktiks.
2. Karuskose metsavahimaja abihoonete kompleksne restaureerimine (renoveerimine) ja kaasaegsel otstarbel rakendamine.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks. Korraldaja: RMK, II prioriteet.

5.1.2.3. TIPU KOOLIHOOONE HOOLDUS JA UUENDAMINE

Tipu koolihoone oli algselt Taki koolimaja. 1932 . aastal võeti Taki koolimaja tükkideks lahti ja pandi uuesti Tipu külas kokku. Tipu koolimajas on õppinud mitu põlvkonda külalapsi ja

tudeerinud tudengeid. Selleks, et Tipu koolimaja säilitada, tuleb esmalt Tipu koolimaja katus uuendada ja remontida hoone vundament. Hoone säilimiseks on vajalik liigvee kõrvalejuhtimine krundilt. Pikemas perspektiivis on kavas kogu koolihoone rekonstrueerida piirkonna loodushariduse andmise keskuseks (tugipunktiks). Koolimaja toimimiseks tuleb ellu viia Tipu Looduskooli arengukava.

Tegevus on vajalik pärandobjekti säilimiseks, loodushariduse edendamiseks, rahvuspargi ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks.

Korraldaja: Omanik, huvilised, II prioriteet.

5.1.2.4. HÜPASSAARE – MART SAARE MAJAMUUSEUMI HOOLDUS JA UUENDAMINE

Tagatakse Hüpasaare majamuuseumi järjepidev töö ning hooldus (olemasoleva hoonestuse korrastamine, sh elumaja katuse remontimine, kanalisatsiooni puhastusseadete paigaldamine ja imbväljaku rajamine, parkimisplatside, teeradade ja sissesõidutee korrastamine, haljastuse hooldus). Hüpasaare majamuuseumi hoonete ja taristu remontimine ja uuendamine teostatakse vastavalt vajadusele.

Hüpasaare majamuuseumi kompleksis on planeeritud:

1. Amortiseerunud lauda lammutamine ja selle asemele külastushoone ehitamine.
2. Lasteala rajamine, sh laste mänguväljak ja lasterada.
3. Õunapuuaija serva väikeloomalauda ehitamine.
4. Karjamaa serva lammastele varjualuse ehitamine.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks.

Korraldaja: Viljandi Muuseum, kohalik omavalitsus, II prioriteet.

5.1.2.5. ÕPPE- JA MATKARADEDE HOOLDAMINE JA REKONSTRUEERIMINE

Hooldus tagatakse kõigil rajatud õppe- ja matkaradadel, sh Soomaa rahvusparki läbival Oandu-Ikla matkateel (taristu korrashoid ja läbipääsude rajamine karjaaedade piirkonnas, prügikoristus, niitmine, vajadusel teele langenud puude koristus jm). Kokku on Soomaa rahvuspargis 10 õppe- ja matkarada ning Soomaad läbib RMK Oandu-Ikla matkatee.

Lisaks olemasolevatele radadele on kaitsekorralduskavas planeeritud rajada kolm uut markarada. Õppe- ja matkaradade ning kaasneva taristu rekonstrueerimine toimub vajaduspõhiselt ning vastavalt RMK poolt koostatud külastuskorralduskavale „RMK Pärnu-Viljandi külastusala külastuskorralduskava 2020-2029”.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks.

Korraldaja: RMK, olemasolevate radade hooldus ja rekonstrueerimine on II prioriteet.

Karuskose-Lemmjõe matkaraja ja Oksa kultuuriloolise matkaraja rajamise korraldajaks on Keskkonnaamet ja RMK. Tipu õpperaja rajamise korraldajaks on Tipu Looduskool ja Keskkonnaamet. Uute matkaradade rajamine on III prioriteet.

5.1.2.6. LÖKKEKOHTADE JA TELKIMISALADE HOOLDAMINE

Hooldus (niitmine, prügivedu, murdunud puude koristamine, kruusa vedu, põletuspuudega varustamine, väikerajatiste remontimine, vajadusel asendamine jm) tagatakse kõigil rajatud lõkkekohtadel ja telkimisaladel: Hüpassaare, Karuskose metsavahi, Kuuraniidu, Kõrtsi-Tõramaa, Lemmjõe keelemetsa, Läti torni, Meiekose saarte, Meiekose tamme, Meiekose randumissild, Kirbu, Muinasküla, Mulgi heinamaa, Oksa küüni, Oksa, Oksa aida, Ruunaraipe, Toonoja, Halliste luha, Abaja, Tõramaa oja, Öördi metsaonni. Telkimisalade ja lõkkekohtade taristu rekonstrueerimine toimub vajaduspõhiselt.

Riigimetsa Majandamise Keskus hallatava riigimaa rendile andmisel lisada rendilepingusse punkt, mis tagab, et rendile võtja lubab riigimaadel loodusturismi ja loodushariduse korraldamist ning ei tee takistust külastuskorralduslike objektide hooldamisel ja kasutamisel.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks.
Korraldaja: RMK, II prioriteet.

5.1.2.7. METSAONNIDE RAJAMINE JA HOOLDAMINE

Hooldus (niitmine, prügivedu, murdunud puude koristamine, väikerajatiste remontimine, vajadusel asendamine jm) tagatakse kõigil rajatud metsaonnidel: Oksa ait, Oksa küün, Öördi, Meiekose tamme, Pärna, Toonoja. Uus metsaonn rajatakse Lemmjõe kordoni elumaja baasil.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks.
Korraldaja: RMK, II prioriteet.

5.1.2.8. VAATETORNIDE HOOLDAMINE

Hooldus tagatakse kõigil rajatud vaatetornidele (taristu korrashoid, remontimine, ümbruse korrastamine jm). Soomaal on kolm vaatetorni: Ingatsi, Tipu, Halliste luha. Tornide holdus ja rekonstrueerimine toimub vajaduspõhiselt ning vastavalt RMK poolt koostatud külastuskorralduskavale „RMK Pärnu-Viljandi külastusala külastuskorralduskava 2020–2029”.

Riigimetsa Majandamise Keskus hallatava riigimaa rendile andmisel lisada rendilepingusse punkt, mis tagab, et rendile võtja lubab riigimaadel loodusturismi ja loodushariduse korraldamist ning ei tee takistust külastuskorralduslike objektide hooldamisel ja kasutamisel.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks.
Korraldaja: RMK, hooldus II prioriteet, rajamine III prioriteet.

5.1.2.9. RANDUMISSILDADE RAJAMINE JA HOOLDAMINE

Aktiivselt kasutatavate paadimatkade algus- ja lõpp-punktidesse paigaldatakse regulaarselt (kevadadel paigaldatakse, sügisel võetakse välja) teisaldatavad ujuvad randumissillad. Paigaldatud randumissildadele tagatakse regulaarne hooldus. Randumissillad paigaldatakse Kuusekäärale, Meiekosele, Karuskosele, Riisa silla juurde. Vastavalt olukorra muutustele võib

randumissildasid operatiivselt ümber paigutada. Karuskose randumissilla jaoks rajatakse uus koht (korrastatakse teed ja rajatakse parkla). Täiendav randumissild paigaldatakse Kirbu lõkkekoha juurde.

Riigimetsa Majandamise Keskus hallatava riigimaa rendile andmisel lisada rendilepingusse punkt, mis tagab, et rendile võtja lubab riigimaadel loodusturismi ja loodushariduse korraldamist ning ei tee takistust külastuskorralduslike objektide hooldamisel ja kasutamisel.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks.
Korraldaja: RMK, II prioriteet.

5.1.2.10. TEEDE HOOLDAMINE

RMK hooldada on RMK-le kuuluvad teed, mis viivad riigimaanteedelt külastusobjektidele või poollooduslikele kooslustele. Hooldustöödega (teede korrapärane hooldus, sealhulgas hooajaline teeservade niitmine, tolmutõrje ja teekatte hõõveldamine. Teede remontimine ja korrastamine, sealhulgas teetammide puhastamine võsast ja teeserva kändude freesimine, kruusakatte uuendamine, truupide remontimine või asendamine) tuleb tagada teede sihipärane kasutamine. Külastuskorralduslikult oluliste teede puhul tuleb tagada ka talvine teede hooldus, sealhulgas teedelt lume lükkamine ning olulisemate parkimisplatside ja parkimistaskute lumest puhastamine. Külastuskorralduslikult olulisemad teed on: Karuskose tee, Öördi tee, Raba tee, Tõramaa luha tee, Mulgi tee, Räksi tee, Ruunaraipe luidete teede võrgustik, Hüpassaare tee.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks, poollooduslike koosluste hooldamiseks ning järelevalveks.
Korraldaja: RMK, II prioriteet.

5.1.2.11. VEETEEDE HOOLDAMINE

Soomaa rahvusparki läbivad jõed on olulised veeteed. Soomaa rahvusparki läbib kolm suuremat jõge: Halliste, Raudna ja Lemmjõgi. Rahvusparki põhjapiiril voolab Navesti jõgi. Rahvusparki lõunaosas suubub Raudna jõkke Kõpu jõgi. Suurvee ajal kasutatakse veeteena ka Tõramaa jõge. Külastuse korraldamiseks on vajalik vooluteed vabad hoida nii, et paatidega saaks liigelda. Rahvusparki piirides kulgevad veeteed järgmiselt:

Halliste jõel – Teesoo maantee sillast kuni suudmeni.

Raudna jõel – Tohvri sillast kuni suudmeni.

Lemmjõel – sagedamini kasutatav veeteed algab Oksa sillast kuni suudmeni. Vahel algab veeteed ka Härma sillast.

Tõramaa oja – kõrgema veeseisu ajal Tõramaa sillast kuni suudmeni

Veeteede hooldustöödena tuleb liikumisteedelt kõrvaldada vette kukkunud takistused, ulatuses, mis tagab paatide läbipääsu. Tõramaa jõel ja Lemmjõel olevaid koprapaise veeliikluse eesmärgil ei eemaldata (paadid tuleb paisudest üle või ringi vedada). Perioodiliselt tuleb jõgesid puhastada vette sattunud prahist.

Tegevus on vajalik rahvusparki ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks.
Korraldaja: RMK, huvilised, maaomanikud III prioriteet.

5.1.2.12. INFOTAHVLITE JA SUUNAVIITADE HOOLDAMINE

Tagatakse kõigi infotahvlite ja viitade pidev hooldamine ja vajaduspõhine uuendamine. Uuendatavatel infotahvritel kasutatakse Soomaa rahvusparki logot ja materjal on esitatud eesti ja inglise keeles. Kokku on Soomaa rahvusparki paigaldatud 12+4 infotahvli. Lisainformatsiooni andmiseks suunatakse külastajaid QR-koodide abil infot hankima Soomaa rahvusparki veebilehele. Kuna infotahvliid ja viidad amortiseeruvad sõltuvalt oludest piirkonniti erinevalt, ei ole väljavahetamise aeg täpselt ennustatav ja see toimub vajaduspõhiselt. Uuendatavatel infotahvritel ja viitadel kasutatakse algupäraseid kohanimesid ja ühtset stiili.

Soomaa rahvusparki tutvustavatele stendidele (näiteks Tipu ja Kuusekäära parkla stendidele) lisada materjal, mis selgitavad karjatamise vajalikust Soomaa luhtade hooldamisel (näites seda, et loomad võivad jõest vett juua ning luhale pissida).

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks.
Korraldaja: RMK, II prioriteet.

5.1.2.13. SUURTE PIIRITÄHISTE PAIGALDAMINE JA HOOLDAMINE

Paigaldada Soomaa rahvusparki sisenevatele teedele rahvusparki välispiirile suured kujundatud piiritähised. Kokku tuleb paigaldada kuus tähist: Tippu, Riisale, Tohvri silla juurde, Valgeraba tee, Härmale ja Hüpasaare tee.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks.
Korraldaja: RMK, II prioriteet.

5.1.2.14. PIIRI- JA VÖÖNDITÄHISTE PAIGALDAMINE JA HOOLDAMINE

Soomaa rahvusparki välispiirile ja vööndite piiridele on kokku paigaldatud 89 piiritähist. Olemasolevatest tähistest 13 tuleb likvideerida. Need on kas valesti paigaldatud või on pärit ajast enne vööndite piiride korrigeerimist. Täiendavalt tuleb paigaldada 19 uut piiritähist. Uued piiritähised on kavandatud paigaldada olulisemate ja sagedamini külastatavate piirkondade vööndite piiridele.

Olemasolevate tähiste likvideerimine ja uute tähiste paigaldamine teostatakse 2024. aastal. Samal aastal vaadatakse üle ka teised tähised ning vajadusel asendatakse amortiseerunud tähised. Tähiste hooldustöid tehakse 2027. ja 2030. aastal.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks, järelevalveks ning külastuse korraldamiseks.
Korraldaja: RMK, II prioriteet.

5.1.3. KAVAD, EESKIRJAD

5.1.3.1. KAITSEKORRALDUSKAVA HINDAMINE NING UUENDAMINE.

Perioodiliselt viiakse läbi kaitsekorralduskava täitmise hindamist. Kaitsekorralduskava täitmise hindamise periood sõltub Soomaa linnuala ja Soomaa loodusala asuannete koostamisest. Kaitsekorralduskava uuendatakse vastavalt vajadusele.

Korraldaja: Keskkonnaamet, I prioriteet.

5.1.3.2. SOOMAA RAHVUSPARGI KAITSE-EESKIRJA UUENDAMINE

Nimetada Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärkideks:

1) I kaitsekatekooria kaitsealune taimeliik liiv-hundihammas (*Astragalus arenarius*). II kaitsekatekooria kaitsealused linnuliigid: kanakull (*Accipiter gentilis*), jäälinde (*Alcedo atthis*), valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*), mustsaba-vigle (*Limosa limosa*).

II kaitsekatekooria kaitsealused taimeliigid: harilik sookold (*Lycopodiella inundata*), kuninga-kuuskjalg (*Pedicularis sceptrum-carolinum*), eesti soojumikas (*Saussurea esthonica*), niidukuremõök (*Gladiolus imbricatus*), kahar parthein (*Lyceria lithuanica*), laialehine nestik (*Cinna latifolia*), sale villpea (*Eriophorum gracile*), sagristarn (*Carex irrigua*), õrn tarn (*Carex disperma*), harilik sookäpp (*Hammarbya paludosa*), kuninga-kuuskjalg (*Pedicularis sceptrum-carolinum*), kolmehõlmaline batsaania (*Bazzania trilobata*). I kategooria kaitsealused seeneliigid: poropoorik (*Amylocystis lapponica*), leht-kobartorik (*Grifola frondosa*), krookustorik (*Hapalopilus croceus*), roosa võrkheinik (*Rhodotus palmatus*). II kaitsekatekooria kaitsealused samblikuliigid: männi-soomussamblik (*Hypocenomyce anthracophila*), väike nõgisamblik (*Parmeliella triptophylla*), sõrmjas tardsamblik (*Scytinium teretiusculum*).

2) III kaitsekatekooria loomaliik paksukojaline-jõekarp (*Unio crassus*), kes on ühtlasi Soomaa loodusala kaitse-eesmärgiks.

Korrastada Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärke ning nimetada Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärkideks loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüübid: huumustoitelised järved ja järvikud (3160), jõed ja ojad (3260), liigirikkad niidud lubjavesel mullal (*6270), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), puisniidud (*6530), rabad (*7110), rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), liigirikkad madalsood (7230), vanad loodumetsad (*9010), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (*9080), siirdesoo- ja rabametsad (*91D0), lammi-lodumetsad (*91E0) ning laialehised lammimetsad (91F0).

Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärkide hulgast arvata välja elupaigatüübi metsastunud lited (2180) kaitse, sest antud elupaigatüüp on ekslikult määratud. Nimetatud elupaigatüübi asemel on tegemist vanade loodumetsade elupaigatüübiga (palu- ja nõmmemetsa kasvukohaga).

Täpsustamist vajavad liikide palu-karukell (*Pulsatilla patens*) ja lõuna-jumalakäpp (*Orchis mascula* subsp. *speciosa*) kaitse-eesmärgiks seadmine (kontrollida palu-karukella esinemist Soomaa rahvusparkis. Lõuna-jumalakäpp on jumalakäpa alamliik).

5.1.4. KAITSEALA TUTVUSTAMINE JA KESKKONNAHARIDUS

5.1.4.1. SOOMAA RAHVUSPARKI TUTVUSTAVATE VEEBILEHTEDE UUENDAMINE JA TOIMETAMINE

Soomaa rahvusparki tutvustavate veebilehtede eesti ja võõrkeelse info uuendamine on pidev protsess. Kaitsealade veebilehel (www.kaitsealad.ee/karula-rahvuspark) on kajastatud Soomaa rahvuspargis toimuvate sündmuste ja koolituste info ning kättesaadav kaitsekorralduslik teave (koostöökogude jm koosolekute protokollid ning uuringute tulemused). Soomaa rahvuspargi sotsiaalmeedia veebilehtedel antakse edasi vahetut infot rahvuspargi sündmustest.

RMK hallataval veebilehel (www.loodusegakoos.ee) antakse edasi külastuskorralduslikku infot. Kaitsealade veebilehel ja RMK veebilehel antakse esmast infot ka inglise ja vene keeles.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks. Korraldaja: Keskkonnaamet, RMK, II prioriteet.

5.1.4.2. KÜLASTUSKESKUSE EKSPOSITSIOONI UUENDAMINE

Külastuskeskuse ekspositsiooni eesmärk on tõsta ja arendada erinevate sihtrühmade keskkonnateadlikkust, tutvustada Soomaa rahvuspargi väärtusi. Õuealale tekitada ekspositsioon, mis seotud metsa ja metsloomadega, näiteks Kopra onn, imiteerides looduslikku koprapesa jm. Ekspositsiooni läbiv teema on „Maa täis vett”.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning loodusteadlikkuse edendamiseks. Korraldaja: RMK, II prioriteet.

5.1.4.3. KÜLASTUSKESKUSE ÕPPEKLASSI INVENTARI UUENDAMINE

Seoses külastuskeskuse laiendamisega ning uue ekspositsiooni ja väliklassi rajamisega tuleb täiendada ja uuendada õppeklassi vahendeid (mikroskoobid, kahvad, prepareerimisvahendid, välitöövarustus jms)

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning loodusteadlikkuse edendamiseks. Korraldaja: RMK, II prioriteet.

5.1.4.4. LOODUST, KULTUURIPÄRANDIT JA TASAKAALUSTATUD KESKKONNAKASUTUST TUTVUSTAVATE KOOLITUSTE JA TEABEPÄEVADE KORRALDAMINE.

Koolituste eesmärgiks on tutvustada kohalikele elanikele, rahvuspargi külastajatele ja rahvusparki tutvustavatele giididele rahvuspargi loodusväärtuseid ja kultuuripärandit ning loodussäästliku keskkonnakasutuse suundasid. Koolitustel tutvustatakse erinevatele sihtgruppidele looduskaitse põhimõtteid ja looduskaitse töid, kohalikku kultuuripärandit ja selle eripärasid ja looduskasutust (sh maastikuhooldust, metsandust, loodussaaduste kasutamist jm) ning säästvat turismi. Koolitused ja teabepäevad toimuvad iga-aastaselt, planeeritakse umbes 20 lektortundi aastas.

Tegevus on vajalik väärtustele, ala ja selle väärtuste tutvustamiseks, loodusteadlikkuse edendamiseks, kohalike traditsioonide säilitamiseks ning külastuse korraldamiseks.
Korraldaja: Keskkonnaamet, RMK, huvilised, II prioriteet.

5.1.4.5. NOORE LOODUSKAITSJA KURSUSE KORRALDAMINE

Oluline on järjepidev töö rahvuspargis elavate ning ümbruskaudsete loodushuviliste noortega ja osalemine rahvusvahelises Europarc Junior Ranger Euroopa kaitsealasid ühendavas noorte looduskaitstjate võrgustikus. Noore looduskaitaja kursuse raames toimuvad minimaalselt kevad- ja sügisseminar ning suvine kursus. Kursustel tutvustatakse noortele loodust ja kultuuripärandit ning tasakaalustatud keskkonnakasutust. Noori looduskaitsejaid püütakse kaasata ka erinevate rahvuspargi sündmuste korraldamisel ning looduskaitsealistel töödel.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks.
Korraldaja: Keskkonnaamet, II prioriteet.

5.1.4.6. KÄSIVIKATIGA NIITMISE ÕPPEPÄEVA KORRALDAMINE.

Käsivikatiga niitmise oskuse propageerimiseks korraldatakse Soomaa rahvuspargis igaaastaselt esimesel/teisel nädalavahetusel peale jaanipäeva käsivikatiga niitmise õppepäev. Selle päeva raames toimub ka käsivikatiga võistuniitmine.

Tegevus on vajalik looduslähedase elulaadi tutvustamiseks ning traditsioonilise käsitööoskuse säilitamiseks.
Korraldaja: Keskkonnaamet ja huvilised, II prioriteet.

5.1.4.7. ÜHEPUULOOTSIKU TAHUMISE ÕPPEPÄEVA KORRALDAMINE

Ühepuulootsiiku tahumise oskuse propageerimiseks korraldatakse Soomaal (Soomaa rahvuspargis või selle naabruses) lootsiku tahumise õppepäevi. Koolituse eesmärk on propageerida ja õpetada vanu käsitööoskusi ning anda edasi teadmisi, kuidas valmistatakse haabjaid ning tagada seeläbi ühepuupaadi valmistamise ja kasutamise kultuuri järjepidevus ja säilimine Soomaal.

Tegevus on vajalik looduslähedase elulaadi tutvustamiseks ning traditsioonilise käsitööoskuse säilitamiseks.
Korraldaja: Keskkonnaamet ja huvilised, II prioriteet.

5.1.4.8 SOOMAA ELULAADIPÄEVA KORRALDAMINE

Iga-aastane Soomaa elulaadipäev on toimunud 2018. aastast alates. Sel päeval avatakse igas Soomaa külas vähemalt üks kodukohvik, kus pakutakse Soomaa külastajatele kohalikke roogasid ja saaduseid, tutvustatakse elulaadi ja Soomaa kultuuri. Päev tipneb loengu ka kontserdiga. Elulaadipäev aitab liita Soomaa kogukonda, sest kodukohvikutes toimetatakse ühiselt ning tutvustada nii Eestist kui ka väljastpoolt pärit külastajatele Soomaa eluga seotud

traditsioone ja pärimust. Korraldatakse näituseid, võimaldatakse n paadisõitu ja kalapüüki, viiakse läbi töötubasid jne.

Tegevus on vajalik looduslähedase elulaadi tutvustamiseks ning Soomaa pärimuse tutvustamiseks.

Korraldaja: Keskkonnaamet ja huvilised, II prioriteet.

5.1.5. MUU

5.1.5.1. KOOSTÖÖKOGU TÖÖ KORRALDAMINE

Huvigruppide regulaarseks ja jätkusuutlikuks kaasamiseks Soomaa rahvuspargi kaitse-eeskirja ja Soomaa rahvuspargi, Soomaa loodus- ja linnuala kaitsekorralduskava rakendamisel ning infovahetuseks ja päevakohaste teemade laiapõhjalisema arutelu korraldamiseks on loodud Soomaa rahvuspargi koostöökogu, mille tööst on võimalik osa võtta kõigil huvitatud osapooltel ja mille juhtgruppi kuuluvad Keskkonnaameti, kohalike omavalitsuste, RMK ja kohaliku kogukonna esindajad. Rahvuspargi koostöökogu on heaks partneriks kaitseala valitsejale kaitse korraldamisel, rahvuspargi arendamisel ning kogukonna ootuste ning probleemide vahendamisel, aidates regulaarsetel kokkusaamistel ja nende vahepeal listi vahendusel kaasa rahvuspargi arengule ja suundade kujundamisele. Koostöökogu kutsutakse kokku vähemalt kaks korda aastas.

Tegevus on vajalik kaitse korraldamiseks.

Korraldaja: Keskkonnaamet, I prioriteet.

5.2. EELARVE

Eelarve tabelisse (tabel 3.) on koondatud eelnevate analüüsidenä esitatud tööd, mis on täitmiseks käesoleva kaitsekorralduskavaga ettenähtud perioodi jooksul.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, millela kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on väärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus; kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus;
- 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele, eksponeerimisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele.

Tabel 3. Soomaa rahvuspargi, Soomaa loodusala ja Soomaa linnuala kavandatavad kaitsekorralduslikud tegevused, eelarve ja ajakava.

Nr. ¹	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²	Priori- teet	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	Maksumus kokku ³
					Sadades eurodes										
	INVENTUURID, SEIRED, UURINGUD														
1.5.3.1.	Riiklik seire sh														
1.5.3.1.	Iga-aastane kaljukotka pesitsusedukuse seire	Riiklik seire	KAUR	I	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
1.5.3.1.	Iga-aastane väike-konnakotka pesitsusedukuse seire	Riiklik seire	KAUR	I	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
1.5.3.1.	Iga-aastane musta-toonekure pesitsusedukuse seire	Riiklik seire	KAUR	I	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
1.5.3.1.	Ohustatud soontaimede ja samblaliikide seire, sh liiv-hundihammas, sagristarn, õrn tarn, laialeheline nestik, sookäpp, harilik sookold	Riiklik seire	KAUR	I	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
1.5.3.1.	Rohunepe seire	Riiklik seire	KAUR	I				X						X	X

Nr. ¹	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²	Priori- teet	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	Maksumus kokku ³
					Sadades eurodes										
1.5.3.1.	Soolinnustiku seire	Riiklik seire	KAUR	I					X						X
1.5.3.1.	Rukkiräägu seire	Riiklik seire	KAUR	I			X			X			X		X
1.5.3.1.	Ohustatud taimekoosluste (Natura 2000 kooslused) seire	Riiklik seire	KAUR	I		X					X				X
1.5.3.1.	Päevaliblikate loendus Meiekose transektil	Riiklik seire	KAUR	I			X			X			X		X
1.5.3.2.	Kaitse-eesmärgiks seatud liikide leviku ja seisundi inventeerimine sh														
1.5.3.2.	Eesti-soojumika leviku ja seisundi inventeerimine	Inventuurid	KeA/H	II			30								30
1.5.3.2.	Palu-karukella leviku ja seisundi inventeerimine	Inventuurid	KeA/H	I		X	X	X							X
1.5.3.2.	Hariliku sookolla leviku ja seisundi inventeerimine	Inventuurid	KeA/H	I		15									15
1.5.3.2.	Kauni-kuldkinga leviku ja seisundi inventeerimine	Inventuurid	KeA/H	I		10	10	10							30
1.5.3.2.	Lendorava leviku ja seisundi inventeerimine	Inventuurid	KeA/H	II		30		30							60
1.5.3.2.	Laiujuri leviku ja seisundi täpsustamine	Inventuurid	KeA/H	II						15	15				30
1.5.3.3.	Elupaigatüüpide leviku ja seisundi inventeerimine	Inventuurid	KeA/H	II			150			150		50			350
1.5.3.4.	Soomaa metsalinnustiku inventuur	Inventuurid	KeA/H	II							150				150

Nr. ¹	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²	Priori- teet	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	Maksumus kokku ³
					Sadades eurodes										
1.5.3.5.	Soomaa valitud ökosüsteemide kompleksne uurimine	Uuring	KeA/H	III				250							250
1.5.3.6.	Liiv-hundihamba kasvukohtade seire	Tulemusseire	KeA	II	X			X			X			X	X
1.5.3.7.	Luhtade indikaatorliikide seire	Tulemusseire	KeA	II					X					X	X
1.5.3.8.	Rukkiräagu seire valitud seirealadel	Tulemusseire	KeA	II			X			X			X		X
1.5.3.9.	Kahepaiksete liikide leviku ja arvukuse inventeerimine	Inventuurid	KeA/H	III		50					50				100
1.5.3.10.	Koprapesakondade kaardistamine	Inventuurid	KeA/H	III	X				X					X	X
1.5.3.11.	Niidu-kuremõõga ja siberi-võhumõõga kasvualade kaardistamine	Inventuurid	keA	II			25								25
1.5.3.12.	Soomaa rahvuspargi hoonete inventeerimine	Inventuurid	KeA/H	III		70									70
1.5.3.13.	Kultuurilooliste objektide andmebaasi edasiarendamine.	Inventuurid	KeA/H	II	X	X	X	X	X	X	150	X	X	X	150
1.5.3.14.	Rahvapärimuse ja külajuttude kogumine ja publitseerimine.	Inventuurid	KeA/H	II	X	X	X	X	X	X	X	X	50	X	50
	HOOLDUS-, TAASTAMIS, JA OHJAMISTEGEVUSED														
5.1.1.1.	Liiv-hundihamba kasvukohtade hooldamine	Liigi elupaiga hooldustöö	KeA,RMK	I	X			X			X			X	X
5.1.1.2.	Hariliku sookolla kasvukohtade hooldamine	Liigi elupaiga hooldustöö	KeA,RMK	I				X	X				X		X

Nr. ¹	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²	Priori- teet	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	Maksumus kokku ³
					Sadades eurodes										
5.1.1.3.	Kopra ohjamistegevused)	Probleemliigi tõrje	RMK,MO	II		2			2			2			6
5.1.1.4.	Väikekiskjate ja metsigade arvukuse reguleerimine	Probleemliigi tõrje	KeA	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
5.1.1.5.	Elupaigatüüpide liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*) ja aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510) hooldus (kokku 75 ha)	Koosluste hooldustöö	RMK, MO	I	88	88	88	115	115	115	115	115	115	115	1069
5.1.1.5.	Elupaigatüüpide liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*) ja aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510) taastamine (kokku 22 ha)	Koosluse taastamistöö	RMK, MO	III			308	275							583
5.1.1.6.	Elupaigatüüpide lamminiidud (6450) ja niiskuslembesed kõrgrohustud (6430) hooldus (kokku 1166 ha)	Koosluste hooldustöö	RMK, MO	I	1375	1375	1375	1375	1375	1735	1735	1735	1735	1735	15550
5.1.1.6.	Elupaigatüüpide lamminiidud (6450) ja niiskuslembesed kõrgrohustud (6430) taastamine (308 ha)	Koosluse taastamistöö	RMK, MO	III				4312	2460						6772
5.1.1.7.	Elupaigatüüpide rabad (7110*) ja siirde- ja õõtsiksood (7140) looduslikkuse taastamine	Koosluse taastamistöö	RMK, KeA	I		X	30				X				30
5.1.1.8	Metsaelupaigatüüpide looduslikkuse taastamine (soostuvad ja soo-lehtmetsad ning lammi-lodumetsad, 616 ha)	Koosluse taastamistöö	RMK, KeA	I		4620	4620								9240
5.1.1.9.	Pöörikaasiku soo- ja metsakoosluste taastamine (330 ha)	Koosluse taastamistöö	RMK, KeA	I						2475	2475				4950
5.1.1.10.	Lemmjõe tamme hooldamine	Üksikobjekti hooldustööd	RMK	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

Nr. ¹	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²	Priori- teet	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	Maksumus kokku ³
					Sadades eurodes										
5.1.1.11.	Soomaa maastikuvaadete hooldus ja taastamine (12 piirkonda, 11,7 ha)	Maastiku hooldustöö	RMK	III		10	6	17	22	15		5	10	20	105
5.1.1.12.	Kultuuripärandiobjektide hooldamine ja korrastamine (14 objekti)		RMK, MO,H	II	X		50	X	X	X	50	X	X	X	100
	KÜLASTUSKORRALDUSLIKUD TÖÖD														
5.1.2.1	Soomaa rahvusparki külastuskeskuse (loodusmaja) hooldus ja uuendamine. sh.														
5.1.2.1.	Külastuskeskuse peamaja uuendamine	Külastuskeskuse ja puhkekohtade hooldus	RMK	II		25000									25000
5.1.2.1	Väliklassi rajamine	Külastuskeskuse ja puhkekohtade hooldus	RMK	II		120									120
5.1.2.1	Laste mänguväljaku uuendamine	Külastuskeskuse ja puhkekohtade hooldus	RMK	II		210									210
5.1.2.1	Olemasolevate rajatiste regulaarne hooldus	Külastuskeskuse ja puhkekohtade hooldus	RMK	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
5.1.2.2.	Karuskose metsavahimaja hooldus ja uuendamine sh														
5.1.2.2	Karuskose metsavahimaja kompleksi elumaja küttesüsteemide remontimine ja maja korrastamine loodushariduse ja teadustööde tugipunktiks	Külastuskeskuse ja puhkekohtade hooldus	RMK	II			1000								1000
5.1.2.2	Karuskose metsavahimaja abihoonete restaureerimine (renoveerimine) ja kaasaegsel otstarbel rakendamine. Siinhulgas ka elektrivarustuse korrastamine	Külastuskeskuse ja puhkekohtade hooldus	RMK	II			15000								15000

Nr. ¹	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²	Priori- teet	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	Maksumus kokku ³
					Sadades eurodes										
5.1.2.3	Tipu koolihoone hooldus ja uuendamine	Muu taristu hooldamine	OM, H	II				25000							25000
5.1.2.4.	Hüpassaare – Mart Saare majamuuseumi hooldus ja uuendamine	Muu taristu hooldamine	VM, OV	II					500				23000		23500
5.1.2.5	Õppe- ka matkaradade hooldamine ja rekonstrueerimine (10+1 rada)	Radade ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
5.1.2.5	Uute matkaradade rajamine (3 rada)	Radade ja puhkekohtade rajamine	RMK, KeA, H	III		220									220
5.1.2.6	Lõkkekohtade ja telkimisalade hooldamine	Radade ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
5.1.2.7	Metsaonnide hooldamine (6 tk)	Radade ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
5.1.2.7	Metsaonnide rajamine (1 tk)	Radade ja puhkekohtade rajamine	RMK	III			270				340				610
5.1.2.8	Vaatetornide hooldamine	Radade ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
5.1.2.9	Randumissildade paigaldamine ja hooldamine	Radade ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
5.1.2.9	Randumissildade rajamine	Radade ja puhkekohtade rajamine	RMK	II		4									4
5.1.2.10	Kohalike teede hooldamine	Muu taristu hooldamine	RMK	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
5.1.1.11	Veeteed hooldamine	Muu taristu hooldamine	RMK, H, MO	III		3			3				3		9

Nr. ¹	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²	Priori- teet	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	Maksumus kokku ³
					Sadades eurodes										
5.1.2.12	Infotahvlite ja suunaviitade hooldamine	Infotahvlite hooldamine	RMK	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
5.1.2.13	Suurte piiritähiste paigaldamine	Muu taristu rajamine	RMK, H	II		120									120
5.1.2.13	Suurte piiritähiste hooldamine	Muu taristu hooldamine	RMK, H	II			X	X	X	X	5	X	X	X	5
5.1.2.14.	Piiri- ja vöönditähiste paigaldamine ja hooldamine	Muu taristu hooldamine	RMK	II		19							5		24
	KAVAD JA EESKIRJAD														
5.1.3.1	Kaitsekorralduskava vahe- ja lõpphindamine ning uuendamine.	Tegevuskavad	KeA	II					X					X	X
5.2.3.2.	Soomaa rahvusparki kaitse-eeskirja uuendamine	Kaitsekorra muutmine	KeA	I								X	X	X	X
	KAITSEALA TUTVUSTAMINE JA KESKKONNAHARIDUS														
5.1.4.1.	Soomaa rahvusparki tutvustava veebilehe uuendamine ja toimetamine	Salvestised ja interaktiivne tutvustamine	KeA	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
5.1.4.2.	Külastuskeskuse ekspositsiooni uuendamine	Ekspositsioonide rajamine, hooldamine ja uuendamine	RMK	II			350								350
5.1.4.3.	Külastuskeskuse õppeklassi inventari uuendamine	Ekspositsioonide rajamine, hooldamine ja uuendamine	RMK	II				75							75
5.1.4.4.	Loodust, kultuuripärandit ja tasakaalustatud keskkonnakasutust tutvustavate koolituste ja teabepäevade korraldamine	Teabepäevade korraldamine	KeA, RMK	II	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	250
5.1.4.5.	Noore looduskaitse kursuse korraldamine	Teabepäevade korraldamine	KeA	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

Nr. ¹	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²	Priori- teet	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	Maksumus kokku ³
					Sadades eurodes										
5.1.4.6.	Käsivikatiga niitmise õppepäeva korraldamine	Teabepäevade korraldamine	KeA, H	II	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100
5.1.4.7.	Ühepuulootsiku tahumise õppepäeva korraldamine	Teabepäevade korraldamine	KeA, H	II	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	150
5.1.4.8.	Soomaa elulaadipäeva korraldamine	Teabepäevade korraldamine	KeA, H	II	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	150
5.1.5.1	Koostöökogu töö korraldamine	Muu	KeA	I	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	KOKKU				1528	32031	23377	31524	4542	4570	5000	1972	24933	1935	131412

¹ Peatüki number, kus on tegevuse täpsem seletus.

² KeA – Keskkonnaamet, RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus, KAUR – Keskkonnaagentuur, MO – maaomanik, H – huvilised (erinevad huvigrupid nagu kodanike ühendused, mittetulundusühingud, kohalikud elanikud, ettevõtjad jms).

³ X – Keskkonnaameti, Keskkonnaagentuuri ja RMK poolt täidetavad plaanipärased tööülesanded.

6. KAITSEKORRALDUSKAVA TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE JA UUENDAMINE

Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamise aluseks on perioodiliselt teostatud seired ja inventuurid ning kaitsekorralduslike tööde käigus kogutud andmed. Perioodiliselt viiakse läbi kaitsekorralduskava täitmise hindamist. Kaitsekorralduskava täitmise hindamise periood sõltub Soomaa linnuala ja Soomaa loodusala asuannete koostamisest. Kaitsekorralduskava täitmise analüüs on ühtlasi ka aruanne selle täitmise efektiivsuse osas. Tulemuslikkuse hindamiseks võetakse aluseks alljärgneva tabeli näitajad. Kaitsekorralduskava uuendatakse vastavalt vajadusele.

Tabel 4. Soomaa rahvusparki, Soomaa loodus- ja linnuala kaitsekorralduskava täitmise edukuse hindamiskriteeriumid.

Pt.nr	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
LIIGIKAITSE					
2.1.1.1	Liiv hundihammas	Võsude arv	1006	1000	Lävend määratud 2016. a seire alusel.
2.1.1.2	Harilik sookold	Kasvukoha säilimine	1	1	
2.1.1.3	Palu-karukell	Levikuandmete täpsustamine	teadmata		
2.1.1.4	Kaunis-kuuskjalg	Kasvukoha pindala (ha)	4,9	4,9	
2.1.1.5	Eesti soojumikas	Kasvukoha pindala (ha)	307	307	Kasvukoha pindala vajab täpsustamist.
2.1.1.6	Niidu-kuremõök	Kasvukoha pindala (ha)	63	63	Lävend määratud 2021. a seire alusel.
2.1.1.7	Kahar parthein	Kasvukoha pindala (ha)	3,7	3,7	
2.1.1.8	Laialehine nestik	Kasvukoha pindala (ha)	43	43	
2.1.1.9	Sale villpea	Kasvukoha pindala (ha)	4,9	4,9	
2.1.1.10	Sagristarn	Kasvukoha pindala (ha)	3,7	3,7	
2.1.1.11	Õrn tarn	Kasvukoha pindala (ha)	24	24	
2.1.1.12	Harilik sookäpp	Kasvukoha pindala (ha)	73	73	
2.1.1.13	Kaunis kuldking	Levikuandmete täpsustamine	teadmata		
2.1.1.14	Lõuna-jumalakäpp	Kasvukoha pindala (ha)	0,9	0,9	
2.1.1.15	Kolmehõlmaline batsaania	Kasvukoha pindala (ha)	1,7	1,7	

Pt.nr	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
2.1.1.16	Siberi võhumõök	Kasvukoha pindala (ha)	70	70	Lävend määratud 2021. a seire alusel.
2.1.2.1	Kaljukotkas	Paaride arv	4	4	
2.1.2.2	Väike-konnakotkas	Paaride arv	10	10	Lävend määratud 2021. a seire alusel.
2.1.2.3	Merikotkas	Paaride arv	1	1	Asus Soomaale elama aastal 2018.
2.1.2.4	Kalakotkas	Käib toitumas	jah	jah	
2.1.2.5	Must-toonekurg	Paaride arv	0	2	Seisuga 2021. a. ei pesitsenud Soomaal ühtegi paari.
2.1.2.6	Rabapistrik	Elupaikade säilimine	jah	jah	
2.1.2.7	Rabapüü	Elupaikade säilimine	jah	jah	
2.1.2.8	Niidurüdi	Paaride arv	3	3	
2.1.2.9	Kanakull	Paaride arv	5	5	
2.1.2.10	Karvasjalg-kakk	Paaride arv	5	5	
2.1.2.11	Jäälind	Paaride arv	5	5	
2.1.2.12	Sooräts	Paaride arv	1	1	
2.1.2.13	Väikeluik	Rändavate isendite arv	500	500	
2.1.2.14	Laululuik	Paaride arv	2	3	
2.1.2.15	Laanerähn	Paaride arv	25	25	
2.1.2.16	Roherähn	Paaride arv	0	1	
2.1.2.17	Valgeselg-kirjurähn	Paaride arv	70	75	
2.1.2.18	Rohunepp	Paaride arv	25	25	
2.1.2.19	Mudanepp	Elupaiga säilimine	jah	jah	
2.1.2.20	Mustsab-vigle	Paaride arv	10	10	
2.1.2.21	Luha-sinirind	Paaride arv	1	2	
2.1.2.22	Sarvikpütt	Paaride arv	2	2	
2.1.2.23	Metsis	Mängivate kukkede arv	35	35	
2.1.2.24	jõgitiir	Paaride arv	2	2	
2.1.2.24	Piilpart	Paaride arv	50	50	

Pt.nr	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
2.1.2.24	Sinikael-part	Paaride arv	150	150	
2.1.2.24	Sõtkas	Paaride arv	50	50	
2.1.2.25	Heletilder	Paaride arv	50	50	
2.1.2.25	Mudatilder	Paaride arv	130	150	
2.1.2.25	Punajalg-tilder	Paaride arv	120	120	
2.1.2.25	Hallõgija	Paaride arv	40	40	
2.1.2.25	Punaselg-õgija	Paaride arv	350	200	
2.1.2.25	Kiivitaja	Paaride arv	150	150	
2.1.2.25	Rüüt	Paaride arv	500	500	
2.1.2.25	Sookurg	Paaride arv	25	25	
2.1.2.25	Soo-loorkull	Paaride arv	3	10	
2.1.2.25	Teder	Paaride arv	150	150	
2.1.2.25	Väikekoovitaja	Paaride arv	150	150	
2.1.2.25	Õösorr	Paaride arv	100	100	
2.1.2.26	Rukkiräak	Paaride arv	50	150	
2.1.2.26	Täpikhuik	Paaride arv	10	10	
2.1.2.27	Hallpea-rähn	Paaride arv	40	40	
2.1.2.27	Händkakk	Paaride arv	45	45	
2.1.2.27	Õõnetuvi	Paaride arv	2	5	
2.1.2.27	Väike-kärbsenäpp	Paaride arv	900	900	
2.1.2.28	Herilaseviu	Paaride arv	5	10	
2.1.2.28	Nõmmelõoke	Paaride arv	1	1	
2.1.2.28	Tuuletallaja	Paaride arv	1	1	
2.1.2.28	Vööt-põõsalind	Paaride arv	11	15	
2.1.3.	Lendorav	Elupaikade säilimine	jah.	jah	Seisuga 2023 a. ei ole pesitsust kinnitatud.
2.1.3.	Hunt	Pesakondade arv	3	3	Territoorium kattub osaliselt Soomaaga.
2.1.3.	Karu	Pesakondade arv	5	5	Territoorium kattub osaliselt Soomaaga.
2.1.3.	Ilves	Pesakondade arv	2	4	

Pt.nr	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
2.1.3.	Kobras	Pesakondade arv		60	
2.1.3.1	Käsiivalised	Liikide arv	9	9	
2.1.3.2	Saarmas	Isendite arv	25	25	
2.1.4.1	Hink	Elupaikade säilimine	jah.	jah	Soomaal ei ole hinki leitud.
2.1.4.2	Völdas	Elupaikade arv	3	3	Elab Halliste, Raudna ja Lemmjões.
2.1.5.1	Laiujur	Elupaikade säilimine	jah.	jah	Soomaal ei ole laiujurit leitud.
2.1.5.2	Suur-mosaiikliblikas	Esinemine seirepüügis	ei	jah	
2.1.5.3	Suur-kuldtiib	Esinemine seirepüügis	jah	jah	
2.1.6.1	Paksukojaline-jõekarp	Elupaikade arv	1	1	Elab Halliste jões.
2.1.7.1	Poropoorik	Kasvukoha pindala (ha)	13	13	
2.1.7.2	Leht-kobartorik	Kasvukohtade arv	1	1	2022. a üks kasvukoht.
2.1.7.3	Krookustorik	Kasvukohtade arv	1	1	2022. a üks kasvukoht.
2.1.7.4	Roosa võrkheinik	Elupaiga pindala (ha)	8,5	8,5	
2.1.7.5	Männi-soomussamblik	Kasvukohtade arv	2	2	
2.1.7.6	Väike nõgisambl	Kasvukohtade arv	1	1	
2.1.7.7	Sõrmjas tardsamblik	Kasvukohtade arv	1	1	
ELUPAIGATÜÜPIDE KAITSE					
2.2.1	Huumustoitelised järved ja järvikud (3160)	Elupaigatüübi pindala (ha)	207 ¹	207	Pindala määratud 2022. a põhikaardi alusel.
		Elupaigatüübi seisund	B	B	
2.2.2	Jõesed ja ojad (3260)	Elupaigatüübi pindala (ha)	55	138	Pindala muutus tuleneb põhikaardi andmete uuenemisest.
		Elupaigatüübi seisund	B	B	

¹ Elupaigatüübi kriteeriumina on kirjas elupaigatüübi pindala ja seisund Natura standartandmebaasis.

Pt.nr	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
2.2.3	Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)	Elupaigatüübi pindala (ha)	15	40	Pindala määratud 2022. a põhikaardi alusel.
		Elupaigatüübi seisund	C	B	
2.2.4	Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430)	Elupaigatüübi pindala (ha)	125	14	Pindala määratud 2022. a põhikaardi alusel. Enamus taastatud lamminiiduks.
		Elupaigatüübi seisund	C	B	
2.2.5	Lamminiidud (6450)	Elupaigatüübi pindala (ha)	1460	1460	2021.a. sisuga hooldatakse u 1000 ha.
		Elupaigatüübi seisund	A	A	
2.2.6	Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)	Elupaigatüübi pindala (ha)	2	57	
		Elupaigatüübi seisund	A	A	
2.2.7	Puisniidud (6530*)	Elupaigatüübi pindala (ha)	3,7	3,7	
		Elupaigatüübi seisund	B	A	
2.2.8	Rabad (7110*)	Elupaigatüübi pindala (ha)	15493	15055	Osa elupaigast inventeeritud siirdesoo- ja rabametsa ning siirdesoo elupaigatüübiks.
		Elupaigatüübi seisund	A	A	
2.2.8	Nokkheinakooslused (7150)	Raba elupaigatüübi koosseisus.	jah	jah	
2.2.9	Rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120)	Elupaigatüübi pindala (ha)	101	-	Veerežiimi taastamistööde tulemusena kujuneb raba elupaigatüübiks.
		Elupaigatüübi seisund	C	-	
2.2.10	Siirde- ja õõtsiksoo (7140)	Elupaigatüübi pindala (ha)	795	1602	2023. a seisuga oli sihtkaitsevööndis elupaigatüüpi 1602 ha.
		Elupaigatüübi seisund	A	A	
2.2.11	Liigirikkad madalsood (7120)	Elupaigatüübi pindala (ha)	34	24	Osa elupaigast muutub looduslikul teel siirdesooks.
		Elupaigatüübi seisund	B	A	
2.2.12	Vanad loodusmetsad (9010*)	Elupaigatüübi pindala (ha)	1423	2020	2023. a seisuga oli skv ja proj skv-s elupaigatüüpi 1995 ha.
		Elupaigatüübi seisund	B	B	

Pt.nr	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
2.2.13	Rohundirikkad kuusikud (9050)	Elupaigatüübi pindala (ha)	197	455	2023. a seisuga oli skv ja proj skv-s elupaigatüüpi 455 ha.
		Elupaigatüübi seisund	B	B	
2.2.14	Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)	Elupaigatüübi pindala (ha)	1423	2057	2023. a seisuga oli skv ja proj skv-s elupaigatüüpi 2057 ha.
		Elupaigatüübi seisund	B	B	
2.2.15	Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*)	Elupaigatüübi pindala (ha)	3751	3575	2023. a seisuga oli skv ja proj skv-s elupaigatüüpi 3575 ha.
		Elupaigatüübi seisund	B	B	
2.2.16	Lammi-lodumetsad (91E0)	Elupaigatüübi pindala (ha)	18	373	2023. a seisuga oli skv ja proj skv-s elupaigatüüpi 373 ha.
		Elupaigatüübi seisund	B	B	
2.2.16	Laialehised lammimetsad (91F0)	Elupaigatüübi pindala (ha)	95	47	2023. a seisuga oli skv ja proj skv-s elupaigatüüpi 47 ha.
		Elupaigatüübi seisund	B	B	
MAASTIKU JA ÜKSIKOBJEKTI KAITSE					
2.3.1	Lemmjõe tamm	Tamme säilimine	1	1	
2.3.2	Maastikuvaadete säilimine.	Hooldatud alade arv	5	5	
PÄRANDKULTUURI KAITSE					
2.4.1	Heinaküünid	Korras küünide arv	3	3	Oksa, Tipu ja Läti heinaküün.
2.4.2	Särgoja kõrtsi varemed	Objekt on säilinud heas korras.	osaliselt	jah	Konserveeritud
2.4.2	Pauna talu	Objekt on säilinud heas korras.	jah	jah	
2.4.2	Mardi talu	Objekt on säilinud heas korras.	ei	jah	Vajalik põhjalik konserveerimine.
2.4.2	Pärna talu	Objekt on säilinud heas korras.	osaliselt	jah	2020 pandud uus laudkatus.
2.4.2	Lemmjõe kordon	Objekt on säilinud heas korras.	ei	jah	
2.4.2	Oksa ait	Objekt on säilinud heas korras.	jah	jah	
2.4.2	Adojaani ait	Objekt on säilinud heas korras.	ei	jah	Vajalik katuse remont.

Pt.nr	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
2.4.2	Päästala talu	Objekt on säilinud heas korras.	jah	jah	
3.2	Karuskese metsavahikordon	Objekt on säilinud heas korras.	Jah	jah	RMK metsamaja.
3.3	Tipu koolimaja	Objekt on säilinud heas korras.	Jah	jah	Tegutseb Tipu looduskool.
3.4	Hüpassaare majamuuseum	Objekt on säilinud heas korras.	Jah	jah	Mart Saare majamuuseum
KÜLASTUSKORRALDUS JA LOODUSÕPE					
3.5	Õppe- ja matkarajad	Õppe- ja matkaradade arv	10	10	
3.6	Lõkkekohad	Lõkkekohtade arv	21	21	
3.7	Metsaonnid	Metsaonnide arv	5	7	
3.8	Vaatetornid	Vaatetornide arv	3	3	
3.9	Randumissillad	Randumissildade arv	3	5	
3.12	Suured piiritähised maanteel	Paigaldatud tähiste arv	0	6	

7. KASUTATUD MATERJALID

- BirdLife International and NatureServe 2014: Bird Species Distribution Maps of the World. 2012. *Ciconia nigra*. The IUCN Red List of Threatened Species. Version 2014.3.
- EE. Eesti Entsüklopeedia.
- Ellermaa, M. 2015. Soomaa inventuuri aruanne 2015. Eesti Ornitoloogiaühing.
- Ellermaa, M. jt. 2016. Soomaa Natura linnuala tedre inventuur 2016. aastal. Eesti Ornitoloogiaühing. Pärnu.
- Eltis, J., Leito, A., Leivits, M., Luigujõe, L., Nellis, R., Ots, M., Tammekänd, I., Väli, Ü. *et* (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo* 32 (1) 2019. 1–39 p.
- Järve, S. 2022. Eksperthinnang Lemmjõe tamm (KLO4000894) Sandra küla Soomaa Rahvuspark.
- Kattai, K. 2016. Eesti riikliku keskkonnaseire kaitstavate soontaimede seire 2016. a aruanne. EMÜ Põllumajandus- ja keskkonnainstituut.
- Keskkonnaagentuur KAUR. 2017. Kahepaiksete seire. Eesti riikliku keskkonnaseire aruanne.
- Kukk, T. 2002. Euroopa haruldused Eestis. Laialeheline nestik. Eesti Loodus: 1.
- Kukk, T. 2002. Poliitiliselt ebakindel eesti soojumikas. Eesti Loodus 11.
- Kuresoo, A., Luigujõe, L. 2013. Rohunepe mängude seire. Eesti riikliku keskkonnaseire aruanne. MTÜ Taevasikk.
- L. Jonsson, 2000. Euroopa linnud. Eesti Entsüklopeediakirjastus.
- Laanetu, N. 1999. Kaitsekorralduslike väärtuste ja neid mõjustavate faktorite analüüs ja ettepanekud jõevähi ja sisevete limuste kaitse korraldamiseks Soomaa rahvusparkis. Aruanne. Käsikiri Keskkonnaameti Viljandi kontoris.
- Leivits, M. 2014. Nahkhiired. Eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire alamprogrammi seiretöö. 2014 aasta aruanne. Keskkonnaagentuur.
- Leivits, M. 2015. Madalsoode ja rabade haudelinnustiku seire 2014. aasta aruanne. Keskkonnaagentuur.
- Leivits, M. 2021. Luhaniitude haudelinnustiku seire 2020 a. Seiretööde aruanne. KAUR.
- Lõhmus, A. 2000. Tugi- tunnus- ja katusliigid. I. Etverk, T. Puura & P. Sørensen (toimetajad). - Metsade bioloogilise mitmekesisuse säilitamine: Eesti Keskkonnaministeerium & DANCEE. pp. 6–7.
- Lõhmus, A. 2017. Metsise elupaikade sihttaastamise eksperimentaalne uuring Soomaa uurimisalal, II. Etapp. Aruanne.
- Martin, M. 2019. Projekti „Rabakiilide inventuur 2018–2019” aruanne. Oniscus OÜ.
- Muts, M. 2011. Valgeselg-kirjurähn. Eesti Loodus 06–07.
- Nurmik, M. 2019. Pärnu jõestiku uuring. Koondaruanne. Eesti Keskkonnauuringute Keskus OÜ.

- Paal, J. 2000. "Loodusdirektiivi" elupaigatüüpide käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikool.
- Palo, A. 2018. Loodusdirektiivi metsaelupaikade inventeerimise juhend. Tartu.
- Randla, T. Jahimehe käsiraamat. Tallinn „Valgus”, 1979.
- Rennel, L., Rennel, K., Remm, J., Timm, U. 2008. Lendorav vajab põliseid haabasid tihedas jänesekapsa-mustika tüüpi metsas. Eesti Ulukid 11, 51–55.
- RMK. 2015. Soomaa rahvusparki 2015. aasta külastajauuringu tulemused. Aruanne.
- Rosenthal, R., Lõhmus, P., Remm, L., Kraut, A., Rannap, R. 2012. Metsakuivendus mõjutab elustikku mitmel viisil. Eesti Mets, 1, 7–13.
- Ruukel, A. Haabjas UNESCOsse. <https://haabjas.com/haabjas-unescosse/> Ühepuulootsiku ühing.
- Sell, I. 2017. Looduskaitsealised oluliste seeneliikide inventuur Soomaa rahvusparkis. Projekti aruanne. MTÜ Puuseen. Tartu.
- Sellis, U. 2013. Üksirändamise ime. Loodusesõber 5/2013: 32–39.
- Semm, M., Sepp, K., Tomson, P. ja Sepp, E-L. 2017. Karula ja Soomaa rahvusparki maakatte andmebaasi koostamine ning ajaloolise maakasutuse analüüs ja Tsoneering. Lõpparuanne. Eesti Maaülikool.
- Serk, L. koostaja,. 2018. Soomaa. Suurem kui suurvee: kohanemine ja toimetulek. VM toimetised nr 6. Tallinn.
- Soomets, E., Lõhmus, A., Rannap, R. 2017. Brushwood removal from ditch banks attracts breeding frogs in drained forests. Forest Ecology and Management 384: 1–5.
- Suurkask, M. 2021. Niidu-kuremõõga, siberi võhumõõga ja ahtalehise ängelheina seire Soomaa luhtadel. Seirearuanne. Käsikiri Keskkonnaameti Viljandi kontoris.
- Timm, U. 2008. Lendorava elupaikade inventuuri ja raadiotelemeetilise uuringute aruanne. Eesti Looduseuurijate Selts. Tartu. Käsikiri, 5 lk.
- Timm, U., Kiristaja, P. 2002. The Siberian Flying Squirrel in Estonia. Acta Zoologica Lituana, vol. 12, no 4, pp. 382–385.
- Tuvi, J. 2016. Projekt (7884) Natura 2000 võrgustiku linnualade linnustiku inventuurid ja standard-andmevormide kaasajastamine. Aruanne. Eesti Ornitoloogiaühing.
- Vilbaste, K. 2004. Rahvusvahelise tähtsusega looma- ja taimeliigid. Eesti Keskkonnaministeerium.

TEGEVUSKAVAD

- Kaitstavate soode tegevuskava. 2015.
- Kalakotka (*Pandion haliaetus*) kaitse tegevuskava 2019.
- Kaljukotka (*Aquila chrysaetos*) kaitse tegevuskava. 2018.
- Lendorava (*Pteromys volans*) kaitse tegevuskava 2016.
- Merikotka (*Haliaeetus albicilla*) kaitse tegevuskava 2019.

Metsise (*Tetrao urogallus*) kaitse tegevuskava 2015.

Metsoja, J.-A. 2020. Luhtade hoolduskava. Pärandkoosluste Kaitse Ühing.

Must-toonekure (*Ciconia nigra*) kaitse tegevuskava. 2018.

Niidurüdi (*Calidris alpina schinzii*) kaitse tegevuskava. 2018.

Rohunepe (*Gallinago media*) kaitse tegevuskava. 2021.

Soomaa rahvusparki turismipiirkonna säästva arengu strateegia 2020–2025+. 2020.

Timm, H. 2017. Paksukojalise jõekarbi (*Unico crassus*) kaitse tegevuskava

Väike-konnakotka (*Aquila pomarina*) kaitse tegevuskava. 2018.

Väikeluige (*Cygnus columbianus bewickii* Yarr.) kaitse tegevuskava. 2018.

Väli, Ü. ja Tuule, A. 2015. Kanakulli (*Accipiter gentilis*) kaitse tegevuskava.

L I S A D

TÖÖVERSIOON

LISAD

LISA 1. SOOMAA RAHVUSPARGI KAITSE-EESKIRI

Soomaa rahvusparki kaitse-eeskiri

Vastu võetud 22.04.2005 nr 85

RT I 2005, 23, 173

jõustumine 08.05.2005

Määrus kehtestatakse «Looduskaitseseaduse» § 10 lõike 1 alusel.

1. peatükk ÜLDSÄTTED

§ 1. Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärk

(1) Soomaa rahvusparki² (edaspidi rahvuspark) kaitse-eesmärk on Vahe-Eesti edelaosa metsa-, soo- ja lammimaastike looduse, kultuuripärandi, kaitsealuste liikide, EÜ nõukogu direktiivi 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta I lisas nimetatud 48 liigi ning EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta:

1) I lisas nimetatud elupaigatüüpide: metsastunud luidete (2180)³, jõgede ja ojade (3260), lamminiitude (6450), rabade (7110*), vanade loodusmetsade (9010*), rohunditerikaste kuusikute (9050), soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080), siirdesoo- ja rabametsade (91D0*), lammi-lodumetsade (91E0) kaitse;

2) II lisas nimetatud liikide: saarma (*Lutra lutra*), hingi (*Cobitis taenia*), võldase (*Cottus gobio*), laiujuri (*Dytiscus latissimus*), suur-mosaiikliblika (*Euphydryas maturna*) ja suur-kuldtiiva (*Lycaena dispar*), kes kõik on III kategooria kaitsealused liigid, elupaikade kaitse, säilitamine, tutvustamine ja uurimine.

(2) Rahvusparki maa- ja veeala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele reservaadiks, kahekümne üheksaks sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks.

(3) Rahvusparkis tuleb arvestada «Looduskaitseseaduses» sätestatud piiranguid käesolevas määruses sätestatud erisustega.

(4) Rahvusvahelise tähtsusega märgalade, eriti veelindude elupaikade konventsiooni artikli 2 lõike 1 kohaselt on Soomaa rahvuspark rahvusvahelise tähtsusega märgala (Ramsari ala).

(5) Tulenevalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615-k «Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri» lisa 1 punkti 1 alapunktist 52 hõlmab rahvuspark Soomaa linnuala ja punkti 2 alapunktist 386 Soomaa loodusala, kus tegevuste kavandamisel tuleb hinnata nende mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi.

§ 2. Rahvusparki asukoht

(1) Rahvuspark asub Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas Karjasoo ja Kibaru külas; Vastemõisa vallas Paelamaa, Lemmakõnnu, Metsküla ja Sandra külas; Kõpu vallas Vanaveski Uia, Iia ja Tipu külas ning Pärnu maakonnas Paikuse vallas Põlendmaa külas; Tori vallas Kildemaa, Võlli, Jõesuu, Rätsepa, Riisa ja Aesoo külas; Vändra vallas Leetva ja Kaansoo külas.

(2) Rahvusparki välispiir ja vööndite piirid on esitatud kaardil määruse lisas⁴.

§ 3. Kaitseala valitseja

Kaitseala valitseja on Keskkonnaamet.

2. peatükk KAITSEKORRA ÜLDPÕHIMÕTTED

§ 4. Lubatud tegevus

(1) Inimestel on lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning püüda kala sihtkaitsevööndis, välja arvatud § 11 lõikes 2 sätestatud juhul, ja piiranguvööndis.

(2) Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal on viibimine lubatud, arvestades «Asjaõigusseaduses» ja «Looduskaitseseaduses» sätestatut.

(3) Telkimine ja lõkke tegemine rahvuspargis on lubatud ainult rahvuspargi valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud ja tähistatud kohtades. Telkimine ja lõkke tegemine õuemaal on lubatud omaniku nõusolekul.

(4) Rahvuspargis on lubatud jahipidamine ulukite arvukuse reguleerimise eesmärgil.

(5) Rahvuspargis on lubatud sõidukiga sõitmine teedel. Maastikusõidukiga sõitmine on lubatud rahvuspargi valitseja nõusolekul. Sõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine rahvuspargi valitseja nõusolekuta on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, valitsemisega seotud tegevuses, metsatöödel, põllumajandustöödel ja poollooduslike koosluste hooldamisel ning rahvuspargi valitseja nõusolekul teostatavas teadustegevuses.

(6) Rahvuspargi veekogudel on lubatud mootorita ujuvvahendiga sõitmine. Mootoriga ujuvvahendiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, rahvuspargi valitsemisega seotud töödel, rahvuspargi valitseja nõusolekul hooldustöödel ning teadustegevuses.

§ 5. Keelatud tegevus

(1) Rahvuspargis on keelatud ehitamine veekogude kallastele veepiirist 50 meetri kauguseni, välja arvatud kaitseala tarbeks ning laagripiltside tarbeks rahvuspargi valitsejaga kooskõlastatud kohtades.

(2) Rahvuspargi valitseja nõusolekuta on rahvuspargis keelatud:

- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja kõlviku sihtotstarvet;
- 2) koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid;
- 3) väljastada metsamajandamiskava;
- 4) kinnitada metsateatist;
- 5) kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut;
- 6) anda nõusolekut väikeehitise, sealhulgas lautri või paadisilla ehitamiseks;
- 7) anda projekteerimistingimusi;
- 8) anda ehitusluba.

§ 6. Tegevuse kooskõlastamine

(1) Rahvuspargi valitseja vaatab talle kooskõlastamiseks esitatud metsateatise läbi ja annab kümne tööpäeva jooksul taotluse saamisest arvates metsakoosluse liikide ning vanuse mitmekesisuse säilitamise eesmärgist tulenevalt oma kirjaliku nõusoleku või seab vajaduse korral omapoolseid tingimusi.

(2) Rahvuspargi valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis vajab kaitse-eeskirja kohaselt rahvuspargi valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada rahvuspargi kaitse-eesmärgi saavutamist või rahvuspargi seisundit.

(3) Kui tegevusi ei esitatud rahvuspargi valitsejale kooskõlastamiseks või tegevustes ei arvestatud kirjalikult seotud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta rahvuspargi kaitse-eesmärgi saavutamist või rahvuspargi seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt «Haldusmenetluse seadusele» õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

(4) Keskkonnaministeeriumil või Keskkonnaametil on keskkonnamõju hindamise järelevalvajana õigus määrata rahvuspargi kaitseks keskkonnanõudeid, kui kavandatav tegevus võib kahjustada rahvuspargi kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.

[RT I 2009, 7, 48 - jõust. 01.02.2009]

3. peatükk LOODUSRESERVAAT

§ 7. Loodusreservaadi määratlus

(1) Loodusreservaat on rahvuspargi otsesest inimtegevusest puutumata loodusega maa- või veeala, kus tagatakse looduslike koosluste säilimine ja kujunemine üksnes looduslike protsesside tulemusena.

(2) Rahvuspargis on Tuhametsa reservaat.

§ 8. Tegevus loodusreservaadis

Loodusreservaadis on keelatud igasugune inimtegevus, sealhulgas inimeste viibimine, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel ning loodusobjekti valitsemise eesmärgil ja kaitseala valitseja nõusolekul teaduslikel välitöödel.

§ 9. Loodusreservaadi kaitse-eesmärk

Loodusreservaadi kaitse-eesmärk on ökosüsteemide arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina.

4. peatükk SIHTKAITSEVÖÖND

§ 10. Sihtkaitsevööndi määratlus

(1) Sihtkaitsevöönd on rahvusparki maa- või veeala seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamiseks.

(2) Rahvusparkis on 29 sihtkaitsevööndit:

- 1) Paelamaa sihtkaitsevöönd;
- 2) Miiliaugu sihtkaitsevöönd;
- 3) Ruunaraipe-Sauga sihtkaitsevöönd;
- 4) Valgeraba sihtkaitsevöönd;
- 5) Kuresoo sihtkaitsevöönd;
- 6) Sandra sihtkaitsevöönd;
- 7) Mulgi sihtkaitsevöönd;
- 8) Lemmjõe keele sihtkaitsevöönd;
- 9) Karuskose sihtkaitsevöönd;
- 10) Tõramaa sihtkaitsevöönd;
- 11) Öördi sihtkaitsevöönd;
- 12) Mardu sihtkaitsevöönd;
- 13) Halliselja sihtkaitsevöönd;
- 14) Venesauna sihtkaitsevöönd;
- 15) Möldri sihtkaitsevöönd;
- 16) Tipu sihtkaitsevöönd;
- 17) Räksi sihtkaitsevöönd;
- 18) Pääsma laane sihtkaitsevöönd;
- 19) Halliste luha sihtkaitsevöönd;
- 20) Raudna sihtkaitsevöönd;
- 21) Vireksaare sihtkaitsevöönd;
- 22) Kikepera sihtkaitsevöönd;
- 23) Pöörikaasiku sihtkaitsevöönd;
- 24) Tõrvaaugu sihtkaitsevöönd;
- 25) Piilu sihtkaitsevöönd;
- 26) Tuhkja sihtkaitsevöönd;
- 27) Osju sihtkaitsevöönd;
- 28) Härma sihtkaitsevöönd;
- 29) Riisa sihtkaitsevöönd.

§ 11. Keelatud tegevus

(1) Sihtkaitsevööndis on keelatud:

- 1) majandustegevus;
- 2) loodusvarade kasutamine;
- 3) uute ehitiste püstitamine, välja arvatud rahvusparki valitseja nõusolekul tee, tehnovõrgu rajatiste või tootmisotstarbeta ehitiste püstitamine rahvusparkis paikneva kinnistu või rahvusparki tarbeks.

(2) Kikepera ja Valgeraba sihtkaitsevööndites on keelatud inimeste viibimine 15. veebruarist 31. juulini ning Paelamaa sihtkaitsevööndis 15. märtsist 31. augustini.

§ 12. Lubatud tegevus

(1) Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud kohas. Rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas ja üle 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud kohtades on lubatud üksnes rahvusparki valitseja nõusolekul.

(2) Sihtkaitsevööndis on rahvusparki valitseja nõusolekul lubatud:

- 1) olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja veerežiimi taastamine;
- 2) koosluste kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile;
- 3) endiste talukohtade hoonestuse ja heinaküünide taastamine ja olemasolevate ehitiste hooldustööd;
- 4) pilliroo varumine.

(3) Rahvusparki valitseja nõusolekul on lubatud Halliste luha, Riisa, Raudna, Vireksaare, Pöörikaasiku, Härma, Tuhkja, Osju, Piilu, Tõrvaaugu, Räksi, Tipu, Tõramaa, Sandra, Mulgi, Miiliaugu ja Ruunaraipe-Sauga sihtkaitsevööndites metsakoosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile, kusjuures rahvusparki valitsejal on õigus esitada nõudeid raieaja ja -tehnoloogia, metsamaterjali kokku- ja väljaveo ning puistu koosseisu ja täiuse osas.

§ 13. Vajalik tegevus

Halliste luha, Raudna, Härma, Tuhkja, Piilu, Osju, Tipu, Sandra ja Mulgi sihtkaitsevööndite poollooduslike koosluste esinemisaladel on nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik:

- 1) puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine või raadamine;
- 2) niitmine, loomade karjatamine;
- 3) heinaniitmise alustamine mitte varem kui 1. juulil.

§ 14. Sihtkaitsevööndite kaitse-eesmärgid

(1) Valgeraba, Kuresoo, Öördi, Kikepera ja Riisa sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse rabade, vanade loodusmetsade, soostuvate ja soo-lehtmetsade, siirdesoo- ja rabametsade, jõgede ja ojade elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku.

(2) Miiliaugu ja Ruunaraipe-Sauga sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse maastiku üldilmet, metsastunud luidete ja vanade loodusmetsade elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku, metsade bioloogilist mitmekesisust ning tagatakse puistute avalik kasutamine riigimaal.

(3) Sandra, Mulgi, Tipu, Halliste luha, Raudna, Tuhkja ja Härma sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse maastiku üldilmet, kaitstakse ja taastatakse lamminiitude, säilitatakse lammi-lodumetsade, jõgede ja ojade elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku.

(4) Tõramaa, Mardu, Halliselja, Räksi ja Vireksaare sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse vanade loodusmetsade, soostuvate soo- ja lehtmetsade elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku.

(5) Lemmjõe keele, Karuskose ja Pääsma laane sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse lammi-lodumetsade, jõgede ja ojade elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku.

(6) Venesauna, Möldri, Pöörikaasiku, Tõrvaaugu, Piilu, Härma, Osju ja Paelamaa sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse vanade loodusmetsade, soostuvate soo- ja lehtmetsade, siirdesoo- ja rabametsade, lammi-lodumetsade, jõgede ja ojade, rohunditerikaste kuusikute elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku.

5. peatükk PIIRANGUVÖÖND

§ 15. Piiranguvööndi määratlus

- (1) Piiranguvöönd on rahvusparki majandatav osa, mis ei kuulu reservaati ega sihtkaitsevööndisse.
- (2) Rahvusparkis on Soomaa piiranguvöönd.

§ 16. Lubatud tegevus

- (1) Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus.
- (2) Piiranguvööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas. Üle 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud rahvusparki valitseja nõusolekul.
- (3) Piiranguvööndis on lubatud rahvusparki valitseja nõusolekul:
 - 1) maavara kaevandamine «Maapõueseaduse» § 59 lõikes 2 sätestatud juhul rahvusparki valitsejaga kooskõlastatud kohtades;
 - 2) ehitiste, kaasa arvatud ajutiste ehitiste püstitamine ning ehitiste väliskonstruktsioonide muutmine;
 - 3) veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine ning uute veekogude rajamine;
 - 4) uue maaparandussüsteemi rajamine;
 - 5) roo varumine külmumata pinnasel.

§ 17. Keelatud tegevus

(1) Koosluse liigilise ja vanuselise mitmekesisuse säilitamiseks on piiranguvööndis keelatud:

- 1) uuendusraie, välja arvatud turberaie langi pindalaga kuni 1 ha;
- 2) puurindest puuliigi või vanuserühma väljaraie;
- 3) üle 140-aastaste okaspuude, üle 120-aastaste kõvalehtpuude ja üle 80-aastaste pehmelehtpuude raiumine;
- 4) puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine.

(2) Piiranguvööndis on keelatud biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine metsamaal ja looduslikul rohumaal.

(3) Koosluse liikide ja vanuse mitmekesisuse säilitamiseks tuleb jätta metsaraiel kasvama eri vanuses puud vahekorras, mis tagab puude pideva ja ühtlase loomuliku suremuse ja puistu loodusliku uuenemise.

§ 18. Vajalik tegevus

Rahvuspargi piiranguvööndi poollooduslike koosluste esinemisaladel on nende ilme ja liigilise koosseisu tagamiseks vajalik:

- 1) puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine või raadamine;
- 2) niitmine, loomade karjatamine;
- 3) heinaniitmise alustamine mitte varem kui 1. juulil.

§ 19. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk

Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on bioloogilise mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine.

6. peatükk RAKENDUSSÄTE

§ 20. [Käesolevast tekstist välja jäetud.]

¹EÜ nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; C 241, 29.08.1994, lk 175; L 305, 8.11.1997, lk 42–65; L 236, 23.09.2003, lk 667–702; L 284, 31.10.2003, lk 1–53); EÜ nõukogu direktiiv 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (EÜT L 103, 25.04.1979, lk 1–18; L 291, 19.11.1979, lk 111; L 319, 7.11.1981, lk 3–15; L 233, 30.08.1985, lk 33–41; L 302, 15.11.1985, lk 218; L 100, 16.04.1986, lk 22–25; L 115, 8.05.1991, lk 41–55; L 164, 30.06.1994, lk 9–14; C 241, 29.08.1994, lk 175; L 223, 13.08.1997, lk 9–17; L 236, 23.09.2003, lk 667–702).

²Soomaa rahvuspark on moodustatud Vabariigi Valitsuse 8. detsembri 1993. a määrusega nr 387 «Soomaa, Vilsandi ja Karula rahvuspargi moodustamise kohta».

³Sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.

⁴Rahvuspargi välispiir ja vööndide piirid on märgitud määruse lisas esitatud kaardil Eesti põhikaardi (möötkava 1:10 000) alusel, kasutades Kabala ja Kõpu metskondade osas 2000. aasta, Kõpu metskonna SM kvartalite osas 1999. aasta ja Taali metskonna osas 1997. aasta metsakorralduse andmeid ning maakatastri andmeid seisuga september 2004. a.

Ala kaardiga saab tutvuda Keskkonnaametis, Keskkonnaministeeriumis, keskkonnaregistris ning maainfosüsteemis (www.maaamet.ee).

LISA 2. KESKKONNAMINISTRI MÄÄRUS „METSISE PÜSIELUPAIKADE KAITSE ALLA VÕTMINE”

Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine¹

Vastu võetud 13.01.2005 nr 1

RTL 2005, 13, 111

jõustumine 28.01.2005

Määrus kehtestatakse «Looduskaitseseaduse» § 10 lõike 2 ja § 11 lõike 1 alusel.

§ 1. Kaitse alla võtmise eesmärk

Määrusega võetakse kaitse alla Vabariigi Valitsuse 20. mai 2004. a määruse nr 195 «I ja II kaitsekategooria liikide kaitse alla võtmine» § 8 lõike 2 punkti 16 kohaselt II kaitsekategooriasse kuuluva liigi metsise (Tetrao urogallus) väljaspool kaitsealasid asuvad elupaigad, mida tuleb kaitsta liigi soodsa seisundi tagamiseks.

§ 2. Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine

(1) Harju maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Jussi I, Kuusalu vallas Tõreska ja Pala külas;
- 2) Jõevärava, Anija vallas Vetla külas;
- 3) Kõrve, Anija vallas Vikipalu külas;
- 4) [kehtetu - RT I, 21.11.2014, 3 - jõust. 01.12.2014]
- 5) Loibu, Kõue vallas Laane külas;
- 6) Rihma, Kõue vallas Laane külas;
- 7) Lümandu, Saue ja Kohila vallas Tagametsa ja Kohatu külas;
- 8) Maapaju, Anija vallas Vikipalu külas;
- 9) Niinsoni, Anija vallas Vikipalu ja Pillapalu külas;
- 10) Perila-Esku, Kose vallas Nõmbra külas;
- 11) Pikva, Anija vallas Mustjõe, Pikva ja Konussaare külas;
- 12) Rebasemäe, Nissi vallas Ande ja Tabara külas;
- 13) Rohusaare II, Anija vallas Pillapalu külas;
- 14) Saarevälja, Kõue vallas Aela külas;
- 15) Vaharujärve, Saue vallas Tagametsa külas;
- 16) Vikipalu, Anija vallas Vikipalu külas;
- 17) Virla, Kõue vallas Virla, Aela ja Kodja külas;
- 18) Võllaskatku, Kuusalu vallas Rehatse ja Soodla külas.

(2) Ida-Viru maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Alajõe, Alajõe vallas Alajõe külas;
- 2) Arvila, Maidla ja Mäetaguse vallas Tarumaa ja Arvila külas;
- 3) Avinurme, Avinurme vallas Paadenurme ja Kõveriku külas;
- 4) Kaasiksoo, Maidla vallas Piilse, Lipu ja Rääsa külas;
- 5) Kamarna, Iisaku ja Illuka vallas Ilmatu ja Kaatermu külas;
- 6) Kauksi, Iisaku ja Tudulinna vallas Kauksi ja Roostoja külas;
- 7) Kiikla, Alutaguse vallas Arvila ja Kiikla külas;
- 8) [kehtetu - RT I, 25.11.2014, 12 - jõust. 05.12.2014]
- 9) [kehtetu - RT I, 25.11.2014, 12 - jõust. 05.12.2014]
- 10) Kuresoo, Sonda vallas Uljaste külas;
- 11) Kuru, Iisaku vallas Kauksi ja Kuru külas;
- 12) Mustassaare, Mäetaguse vallas Metsküla külas;
- 13) Oonurme, Tudulinna vallas Oonurme külas;
- 14) Ongassaare, Illuka ja Iisaku vallas Ongassaare, Ilmatu ja Varesmetsa külas;
- 15) [kehtetu - RT I, 19.07.2018, 11 - jõust. 29.07.2018]
- 16) Ratva, Mäetaguse vallas Metsküla külas;
- 17) Ristikivi, Tudulinna vallas Roostoja külas;
- 18) Tudulinna raba, Tudulinna ja Lohusuu vallas Raadna ja Lemmaku külas.

(3) Jõgeva maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Aidu, Põltsamaa vallas Kaavere külas;
- 2) Kauru, Pajusi vallas Arisvere, Kauru, Nurga ja Lahavere külas;
- 3) Kiisli, Pala ja Saare vallas Kiisli, Vea ja Pedassaare külas;
- 4) [kehtetu - RT I, 12.11.2013, 1 - jõust. 22.11.2013]
- 5) Laiusevälja, Jõgeva vallas Raaduvere, Laiusevälja ja Lõpe külas;
- 6) Sakussaare, Jõgeva vallas Laiusevälja ja Raaduvere külas;
- 7) Oti, Torma vallas Tuimõisa ja Oti külas;
- 8) Reastvere, Torma vallas Reastvere külas;
- 9) Rohe, Jõgeva vallas Võduvere ja Raaduvere külas;
- 10) Sortsi, Palamuse vallas Vitsuti külas;
- 11) Tammissaare, Jõgeva vallas Pedja, Raaduvere, Võduvere ja Rohe külas;
- 12) Vea, Pala vallas Vea ja Sõõru külas;
- 13) Visusti, Palamuse vallas Visusti ja Kassivere külas.

(4) Järva maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Kallisaare, Kabala vallas Rassi külas;
- 2) Kernu, Albu ja Lehtse vallas Kõrvküla ja Peedu külas;
- 3) Kõrvemaa, Albu ja Paide vallas Mõnuvere, Vetepere, Puiatu ja Kaalepi külas;
- 4) Lintsi, Paide vallas Võõbu, Eivere ja Ojaküla külas;
- 5) Mustla-Nõmme, Paide vallas Mustla-Nõmme külas;
- 6) Vaki, Kabala ja Oisu vallas Tănassilma ja Pibari külas;
- 7) Pikkmetša, Kabala vallas Rassi külas;
- 8) Sütemetša, Türi vallas Laupa külas;
- 9) Vilita, Türi ja Oisu vallas Vilita, Põikva ja Tănassilma külas.

(5) Lääne maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Annamõisa, Lääne-Nigula vallas Piirsalu külas;
- 2) Kuusemaa-Suuremetša, Martna ja Ridala vallas Kesu, Vätse, Jõesse ja Jõõdre külas;
- 3) Selja, Kullamaa vallas Silla külas;
- 4) Suursoo, Risti vallas Kuijõe külas.

(6) Lääne-Viru maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Andi, Vihula vallas Eisma, Andi, Pajuveski ja Kiva külas;
- 2) Karja, Laekvere vallas Paasvere külas;
- 3) Kärje, Laekvere vallas Arukse ja Paasvere külas;
- 4) Kullissaare, Laekvere vallas Luusika külas;
- 5) Lebavere-Rünga, Väike-Maarja ja Vinni vallas Rünga ja Avispea külas;
- 6) Mustjärve, Rägavere ja Vinni vallas Nurkse, Männikvälja, Kantküla ja Allika külas;
- 7) [kehtetu - RT I, 25.11.2014, 12 - jõust. 05.12.2014]
- 8) Peedla, Avanduse vallas Kärü külas;
- 9) [kehtetu - RT I, 18.04.2019, 8 - jõust. 28.04.2019]
- 10) [kehtetu - RT I, 25.11.2014, 12 - jõust. 05.12.2014]
- 11) Saara, Vinni vallas Soonuka, Alavere, Rasivere ja Alakvere külas;
- 12) Sootaguse, Avanduse ja Laekvere vallas Sootaguse, Kärü ja Salutaguse külas;
- 13) Uljaste, Rägavere vallas Uljaste ja Miila külas;
- 14) Vila, Vihula vallas Vila külas;
- 15) Võhunõmme, Rägavere ja Vinni vallas Nurkse, Sae, Võhu ja Aravuse külas.
- 16) [kehtetu - RT I, 25.11.2014, 12 - jõust. 05.12.2014]

(7) Põlva maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Kõivusaare, Orava vallas Kõivusaare ja Orava külas;
- 2) Oodsipalu, Veriora ja Orava vallas Nohipalo, Kamnitsa, Kõivsaare ja Jautra külas;
- 3) Kõvera, Orava vallas Kõvera külas;
- 4) Orelluuska, Värška vallas Lutepää, Treski, Nedsaja ja Verhulitsa külas;
- 5) Ulitina, Värška vallas Ulitina külas.

(8) Pärnu maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Aesoo, Tori vallas Aesoo külas;
- 2) Jaamaküla, Surju vallas Kikepera, Jaamaküla ja Metsääre külas;
- 3) Lutsu, Surju vallas Kikepera külas;

- 4) [kehtetu - RT I, 26.04.2017, 1 - jõust. 06.05.2017]
- 5) Karumõlle, Saarde vallas Sigaste ja Väljaküla külas;
- 6) [kehtetu - RT I, 26.04.2017, 1 - jõust. 06.05.2017]
- 7) [kehtetu - RT I, 26.04.2017, 1 - jõust. 06.05.2017]
- 8) Kellissaare, Vändra vallas Mälara ja Rae külas;
- 9) Kildemaa, Tori vallas Kildemaa külas;
- 10) [kehtetu - RT I, 26.04.2017, 1 - jõust. 06.05.2017]
- 11) Kärsu, Saarde vallas Kanaküla ja Kärsu külas;
- 12) Lodja, Saarde ja Surju vallas Kõveri, Lodja ja Ristiküla külas;
- 13) Mustraba, Surju ja Paikuse vallas Põlendmaa ja Kikepera külas;
- 14) [kehtetu - RT I, 26.04.2017, 1 - jõust. 06.05.2017]
- 15) Mälara, Vändra vallas Võidula ja Kadjaste külas;
- 16) Oissaare, Saarde vallas Sigaste ja Kanaküla külas;
- 17) [kehtetu - RT I, 26.04.2017, 1 - jõust. 06.05.2017]
- 18) Riisa, Tori vallas Jõesuu ja Võlli külas;
- 19) [kehtetu - RT I, 26.04.2017, 1 - jõust. 06.05.2017]
- 20) Vabriku, Tori vallas Kildemaa külas;
- 21) Viluvere, Vändra vallas Viluvere külas;
- 22) Väljaküla, Saarde vallas Sigaste ja Väljaküla külas;
- 23) Kaisma, Halinga vallas Pööravere külas;
- 24) [kehtetu - RT I, 29.11.2016, 5 - jõust. 09.12.2016]
- 25) [kehtetu - RT I, 29.11.2016, 5 - jõust. 09.12.2016]
- 26) Massiaru, Häädemeeste vallas Uemaa ja Urissaare külas.
- 27) [kehtetu - RT I, 26.04.2017, 1 - jõust. 06.05.2017]

(9) Rapla maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Ahekõnnu, Kehtna vallas Vastja, Ahekõnnu ja Haakla külas;
- 2) Vastja, Kehtna vallas Kärpla, Ahekõnnu ja Vastja külas;
- 3) Araste, Vigala vallas Tiduvere ja Araste külas;
- 4) Konuvere, Märjamaa ja Vigala vallas Konuvere ja Tiduvere külas;
- 5) Tiduvere, Vigala vallas Tiduvere ja Araste külas;
- 6) Kiigemäe, Kaiu vallas Kuimetsa külas;
- 7) [kehtetu - RT I 2010, 75, 572 - jõust. 17.10.2010]
- 8) Ellu, Märjamaa vallas Kohtru, Paisumaa ja Vana-Nurtu külas;
- 9) Kuresilma, Märjamaa vallas Laukna, Loodna, Luiste ja Viita külas;
- 10) Kädva, Käru vallas Kädva ja Sonni külas;
- 11) Leevre, Märjamaa vallas Soosalu, Leevre ja Kohatu külas;
- 12) Lõmmelu, Käru vallas Käru, Jõeküla ja Kullimaa külas;
- 13) Mustu, Märjamaa ja Nissi vallas Pajaka ja Mustu külas;
- 14) Nõlva, Kehtna vallas Nõlva külas;
- 15) Rangu, Märjamaa vallas Rangu ja Päädeva külas;
- 16) Saunametsa, Kaiu vallas Põlliku, Suurekivi ja Vahastu külas;
- 17) Selja, Kehtna vallas Selja külas;
- 18) Taga-Põlliku, Kaiu vallas Suurekivi külas;
- 19) Urevere, Märjamaa vallas Viita, Mõraste ja Urevere külas;
- 20) Ömma, Märjamaa vallas Maidla külas.

(10) Tartu maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Vahelaane, Tartu vallas Metsanuka külas;
- 2) Väänikvere, Laeva vallas Väänikvere külas.

(11) Valga maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Koikküla, Taheva vallas Koikküla ja Koiva külas;
- 2) Koiva, Taheva vallas Koiva külas;
- 3) Lasa, Helme vallas Holdre ja Koorküla külas;
- 4) Mustjõe, Taheva vallas Hargla ja Kalliküla külas;
- 5) Mõttuse, Hummuli vallas Aitsra ja Kulli külas;
- 6) Nihu, Hummuli vallas Jeti ja Aitsra külas;
- 7) Purtsi, Puka vallas Soontaga, Purtsi ja Põru külas;
- 8) Tündre, Helme vallas Pilpa külas;
- 9) Virna, Öru vallas Uniküla ja Kiviküla külas;

10) Õhne, Hummuli vallas Jeti külas.

(12) Viljandi maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Jamsi, Kolga-Jaani vallas Parika külas;
- 2) Kabala, Suure-Jaani vallas Kootsi ja Vihi külas;
- 3) Juhkreõue tee, Suure-Jaani vallas Karjasoo külas;
- 4) Paanikse, Karksi vallas Lilli külas;
- 5) Vanaveski, Kõpu vallas Uia külas;
- 6) Seruküla, Kõpu vallas Uia külas.

(13) Võru maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Hurda, Rõuge vallas Kaugu, Hurda ja Viliksaarõ külas;
- 2) Karisöödi, Mõniste vallas Karisöödi külas;
- 3) [kehtetu - RT I, 06.11.2018, 1 - jõust. 16.11.2018]
- 4) Kurenurme, Sõmerpalu vallas Kurenurme külas;
- 5) Vilbu, Sõmerpalu vallas Hänike külas;
- 6) Koemetsa, Mõniste vallas Koemetsa külas;
- 7) Laisi, Misso vallas Laisi külas;
- 8) Luutsniku, Haanja vallas Luutsniku ja Palli külas;
- 9) Põrgujärve, Mõniste ja Varstu vallas Koemetsa ja Vana-Roosa külas;
- 10) [kehtetu - RT I, 08.01.2019, 3 - jõust. 18.01.2019]
- 11) Singa, Mõniste vallas Koemetsa külas;
- 12) Ubajärve, Mõniste vallas Koemetsa ja Ubajärve külas;
- 13) Villike, Mõniste vallas Villike külas.

(14) Järva ja Rapla maakonnas võetakse kaitse alla järgmised maakonna piire ületavad metsise püsielupaigad:

- 1) Kõnnumaa-Väätsa, Kaiu, Paide ja Väätsa vallas Saareaugu, Lõõla ja Vahastu külas;
- 2) Maalema, Kaiu ja Väätsa vallas Suurekivi ja Saueaugu külas.

(15) Rapla ja Pärnu maakonnas võetakse kaitse alla järgmised maakonna piire ületavad metsise püsielupaigad:

- 1) Kullimaa, Kärü ja Vändra vallas Võidula, Kullimaa ja Mädara külas;
- 2) Mäliste, Halinga ja Märjamaa vallas Mäliste, Altküla ja Rukkiküla külas;
- 3) Nõlvasoo, Kehtna ja Kaisma vallas Selja, Kõnnu ja Kenni külas.

(15¹) [Kehtetu - RT I, 26.04.2017, 1 - jõust. 06.05.2017]

(16) Metsise püsielupaikade ja nende vööndite piirid on esitatud määruse lisas olevatel kaartidel².

§ 3. Püsielupaiga valitseja

«Looduskaitseaduse» § 21 lõike 1 kohaselt on püsielupaiga valitsejaks Keskkonnaamet.

§ 4. Kaitsekord

(1) Metsise püsielupaiga maa-ala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärade ja majandustegevuse piiramise astmele sihtkaitsevööndiks ja piiranguvööndiks.

(2) Püsielupaigas kehtib looduskaitseaduses sätestatud kaitsekord selle määruse erisustega.

(3) Püsielupaika jäävatel teedel ja radadel on lubatud sõidukitega liiklemine. Sõidukitega liiklemine väljaspool teid ja radu ning maastikusõidukitega liiklemine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, loodusobjekti kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud tegevusel, kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning kaitse-eeskirjaga lubatud töödel.

[RT I 2010, 75, 572 - jõust. 17.10.2010]

(4) Püsielupaigas on lubatud jahipidamine, välja arvatud sihtkaitsevööndis 1. veebruarist kuni 31. augustini.

[RT I 2010, 75, 572 - jõust. 17.10.2010]

(5) Sihtkaitsevööndis on 1. juulist kuni 31. jaanuarini lubatud inimeste viibimine, marjade ja seente korjamine, muude metsa kõrvalsaaduste varumine, välja arvatud Annamõisa püsielupaiga Kopliotsa sihtkaitsevööndis, kus käesolevas lõikes nimetatud tegevused on lubatud aasta läbi.

[RT I, 08.01.2019, 4 - jõust. 18.01.2019]

(5¹) Sihtkaitsevööndis on püsielupaiga valitseja nõusolekul 1. juulist kuni 31. jaanuarini lubatud olemasolevate teede ja tehnovõrgu rajatiste hooldustööd.
[RT I 2010, 75, 572 - jõust. 17.10.2010]

(6) Liigi elutingimuste säilimiseks ja parandamiseks vajaliku tegevusena võib püsielupaiga valitseja lubada sihtkaitsevööndis alusmetsa, järelkasvu ja puistu teise rinde harvendamist 1. septembrist 31. jaanuarini, loodusõnnetuse tagajärgede likvideerimist ja veerežiimi taastamist.
[RT I, 30.03.2021, 10 - jõust. 09.04.2021]

(7) Piiranguvööndis, välja arvatud Kiikla püsielupaigas, kus uuendusraied on keelatud, on lubatud lage- ja turberaie 1. septembrist 31. jaanuarini, kusjuures raielangi suuruse ja kuju osas tuleb arvestada järgmiste piirangutega:
[RT I, 30.03.2021, 10 - jõust. 09.04.2021]

- 1) lageraie korral ei tohi langi suurus ületada 1,0 ha ning laius 30 meetrit;
- 2) turberaie korral ei tohi langi suurus ületada 2 ha.

(8) Piiranguvööndis tuleb raiete tegemisel arvestada järgmisi piiranguid metsa vanuselisele koosseisule ja raielangi kujule:

- 1) üle 60 aasta vanuse metsa osakaal ei tohi jääda väiksemaks kui 50%;
- 2) raielankide vahele tuleb jätta üle 60 aasta vanust puistut vähemalt 100 m laiuse ribana.

(9) Püsielupaiga piiranguvööndis on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab.
[RT I 2010, 75, 572 - jõust. 17.10.2010]

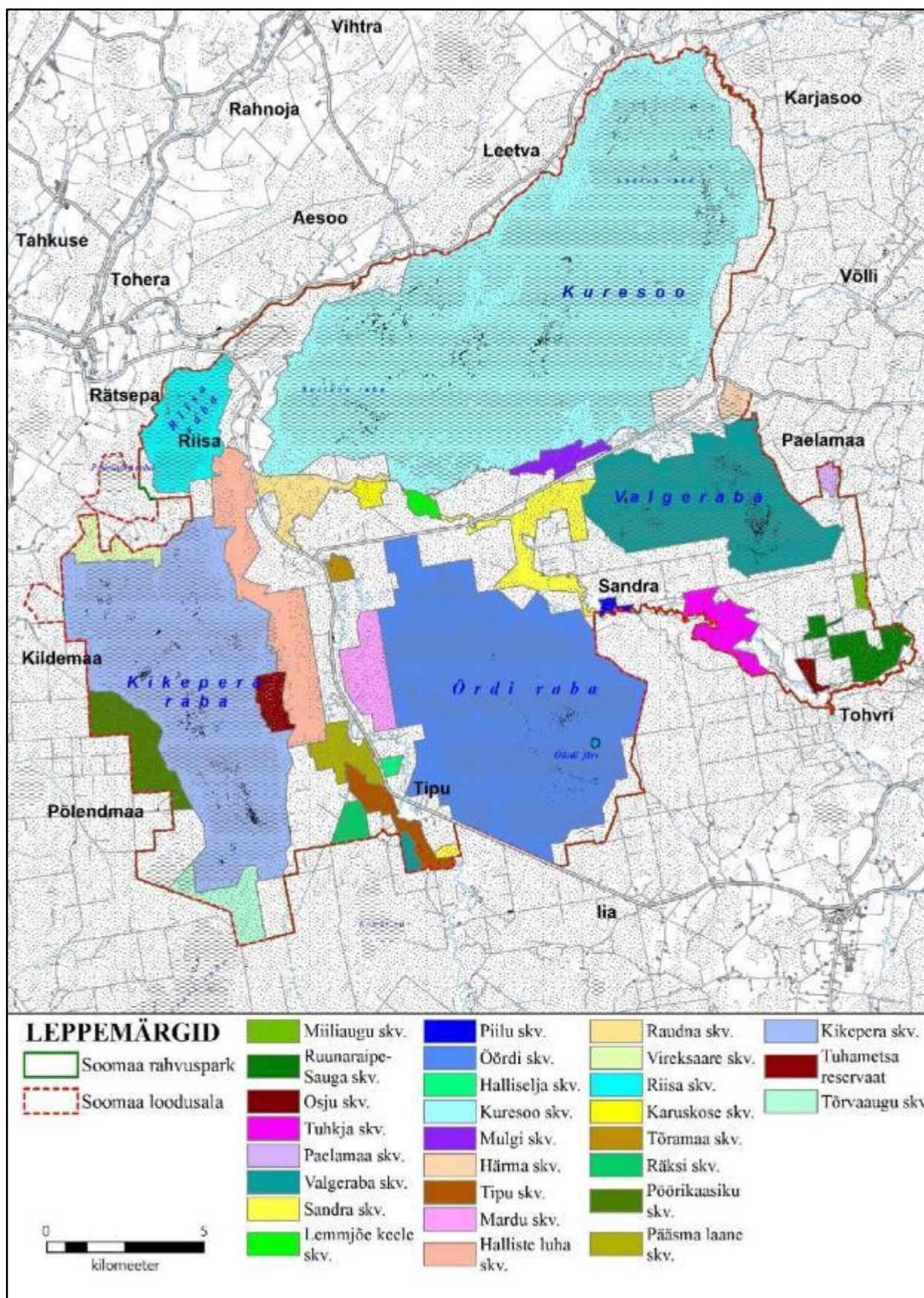
§ 5. Määruse rakendamine

Enne Kiikla püsielupaiga kaitse alla võtmist antud kaevandusloa nr KMIN-055 alusel on lubatud allmaakaevandamine Kiikla püsielupaiga piiranguvööndis.
[RT I, 30.03.2021, 10 - jõust. 09.04.2021]

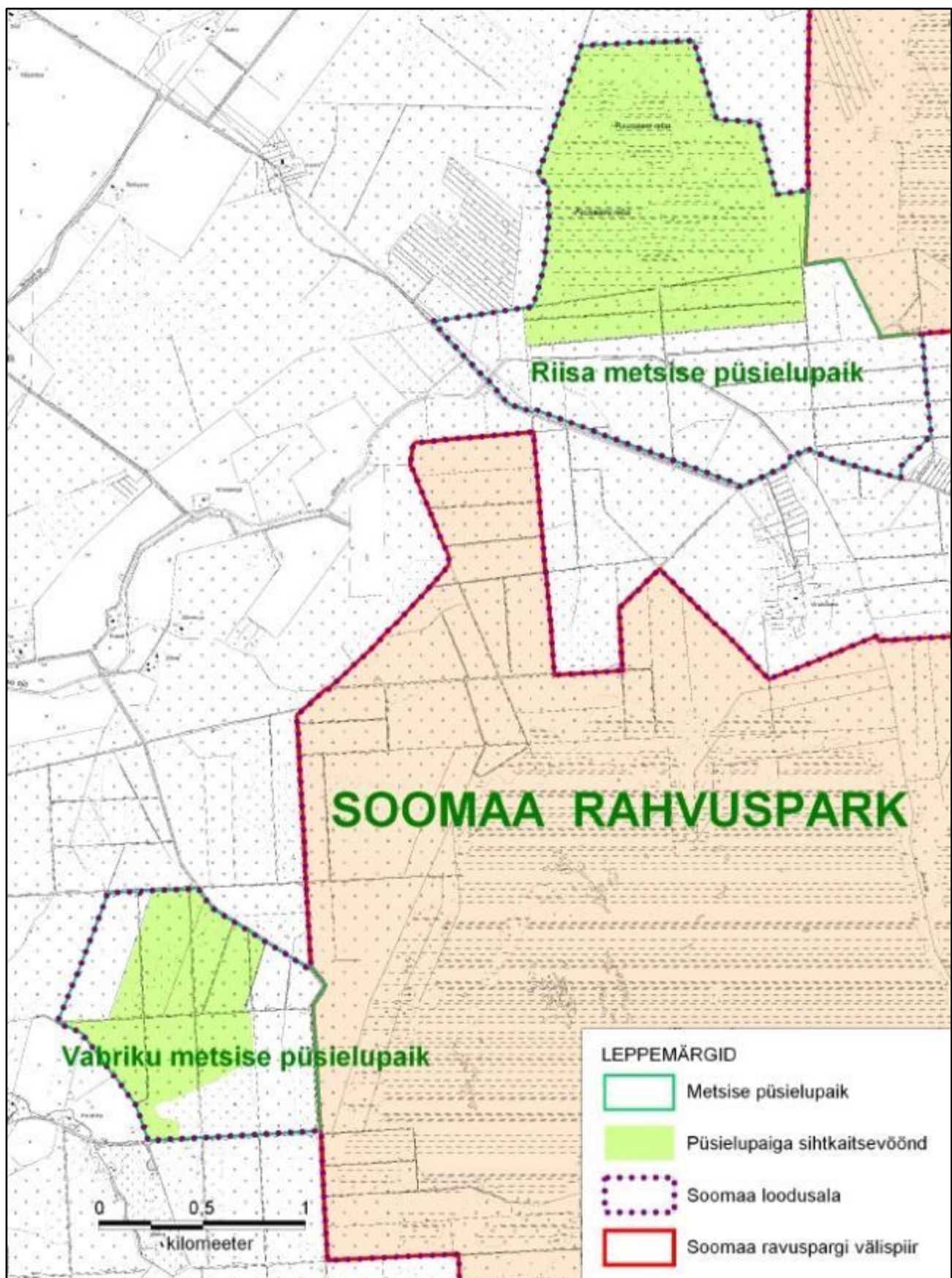
¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25).
[RT I 2010, 75, 572 - jõust. 17.10.2010]

² „Looduskaitseseaduse“ § 53 lõike 2 kohaselt ei avaldata Riigi Teatajas püsielupaikade kaarte, nendega saab tutvuda Keskkonnaametis, Keskkonnaministeeriumis, keskkonnaregistris ning maainfosüsteemis (www.maaamet.ee).

LISA 3. SOOMAA RAHVUSPARGI JA SOOMAA LOODUSALA KAART

LISA 4. RIISA JA VABRIKU METSISE PÜSIELUPAIKADE KAART

LISA 5. SEIREALAD JA SEIREJAAMAD SOOMAA RAHVUSPARGIS NING SOOMAA LINNU- JA LOODUSALAL (Eesti looduse infosüsteem 01.2022).

Nimi	Seire avalikkus	Alamprogramm
Tõramaa teeäärsed, Sandra luht, Tõramaa luht, Pääsma luhasoo, Pääsma luhasoo, Osju luht, Mulgi heinamaa, Ärna luht, Oksa luht, Karuskose luht, Tipu luht, Halliste puisniit, Kuusekäära luht, Osju luht (lõunakallas), Sandra luht (Sandrast ülesvoolu), Tõramaa puisniit, Kuusekäära-Keelemetsa luht, Pääsma luht, Läti luht	Avalik	Haudelindude kooslused (luhaniidud)
Riisa raba N laam, Kuresoo raba, Kuresoo püsiala, Valgeraba W laam, Valgeraba siirdesoo, Riisa raba S laam, Valgeraba E laam, Öördi raba, Öördi siirdesoo, Kikepera raba	Avalik	Haudelindude kooslused (madalsood ja rabad)
25, 26	Avalik	Hirvlaste pabulaloendused
Raudna jõgi: Meiekose. Lemmjõgi: Oksa. Navesti jõgi: Aesoo rippisild.	Avalik	Jõgede hüdrobioloogiline seire
Raudna jõgi: Sandra. Lemmjõgi: Oksa, Kuusekäära-Ärna. Ördi peakraav: 1,2 km suudmest. Mõrdepera oja: 2 km suudmest.	Avalik	Jõgede hüdrokeemiline seire
Halliste jõgi: Tipu, Riisa. Raudna jõgi: Meiekose. Lemmjõgi: Sandra.	Avalik	Jõgede hüdrokeemiline seire, Jõgede hüdrobioloogiline seire
ME08, LE76, LE86, LE97	Avalik	Kahepaiksete koosluste seire
Halliste jõgi: Riisa HJ	Avalik	Meteoroloogiline ja hüdroloogiline seire
Soomaa	Avalik	Mullaelustiku seire
Soomaa1, Soomaa2, Soomaa3	Avalik	Ohustatud taimekoosluste (Natura elupaigad) seire
Meiekose, Tõramaa 1, Tõramaa 2	Avalik	Pisiimetajate koosluste seire
Meiekose (1–14)	Avalik	Päevaliblikate koosluste seire
Karjasoo, Seruküla	Avalik	Päevaliblikate koosluste seire, Tolmeldajate koosluste seire
Mulgi heinamaa, Tipu	Avalik	Rukkiräägu seire
Soomaa, Tori (Riisa metsise PEP)	Avalik	Röövlindude koosluste seire
LE99, E77, LE78, LE88	Avalik	Saarma seire
836, 830, 1431, 1430	Avalik	Ulukite jäljeloendus
Ördi järv	Avalik	Väikejärvede hüdrokeemiline seire, Väikejärvede seire, Väikejärvede hüdrobioloogiline seire
Kaks seireala	Mitteavalik ¹	Kaitstavate sammalde liigiseire
Kümme seireala	Mitteavalik	Kaitstavate soontaimede liigiseire
16 seireala	Mitteavalik	Metsakanaliste koosluse seire

Kolm seireala	Mitteavalik	Nahkhiirte koosluste seire
Kaks seireala	Mitteavalik	Nahkhiirte koosluste seire, Nahkhiirte liigiseire

¹⁾ I ja II kategooria liikide seirealasid ei avalikustata (looduskaitseadus § 53 lg 1)

TÖÖVERSIOON

LISA 6. SOOMAA RAHVUSPARGI, SOOMAA LOODUS- JA LINNUALA KAITSE-EESMÄRKIDE JA VÄÄRTUSTE KOONDTABEL

Pt. nr	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus
ELUSTIK					
2.1.1.1.	Liiv hundihammas	Soomaa rahvusparkis on vähemalt neli liiv-hundihamba kasvukohta ja ja võsuda arv on 1000 tk.	Kasvukohtade valgusrežiimi halvenemine. Samblarindest vabade, avatud liivaste kasvukohtade kadumine.	Ruunaraipe sihtkaitsevööndis oleva kasvukoha puurinde liituvuse vähendamine. Perioodiline samblarinde eemaldamine liigile sobivas kasvukohas.	Soomaa rahvusparkis on vähemalt neli liiv-hundihamba kasvukohta ja ja võsuda arv on 1000 tk.
2.1.1.2.	Harilik sookold	Soomaa rahvusparkis on säilinud vähemalt üks sookollale sobiv kasvukoht.	Liigi seisundi andmete puudumine. Taimeliigi kasvukoha kadumine.	Liigi kasvukoha inventeerimine hariliku sookolla seisundi väljaselgitamiseks. Eelnevate aastate andmete koondamine ja süstematiseerimine. 1. Kasvukoha taastamine, puhastamine võsast ja valgustingimuste parandamine. 2. Kasvukoha perioodiline puhastamine võsast, valgustingimuste parandamine.	1. Soomaa rahvusparkis on säilinud vähemalt üks sookollale sobiv kasvukoht. 2. Sookolla kasvukoht on taastatud.
2.1.1.3.	Palu-karukell	Soomaa rahvusparkis on säilinud vähemalt üks palu-karukellale sobiv kasvukoht.	Liigi levikuandmete puudumine.	Liigi levikuandmete väljaselgitamine.	1. Soomaa rahvusparkis on säilinud vähemalt üks palu-karukellale sobiv kasvukoht. 2. Palu-karukella levikuandmed on täpsustatud.
2.1.1.4.	Kaunis-kuuskjalg	Soomaa rahvusparkis on kuninga-kuuskjala elupaik säilinud 4,9 ha.	Kasvukoha kuivendamine	Loodusliku veerežiimi säilitamine ja taastamine.	Soomaa rahvusparkis on kuninga-kuuskjala elupaik säilinud 4,9 ha.

Pt. nr	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus
2.1.1.5.	Eesti soojumikas	Soomaa rahvusparkis on eesti soojumika kasvukohad säilinud vähemalt 307 ha.	Kasvukohtade võsastumine Vananenud levikuandmed.	1. Niidualade regulaarne hooldus. 2. Kasvukoha perioodiline puhastamine võsast, valgustingimuste parandamine. Inventuuri läbiviimine liigi levikuandmete täpsustamiseks.	1. Soomaa rahvusparkis on säilinud eesti soojumika kasvukohad Osju luhtadel. 2. Eesti soojumika kasvukohtade täpsustamine (leviku kaardistamine).
2.1.1.6.	Niidu-kuremõök	Soomaa rahvusparkis on niidu-kuremõõga kasvukohad säilinud vähemalt 63 ha.	Kasvukohtade võsastumine. Karjatamine. Varajane niitmine. Vananenud kasvukohtade registriandmed.	Võsastunud luhaalade taastamine, kändude freesimine Soovitatav niidu-kuremõõga kasvualal hiline karjatamine, peale seemnete valmimist. 1. Jätta niidu kuremõõga kasvukohtade rohustu perioodiliselt paariks aastaks niitmata 2. Niidu-kuremõõga seisundi perioodiline seire, seiresammuga 4 aastat. Niidu-kuremõõga levikuandmete (kasvukohaandmete) uuendamine.	Soomaa rahvusparkis on niidu-kuremõõga kasvukohad säilinud vähemalt 63 ha.
2.1.1.7.	Kahar parthein	Soomaa rahvusparkis on kahar partheina elupaik säilinud 3,7 ha.	Kasvukoha kuivendamine	Loodusliku veerežiimi säilitamine ja taastamine.	Soomaa rahvusparkis on kahar partheina elupaik säilinud 3,7 ha.
2.1.1.8.	Laialehine nestik	Soomaa rahvusparkis on laialehelise nestiku kasvukoht säilinud 43 ha.	Kaitsealuse taimeliigi kasvukohas metsamajanduslikud tööd.	Laialehelise nestiku kasvukohas keelata raietööd ja kuivendussüsteemide hooldustööd ning rekonstrueerimine.	Soomaa rahvusparkis on laialehelise nestiku kasvukoht säilinud 43 ha.
2.1.1.9.	Sale villpea	Soomaa rahvusparkis on sale villpea elupaik säilinud 4,9 ha.	Kasvukoha kuivendamine	Loodusliku veerežiimi säilitamine ja taastamine.	Soomaa rahvusparkis on sale villpea elupaik säilinud 4,9 ha.
2.1.1.10.	Sagristarn	Soomaa rahvusparkis on sagristarna kasvukoht säilinud 3,7 ha.	Sooelupaikade kuivendamine ja turba võtmine.	Loodusliku veerežiimi säilitamine ja taastamine.	Soomaa rahvusparkis on sagristarna kasvukoht säilinud 3,7 ha.

Pt. nr	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus
2.1.1.11.	Õrn tarn	Soomaa rahvusparkis on õrn tarna kasvukoht säilinud 24 ha.	Soostuvate ja soo-lehtmetsade kuivendamine.	Loodusliku veerežiimi säilitamine ja taastamine.	Soomaa rahvusparkis on õrn tarna kasvukoht säilinud 24 ha.
2.1.1.12.	Harilik sookäpp	Soomaa rahvusparkis on sookäpa kasvukoht säilinud 73 ha.	Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.		Soomaa rahvusparkis on sookäpa kasvukoht säilinud 73 ha.
2.1.1.13.	Kaunis kuldking	Soomaa rahvusparkis on säilinud vähemalt üks kaunile kuldkingale sobiv kasvukoht.	Liigi levikuandmete puudumine	Liigi levikuandmete väljaselgitamine.	1. Soomaa rahvusparkis on säilinud vähemalt üks kaunile kuldkingale sobiv kasvukoht. 2. Kauni kuldkinga levikuandmed on täpsustatud.
2.1.1.14.	Lõuna-jumalakäpp	Soomaa rahvusparkis on lõuna-jumalakäpa elupaik säilinud 0,9 ha.	Kasvukohtade võsastumine.	Võsastunud luhaalade taastamine ja regulaarne hooldamine.	Soomaa rahvusparkis on lõuna-jumalakäpa elupaik säilinud 0,9 ha.
2.1.1.15.	Kolmehõlmaline batsaania	Soomaa rahvusparkis on kolmehõlmalise batsaania elupaik säilinud 1,7 ha.	Kasvukoha kuivendamine	Loodusliku veerežiimi säilitamine ja taastamine.	Soomaa rahvusparkis on kolmehõlmalise batsaania elupaik säilinud 1,7 ha.
2.1.2.1.	Kaljukotkas	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt neli paari kaljukotkast.	Toitumisalade degradeerumine.	Rabade veerežiimi taastamine.	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt neli paari kaljukotkast.
			Pesitsusaegne häirimine.	1. Iga-aastane kaljukotka pesitsusedukuse seire. 2. Külastuskorralduse planeerimine (oluline talviste matkade ja rabamatkade planeerimine, vähendamaks külästusest tulenevat pesapaikade häirimist). 3. Kuresoo pesapaiga otsimine.	
2.1.2.2.	Väike-konnakotkas	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt 10 paari väike-konnakotkast.	Toitumisalade degradeerumine.	Luhaalade jätkuv hooldamine ja taastamine.	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt 10 paari väike-konnakotkast.
2.1.2.3.	Merikotkas	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt üks paar merikotkast.	Pesapaik asub piiranguvööndis.	Looduskaitsealade alusel moodustub püsielupaik 200 m raadiuses pesapuu ümber.	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt üks paar merikotkast.
			Pesitsusaegne häirimine.	Vältida külastuskorralduslikke tegevusi, sh loodusmatkasid (ka väikese grupiga) merikotka	

Pt. nr	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus
				pesa ümbruses soovituslikult vähemalt 500 m ulatuses.	
2.1.2.4.	Kalakotkas	Soomaa rahvusparkis käib toitumas vähemalt üks kalakotkas.	Toitumisalade degradeerumine.	Koosluste loodusliku veerežiimi taastamine ja säilitamine.	Soomaa rahvusparkis käib toitumas vähemalt üks kalakotkas.
2.1.2.5.	Must toonekurg	Soomaa rahvusparkis pesitseb edukalt kaks paari must-toonekurgi.	Toitumisalade degradeerumine.	Tööde korraldamisel Soomaa rahvusparkis ja Soomaa teemaplaneeringuga määratud alal (tiikide puhastamine, kuivendussüsteemide korrastamine, veerežiimide taastamine jms) arvestada must-toonekure elupaiganõudlusega.	1. Soomaa rahvusparkis pesitseb edukalt kaks paari must-toonekurgi. 2. Soomaa rahvusparkis on säilinud must-toonekurele sobilikud elupaigad.
2.1.2.6.	Rabapistrik	Soomaa rahvusparkis on säilinud rabapistrikule sobivad elupaigad.	Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.		Soomaa rahvusparkis on säilinud rabapistrikule sobivad elupaigad.
2.1.2.7.	Rabapüü	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt üks paar rabapüüd.	Pesitsusaegne häirimine.	1. Külastuskorralduse planeerimine. 2. Räätsamatkade vältimine rabades lindude pesitsusperioodil.	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt üks paar rabapüüd.
2.1.2.8.	Niidurüdi	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt kolm paari niidurüdi.	Pesitsusaegne häirimine.	Mitte korraldada räätsamatkasid pesitsusajal Kuresoo lagedatel aladel.	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt kolm paari niidurüdi.
			Vanad seireandmed.	Inventuuri teostamine Kuresoo niidurüdi asurkonna suuruse kindlakstegemiseks.	
2.1.2.9.	Kanakull	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt viis paari kanakulle.	Pesitsusaegne häirimine.	1. Seada 500 m raadiuses pesapuust raietele ajaline piirang 1. augustist 28. veebruarini. 2. EELIS-s piiritletud elupaigas on raied keelatud või pesapuust kuni 300 m kauguseni on raied keelatud.	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt viis paari kanakulle.

Pt. nr	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus
2.1.2.10.	Karvasjal-kakk	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt viis paari karvasjal-kakkusid.	Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.		Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt viis paari karvasjal-kakkusid.
2.1.2.11.	Jäälind	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt viis paari jäälinde.	Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.		Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt viis paari jäälinde.
2.1.2.12.	Sooräts	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt üks paar soorätsusid.	Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.		Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt üks paar soorätsusid.
2.1.2.13.	Väikeluik	Soomaa rahvusparkis peatud kevad- ja sügisrändel 500 väikeluike.	Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.		Soomaa rahvusparkis peatud kevad- ja sügisrändel 500 väikeluike.
2.1.2.14.	Laululuik	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt kolm paari laululuike.	Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.		Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt kolm paari laululuike.
2.1.2.15.	Laanerähn	Soomaa rahvusparkis pesitsev vähemalt 25 paari laanerähni.	Metsamajanduslik tegevus.	<p>1. Piiritletud elupaigas on uuendus- ja sanitaarraied keelatud. Sanitaarraieid võib teha metsakaitseeksporti alusel.</p> <p>2. Piiritletud elupaigas säilitada metsade majandamisel üle 10 cm läbimõõduga surnud ja surevaid jalaseisvaid okaspuid vähemalt 20 tm/ha kohta.</p> <p>3. Piiritletud elupaigas või 100 m kauguseni pesapuust on raied keelatud 1. aprillist kuni 15. juulini.</p>	Soomaa rahvusparkis pesitsev vähemalt 25 paari laanerähni.
2.1.2.16.	Roherähn e meltsas	Soomaa rahvusparkis on säilinud roherähnile sobivad elupaigad või pesitsev vähemalt 1 paar.	Metsamajanduslik tegevus.	<p>1. Pesitsusaegsest raierahust kinnipidamine.</p> <p>2. Säilitada luhtade servas olevaid vandest haabadest, tammedest ja kaskedest koosnevaid puudesalusid.</p>	Soomaa rahvusparkis on säilinud roherähnile sobivad elupaigad või pesitsev vähemalt 1 paar.
2.1.2.17.	Valgeselg-kirjurähn	Soomaa rahvusparkis pesitsev vähemalt 75 paari valgeselg-kirjurähni.	Metsamajanduslik tegevus.	<p>1. Seada piiritletud elupaigas ja 50 m kaugusel pesapuust raietele ajaline piirang 1. märtsist kuni 30. juunini.</p>	Soomaa rahvusparkis pesitsev vähemalt 75 paari valgeselg-kirjurähni.

Pt. nr	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus
				2. Raietel jätta säilikipuid grupiti vähemalt 30-40 tm/ha, sealhulgas üle 10 cm läbimõõduga surnud lehtpuid 10-20 tm/ha kohta. 3. Veerraie langi veerg ei tohi olla suurem kui 0,5 ha.	
2.1.2.18.	Rohunepp	Soomaa rahvuspargis pesitsev vähemalt 25 paari rohuneppi.	Niitude kinnikasvamine ebapiisava majandamise tagajärjel.	Luhtade regulaarne hooldus.	Soomaa rahvuspargis pesitsev vähemalt 25 paari rohuneppi.
2.1.2.19.	Mudanep	Soomaa rahvuspargis on säilinud mudanepile sobivad elupaigad.	Rabade ja siirdesoode veerežiimi muutused.	1. Taastatud veerežiimiga rabaala regulaarne jälgimine. 2. Vajadusel tammide remontimine. 3. Taastamisalale tärganud metsauuenduse likvideerimine.	Soomaa rahvuspargis on säilinud mudanepile sobivad elupaigad.
2.1.2.20.	Mustsaba-vigle	Soomaa rahvuspargis pesitsev vähemalt 10 paari mustsaba-vigle.	Luhalade märjemate osade võsastumine pajuga.	Luhtade regulaarne hooldus.	Soomaa rahvuspargis pesitsev vähemalt 10 paari mustsaba-vigle.
2.1.2.21.	Luha-sinirind	Soomaa rahvuspargis pesitsev vähemalt neli paari luha-sinirinda.	Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.		Soomaa rahvuspargis pesitsev vähemalt neli paari luha-sinirinda.
2.1.2.22.	Sarvikpütt	Soomaa rahvuspargis pesitsev vähemalt kaks paari sarvikpütte.	Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.		Soomaa rahvuspargis pesitsev vähemalt kaks paari sarvikpütte.
2.1.2.23	Metsis	Soomaa rahvuspargis mängudes kokku mängib vähemalt 35 kukke.	Metsakuivendus, sooservade kuivendamine.	1) Soo- ja soostuvate metsade veerežiimi taastamine 2) Passiivsed kaitsemeetmed, kuivendussüsteemide hooldamisest loobumine.	Soomaa rahvuspargis mängudes kokku mängib vähemalt 35 kukke.
			Väikekiskjate kõrge arvukus.	Väikekiskjate arvukuse reguleerimine.	
			Metsamajanduslik tegevus.	1. Mängualal on uuendusraied keelatud, elupaigas väljaspool mänguala turberaie lubatud väikeste, kuni 0,5 ha lankidena.	

Pt. nr	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus
				<p>2. Raielangile jätta säilikpuudena alles suuri haralisi mände ja olemasolul vanu haabasid.</p> <p>3. Seada metsise mängualal raietele ajaline piirang 1. veebruarist kuni 31. maini.</p> <p>4. Seada metsise piiritletud elupaigas raietele ajaline piirang 15. aprillist kuni 30. juunini.</p>	
2.1.2.24.	Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks olevad veelinnud.	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt 2 paari jõgitiiruseid, 50 paari piilparte, 150 paari sinikael-parte ja 50 paari sõtkaid.	Märgalade kuivendamine ja veekogude veetaseme alandamine.	<p>1. Sihtkaitsevõndites passiivsed kaitsemeetmed, st kuivendussüsteemide hooldamisest loobumine .</p> <p>2. Piiranguvõndis kuivendussüsteemide hooldamisel arvestada must-toonekure elupaikade kaitsest tulenevaid soovitusi tööde korraldamiseks Soomaal.</p> <p>3. Loodustekkeliste veekogude, sealhulgas kopraatikide säilitamine.</p>	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt 2 paari jõgitiiruseid, 40 paari piilparte, 150 paari sinikael-parte ja 50 paari sõtkaid.
2.1.2.25.	Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks olevad soolinnud.	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt 50 paari heletildreid, 150 paari mudatildreid, 120 paari punajalg-tildreid, 40 paari hallõgijaid, 200 paari punaselg-õgijaid, 150 paari kiivitajaid, 500 paari rüütasid, 25- paari sookurgi, 10 paari soo-loorkulle, 150 paari tetresid, 1 paar väikepistriku, 150 paari väikekoovitajaid, 100 paari öösorre.	<p>Maaparandus, soode kuivendamine.</p> <p>Soid ümbritseva kultuurmaastiku kasutusele võtmine intensiivpõllumajanduse viljelemiseks.</p> <p>Pesitsusaegne häirimine.</p>	<p>Loodusliku veerežiimi taastamine.</p> <p>Poollooduslike koosluste ja püsirohumaade säilitamine ja taastamine.</p> <p>1. Külastuskorralduse planeerimine.</p> <p>2. Räätsamatkade vältimine rabades lindude pesitsusperioodil.</p>	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt 50 paari heletildreid, 150 paari mudatildreid, 120 paari punajalg-tildreid, 40 paari hallõgijaid, 200 paari punaselg-õgijaid, 150 paari kiivitajaid, 500 paari rüütasid, 25- paari sookurgi, 10 paari soo-loorkulle, 150 paari tetresid, 1 paar väikepistriku, 150 paari väikekoovitajaid, 100 paari öösorre.

Pt. nr	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus
2.1.2.26.	Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks olevad luhalinnud.	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt 150 paari rukkirääkusi ja 10 paari täpikhuiku..	Rohumaade hävimine ja intensiivpõllumajandus.	Poollooduslike koosluste ja püsirohumaade hooldamine ja taastamine.	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt 150 paari rukkirääkusi ja 10 paari täpikhuiku.
			Väikekiskjate kõrge arvukus.	1. Väikekiskjate arvukuse reguleerimine. 2. Mitte lubada ulukite söödaplatside rajamist, mis meelitab ligi väikekiskjaid..	
			Hukkumine luhahooldustööde (niitmine) käigus.	1. Lindude pesapiirkonnas jätta hein niitmata. 2. Niita keskelt serva poole. 3. Niitmisel kasutada madalat liikumiskiirust (soovita, mitte üle 5-7 km/h).	
			Ebapiisav seireinfo.	Rukkiräägu regulaarne seire valitud seirealadel.	
2.1.2.27.	Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks olevad metsalinnud.	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt 40 paari hallpea-rähne, 45 paari händkakke, 5 paari õõnetuvisid, 900 paari väike-kärbsenäppe.	Piiranguvõõndis metsamajanduslik tegevus.	1. Hallpea-rähni piiritletud elupaigas seada raietele ajaline piirang 1. aprillist kuni 15. juulini. 2. Händkaku piiritletud elupaigas seada raietele ajaline piirang 15. veebruarist kuni 30. juunini. 3. Õõnetuvi piiritletud elupaigas seada raietele ajaline piirang 15. aprillist kuni 15. juulini. 4. Väike-kärbsenäpi piiritletud elupaigas seada raietele ajaline piirang 1. maist kuni 15. juulini. 5. Hallpea-rähni, händkaku ja väike-kärbsenäpi piiritletud elupaigas on turberaie lubatud kuni 0,5 ha suuruse langina.	Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt 40 paari hallpea-rähne, 45 paari händkakke, 5 paari õõnetuvisid, 900 paari väike-kärbsenäppe.

Pt. nr	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus
				<p>6. Õõnetuvi piiritletud elupaigas on uuendusraie keelatud.</p> <p>7. Hallpea-rähni piiritletud elupaigas jätta säilikpuudeks vähemalt 20 tm/ha üle 10 cm läbimõõduga elusaid ja jalalsurnud lehtpuid.</p> <p>8. Händkaku, õõnetuvi ja väike-kärbsenäpi piiritletud elupaigas säilitada raiete käigus säilitada jalalseisvaid surnud ja õõnsustega puid.</p> <p>9. Võimaluse korral kopra poolt tekitatud üleujutuste tõttu surnud puid ei koristata ja kopra asurkonda ei kahjustata.</p> <p>10. Tagada, et piiranguvööndis säilib vähemalt 75% pindalal vanametsa (60 a ja vanem mets) osakaal.</p>	
2.1.2.28.	Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks olevad mosaiikmaastike linnud.	Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 10 paari herilaseviisid, 1 paar nõmmelõokesi, 1 paar tuuletallajaid, 15 paari vööt-põõsalinde.	Kasutusest väljalangenud rohumaade võsastumine.	Regulaarne luhaalade hooldamine ja jätkuv taastamine.	Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 10 paari herilaseviisid, 1 paar nõmmelõokesi, 1 paar tuuletallajaid, 15 paari vööt-põõsalinde.
			Põldudevaheliste kraaviribade kinnikasvamine.	Põldude vahel olevate kraaviribade perioodiline lagedaks raumine.	
			Piiranguvööndis metsamajanduslik tegevus.	<p>1. Herilaseviu piiritletud elupaigas seada raietele ajaline piirang 15. maist kuni 15. juulini.</p> <p>2. Herilaseviu piiritletud elupaigas on turberaie lubatud kuni 0,5 ha suuruse langina.</p>	
2.1.3.2.	Käsiitiivalised		Poegimiskolooniate tahtlik või tahtmatu häirimine.	1. Majades esinevate suvekolooniate kaardistamine.	

Pt. nr	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus
		1. Soomaa rahvusparkis elab vähemalt üheksa liiki käsitiivalisi. 2. Soomaa rahvusparki tiigilendlase koloonia on soodsas seisundis.		2. Taluhoonete renoveerimine käsitiivalisi säästval viisil.	1. Soomaa rahvusparkis elab vähemalt üheksa liiki käsitiivalisi. 2. Soomaa rahvusparki tiigilendlase koloonia on soodsas seisundis. 3. Soomaa rahvusparkis on käsitiivaliste elupaigad kaardistatud.
			Märgalade kuivendamine.	Loodusliku veerežiimi säilitamine ja taastamine.	
			Metsamajanduslik tegevus.	1. Pesitsuselupaiga valmivates ja küpsetes metsades, va hall-lepikutes, seada raietele ajaline piirang 1. maist kuni 15. augustini. 2. Veekogude läheduses paiknevate suurte õõnsustega puude säilitamine.	
2.1.3.3.	Saarmas	Soomaa rahvusparkis elab 25 saarmast.	Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.		Soomaa rahvusparkis elab 25-30 saarmast.
2.1.4.1.	Hink	Soomaa rahvusparkis on säilinud hingile sobivad elupaigad.	Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.		Soomaa rahvusparkis on säilinud hingile sobivad elupaigad.
2.1.4.2.	Võldas	Soomaa rahvusparkis elab võldas vähemalt kolmes elupaigas.	Elektriga röövpüük.	Tõhusam keskkonnajäreldamine.	Soomaa rahvusparkis elab võldas vähemalt kolmes elupaigas.
2.1.5.1.	Laiujur	Soomaa rahvusparkis on säilinud laiujurile sobivad elupaiga.	Veekogude reostumine ja eutrofeerumine.	Rahvusparki piiridest ülesvoolu olevate veekogude seisundi parandamine.	Soomaa rahvusparkis on säilinud laiujurile sobivad elupaiga.
			Vananenud levikuandmed.	Laiujuri leviku ja seisundi täpsustamine Soomaa rahvusparkis.	
2.1.5.2.	Suur-mosaiikliblikas	Soomaa rahvusparkis on säilinud suur-mosaiikliblikale sobivad elupaigad.	Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.		Soomaa rahvusparkis on säilinud suur-mosaiikliblikale sobivad elupaigad.
2.1.5.3.	Suur-kuldtiib	Soomaa rahvusparkis on säilinud suur-kuldtiivale sobivad elupaigad.	Märgade niitude kinnikasvamine.	Poollooduslike koosluste regulaarne hooldus.	Soomaa rahvusparkis on säilinud suur-kuldtiivale sobivad elupaigad.
2.1.6.1.	Paksukojaline-jõekarp	Soomaa rahvusparkis elab paksukojaline-jõekarp vähemalt ühes elupaigas.	Luhaheinamaade kaldakünnise kinnikasvamine.	Poollooduslike koosluste regulaarne hooldus sh pöörata tähelepanu kaldakünnise avatuna hoidmisele.	Soomaa rahvusparkis elab paksukojaline-jõekarp vähemalt ühes elupaigas.

Pt. nr	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus
2.1.7.1.	Poropoorik	Soomaa rahvusparkis on poropooriku elupaik säilinud vähemalt 13 ha.	Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.		Soomaa rahvusparkis on poropooriku elupaik säilinud vähemalt 13 ha.
2.1.7.2.	Leht-kobartorik	Soomaa rahvusparkis on vähemalt üks leht-kobartoriku kasvukoht.	Vanade tamme hävimine.	1. Vältida vanade õõnsustega tamme raumist. 2. Murdunud või kuivanud tammepuud tüvi jätta oma kunagisele kasvukohale (vajadusel nihutada nii, et murdunud tüvi ei takistaks olulisel määral luhahooldust).	Soomaa rahvusparkis on vähemalt üks leht-kobartoriku kasvukoht.
			Metsamajanduslik tegevus.	1. Piiritletud elupaigas või punktobjekti puhul 30 m raadiuses elupaigast on lubatud kujundus-, valik- ja harvendusraie. 2. Kujundusraiel jätta alles võimalikult palju säilikipuid ja lamapuitu, eelkõige jämedaid puid (tammesid) ja tamme erinevas vanuses järelkasvu. Tormimurru korral jätta jämedad tammed koristamata. Kännud jätta välja juurimata.	
2.1.7.3.	Krookustorik	Soomaa rahvusparkis on vähemalt üks krookustoriku kasvukoht.	Vanade tamme hävimine.	1. Vältida vanade õõnsustega tamme raumist. 2. Murdunud või kuivanud tammepuud tüvi jätta oma kunagisele kasvukohale (vajadusel nihutada nii, et murdunud tüvi ei takistaks olulisel määral luhahooldust).	Soomaa rahvusparkis on vähemalt üks krookustoriku kasvukoht.
2.1.7.4.	Roosa võrkheinik	Soomaa rahvusparkis on roosa võrkheiniku elupaik säilinud vähemalt 8,5 ha.	Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.		Soomaa rahvusparkis on roosa võrkheiniku elupaik säilinud vähemalt 8,5 ha.

Pt. nr	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus
2.1.7.5.	Männi-soomussamblik	Soomaa rahvusparkis on vähemalt kaks männi-soomussambliku kasvukohta.	Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.		Soomaa rahvusparkis on vähemalt kaks männi-soomussambliku kasvukohta.
2.1.7.6.	Väike nõgisamblik	Soomaa rahvusparkis on vähemalt üks väike nõgisambliku kasvukoht.	Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.		Soomaa rahvusparkis on vähemalt üks väike nõgisambliku kasvukoht.
2.1.7.7.	Sõrmjas tardsamblik	Soomaa rahvusparkis on vähemalt üks sõrmjas tardsambliku kasvukoht.	Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.		Soomaa rahvusparkis on vähemalt üks sõrmjas tardsambliku kasvukoht.
ELUPAIGATÜÜBID					
2.2.1.	Huumustoitelised järved ja järvikud (3160)	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp huumustoitelised järved ja järvikud säilinud vähemalt 207 ha suurusel alal, esinduslikkusega B (hea)	Rabade kuivendamine.	1. Väiksemate rabast väljuvate kraavide kaardistamine ja nende mõju hindamine. 2. Vajadusel kraavide sulgemine käsitsi rajatavate turbatammidega.	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp huumustoitelised järved ja järvikud säilinud vähemalt 207 ha suurusel alal, esinduslikkusega B (hea)
2.2.2.	Jõesed ja ojad (3260)	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp jõesed ja ojad säilinud vähemalt 138 ha suurusel alal, esinduslikkusega B (hea)	jõesed ja ojade eutrofeerumine.	2. Jõesede vee keemiline ja bioloogiline seire. 3. Rahvusparkist ülesvoolu teostatavate veemajandustööde puhul hinnata nende mõju Soomaa rahvusparkis paiknevatele elupaikadele. Soomaa vooluveekogude inventuuri läbiviimine ja elupaigatüüpide kaardistamine.	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp jõesed ja ojad säilinud vähemalt 138 ha suurusel alal, esinduslikkusega B (hea)
2.2.3.	Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp liigirikkad niidud lubjavaesel mullal säilinud vähemalt 40 ha suurusel alal, esinduslikkusega B (hea).	Elupaigatüübi võsastumine ja metsastumine.	Niidualade regulaarne hooldus, kas niitmine või karjatamine.	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp liigirikkad niidud lubjavaesel mullal säilinud vähemalt 40 ha suurusel alal, esinduslikkusega B (hea).
2.2.4.	Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430)	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp niiskuslembesed kõrgrohustud säilinud vähemalt 14 ha suurusel alal, esinduslikkusega B (hea).	Elupaigatüübi võsastumine ja metsastumine.	Elupaigatüüp püsib looduslike protsesside tulemusena.	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp niiskuslembesed kõrgrohustud säilinud vähemalt 14 ha suurusel alal, esinduslikkusega B (hea).

Pt. nr	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus
2.2.5.	Lamminiidud (6450)	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp lamminiidud säilinud vähemalt 1460 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).	Elupaigatüübi võsastumine ja metsastumine.	1. Niidualade regulaarne hooldus, kas niitmine või karjatamine. 2. Võsastunud alade korrastamine ja taastamine. 3. Lamminiitude hooldamise infrastruktuuri korrastamine.	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp lamminiidud säilinud vähemalt 1460 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).
			Osaliselt vananenud andmestik.	1. Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks. 2. Niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kasvualade kaardistamine.	
2.2.6.	Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud säilinud vähemalt 57 ha suurusel alal, esinduslikkusega A (väga hea).	Elupaigatüübi võsastumine ja metsastumine.	1. Niidualade regulaarne hooldus, kas niitmine või karjatamine. 2. Võsastunud alade korrastamine ja taastamine.	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud säilinud vähemalt 57 ha suurusel alal, esinduslikkusega A (väga hea).
2.2.7.	Puisniidud (6530*)	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp puisniidud säilinud vähemalt 3,7 ha suurusel alal, esinduslikkusega A (väga hea).	Elupaigatüübi võsastumine ja metsastumine.	1. Niidualade regulaarne hooldus, kas niitmine või karjatamine. 2. Võsastunud alade korrastamine ja taastamine.	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp puisniidud säilinud vähemalt 3,7 ha suurusel alal, esinduslikkusega A (väga hea).
2.2.8.	Rabad (7110*) ja nokkheinakooslused (7150)	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp rabad säilinud vähemalt 15 055 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).	Soode kuivendamine.	1. Taastatud veerežiimiga rabaalade regulaarne jälgimine. 2. Väikeste kuivenduskraavide või turbvõtukraavide sulgemine. 3. Vajadusel taastatud veerežiimiga aladel taastamistööde korrigeerimine.	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp rabad säilinud vähemalt 15 055 ha suurusel alal, esinduslikkusega A (väga hea).
			Puudulik info väikeste kuivenduskraavide osas.	Inventuuri läbiviimine väikeste servakraavide seisundi täpsustamiseks.	
2.2.9.	Rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120)	Soomaa rahvusparkis rikutud, kuid taastumisvõimelise raba elupaigatüübi asendumine raba	Veerežiimi muutused.	1. Taastatud veerežiimiga rabaala regulaarne jälgimine.	Soomaa rahvusparkis rikutud, kuid taastumisvõimelise raba elupaigatüübi asendumine raba

Pt. nr	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus
		elupaigatüübiga 121 ha suurusel alal.		2. Vajadusel tammide remontimine. 3. Taastamisalale tärnanud metsauuenduse likvideerimine.	elupaigatüübiga 121 ha suurusel alal.
2.2.10.	Siirde- ja õõtsiksoo (7140)	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp siirde- ja õõtsiksood säilinud vähemalt 1602 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).	Veerežiimi muutused.	1. Taastatud veerežiimiga rabaala regulaarne jälgimine. 2. Vajadusel tammide remontimine. 3. Taastamisalale tärnanud metsauuenduse likvideerimine.	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp siirde- ja õõtsiksood säilinud vähemalt 1602 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).
2.2.11.	Liigirikkad madalsood (7230)	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp liigirikkad madalsood säilinud vähemalt 24 ha suurusel alal, esinduslikkusega A (väga hea).	Elupaigatüübi võsastumine ja metsastumine.	1. Madalsoonitute regulaarne hooldus. 2. Võsastunud alade korrastamine ja taastamine.	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp liigirikkad madalsood säilinud vähemalt 24 ha suurusel alal, esinduslikkusega A (väga hea).
2.2.12.	Vanad loodusmetsad (9010*)	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp vanad loodusmetsad säilinud vähemalt 2020 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea).	Metsamajanduslik tegevus.	1. Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks. 2. Rahvusparki tsoneringu ja/või kaitsekorra täpsustamine.	1. Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp vanad loodusmetsad säilinud vähemalt 2020 ha suurusel alal, esinduslikkusega B (hea).
			Metsakuivendus.	Vältida olemasoleva kuivendussüsteemi rekonstrueerimist.	
			Osaliselt vananenud andmed.	Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.	
2.2.13.	Rohundirikkad kuusikud (9050)	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp rohundirikkad kuusikud säilinud vähemalt 455 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea).	Metsamajanduslik tegevus.	1. Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks. 2. Rahvusparki tsoneringu ja/või kaitsekorra täpsustamine.	1. Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp rohundirikkad kuusikud säilinud vähemalt 455 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea). 2. Kaardistada piiranguvööndis rohunditerikaste kuusikute
			Metsakuivendus.	Vältida olemasoleva kuivendussüsteemi rekonstrueerimist.	

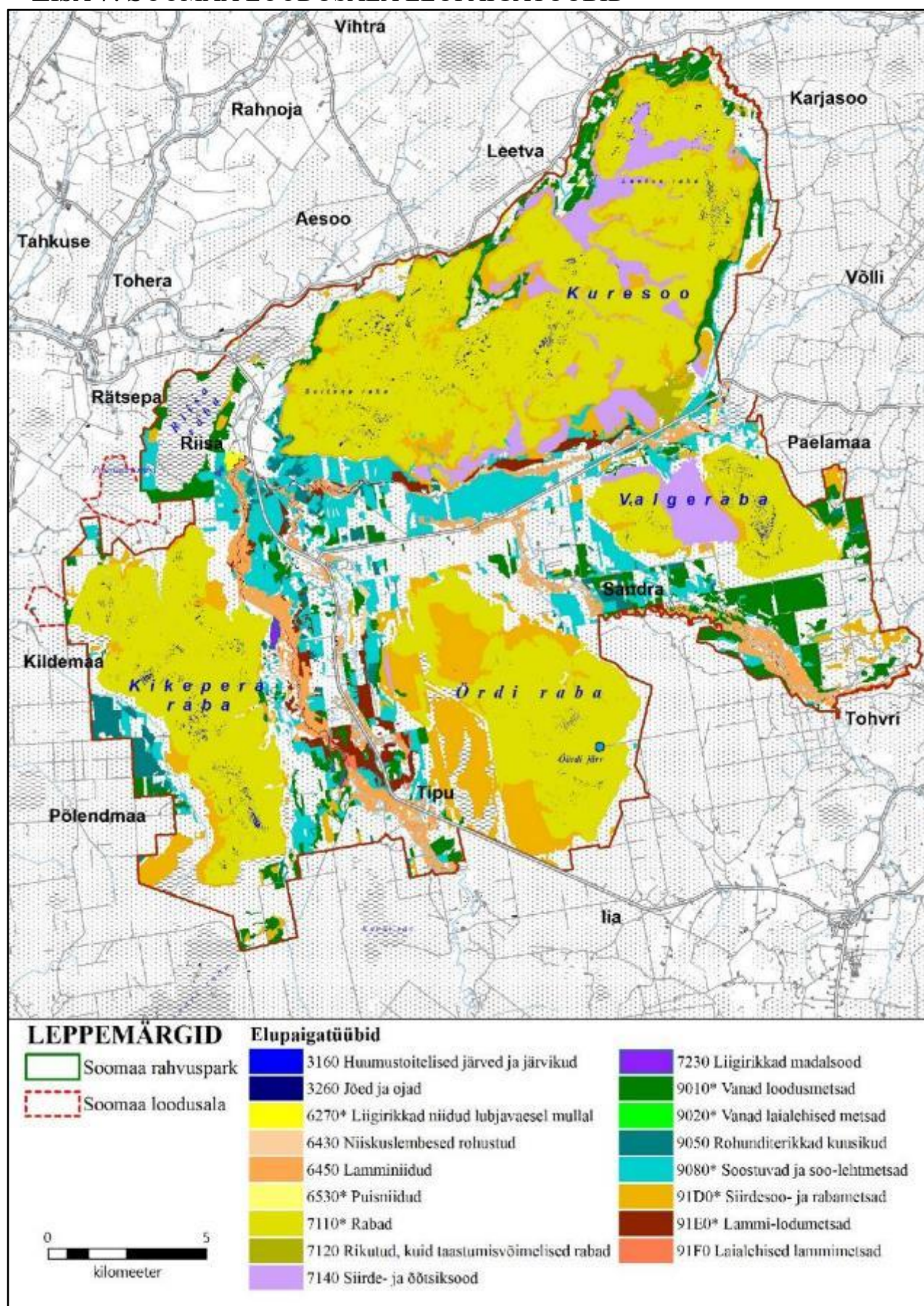
Pt. nr	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus
			Osaliselt vananenud andmed.	Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.	elupaigatüüp ja seejärel täpsustada kaitse-eesmärk.
2.2.14.	Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp soostuvad ja soo-lehtmetsad säilinud vähemalt 2057 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea).	Metsamajanduslik tegevus.	1. Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks. 2. Rahvusparki tsoneeringu ja/või kaitsekorra täpsustamine.	1. Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp soostuvad ja soo-lehtmetsad säilinud vähemalt 2057 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea).
			Metsakuivendus.	1 Loodusliku veerežiimi taastamine 2. Vältida olemasoleva kuivendussüsteemi rekonstrueerimist.	
			Osaliselt vananenud andmed.	Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.	
2.2.15.	Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*)	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp siirdesoo- ja rabametsad säilinud vähemalt 3575 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).	Metsamajanduslik tegevus.	1. Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks. 2. Rahvusparki tsoneeringu ja/või kaitsekorra täpsustamine.	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp siirdesoo- ja rabametsad säilinud vähemalt 3575 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).
			Metsakuivendus.	1 Loodusliku veerežiimi taastamine 2. Vältida olemasoleva kuivendussüsteemi rekonstrueerimist.	
			Osaliselt vananenud andmed.	Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.	
2.2.16.	Lammi-lodumetsad (91E0)	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp lammi-lodumetsad säilinud vähemalt 373 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).	Metsamajanduslik tegevus.	1. Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks. 2. Rahvusparki tsoneeringu ja/või kaitsekorra täpsustamine.	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp lammi-lodumetsad säilinud vähemalt 373 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).
			Metsakuivendus.	1 Loodusliku veerežiimi taastamine	

Pt. nr	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus
				2. Vältida olemasoleva kuivendussüsteemi rekonstrueerimist.	
			Osaliselt vananenud andmed.	Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.	
2.2.16.	Laialehised lammimetsad (91F0)	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp laialehised lammimetsad säilinud vähemalt 47 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).	Metsamajanduslik tegevus.	1. Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks. 2. Rahvusparki tsoneeringu ja/või kaitsekorra täpsustamine	Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp laialehised lammimetsad säilinud vähemalt 47 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).
			Metsakuivendus.	1 Loodusliku veerežiimi taastamine 2. Vältida olemasoleva kuivendussüsteemi rekonstrueerimist.	
			Osaliselt vananenud andmed.	Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.	
			ÜKSIKOBJEKT JA MAASTIK		
2.3.1.	Lemmjõe tamm	Lemmjõe tamme on soodsas seisundis ja seda tutvustatakse külastajatele.	Lemmjõe tamme ümbruse võsastumine ja tammele avanevate vaadete kadumine.	1. Hooldustööd Lemmjõe tamme ümbruse korrastamiseks. 2. Hooldustööd Lemmjõe keele niidu korrastamiseks.	1. Lemmjõe tamme on soodsas seisundis ja seda tutvustatakse külastajatele. 2. Lemmjõe tamme ümbrus on korras.
			Lemmjõe tamme läheduses kasvavate puuvõrade varjutav mõju.	Võra varjutavate puude likvideerimine.	
2.3.2.	Soomaa maastikuvaated	Ajalooliselt kujunenud maastik ja maastikuvaated on säilinud.	Maanteeosade ja kraavikallaste kinnikasvamise, mille tulemusena kaovad maastikuvaated maanteelt.	Maanteeosade ja kraavikallaste regulaarne hooldamine.	1. Maastikuvaated on taastatud ja hooldatud. 2. Ajalooliselt kujunenud maastik ja maastikuvaated on säilinud.
			Maastikuvaadete kinnikasvamise.	1. Riisa põldude ala avatud hoidmine, kraavikallastelt võsa likvideerimine.	

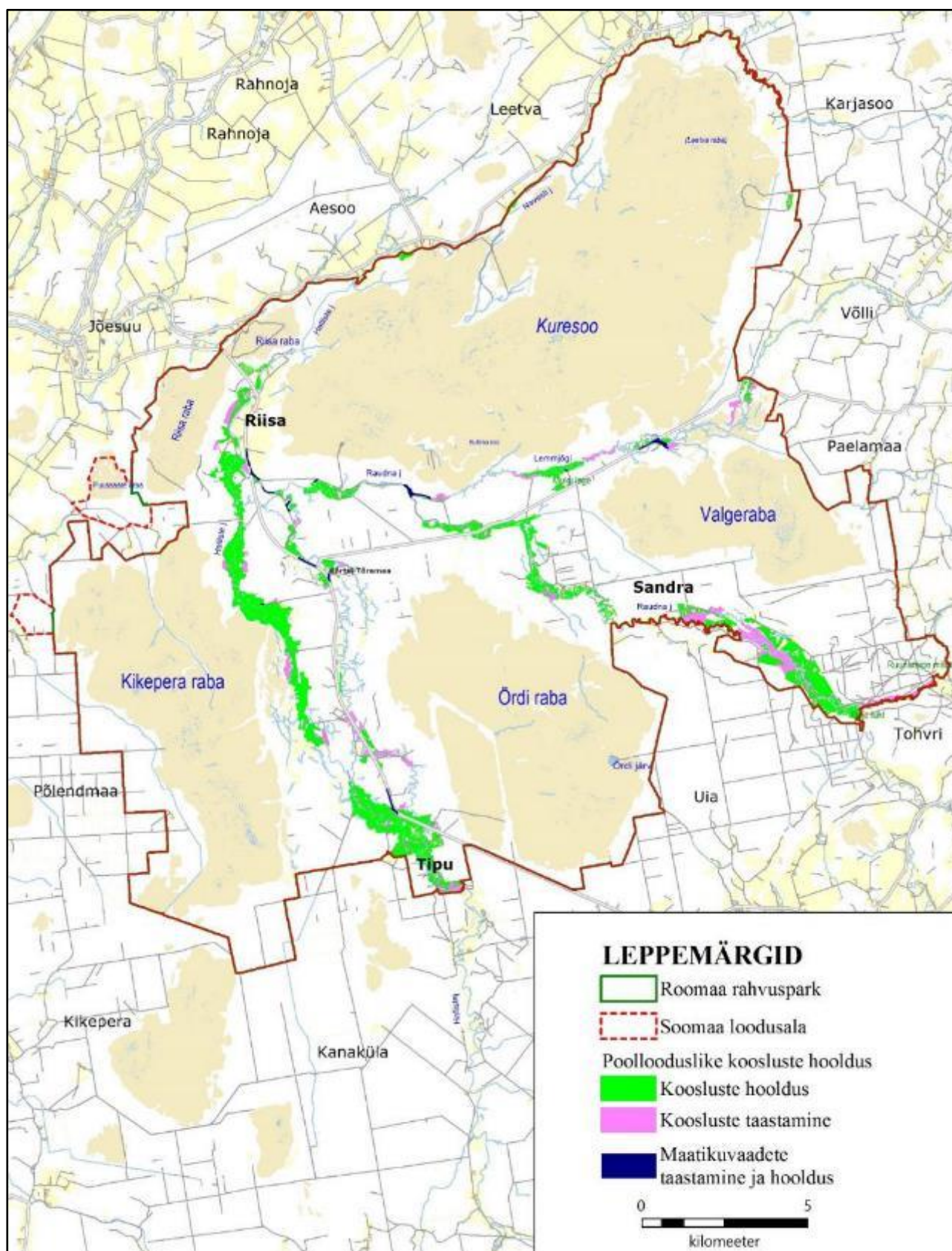
Pt. nr	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus
				2. Meiekose, Riisa, Kuusekäära, Oksa ja Tipu silla piirkonnas maastikuvaadete hooldamine, puude ja võsa likvideerimine.	
			Luhtade kinnikasvamine.	Poollooduslike koosluste regulaarne hooldamine.	
KULTUURIPÄRAND					
2.4.1.	Pärandobjektid	Soomaa rahvuspargi pärandobjektid on säilinud ja neid tutvustatakse külastajatele.	Pärandobjektide hävimine. Suurvee kahjustused.	Pärandobjektide hooldus ja rekonstrueerimine. Pärandobjektide hooldus ja rekonstrueerimine.	Soomaa rahvuspargi pärandobjektid on säilinud ja neid tutvustatakse külastajatele.
2.4.2.	Kultuuriloolised objektid	Eesti kultuurile ja Soomaa piirkonnale iseloomulikud kultuuriloolised objektid on säilinud ja neid tutvustatakse külastajatele.	Objektide hävimine. Osaliselt vananenud andmestik.	1. Kultuurilooliste objektide hooldamine ja rekonstrueerimine. 2. Kultuurilooliste objektide loodusväärtusi arvestav eksponeerimine ja tutvustamine. 1. Kultuurilooliste objektide andmebaasi edasiarendamine. 2. Kultuurilooliste objektide infomaterjalide (uuringutulemuste) publitseerimine.	Eesti kultuurile ja Soomaa piirkonnale iseloomulikud kultuuriloolised objektid on säilinud ja neid tutvustatakse külastajatele.
2.4.3.	Kultuuritraditsioonid	Soomaa rahvusprgi kohalik pärimus, elulaad ja käsitööoskused on elavad ja neid antakse edasi.	Traditsiooniliste käsitööoskuste kadumine. Rahvapärismuste ja külajuttude unustusse vajumine.	1. Haabjatahumise õppepäevade korraldamine (Haabjalaagri korraldamine). 2. Käsivikatiga niitmise õppepäevade korraldamine (niitmisevõistluse korraldamine). 3. Käsitöö õppepäevade korraldamine. Rahvapärismuse ja külajuttude kogumine ja publitseerimine.	Soomaa rahvusprgi kohalik pärimus, elulaad ja käsitööoskused on elavad ja neid antakse edasi. Sealhulgas: 1. Regulaarselt toimuvad haabjatahumise õppepäevad. 2. Regulaarselt toimuvad käsitsi niitmise õppepäevad.

Pt. nr	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus
			Traditsioonilise, looduslikest oludest lähtuva, asustusstruktuuri kadumine.	1. Olemasolevate taluda säilimine. 2. Vanadele talukohtadele uute funktsioonide leidmine.	

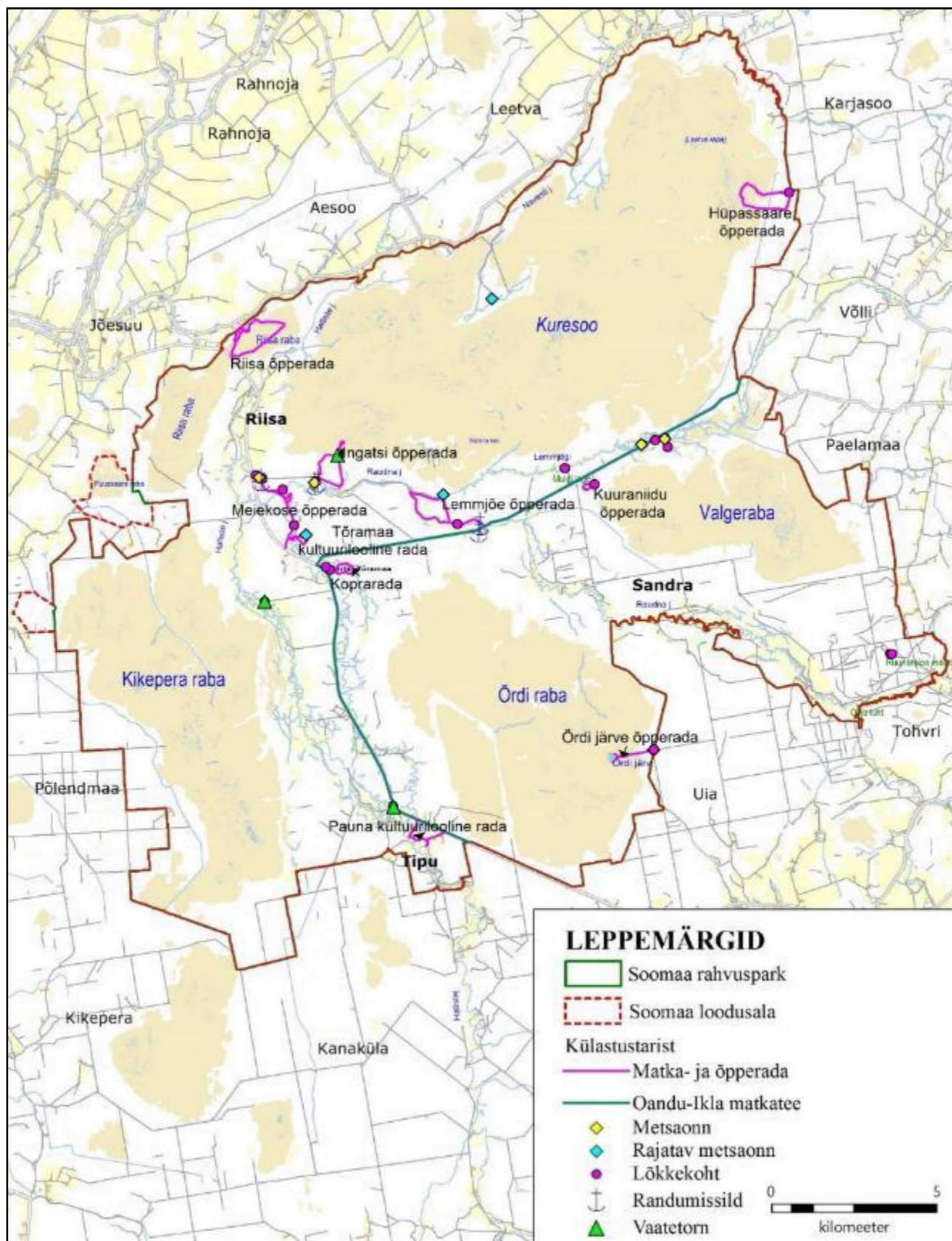
LISA 7. SOOMAA LOODUSALA ELUPAIGATÜÜBID

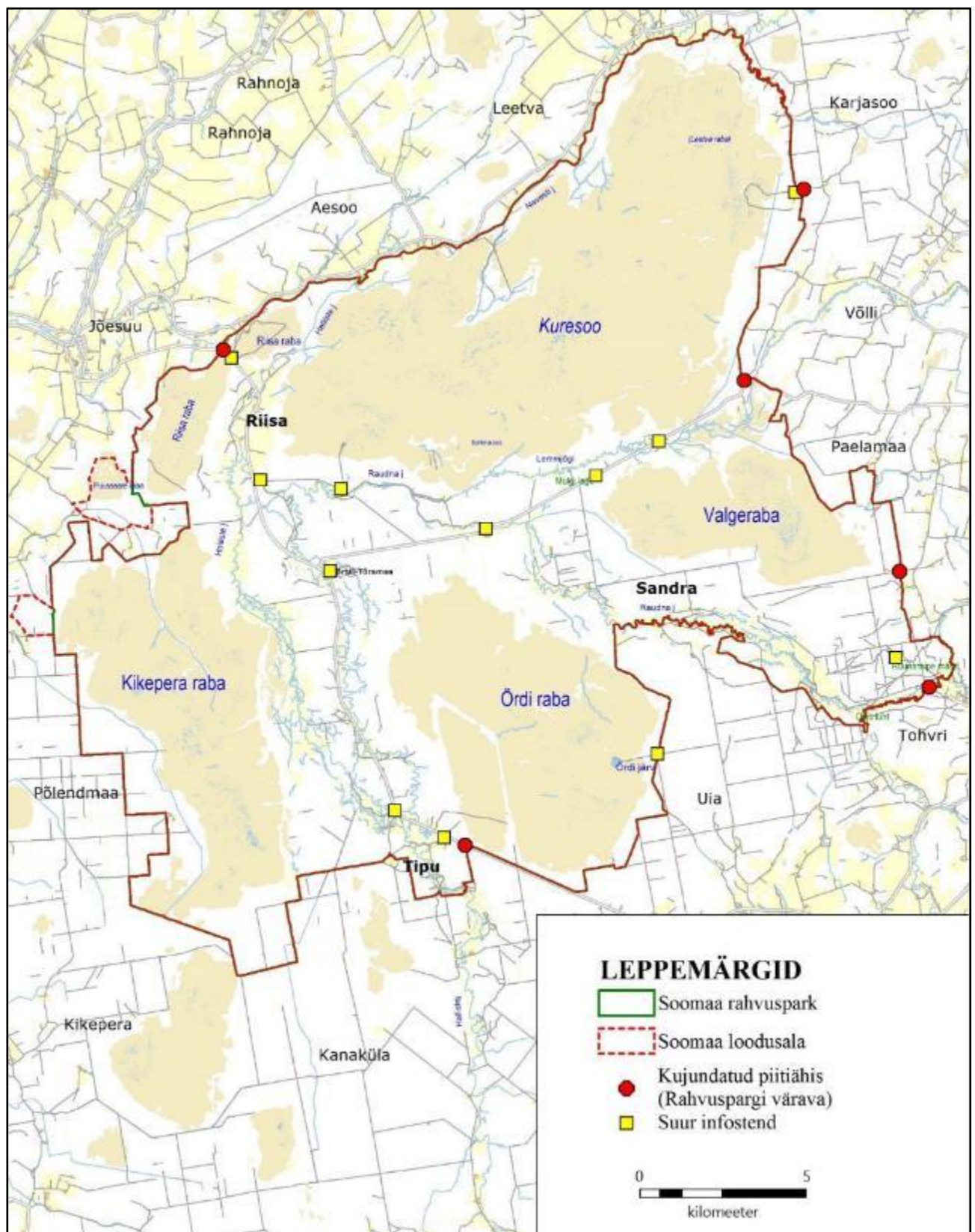
LISA 8. SOOMAA RAHVUSPARGI POOLLOODUSLIKE KOOSLUSTE JA MAASTIKUVAADETE HOOLDAMINE JA TAASTAMINE

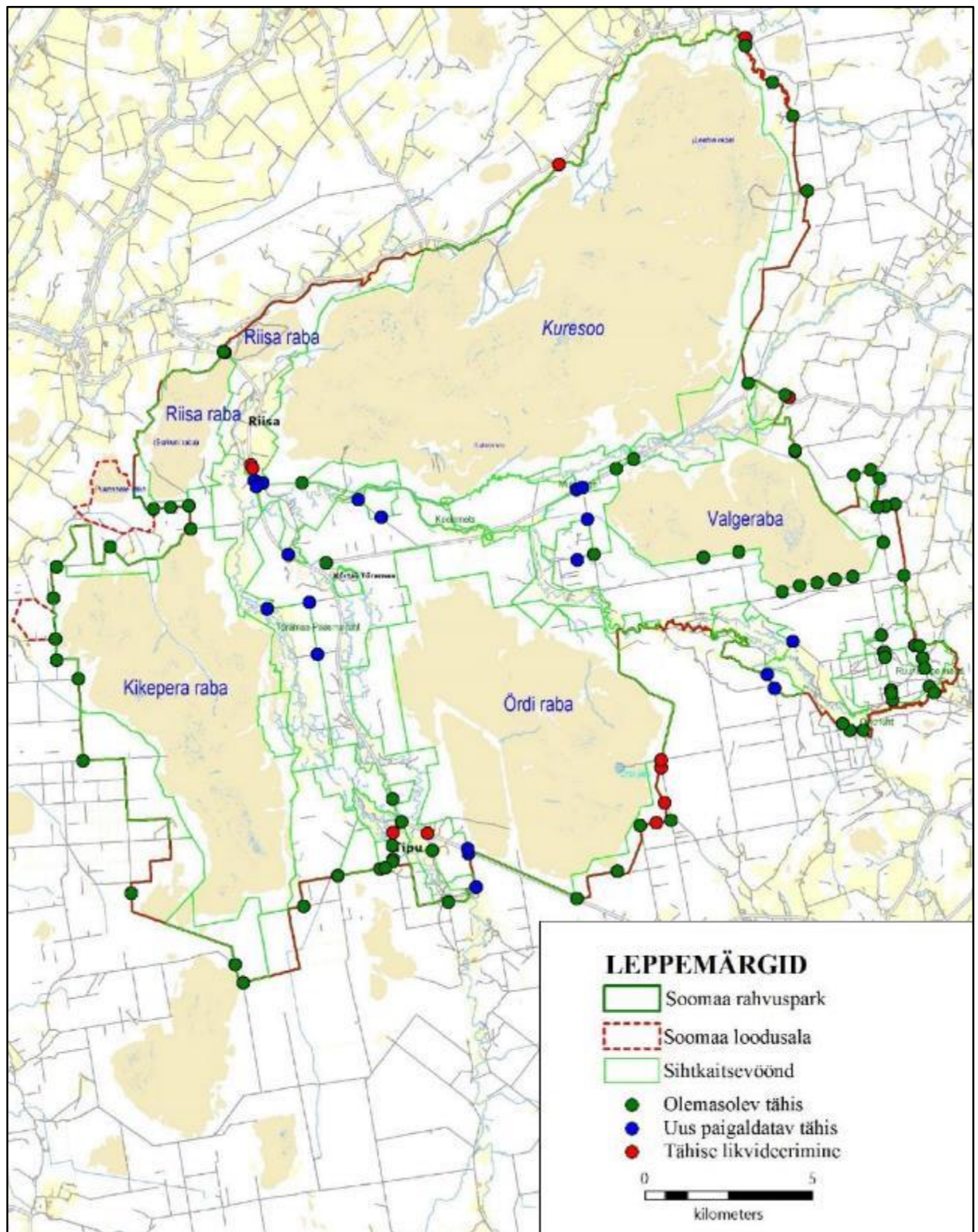
LISA 9. SOOMAA RAHVUSPARGI KÜLASTUSRAJATISED

LISA 10. SOOMAA RAHVUSPARGI INFOTENDID JA SUURED PIIRITÄHISED

LISA 11. SOOMAA RAHVUSPARGI PIIRITÄHISED

LISA 12. SOOMAA RAHVUSPARGI JA SOOMAA LOODUSALA KAITSEKORRALDUSKAVA TÄITMISE ANALÜÜS

Tabel 1. Soomaa rahvusparki ja Soomaa loodusala kaitsekorralduskava täitmise edukus hindamiskriteeriumide alusel

Väärtus	Indikaatorid	Kriteerium	Lävend 2011	Oodatav tulemus	Tulemus 2021	Täitmise osakaal	Allikas, märkus
LIIGIKAITSE							
Kaitsealuste linnuliikide soodne seisund	Must-toonekurg	Paaride arv	2	2	0	0,00	Viimane vaatlus 2019.
	Laululuik	Paaride arv	1	3	1	0,33	2014. Soolinnuloendus
	Väike-konnakotkas	Paaride arv	11	10	6	0,60	Riiklik seire.
	Kaljukotkas	Paaride arv	3	4	3	0,75	Riiklik seire.
	Sookurg	Paaride arv	-	30	50	1,67	2015 a. EOÜ hinnang
Rändlindude peatusala	Väikeluik	Rändepeatus	-	500		0,00	Ei ole loendatud
Metsise soodne seisund	Metsis	Mängivate kukkede arv	14	30	37	1,23	2016 a. loendus. Korregeeritud 2020 a andmetega
Kaitsealuste taimeliikide soodne seisund	Liiv-hundihammas	Vösude arv	962 (2009 a)	1000	1029	1,03	2016 riiklik seire. Seirati liiv-hundihamba 8 kasvukohta, kus leiti ühtekokku 1062 võsu.
	Palu-karukell	Vösude arv	Teadmata	25	TM	0,00	Töenäolist tegemist valemääranguga (kasvab aas-karukell)
	Laialeheline nestik	Kasvuala suurus (ha)	Teadmata		51	1,00	2017 riiklik seire
	Kaunis kuldking	Vösude arv	Teadmata	20	TM	0,00	Liigi kasvukoht pole teada.
Suurkiskjate soodne seisund	Pruunkaru	Isendite arv	12	5	5	1	Karu kontrollnumbriga keeruline, kuna liiguvad rahvusparki piirialadel, talvituvad rahvuspargist väljas. 2021.
	Hunt	Pesakondade arv	3	3	3	1	Kikepera ja Kuresoo, kaks pesakonda (2020 a sügisel 13 ja 11 isendit, mõlemas peakonnas 7 kutsikat), 2021; Öördi hunt, karjas 8 isendit, 2021 talv.
	Ilves	Pesakondade arv	3	4	2	0,5	Üks teada pesakond Põõrikaasikul, liigivad laialt ringi kuni Tõramaani. Üksikuid seiklemaid noori Sandra kandis üksik vana isane. Marko 2021. Kokku loeks 2 peakonna eest.
Käsitäiavaliste liigirikkus	Käsitäiavalised	Esinevate liikide arv	9	9	9	1	2014 aasta seire andmed lisaks keskkonnaregistri andmed

Väärtus	Indikaatorid	Kriteerium	Lävend 2011	Oodatav tulemus	Tulemus 2021	Täitmise osakaal	Allikas, märkus
Saarmas	Saarmas	Isendite arv	Teadmata	30	25	0,8	Saarma arvukus kõrge. Saarmas edukas ja arvukus kasvab. 2021.
Kobras	Kobras	Isendite arv	280	300	200	0,7	2020 ja 2021 a. seire.
ELUPAIKADE KAITSE							
Vee-elupaikade soodne seisund	Huumustoitelised järved ja järvikud (3160)	Elupaiga pindala (ha)	207	207	207	1	Põhikaardi järgne pindala, Öördi järv ja laukad.
		Elupaiga esinduslikkus	A	A	A	1	EELISe andmebaasi alusel
	Jões ja ojad (3260)	Elupaiga pindala (ha)	200	200	151	1	Põhikaardi järgne pindala. Pindalamuutus, kuna muutusid põhikaardi andmed.
		Elupaiga esinduslikkus	B	B	B	1	Veemajanduskava kohane keskmine seisundi hinnang.
	Võldas	Liigi esinemine	Teadmata	Jah	jah	1	2019. EKKU OÜ. Pärnu jõestiku uuring. Halliste jõe keskjooks(arvukus madal) ja Lemmjõgi Oksa piirkond (arvukus keskmine).
	Hink	Liigi esinemine	Teadmata	Jah	ei	0	2019. EKKU OÜ. Pärnu jõestiku uuring. Hinki Soomaa jõgedes ei leidu.
	Kiililised	Liikide arv	35	35	37	1	2019 seis. Lisandusid uued liigid: kakslaik-kiil, tumekõrsik, puna-loigukiil
	Lai tõmmu-ujur	Liigi esinemine seirepüügil	Jah	Jah	ei	0	2019. EKKU OÜ. Pärnu jõestiku uuring. Lai tõmmu-ujurit Soomaa jõgedes ei leidu.
	Paksukojaline-jõekarp	Liigi esinemine seirepüügil	Jah	Jah	jah	1	2019. EKKU OÜ. Pärnu jõestiku uuring. Paksukojaline-jõekarp esineb madala arvukusega Halliste jões Riisast allavoolu.
Poollooduslike elupaikade soodne seisund	Liigirikkad niidud lubjavesel mullal (6270*)	Elupaiga pindala (ha)	5	5	14,8	2	EELIS
		Elupaiga esinduslikkus	C	B	B	1	EELIS
	Aas-rebasesaba ja ürt- punanupuga niidud (6510)	Elupaiga pindala (ha)	4	4	37,6	2	EELIS
		Elupaiga esinduslikkus	B	B	C	0	EELIS

Väärtus	Indikaatorid	Kriteerium	Lävend 2011	Oodatav tulemus	Tulemus 2021	Täitmise osakaal	Allikas, märkus
	Lamminiidud (6450)	Elupaiga pindala (ha)	600	1370	1459,8	1	EELIS
		Elupaiga esinduslikkus	A	A	A	1	EELIS
	Rohunepp	Paaride arv		12	30	1,5	2014 Rohunepi loendus
	Rukkirääk	Paaride arv		75	79	1	2020 Riiklik seire ja 2015 EOÜ loendus
	Vareskaera-aasasilmik	Liigi esinemine seirepüügil	Jah	Jah	jah	1	2019 Meiekose
	Sõõrsilmik	Liigi esinemine seirepüügil	Jah	Jah	jah	1	2017 Valgeraba idaserva metsad
	Suur-kuldtiib	Liigi esinemine seirepüügil	Jah	Jah	jah	1	2019 Meiekose
	Niidu-kuremõök	Seirealade ohtruse muutus ²	-0,1 ^(2008 a)	+0,1	0,1	1	2021 tulemusseire
	Siberi võhumõök	Seirealade ohtruse muutus	-0,2 ^(2008 a)	+0,1	0,1	1	2020 tulemusseire
	Ahtalehine-ängelhein	Seirealade ohtruse muutus	-0,1 ^(2008 a)	+0,05	-0,2	0	2021 tulemusseire
Soode elupaikade soodne seisund	Rabad	Elupaiga pindala (ha)	15493	15493	15053	1	EELIS
		Elupaiga esinduslikkus	A	A	A	1	EELIS
	Siirde- ja õõtsiksoo	Elupaiga pindala (ha)	784	784	1602	1	EELIS
		Elupaiga esinduslikkus	A	A	A	1	EELIS
	Soostuvad ja soo- lehtmetsad	Elupaiga pindala (ha)	1382	1440	2883	2	Pindala kasv seoses täiendavate metsade inventeerimisega 2015. ja 2017. aastal.
		Elupaiga esinduslikkus	B	B	B	1	EELIS
	Siirdesoo- ja rabametsad	Elupaiga pindala (ha)	3765	3763	3694	0,98	Pindala vähenes seoses inventeerimisandmete täpsustamisega 2015. ja 2017. aastal.

Väärtus	Indikaatorid	Kriteerium	Lävend 2011	Oodatav tulemus	Tulemus 2021	Täitmise osakaal	Allikas, märkus
		Elupaiga esinduslikkus	A	A	B	0	EELIS
	Sooräts	Paaride arv	1	1	0	0	
	Soo-loorkull	Paaride arv		15	4	0,3	2015 a. EOÜ hinnang
	Punaselg-õgija	Paaride arv		45	250	2	2015 a. EOÜ hinnang
	Rüüt	Paaride arv		150	530	2	2015 a. EOÜ hinnang
	Mudatilder	Paaride arv		200	150	0,75	2015 a. EOÜ hinnang
Metsaelupaikade soodne seisund	Vanad loodumetsad	Elupaiga pindala (ha) ³	1386	1441	2514	1	EELIS
		Elupaiga esinduslikkus	B	B	B	1	EELIS
	Rohunditerikkad kuusikud	Elupaiga pindala (ha)	182	200	607	2	EELIS
		Elupaiga esinduslikkus	B	B	B	1	EELIS
	Lammi-lodumetsad	Elupaiga pindala (ha) ³	18	20	512	2	EELIS
		Elupaiga esinduslikkus	A	A	B	0	EELIS
	Laialehised lammimetsad	Elupaiga pindala (ha) ³	96	80	58	0,73	EELIS
		Elupaiga esinduslikkus	A	A	B	0	EELIS
	Suur-mosaiikliblikas	Liigi esinemine seirepüügil	Ei	Jah	ei	0	Seired ja välisvaatlused ei ole liigi esinemist kinnitanud.
KAITSEALUSE ÜKSIKOBJEKTI KAITSE							
Kaitsealune üksikobjekt	Lemmjõe tamm	Kaitsealuse objekti säilimine	Jah	jah	jah	1	Lemmjõe tamm on säilinud ja elujõuline. Viimati inventeeriti 2020 aastal.
PÄRANDKULTUUR							
Kultuuriloolised objektid	Hüpassaare majamuuseum	Objekti säilimine heas korras	Jah	Jah	jah	1	Majamuuseum rekonstrueeritud, teine korrus välja ehitatud, uuendatud veevärki.

Väärtus	Indikaatorid	Kriteerium	Lävend 2011	Oodatav tulemus	Tulemus 2021	Täitmise osakaal	Allikas, märkus
	Pauna talu	Objekti säilimine heas korras	Jah	Jah	jah	1	Kasutuse suvekoduna, regulaarselt korrastatud ja hooldatud.
	Tipu kool	Objekti säilimine heas korras	Jah	Jah	jah	0,5	Rajatud külamaja ja väliklass, korrastatud ümbrus. Koolimajal vajab vahetamist katus.
	Särgoja kõrts	Objekti säilimine heas korras	Jah	Jah	jah	1	Ümbrus korrastatud, kivivundamenti remonditud ja puhastatud võsast.
	Oksa ait	Objekti säilimine heas korras	Jah	Jah	jah	1	Korras, uus laastukatus ja aidapõrand, ümbrus regulaarselt hooldatud, kasutusel matkaonnina.
	Karuskose metsavahikordon	Objekti säilimine heas korras	Jah	Jah	jah	0,75	Objekt hooldatud ja kasutuses. Vaja korrastada Kordonihoone küttesüsteeme (ahi ja pliit).
	Toonoja küla ja Mardi talu	Objekti säilimine heas korras	Jah	Jah	jah	0,5	Objekti ümbrus hooldatud, remonditud suitsusaun, korrastatud Mardi taluhoone katus, kuid taluhoone sisetööd lõpetamata.
KÜLASTUSKORRALDUS JA LOODUSÕPE							
Külastuskorraldus	Loodusrajad	Loodusradade arv	10	10	10	1	Loodusrajad korras. Soomaal õppe- ja matkarajad: Hüpasaare , Ingatsi, Koprarada, Kuuraniidu, Lemmjõe keelemetsa, Meiekose, Riisa ja Öördi õpperada. Pauna kultuurilooline matkarada. Tõramaa küla kultuurilooline rada.
	Lõkkekohad	Lõkkekohtade arv	20	20	20	1	Tipu, Tõramaa, Külastuskeskus, Meiekose I, Meiekose II, Meiekose tamme, Karuskose, Muinasküla, Üleoja, Kuusekäära tamme, Mulgi heinamaa, Oksa aida, Oksa, Oksa küüni, Oksa kõrtsi, Ruunaraie I, Ruunaraie II, Öördi, Pärna, Toonoja
	Metsaonnid	Metsaonnide arv	4	4	4	1	Meiekose tamme, Öördi, Oksa ait, Oksa küün
	Karuskose metsamaja	Metsamaja arv	1	1	1	1	Karuskose metsamaja
Loodusõpe ja rahvusparki tutvustamine	Soomaa rahvusparki külastuskeskus	Tegevuskava täidetud	jah	jah	63%	0,63	Ekspositsiooni korrastamine, loodusklassi rajamine, valiklassi rajamine, hoonete remontimine, kommunikatsioonide uuendamine, ümbruse haljastuse hooldamine.
	Karuskose metsamaja	Tegevuskava täidetud	-	jah	50%	0,5	Kordoni küttesüsteem vajab uuendamist. Hinnata üle võimalus rajada Karuskosele metsavahimuseum.
	Tipu looduskool	Tegevuskava täidetud	-	jah	75%	0,75	Tegutsev looduskool, koolimaja hoonet ei ole saanud remontida.
	Soomaa rahvusparki ülevaatefilm	Valminud uus ülevaatefilm	-	jah	jah	1	2020. Film "Soomaa rahvusparki peidetud väärtused"

Väärtus	Indikaatorid	Kriteerium	Lävend 2011	Oodatav tulemus	Tulemus 2021	Täitmise osakaal	Allikas, märkus
	Soomaad tutvustavad raamatud	Ilmunud raamatute arv	4	5	4	0,8	2018. EVM toimetised nr 6 „Soomaa. Suurem kui suurvesi: kohanemine ja toimetulek“; 2016. „Soomaa rahvuspark“ EST,ENG, RUS; 2019 „Soomaa rahvuspark“ SAK; 2016. „Avasta Soomaa“.
	Infomaterjalid, artiklid	Ilmunud infomaterjalide, publikatsioonide, artiklite arv	-	40	> 40	1	2020 aastal ilmus Sakalas 18 Soomaa teemalist artiklit ja Pärnu Postimehes 8 artiklit.

Tabel 2. Soomaa rahvusparki ja Soomaa loodusala kaitsekorralduskava täitmise edukus planeeritud tegevuste alusel.

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskavaga 2000-2010 planeeritud tegevused	Priori- teet	Täidetud osa	Tehtud/ tegemata	Kaitsekorraldusperioodi jooksul teostatud tegevused ja mõju kaitseväärtustele
INVENTUURID, SEIRED, UURINGUD				
Inventuurid				
Metsaelupaikade linnustiku inventeerimine	3	1	Tehtud	2015. aasta EOÜ Soomaa linnustiku inventuur. 2014. ja 2015. aastatel registreeriti alal territooriumeid vähemalt 124 linnuliigil. Arvukaimad liigid olid metsvint, mets-lehelind, punarind, väike-lehelind ja salu-lehelind. Soomaa oli inventuuride põhjal väga esinduslik mitmetele : loodusmaastike, looduslike metsade, lendavaid putukaid nõudvatele, lehtpuuenamusega puistude ja luhtadega ning soo- ja märgaladega liikidele.
Mosaiikmaastike linnustiku inventeerimine	3	1	Tehtud	
Erinevate elupaikade leviku andmete täpsustamine (lamminiidud, niiskuslembesed kõrgrohud, vanad loodushäädikud, rohundirikkad kuusikud, soostuvad- ja soolehtmetsad, siirdesoo- ja rabametsad, vanad loodushäädikud, lammimetsad, laialehelised lammimetsad)	2	0,8	Tehtud osaliselt	2015. ja 2017. a metsade inventuur. 2019. a luhtade inventuur. Täpsustati erinevate elupaikade ja koosluste levikut 17914 ha suurusel alal, mis hõlmas Kuresoo, Raudna, Halliste, Pöörikaasiku, Pääsma ja Mardu skv ja piiranguvööndi metsasid. Inventuuride tulemusena arvati täiendavalt projekteeritavasse sihtkaitsevööndi 2458 ha suurune ala.
Soomaa pärandobjektide inventeerimine ja andmebaasi täiendamine	3	0,5	Tehtud osaliselt	Talukohtade inventuur osaliselt tehtud kuid andmed vormistamata ja esitamata. Vaja võrrelda 1999 aasta inventuuriga.
Soomaa kultuurilooliste objektide andmebaasi täiendamine	3	1	Tehtud	Mälumastike kaart, pärandkultuurikaart;
Uuringud				
Soomaa rahvusparki musta-toonekure toitumisalade kaardistamiseks ja seisundi hindamiseks	2	0	Tegemata	
Partlaste arvukuse ja seisundi hindamiseks Soomaa looduslal	2	0	Tegemata	
Uuringute teostamine lendorava esinemise ja seisundi väljaselgitamiseks Tuhkja, Piilu, Riisa sihtkaitsevööndis ja Tuhametsa reservaadis.	2	0	Tegemata	
Käsiitiivaliste liigilise koosseisu ja leviku täpsustamine.	2	1	Tehtud	2014 a. riiklik seire "Nahkhiirte koosluste seire". Seire raames tuvastati Soomaal 6 käsiitiivaliste liigi esinemine. Ühtekokku on Soomaal registreeritud 9 liiki käsiitiivalisi.
Uuring suurkiskjate (karu, hundi, ilvese) territooriumivajaduste, liikumisteede ning seisundi väljaselgitamiseks.	2	1	Tehtud	Iga-aastased suurkiskjate uurimisala regulaarsed vaatlused. 2021 aasta talvel oli Soomaa piirkonnas kolm hundikarja. Üks 13 liikmeline kari Kuresoos, üks 11 liikmeline kari Kikepera looduskaitsealal ja tegutsemas Soomaa Kikepera osas, üks 8 liikmeline kari Öördi raba piirkonnas.
Karjatamise korral tarastamise mõju uuring uluksõraliste liikumisele looduslal.	3	0,3	Tehtud osaliselt	Karjatarad takistavad loomadel juurdepääru nende traditsioonilistele joogikohtadele jõekallaste. Talvised karjaaiad on ohtlikud sõraliste liikumisteedel.

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskavaga 2000-2010 planeeritud tegevused	Priori- teet	Täidetud osa	Tehtud/ tegemata	Kaitsekorraldusperioodi jooksul teostatud tegevused ja mõju kaitseväärtustele
Kauni kuldkinga kasvukohtade kaardistamine ja seisundi väljaselgitamine.	2	0	Tegemata	
Kahepaiksete liikide leviku ja arvukuse täpsustamine. Kahepaiksete koelmutiikide kaardistamine ja nende seisundite hindamine.	3	0,5	Tehtud osaliselt	2017. a. kahepaiksete seire Soomaa rahvusparkis Räksi, Vanaveski ja Öördi järve piirkonnas. Soomaal on kokku registreeritud 5 liiki kahepaikseid. Nii Räksi kui Vanaveski piirkonnas on domineerivaks sigijaks rabakonn. Öördi järve madala veetaseme ja tumeda rabaveega paistab silma eriti hea kämkonnade sigimispaijana.
Soomaa kalastiku liigirikkuse ja seisundi uuring.	2	1	Tehtud	2019. EKKU OÜ. Pärnu jõestiku uuring. 2013 ja 2017 a seirepüügi kokkuvõte, mis tuvastas 13 kalaliigi esinemise Soomaa jõgedes.
Kaitsealuste putukaliikide leviku ja seisundi täpsustamine.	2	0,5	Tehtud osaliselt	2012-2021 a päevaliblikate riiklik seire. 2018-2019 rabakiilide inventuur. Päevaliblikate ja kiililiste seiretööde käigus on tuvastatud 7 kaitsealuse liigi esinemine (2 kiililiiki, 5 päevaliblika liiki).
Paksukojalise-jõekarbi leviku ja seisundi täpsustamine.	2	1	Tehtud	2019. EKKU OÜ. Pärnu jõestiku uuring. Paksukojaline-jõekarp esineb madala arvukusega Halliste jões Riisast allavoolu.
Kaitsealuste limuseliikide arvukuse, leviku ja seisundi täpsustamine.	2	1	Tehtud	2019. EKKU OÜ. Pärnu jõestiku uuring. Paksukojaline-jõekarp esineb madala arvukusega Halliste jões Riisast allavoolu.
Laialehelise nestiku kasvukoha inventeerimine liigi seisundi väljaselgitamiseks. Eelnevate aastate andmete koondamine ja süstematiseerimine.	2	1	Tehtud	2017. a riiklik seire. 2021 aasta seisuga on Keskkonnaregistrisse kantud Soomaa rahvusparkis 5 laialehelise nestiku leiukohta, kokku 51 ha suurusel alal. 2017 a. seire alusel on liigi seisund hea.
Soomaa seenestiku liigirikkuse uuring.	3	1	Tehtud	2016. a "Seeneinventuuri läbiviimine Soomaa rahvusparkis". Töö tulemusel registreeriti 57 looduskaitsealuse olulise seeneliigi esinemine 465 kasvukohas. Nendest kasvukohtadest asub 273 sihtkaitsevööndis, 60 projekteeritavas sihtkaitsevööndis ja 132 piiranguvööndis.
Soomaa piirkonna suulise ja esemelise pärimuse kogumine.	3	0	?	
Soomaa valitud ökosüsteemide kompleksne uurimine. Elustikurühmade mitmekesisuse ja arengusüksustessioonide uurimine (Pääsmaa lammimets, Tuhametsa reservaat, Toonoja rabasaar, Lemmjõe keelemets, Härma lodumets, Suitsna tammik, Kuresoo, Tõramaa puisniit, Mulgi heinamaa).	3	0	Tegemata	
Riiklik seire				
Iga-aastane rohunepe seire	2	0,5	Tehtud osaliselt	2014. a. rohunepe mägualade seire. Kontrolliti Tõramaa luha mäguala, kus hinnanguliselt mängis 30-35 lindu.
Iga-aastane rukkiräägu seire	2	0,5	Tehtud osaliselt	2015. a EOÜ Soomaa linnustiku loendus ja 2020. a luhalinnustiku loendus. Kokku tuvastati 2015 aastal ja 2020 aastal erinevatel luhtadel loendades 79 isalindu.

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskavaga 2000-2010 planeeritud tegevused	Priori- teet	Täidetud osa	Tehtud/ tegemata	Kaitsekorraldusperioodi jooksul teostatud tegevused ja mõju kaitseväärtustele
Ohustatud taimekoosluste (Natura2000 kooslused) seire (lamminiidud)	2	1	Tehtud	Riiklik seire
Periodiline saarma ja kopra arvukuse seire	2	0,5	Tehtud osaliselt	Riiklik seire, osaliselt Soomaal.
Sookolla seire	2	1	Tehtud	Riiklik seire. Sookolla kasvamist Soomaa kasvukohal ei tuvastatud.
Tulemusseire				
Iga-aastane musta-toonekure pesitsusedukuse seire	2	1	Tehtud	Iga-aastane riiklik seire. Soomaal on registreeritud kaks must-toonekure pesitsusterritooriumit. Viimase kolme aasta jooksul ei ole ükski pesitsusterritoorium olnud asustatud.
Iga-aastane väike-konnakotka pesitsusedukuse seire	2	1	Tehtud	Iga-aastane riiklik seire.
Iga-aastane kaljukotka pesitsusedukuse seire	2	1	Tehtud	Iga-aastane riiklik seire. Seireandmete kohaselt on Soomaal asustatud kolm kaljukotka pesitsusterritooriumit.
Iga-aastane valikuline metsisemängude seire.	2	0,5	Tehtud osaliselt	Periodiline riiklik seire. Hinnanguliselt mängib Soomaa erinevates mängudes kokku 37 kukke. Metsisemängudest kõige suurem on Pöörikaasiku mäng, kus 2020 aasta kevadel mängis 16 kukke.
Periodiline kakuliste ja rähniste seire.	2	0,75	Tehtud osaliselt	2015. a. EOÜ Soomaa linnustikuloendus ja 2020 a. luhtade linnustiku loendus. Soomaa rahvusparkis elab 7 liiki rähne: hallrähn, laanerähn, musträhn, suur-kirjurähn, tamme-kirjurähn, valgeselg-kirjurähn, väike-kirjurähn ja 3 liiki kakkusid: händkakk, karvasjalg-kakk, värbkakk.
Iga-aastane laululuikede kevadrände loendus.	3	0	Tegemata	
Iga-aastane ulukiarvukuse seire	3	0	Tegemata	
Päevaliblikate loendus Meiekose transektil	3	1	Tehtud	Riiklik seire Meiekose transektil. Meiekose transektil on tuvastatud kokku 61 liiki päevaliblikaid ja nendest 4 kaitsealust liiki.
Liiv-hundihamba kasvukohtade seire	2	1	Tehtud	2016. a riiklik seire. Seirati liiv-hundihamba 8 kasvukohta, kus leiti ühtekokku 1009 võsu.
Palu-karukella kasvukohtade seire	2	0,5	Tehtud osaliselt	Kontrollitud 2021 aasta kevadel, palu-karukella ei tuvastatud.
Laialehelise nestiku kasvukohtade seire	2	1	Tehtud	2017. a riiklik seire. 2021 aasta seisuga on Keskkonnaregistrisse kantud Soomaa rahvusparkis 5 liigi leiukohta kokku 51 ha suurusel alal. 2017 a. seire alusel on liigi seisund hea.
Luhtade indikaatorliikide (võhumõök, kuremõök, ängelhein) seire	3	1	Tehtud	Viimane seire tehti 2020 ja 2021 suvel. Niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga seisund on hea (kokkuvõttes kasvualad laienevad). Ahtalehise ängelheina ohtrus on langenud.

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskavaga 2000-2010 planeeritud tegevused	Priori- teet	Täidetud osa	Tehtud/ tegemata	Kaitsekorraldusperioodi jooksul teostatud tegevused ja mõju kaitseväärtustele
Külastusmõjude hindamine	2	0,5	Tehtud osaliselt	RMK külastusuuring. Mõjusid hinnatud osaliselt.
HOOLDUS-, TAASTAMIS- JA OHJAMISTEGEVUSED				
Võõr- ja probleemliigi tõrje				
Sosnovski karuputke kasvukohtade hävitamine.	1	1	Tehtud	2020. aasta seisuga on Soomaal Riisa külas ja Sandra külas paiknevad kolooniad hävinud. Maa-amet - Karuputk kaardirakendus.
/Liigikaitselised tegevused/ Muu liigi elutingimuste parandamistöö				
Põlispuude kaitsmiseks kopraste kahjustuste eest puude katmine võrguga (vastavalt vajadusele).	3	0	Tegemata	Kopraste arvukus oli viimase kümnendi keskel langustrendis ning puudus vajadus puude kaitsmiseks kopraste eest. Viimasel 2-3 aastal on kopraste arvukus hakanud suurenema.
Metsise mängualade hooldustööde. (Metsise mängualade taastamistööde kavade rakendamine.)	2	0,5	Tehtud osaliselt	Metsise mängualade hooldustöid on tehtud seoses rabaservade taastamisega ja Öördi metsise uuringuala eksperimentidega.
Hariliku sookolla elupaiga hoolduskava täitmine (elupaiga hooldustööd)	2	0	Tegemata	
Ruunaraipe-Sauga sihtkaitsevööndi metsahoolduskava täitmine (liiv-hundihamba, palu-karukella kasvukohtade hooldustööd).	2	0,5	Tehtud osaliselt	Taastatud liiv-hundihamba kasvukohti Valgeraba teeäärses kasvukohas. Avatud liivapinnase taastamiseks eemaldatud samblarinnet. Samblarinde eemaldamine on mõjunud hästi taime arvukusele. Uuel kaitsekorraldusperioodil planeerida valgustingimuste parandamist.
Koosluse taastamistöö				
Tõramaa jõe loodusliku voolusängi taastamine Tipu ja Tõramaa vahel (Mardo luhal).	3	0	Tegemata	
Poollooduslike koosluste taastamine.	1	1	Tehtud	Taastatud 257 ha.
Raba, siirdesoo ja madal soo veerežiimi taastamine, kraavide sulgemine (Kuresoo, Valgeraba, Öördi).	1	1	Tehtud	Taastatud Kuresoo, Valgeraba, Riisa raba, Kikepera raba ja Öördi raba servaalade loodusliku veerežiimi, kokku 1786 ha suurusel alal.
Koosluse hooldustöö				
Poollooduslike koosluste hooldustööd	1	1	Tehtud	Viimase kolme aasta jooksul on hooldatud keskmiselt 860 ha luhtasid, sh niidetud 425 ha ja karjatatud 435 ha.
Poollooduslikele kooslustele juurdepääsuteede korrastamine.	2	1	Tehtud	Rajatud uued juurdepääsuteed:

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskavaga 2000-2010 planeeritud tegevused	Priori- teet	Täidetud osa	Tehtud/ tegemata	Kaitsekorraldusperioodi jooksul teostatud tegevused ja mõju kaitseväärtustele
Teisaldatavate sildade paigaldamine vastavalt vajadusele.	2	0,5	Tehtud osaliselt	Ajutine sild Mulgi heinamaal. Mujal alternatiivina koolmekohtade kasutamine ja koolmekohtade tegemine.
Loomade varjualuste rajamine.	2		Ei hinnata	Ei hinnata, kuna vajadus varjualuste järgi pole oluline
Heinaküünide rajamine.	2		Ei hinnata	Ei hinnata, kuna küünide järele pole vajadust.
Luhtade loodusliku veerežiimi taastamine.	3	0	Tegemata	
Olemasolevate heinaküünide hooldamine ja parandamine, suurveekahjude likvideerimine.	3	1	Tehtud	Hooldatud olemasolevaid küüne Tipul ja Oksal.
Maastike taastamine				
Riisa põldude ala avatud hoidmine, kraavikallastelt võsa likvideerimine.	2	1	Tehtud	Riisa põldudel likvideeriti kraavidel kasvav võsa üks kord kaitsekorraldusperioodi jooksul. Võsa osaliselt taastunud ja vajaks uuesti likvideerimist.
Maastikuvaadete taastamine teeservades ja jõekallastel.	2	0,3	Tehtud osaliselt	Maastikuvaateid on hooldatud Tipu torni, Oksa silla, Kuusekäära silla ja Meiekose silla ümbruses.
Maastike hooldamine				
Meiekose, Riisa, Kuusekäära, Oksa, Tipu silla piirkonnas maastikuvaadete hooldamine ja võsa likvideerimine.	2	0,8	Tehtud osaliselt	Maastikuvaateid on hooldatud Riisa, Kuusekäära, Oksa ja Tipu väikese silla ümbrus ja osaliselt Meiekose silla ümbruses.
Üksikobjekti hooldustööd				
Lemmjõe tamme ümbruse hooldustööd	1	1	Tehtud	Tamme ümbrus korrastati võraprojektsiooni ulatuses 2020 aastal.
Lemmjõe tamme võrasse kasvanud kuuskede eemaldamine.	1	0	Tegemata	
Lemmjõe tamme ümbruse maastiku koristamine ja kujundamine, jõekallaste korrastamine.	1	0	Tegemata	
Loodusõppe- ja puhkemajanduslikud tegevused				
Soomaa rahvusparki looduskeskuse arendustööd s.h.				

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskavaga 2000-2010 planeeritud tegevused	Priori- teet	Täidetud osa	Tehtud/ tegemata	Kaitsekorraldusperioodi jooksul teostatud tegevused ja mõju kaitseväärtustele
Uue Soomaa rahvusparki tutvustava ekspositsiooni rajamine.	2	0,2	Tehtud osaliselt	Soomaa külastuskeskuse ekspositsiooni on jooksvalt uuendatud, paigaldatud uued vitriinid ja täiendatud ekspositsiooni - looma nahad ja koljud.
Loodusklassi rajamine.	2	1	Tehtud	Rajati loodusklass endisesse kontoriruumi.
Väliklassi rajamine.	2	0,7	Tehtud osaliselt	Väliklass tegutses külastuskeskuse aida all aastatel 2012-2018
Luhavaateplatvormi rajamine.	3	0	Tegemata	
Olemasoleva hoonestuse rekonstrueerimine.	2	0,5	Tehtud osaliselt	Uuendatud külastuskeskuse veevärki ja soojustust.
Kommunikatsioonide ja välirajatiste rekonstrueerimine.	2	1	Tehtud	Uuendatud külastuskeskuse veevärki ja väliklassi.
Laste mänguplatsi uuendamine.	2	0,3	Tehtud osaliselt	Laste mänguväljakul uuendati kiikesid.
Parkimisplatside, teeradade ja sissesõidutee korrastamine.	2	1	Tehtud	Uuendatud on külastuskeskuse sissesõidutee ja parkla kruusakiht. Külastuskeskuse ees asendati puitplatvorm kividega.
Looduskeskuse kinnistu ümbruse haljastuse hooldus.	3	1	Tehtud	Iga-aastane regulaarne keskuse ümbruse hooldus.
Loodusrajad, lõkkekohad, metsaonnid sh.				
Loodusradade hooldus ja korrastamine.	2	1	Tehtud	Iga-aastane regulaarne loodusradade hooldus. Kokku on Soomaal 10 loodusrada.
Oksa kultuuriloolise raja väljaehitamine.	3	0	Tegemata	
Tipu õpperaja väljaehitamine.	3	1	Tehtud	Rajatud Pauna õpperada, mille hoolduse eest vastutab Tipu looduskool.
Kõrtsi-Tõramaa – Karuskose matkaraja väljaehitamine.	3	0	Tegemata	
Lõkkekohtade hooldus ja korrastamine.	2	1	Tehtud	Lõkkekohtade regulaarne hooldus. Kokku on Soomaa rahvusparkis 21 lõkkekohta. Lõkkekohad on heas korras.
Metsaonnide hooldus.	2	1	Tehtud	Metsaonnide regulaarne hooldus. Kokku on Soomaal 5 metsaonni. Kaitsekorraldusperioodi jooksul uuendati Öördi, Meikose ja Toonoja metsaonni ja võeti metsaonnina kasutusele Päma talu eluhoone.

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskavaga 2000-2010 planeeritud tegevused	Priori- teet	Täidetud osa	Tehtud/ tegemata	Kaitsekorraldusperioodi jooksul teostatud tegevused ja mõju kaitseväärtustele
Metsaonnide renoveerimine.	3	1	Tehtud	Kaitsekorraldusperioodi jooksul uuendati Öördi, Meikose ja Toonoja metsaonni ja võeti metsaonnina kasutusele Pärna talu eluhoone.
Karuskose metsavahimaja				
Karuskose metsamaja ja kompleksi kõrvalhoonete hooldus.	2	1	Tehtud	Iga-aastased Karuskose metsamaja ja kompleksi kõrvalhoonete korrastus ja hooldustööd.
Karuskose metsamaja ümbruse ja haljastuse korrastamine, õunaaia uuendamine, puude lõikus, piirdeaia taastamine, pinnase tasandamine, kuivenduskraavide puhastamine jms.	2	1	Tehtud	Regulaarne Karuskose metsamaja ümbruse ja haljastuse korrastamine: hooldati õunaaeda, eemaldati vanu puid ja noorendati olemasolevate puude võrasid. Uuendati Karuskose piirdeaeda ja korrastati muurualasid jms.
Karuskose kordoni abihoonete restaureerimine (renoveerimine) ja kaasaegsel otstarbel rakendamine. Siinhulgas ka elektrivarustuse korrastamine.	3	0,3	Tehtud osaliselt	Karuskose ühendatud elektrivõrku.
Karuskose metsavahimajast loodushariduse tugipunkti väljaarendamine.	3	0	Tegemata	
Karuskose metsavahimaja baasil Soomaa ajaloolise ekspositsiooni väljaarendamine.	3	0	Tegemata	
Karuskose metsamaja (metsavahimaja sauna) korrastamine ja hooldus.	3	1	Tehtud	Karuskose saun on kasutuses metsamaja ja saunana.
Vaatetornid, randumissillad, infostendid				
Ingatsi torni hooldus- ja remonttööd.	2	1	Tehtud	Torn on uuendatud - remonditud piirdeid, värvitud ja lisatud uus trepp.
Läti raudtorni asendamine puidust linnutorniga, s.h. Soomaa Tipu värava väljaarendamine.	3	1	Tehtud osaliselt	Torn on uuendatud - remonditud piirdeid, värvitud ja lisatud uus trepp.
Tõramaa torni jooksvad hooldus- ja remonttööd.	3	1	Tehtud	Iga-aastased hooldustööd.
Ujuvate paadisildade paigaldamine (Kuusekäärle, Meikosele, Karuskosele, Riisa silla juurde).	2	1	Tehtud	Ujuvsillad: Kuusekäära, Meikose, Karuskose (kordon), Riisa
Infostendide regulaarne hooldus ja uuendamine.	2	1	Tehtud	Külastuskorraldusperioodi jooksul uuendatud Soomaa suures stendid Riisal, Tipus, Külastuskeskuse juures, Hüpasaates, Oksal, Meikosel. Perioodiliselt uuendatud Soomaa rahvusparki kaardistendide materjali. Uuendatud Riisa õpperaja stendid. Eesti Vabariigi 100 aastapäevaks paigaldatud Eesti Vabariik 100 stendid Läti, Oksa, Hüpasaare laagriplatsi.

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskavaga 2000-2010 planeeritud tegevused	Priori- teet	Täidetud osa	Tehtud/ tegemata	Kaitsekorraldusperioodi jooksul teostatud tegevused ja mõju kaitseväärtustele
Koolitus ja teavitustöö				
Soomaa rahvusparki tutvustava interneti kodulehekülje järjepidev uuendamine ja toimetamine.	2	1	Tehtud	Uus kaitsealade kodulehekülg.
Tipu looduskooli väljaehitamine, programmide koostamine ja rakendamine.	3	0,75	Tehtud osaliselt	Tegutsev looduskool - rajatud külamaja ja looduskooli väliklass, laste mänguväljak ja lõkkekoht koos pitsaahjuga, korrastatud ümbrust ja vana koolimaja. Teostamata on vana koolimaja renoveerimine.
Aktiivne osalemine PAN Parksi võrgustiku koostöös.	2		Ei hinnata	Ei hinnata, kuna PAN Park lõpetas tegevuse.
Infomaterjalid				
Matkaradasid ja Soomaad erinevaid väärtusi tutvustavate infomaterjalide uuendamine ja täiendamine vastavalt vajadusele ning publitseerimine.	2	1	Tehtud	2016. „Soomaa rahvuspark“ EST,ENG, RUS; 2019 „Soomaa rahvuspark“ SAK. RMK rebitav Soomaa üldkaart, rebitavad matkaradade kaardid. Info edastamine toimub suures mahus elektrooniliselt RMK ja KeA kaitsealade kodulehel.
Soomaa teemaliste raamatute väljaandmine.	2	0,8	Tehtud osaliselt	Välja andud 4 erinevat trükist (raamatut, toimetist).
Uue Soomaa ülevaatefilmi tegemine.	2	1	Tehtud	2020. Film "Soomaa rahvusparki peidetud väärtused"
2019. aasta tantsupeoks loodi tantsukava SOOMAA ja rabahaldja tants.		1		2019. aasta tantsupeoks loodi tantsukava Soomaa ja rabahaldja tants.
Tähistamine				
Soomaa rahvusparki territooriumil viidastuse uuendamine.	2	1	Tehtud	RMK poolt paigaldatud uued suunaviidad.
Soomaa rahvusparki piirile maanteede äärde suurte piiritähiste paigaldamine (Tipu, Riisa, Tohvri, Valgeraba tee, Härma ja Hüpasaare tee).	2	0	Tegemata	Suured piiritähised paigaldamata.
Kaitseala piiritähiste paigaldamine	2	0,5	Tehtud osaliselt	Kaitsekorraldusperioodi alguses paigaldati täiendavad piiritähised. Aja jooksul piiritähised osaliselt amortiseerunud ja hävinud.
Kavad, plaanid, eeskirjad				
Metsise mängualade hooldustööde (taastamistööde) kavade koostamine.	2	0,7	Tehtud osaliselt	Metise mängualade taastamistööde kava sisaldus osaliselt Rabade servaalade veerežiimi taastamistööde kavades ning Öördi metsise uurimisala töödes.

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskavaga 2000-2010 planeeritud tegevused	Priori- teet	Täidetud osa	Tehtud/ tegemata	Kaitsekorraldusperioodi jooksul teostatud tegevused ja mõju kaitseväärtustele
Projekti koostamine Öördi raba veerežiimi taastamiseks.	1	1	Tehtud	Öördi raba veerežiim on taastatud.
Projekti koostamine Valgeraba veerežiimi taastamiseks.	1	1	Tehtud	Valgeraba veerežiim on taastatud.
Projekti koostamine Kikepera raba veerežiimi taastamiseks.	1	1	Tehtud	Kikepera raba veerežiim on taastatud.
Soomaa rahvusparki külastuskorralduskava koostamine.	2	1	Tehtud	RMK külastuskorralduskava on koostatud.
Soomaa luhtade hoolduskava koostamine	2	0	Tegemata	Hooldusplaan tegemata. Uuendatud kaitsekorralduskavas täpsustatakse luhtade hooldustööde tingimusi.
Kontseptsiooni väljatöötamine Soomaa endiste talukohtade tähistamiseks, hooldamiseks, tutvustamiseks.	3	0,2	Tehtud osaliselt	Osaliselt rakendatud Tõramaa talukohtade tutvustamiseks.
Kaitsekorralduskava vahehindamine	1	1	Tehtud	Kaitsekorralduskava täitmist hinnati jooksvalt. 2015 ja 2016 aasta aastaaruanded. 2020 aastal viidi läbi kaitsealade hindamine.
Kaitsekorralduskava uuendamine	1	1	Tehtud	Kaitsekorralduskava uuendatakse 2022 aastal.
Kaitse-eeskirja täpsustamine	2	0,5	Tehtud osaliselt	Väärtuslikud metsaalad on arvatud keskkonnaregistri projekteeritavale kihile.
Tehnika/loomad				
Hooldustehnika soetamine vastavalt poollooduslike koosluste hoolduskavale	2		Ei hinnata	Ei hinnata, kuna hooldustehnikat soetavad maahooldajad ise.
Kariloomade soetamine vastavalt poollooduslike koosluste hoolduskavale	2		Ei hinnata	Ei hinnata, kuna kariloomade soetamine on maahooldajate enda korraldada.
Tegevuskava täitmise %		67		

LISA 13. EHITUSPÄRANDI KAITSE ÜLDISED PÕHIMÕTTED SOOMAA RAHVUSPARGIS.

Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärgiks on kaitsta piirkonna kultuuripärandit – külamiljööd s.o. hoonete ja maastiku tervikut. Külamiljöö kaitsele on prioriteediks ehituslaad, mida esindavad hooned on lähipiirkonnas enamikus, neid tuleb säilitada võimalikult palju algupärasel või sellele lähedasel kujul. See ei tähenda, et ülejäänud (hilisemad) hooned oleks vaja lammutada või vanapärasemaks ümber ehitada. Käesolevas lisas ära toodud põhimõtted on aluseks kaitseala valitsejale kaalutusotsuse tegemisel. Need põhimõtted käivad samuti tegevuste kohta, mis ei vaja kaitseala valitsejaga kooskõlastamist. Sellisel juhul on alljärgnevad põhimõtted soovituslikud ning nende järgimine aitab kaasa kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamisele.

Uusehitus peab jälgima asustusstruktuuri ja miljööväärtust (hoonete sobitamine olemasolevate hoonetega ja maastikku) ning edasi arendama Soomaa ehitustraditsioone oma järjepidevuses (tegemist on maapiirkonda ehitatavate hoonetega ning kasutatakse traditsioonilisi hoonete proportsioone, materjale ja töövõtteid kaasaegses võtmes). Hoonestus peab olema kasutatav ja kasutuses ning vastama kohaliku kogukonna vajadustele ning võimalustele. Rahvusparkide kaitse-eesmärk on kultuuripärandi sh: ehituspärandi säilitamine, kaitse, taastamine, uurimine ja tutvustamine, kuid seda oma algupärasel keskkonnas ja toimimises. Rahvuspark ei ole muuseum, kus säilivad on oma loomulikust keskkonnast välja rebitud ja tehiskeskkonnas tutvustamiseks välja pandud ning uurimiseks säilitatud. Uusehitus peab jälgima asustusstruktuuri ja miljööväärtust. Selle projekteerimiseks kooskõlastab kohaliku omavalitsuse poolt väljastatavad projekteerimistingimused rahvusparki valitseja. Juhul kui projekteerimistingimuste osas omaniku ja rahvusparki valitseja vahel kokkulepet ei leita, siis kutsutakse kokku ekspertrühm, mis koosneb kohaliku kogukonna, kohalike MTÜde, eriala ekspertide, rahvusparki ja teiste huvigruppide esindajatest, kes teevad ettepaneku kaitseala valitsejale, kuidas edasi tegutseda. Kaitseala valitseja teavitab omanikku vajadusest ekspertrühm kokku kutsuda ning teeb omanikule ettepaneku moodustada ekspertrühm. Põhimõtted, millest kaitseala valitseja lähtub uute hoonete ehitamiseks tingimuste andmisel:

- säilitada võimalikult palju olemasolevaid miljööväärtuslikke ja väärtuslikke hooned;
- säilitada võimalusel ajalooline õueplaneering;
- hoonekompleksides, kus ei domineeri traditsioonilised hooned, tuleb hoonestuse kavandamisel ja projekteerimisel lähtuda olemasolevate hoonete ehitusaja stiilist ja materjalidest;
- hoonekomplekside taastamisel kohtades, kus vana hoonestus ei ole säilinud, lähtuda võimalikult palju vanast õueplaneeringust ning kasutada võimalikult palju traditsioonilisi materjale;
- renoveerimisel kasutada algupäraseid materjale (palk, laast, maakivi jms);
- renoveerimise käigus on lubatud hoonetele algselt võõraid materjale (tsement, raudbetoon, soojusmaterjalid jm) kasutada varjatud konstruktsioonides;
- vanade puithoonete renoveerimisel ei ole soovitatav kasutada modernseid materjale (plekk, plastik jms);

- säilitada või asendada ehitiste juurde kuulunud dekoratiivdetailid (uksehinged, uksekäepidemed, aknahinged ja nurgikud, piirdelauad jms);
- säilitada üksikud arhitektuuridetailid (uksed, aknad, korstnad jt) ja nende proportsioonid;
- piirdeaedade ja väravate ehitamisel kasutada kohalikke looduslikke materjale ja traditsioonilist teostust (lattaiaid, vitsaiad jms);
- vanade puithoonete renoveerimisel ei ole soovitatav kasutada modernseid materjale (plekk, plastik jms);
- hoonete maksimaalseks kõrguseks võib lubada 2,5 korrust;
- uusehitised peaksid olema soovitatavalt looduslikust materjalist, mis on iseloomulik Soomaa traditsioonilistele ehitistele. Uued puitkatusega palkmajad on inim- ja loodussõbralikud ning toetavad kindlalt Soomaa rahvuspargi looduskeskkonna säilitamise põhimõtteid;
- uute hoonete projekteerimisel on soovitatav 45-kraadi lähedase katusekaldenurga kasutamine, vanade hoonete ümberehitamisel jälgida seda, mismoodi hoone on varemadel aegadel välja näinud ning lisaks arvestada ümbritsevat hoonetekompleksi.

LISA 14. SOOMAA RAHVUSPARGI PIIRANGUVÖÖNDI METSADE MAJANDAMISE KOKKULEPE

Tõramaa 29. august 2018

(Hea tahte kokkulepe, mida metsaomanik peab vabast tahtest selleks, et säiliks Soomaa elustiku mitmekesisus.)

Soomaa rahvusparki piiranguvööndite metsade majandamisel kohustun lisaks Soomaa rahvusparki kaitse-eeskirjas, liikide kaitse-eeskirjades, looduskaitseseaduses ja metsaseaduses sätestatud tingimustele vabatahtlikult juhinduma alljärgnevatest kokkulepetest ning seadma need kokkulepped tingimuseks ka enda lepingulistele partneritele:

1. Soomaa piiranguvööndi metsi majandatakse lähtuvalt Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskavas, liigi kaitse tegevuskavades ja Keskkonnaameti poolt metsateatises esitatud liigikaitseelistest soovitudest.
2. Keskkonnaregistris piiritletud elupaigas mängualal (vt keskkonnaregistri kaardikiht EELIS looduskaitse-väärtused-liigi alamkirjed) ei tehta raieid 1. veebruarist 31. maini (LKS § 55 lg 6) ja säilitatakse suuri haralisi mände ja hoitakse võimalikult palju puhmastikuga maapinda raidmetest puhtana.
3. Keskkonnaregistris piiritletud elupaigas väljaspool mänguala e kanade sigimisalal ei tehta raieid 1. aprillist 30. juunini (LKS § 55 lg 6 ja Eesti Ornitoloogiaühingu Linnuhuvilise meelepea p.7.1 <https://www.eoy.ee/node/1034>).
4. Harvendusraietel kuni 3 km raadiuses metsise mängupaiga servast säilitatakse suuri haralisi mände ja hoitakse võimalikult palju puhmastikuga maapinda raiejäätmetest puhtana. Hea tavaga liitujatele annab Keskkonnaamet teada, kas kinnistust 3 km raadiusesse jääb metsise mängupaiksid.
5. Linnustiku pesitsusrahu tagamiseks ei tehta raietöid perioodil 1. aprillist 30. juunini.
6. Suure linnupesa (diameetriga 40 cm või enam) leidmisel peatatakse töö ning teavitatakse leiust Keskkonnaametit.
7. Raiete käigus säilitatakse võimalusel olemasolevat üle 24 cm jämedust erinevate puuliikide järkamata surnud ja lamapuitu vähemalt 20 tm/ha kohta.
8. Raiel jäetakse säilikpuudena elustiku mitmekesisuse tagamiseks erinevate puuliikide esimese rinde suurima diameetriga puid, eelistades kõvalehtpuid, mände ja haabasid, pärni ja eelmise metsapõlve üksikuid puid, samuti eritunnustega nagu põlemisjälgede, õõnsuste, tuuleluudade või suurte okstega puid. Lisaks neile säilitatakse suuri kadakaid, remmelgaid, saari, jalakaid, künnapuid, pihlakaid, toomingaid ja sarapuid.
9. Harvendusraietel ei raiuta puistust välja maksimaalset lubatud puidukogust, vaid jäetakse Metsa majandamise eeskirja järgi harvendusraietel lubatud minimaalne rinnaspindala 10% suuremaks.
10. Vääriselupaikades raieid ei tehta, v.a. erakorralised raied Keskkonnaameti nõusolekul (keskkonnaministri 04.01.2007 määruse nr 2 § 261 lg 2 ja § 27 lg 5) nagu ohtlike puude raied, kaitsevööndite hooldustööd, kujundusraied jms.

11. Suuremate ja vahelduva reljeefiga eraldiste koosseisu arvatud väikesepinnalised soo- ja lodulaigud ning laialehiste (kövaleht-) puude grupid jäetakse raiumata.

12. Kokkuveoteed kavandatakse maksimaalselt eraldise kuju ja reljeefi järgivald ning võimalusel mitte sirgjoonelistena, vaid looklevatena, kasutades maksimaalselt ära looduslikud häilud ja puistu hõredamad kohad.

13. Vältitakse veekaitsevööndisse ja avamaastike servaaladele raie kokkuveoteede rajamist, metsamasinatega liikumist ning puude langetamisel ja laasimisel nende alade võimalikku kahjustamist.

14. Vältitakse kinnismälestiste, nagu kultusekohtade, sõjahaudade, kääbaste, arhitektuuriajaloolise väärtusega ehitiste ja mälestusmärkide ning pärandkultuuriobjektide kahjustamist ning risustamist raidmetega.

15. Kasutatakse metsanduslikke võtteid ja tehnikat, mis tagavad maksimaalselt pinnase, alusmetsa ja järelkasvu säilimise.

16. Vooluveekogusid ja allikaid kaitstakse metsa majandamise käigus maksimaalselt võimalike

kahjustuste eest.

17. Metsamajandaja tutvustab seotud huvirühmadele iga-aastaselt Soomaa rahvuspargi piiranguvööndis järgneval aastal planeeritavaid töid.

Lisaks eeltoodud punktides 1–17 toodud ja RMK poolt aktsepteeritud kokkulepetele kohustun:

18. Majandama Keskkonnaregistris piiritletud elupaikades metsisele sobivaid kasvukohatüüpe (raba, siirdesoo, kõdusoo, karusambla, sinika, mustika ja pohla kasvukohatüübi männikuid) ja ka väljaspool piiritletud elupaikade jäävaid potentsiaalseid mängupaigametsi (raba, siirdesoo ja kõdusoo kasvukohatüübis) vaid püsimetsana.

19. Säilitama männi kasvukohtades raiel peapuuliigina mändi ning võimalusel I rinde koosseisus haaba (Soomaa rahvuspargi kaitse-eeskirja § 17 lg 3).

20. Mitte raiuma selguseta või lagedaid alasid metsamaal, mille täius on alla 0,3 ja kus on säilinud üksikpuude rinne, vaid säilitama kõik puud elustikupuudena.

21. Mitte raiuma jõgede (Tõramaa, Lemmjõgi, Raudna, Halliste, Kõpu, Navesti) kallastel ja riigi ning kohalike teede ääres kuni 50 m ulatuses jõe tavapärasest kaldast või tee telgjoonest metsa lagedaid alasid (turberaie häile ega veergusid), koristama raiejäätmekand nendele jõgedesse kandumist vältimiseks kallastele lähemal kui 50 m ja langetama ohtlikud puud, mis võivad langeda vette või teele.

22. Saatma üle 10 ha suuruste liituvate raiealade kavandamisel vastava info eelnevalt teadmiseks koostöökogu listi.

LISA 15. ULATUSLIKE LOODUSÕNNETUSTE LIKVIDEERIMINE JA METSAKAHJUSTUSTE LEVIKU TÕKESTAMINE KAITSEALA PIIRANGUVÖÖNDIS

Kaitstava loodusobjekti piiranguvööndis lubatakse üldreeglina tegevusi, mille mõju objekti kaitse-eesmärgile on neutraalne või positiivne. Nendel aladel on tolereeritavad ka majanduslikel eesmärkidel tegevused viisil ja mahu, mis ei ole vastuolus kaitstava loodusobjekti kaitseesmärgiga. Paratamatult võib ette tulla ka olukordi, mida ei ole võimalik lahendada tavapäraselt selleks kasutatavate õigusnormide järgi. Tüüpiliseks selliseks näiteks on loodusõnnetused metsamaal, nagu torm, tuli või ulatuslik metsakahjustuse levik, lisaks loodusõnnetustele ka invasiivse võõrliigi levik jmt. Looduskaitse vaatevinklist vaadates on sellistel juhtudel tegemist metsa ökosüsteemile omaste protsessidega, millesse pole vaja tingimata sekkuda, kuid mis maaomaniku vaatevinklist võib aga tähendada olulist majanduslikku kahju. Lisaks esineb ka olukordi, kus mittesekkumisega võivad kahjustused kanduda väljapoole kaitstavaid alasid: näiteks metsakahjurid võivad kaitsealalt levida majandusmetsadesse. Seetõttu peab kaitseala valitseja erandolukordades kaaluma erinevaid huve ja otsima kompromisslahendusi.

Metsaseadus võimaldab loodusõnnetuste likvideerimiseks või metsakahjustuste leviku tõkestamiseks teha lageraiet või sanitaarraiet (kuni täiuseni 0,3). Kaitsealadel tuleb sealjuures arvestada ka kaitse-eeskirjaga seatud piirangutega (langi suurusel, täiusele vmt). Lisaks eelnevale on võimalik teha ka kujundusraiet, kui kaitsekorralduskava seda ette näeb.

Alljärgnevalt ongi toodud piiranguvööndis rakendatavad kujundusraie põhimõtted, mida kasutatakse metsakahjustuste leviku tõkestamiseks ja ulatuslike loodusõnnetuste likvideerimiseks, kui neid erandolukordi ei ole võimalik lahendada kaitsekorraga ettenähtud metsamajandamise reeglite raames (Soomaa rahvusparkis nt sanitaarraiena). Kujundusraie kooskõlastamine toimub kaitseala valitseja kaalutlusotsuse alusel: kaitseala valitseja hindab kujundusraie teostamise vajalikkust ja kooskõla kaitse-eesmärgiga.

Kaitstava loodusobjekti valitseja võib lubada piiranguvööndis teha kujundusraiet, arvestades järgmisi põhimõtteid:

- 1) Kahjustuste likvideerimine kiirendab kaitse-eesmärgi tagamiseks vajaliku uue metsapõlve teket või see pole vastuolus kaitse-eesmärgiga.
- 2) See on vajalik võõrliigi tõrjeks või metsakahjurite leviku tõkestamiseks kaitsealalt väljapoole.

LISA 16. SOOMAA RAHVUSPARGI KULTUURILOOLISTE OBJEKTIDE
FOTOD. (Seisuga kevad-suvi 2022. a.)

Foto 1. Hüpasaare talu

Foto 2. Pauna talu.

Foto 3. Päästala talu.

Foto 4. Pärna talu

Foto 5. Toonoja Mardi talu

Foto 6. Tipu koolimaja.

Foto 7. Särgoja (Oksa) kõrtsi varemed.

Foto 8. Oksa ait.

Foto 9. Adojaani ait.

Foto 10. Karuskose metsavahikordaoni eluhoone.

Foto 11. Lemmjõe metsavahikordoni eluhoone.